

ČUDESNI SVJETOVI WALTA DISNEYA

TAJNI ŽIVOT ŽIVOTINJA

ČUDESNI SVJETOVI
WALTA DISNEYA IV

Giuseppe Zanini

TAJNI ŽIVOT
ŽIVOTINJA

ČUDESNI SVJETOVI WALTA DISNEYA

Knjiga četvrta
Urednik: Snežana Pejaković

Giuseppe Zanini

TAJNI ŽIVOT ŽIVOTINJA

Prijevod s talijanskog
Jugana Stojanović

Prijevod Dodatka s engleskog
Ivana Šćepanović

Stručna redakcija
dr Božidar Pekić

Hrvatskosrpska redakcija
Lisi Lazić

Naslov originala: Giuseppe Zanini, *Vita segreta degli animali*, Arnoldo Mondadori Editore, Milano, 1967. Dodatak: The Wonderful Worlds of Walt Disney. *Worlds of Nature*, pp. 166—208. *The Odyssey of an Otter* by Rutheford Montgomery; illustrated by Hamilton Greene; *The Baby Cougars* by Rutheford Montgomery; adapted by Kathleen N. Daly; illustrated by Robert Magnusen. Designed and produced by Artists and Writers Press, Inc.

DIREKTOR: MOMČILO POPOVIĆ

Jugoslavensko izdanje štampa se hrvatskosrpskim jezikom, latinicom (ijekavski) i ćirilicom (ekavski) u izdanju »Vuka Karadžića« i »Tehnoservisa«, Beograd, i slovenskim jezikom u izdanju »Mladinske knjige«, Ljubljana.
Tehnički urednik: **Savka Stojanović**

Štampa: ZGP »Mladinska knjiga«

SADRŽAJ

N
W
E
S

»Ljudi koji stalno putuju na koncu postaju stranci u svom zavičaju«, rekao je jedan filozof i, kao svi filozofi, time je htio iskazati mnogo više od te osnovne istine. U današnje vrijeme nam se čini da je ta misao izrečena upravo zato da bi se njome opisala sudbina suvremenog čovjeka. Oči sviju nas su se upravo navikle na čuda tehnologije koja se vinula preko granica čovječjeg bića i njegovog svijeta. Opasno je okrenuti leđa zemlji, ne primjećivati ljepotu koja se svuda oko nas prostire kao nešto što je sasvim obično, pa prema tome i nevažno. A ipak, priroda je naše boravište i zato treba s iskrenom ljubavlju pogledati njena stvorenja. Tako ćemo otkriti i jedan dio sebe, a možda će tada i nade koje nas upućuju drugim prostranstvima dobiti dublje značenje. Ova nam knjiga prikazuje, uz neocjenjivu pomoć Diznijevog foto grafskog objektiva, najneobičnije oblike načina života životinja. Ona je ključ pomoću kojeg čitaoci mogu prodrijeti u najtajnije kutke prirode da bi otkrili savršeni red koji u prirodi vlada, a istovremeno i veliku dijalektiku života. Tako nećemo zaboraviti da osim očiglednog naučnog interesovanja postoje i neki etički, duhovni razlozi proučavanja prirode, kojima se rukovodimo želeći čovjeku prenijeti vječnu poruku o ravnoteži i mudrosti.

IZDAVAČ

1.

MALI SVIJET S LIVADE

Ako kojim slučajem pođete od ožujka do svibnja u polje ili planine, osjetit ćete što znači proljeće na tlu na koje još nije kročila ljudska noga. Na ogromnim zelenim prostranstvima, more cvijeća naročitih boja talasa se na povjetarcu. Čovjek poželi da zaroni u to more, da nabere naručja cvijeća, da od njega napravi šarene, žute, narančaste, crvene, plave, bijele, modre bukete.

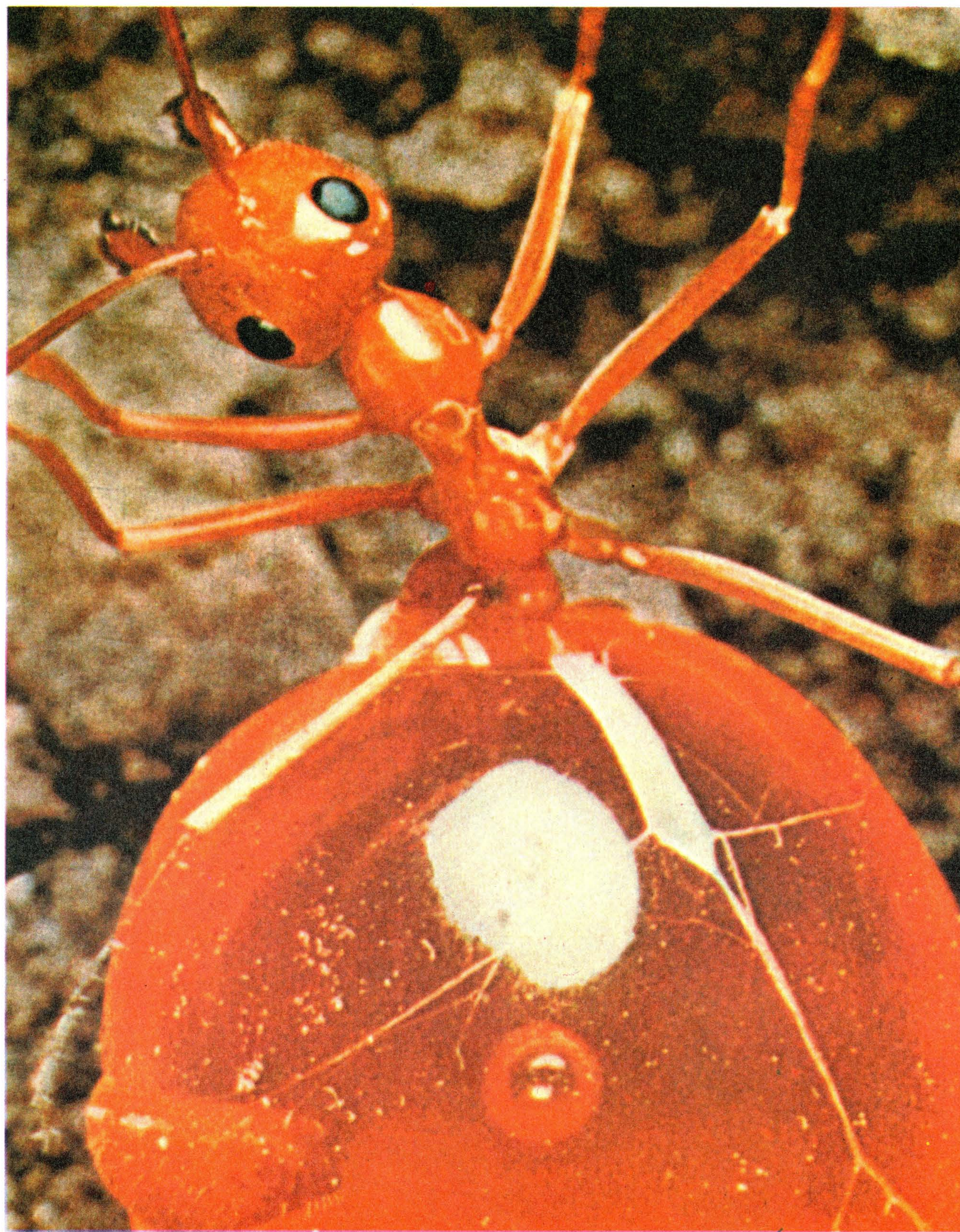
Pogled nam bludi tim prostranstvima, a srce nam je puno miline, dok nas savlađuju miomirisi i grudi nam se nadimaju od čistog zraka.

Lakokrili leptir leti plavetnim svodom, bumbar zuji kružeći od cvijeta do cvijeta, skakavac skače u travi a skokovi su mu kratki, nepogrešivi. Te životinjice koje vidimo su najpoznatiji, ali ne i jedini stanovnici livade. Ako približimo uho, do njega će doprijeti tisuću tajnih šumova koji će nas upozoriti da tu u travi buja život. Ako pažljivo pogledamo busene trave, vidjet ćemo šićušna bića koja između strukova i bokora užurbano vrve, nepomično počivaju ili vrebaju u zasjedi. Ako još više usredotočimo pažnju, opazit ćemo i neke druge životinjice koje se kriju vješto na tlu ili između raslinja, gdje se, zahvaljujući boji tijela, koja je prilagođena boji stabljike koja im ukazuje gostoprimstvo, s njome poistovjećuju.

Ti sićušni stanovnici polja, koji žive nepoznati pokraj naših nogu i svakodnevno se trude da pribave hranu, da umaknu neprijateljima koji ih vrebaju, da opstoje i u najtežim uslovima, predstavljaju beskrajno veliku vojsku.

Njihov je život pun neočekivanih čuda. Izgladnjele, grabljive životinjice služe se lukavstvom, zamkama, vrlo vještim klopkama. Pokraj mnogih od njih nailazimo na izvanredno vješto napravljene rupe, skrovišta, prebivališta. Među malim svijetom sa livade ima graditelja, tkača i dekoratera, umjetnika i imitatora, radnika i danguba. Trava je poprište užasnih tragedija, ali u njoj susrećemo i primjere zadivljujuće suradnje.

Priđimo s ljubavlju i pažnjom tom malom svijetu i otkrit ćemo mnoge njegove privlačne tajne.

DRUŠTVO PČELA

Zastanimo u proljeće na nekom puteljku u polju ili ispod nekog drvoreda u parku pùnom cvijeća i pažljivo se osvrnimo okolo. Svuda ćemo vidjeti pčele koje lete brzo u tačno određenom pravcu, slijeću na cvijeće, iz krunica piju medni sok, a zatim odlijeću dalje prema košnici.

Neumorno lete i dolijeću, bezglasne, i odlučno kreću prema odabranom cvijeću, pohode ga, opet odlijeću, sjednu na druge čašice da bi opet odletjele. Pčele su živi primjer marljivosti.

Čovjek je još od davnih vremena, od svih insekata najpažljivije proučavao pčele, ali i danas neki oblici života u njihovoj zajednici ostaju za nas nedokučiva tajna. No, i ono što znamo o radu pčela i o uređenju njihovog društva dovoljno je da nas zaista zapanji.

Slika gore: početni dio roja pčela. Dolje: matica okružena radilicama. Desno: rađanje jedne pčele. Tijelo pčele je smeđe i dlakavo. Na krajnjem dijelu zatka pčela ima kukastu žaoku, koju kad zabode u tijelo neprijatelja više ne može izvući. Zato ovaj insekt, kad upotrijebi svoje šiljasto oružje, u stvari učini samoubojstvo: dok pokušava izvući svoju žaoku iz tijela žrtve, njegovi unutrašnji organi pretrpe vrlo veliko oštećenje koje prouzrokuje sigurnu smrt.

U jednoj velikoj košnici može se naći i do osamdeset tisuća pčela, ali se ne treba bojati da će uslijed stalnog uzletanja i dolijetanja tih malih kukaca, koji rade u dosta skučenom prostoru, doći do zbrke ili nereda. Svaka pčela zna što treba raditi i svoj zadatak izvršava, ne ometajući drugarice u radu.

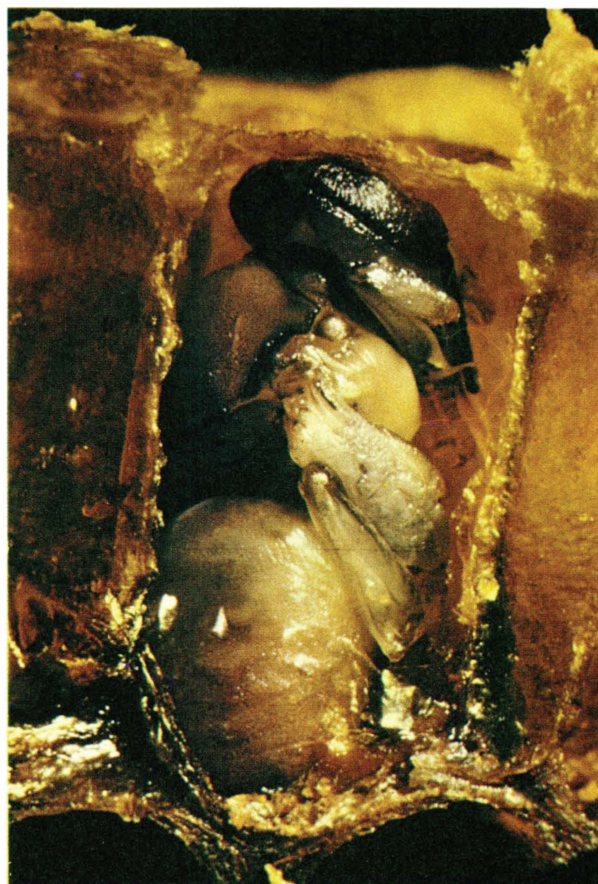
U košnici živi samo jedna matica, čija je dužnost da neprestano nosi jaja. Osim toga, tu ima i nekoliko stotina trutova koji besposličare, nesposobni za bilo koji posao i njih pčele izdržavaju dok se ne izleže nova matica, ali nakon toga ih radilice poubijaju. Radilice predstavljaju većinu stanovnika košnice.

Ako stanete mirno pokraj neke košnice, pružit će vam se prilika da se divite pčelama radilicama, predanim poslu. Primjetit ćete da radilice neprestano ulaze u košnicu i iz nje izlaze, da lete do cvijeća i vraćaju se s nektarom i polenom. Pčela siše nektar naročitim rilcem i unosi ga u voljku ili medni želudac; tu može odjednom stati pedeset miligrama slatkog soka. Polen, ili, slobodno se može reći, pčelinje »brašno«, pčela skuplja u dvije kotaričice na stražnjim nogama. Od tog brašna druge pčele, koje se nalaze u košnici, spremaju kašu i njome hrane larve sve do njihovog preobraženja.

Većina radilica su skupljačice, to jest one lete u potragu za nektarom i polenom. Osim toga, ima i stražarica, koje zabranjuju strancima pristup u košnicu i služe se žaokom kao oružjem u napadu. Provjetračice, čistačice i hraniteljice obavljaju druge, vrlo važne poslove.

Unutrašnjost košnice je divan primjer reda i čistoće. Dok pčele provjetračice neprestano mašu krilima da bi između saća strujao zrak, pčele čistačice se brinu o održavanju čistoće i iz košnice iznose sve otpatke koji se u njoj skupljaju. Ako,

Fotografije na ovoj strani prikazuju dva trenutka u razvoju pčeline lutke koja će uskoro izići iz čaure. U svaku heksagonalnu ćeliju matica polaže po jedno jaje iz kojeg izlazi larva, koja brzo raste. Kad se larva preobrazi, ćelijica se zatvori tankim poklopcem od voska. Iz lutke će se razviti pčela.

na primjer, leptir mrtvačka glava, koji jako voli med, uleti u njihovo carstvo, najprije ga ubiju a zatim, kako ga ne mogu iznijeti van, potpuno ga oblijepe jednom smolastom tvari, dobivenom iz pupoljaka drveća. Na taj način spriječavaju da zadah mrtvog kukca zagadi zrak u košnici. Osim toga, tom smolastom tvari se obavljaju i svi popravci koji su potrebni u košnici.

Vosak se, naprotiv, čuva za izgradnju saća s heksagonalnim oknima. Pčele proizvode vosak u vrlo tankim listićima pomoću osam trbušnih žlijezdi. Tisuću dvijesto i pedeset takvih listića čine jedan gram voska. Možete onda zamisliti koliki rad treba uložiti u izgradnju saća.

Dok njihove žlijezde izlučuju vosak, pčele ga postepeno oblikuju i tako stvaraju okna. U okna ili ćelije matica polaže jaja, ali u njima se čuva i med; to je u pčelinjoj voljci svareni koncentrirani nektar. Zato med i zadržava miris i ukus cvijeća iz kojeg su pčele pile nektar.

Matica je zaista nevjerovatno vrijedna. Zamislite samo, taj insekt koji nije duži od dva centimetra, izleže prosječno 2500 jaja dnevno i to po dva jajeta u minuti, a cijelog života samo to i radi, tako da sve zajedno snese oko dva milijuna jaja. Svako jaje matica izleže u po jednu heksagonalnu ćelijicu u kojoj će larva biti zaštićena dok se ne preobrazi u potpunog insekta.

SNABDIJEVANJE MRAVA

Ako je u nama pobudio divljenje dobro uređen život u jednoj košnici, tim prije bi nas mogla zapanjiti savršena organizacija jednog mravinjaka u kojem katkada živi preko pola milijuna mrava u zajednicama sa strogom podijelom rada.

Gore: Pčela skupljačica na orlovim noktima. Desno: izgleda kao da je pčela na cvijetu, ali nije. To je kukac dvokrilac iz porodice Heristalidae. Na lijevoj strani: osa polistes proširuje gnijezdo. I ćelijice ose polistes su heksagonalne kao ćelije u košnicama pčela. One su sagrađene od neke tvari koju ose dobivaju mrveći drvo.

Na ovoj strani: mravi koji sijeku lišće iz roda Atta (mrav krojač). Ovi mravi često unose lišće u mravinjak pa ga usitne i tako spremaju hranjivu podlogu na kojoj uzgajaju jednu naročitu vrst gljivica, kojima se hrane.

Samo ustrojstvo mravljeg carstva je tako izvanredno da nam se može učiniti da su mravi razumna bića. Mravinjaci nisu savršenog geometrijskog oblika kao košnice. Naprotiv, oni se često sastoje od vrlo zamršenih labirinata galerija, koje povezuju spremišta hrane sa ćelijama za odgajanje potomstva i prostorijama za boravak. No, tim mravinjacima se divimo zato što su oni najbolji primjer prilagođivanja sredini.

Uglavnom poznajemo mravinjake iskopane u zemlji ali postoje, na primjer, i mravlja gnijezda sagrađena od kartona i obješena o grane. Neki su mravinjaci opet podignuti na zemlji kao neke kule i utvrđenja. U Brazilu, u dolini Amazona, često dolazi do poplava. Kada bi mravi tamo gradili svoje domove na zemlji, mogli bi se utopiti i zato su se vrste koje žive u tom predjelu usavršile u pravljenju nevjerovatno dobro zamišljenih visećih gnijezda. Mravi najprije prenesu na jednu granu malo blata i od njega naprave kuglicu. Tu kuglicu zatim ispune sitnim sjemenjem, koje samo oni znaju naći. Sjemenje proklija i niknu biljčice kojima kugla obraste u obliku zrakastog vijenca. Tada mravi donesu brzo još blata i slažu ga u slojevima na ono prvo blato a biljčice im pri tom služe kao vezivna materija. Kad kugla dovoljno naraste, u njoj se izbuši mnogo hodnika a ulazi u njih se sakriju zelenim busenima biljčica koje mravi uzgajaju.

No, ipak su najspretniji mravi koji šiju. Oni prave mravlja gnijezda tako da primaknu dva ili više listova i sašiju ih svilenim koncem. Gdje nađu svilu? To je barem jednostavno: kad im se ukaže zgodna prilika, iz drugih mravinjaka uzimaju larve koje se spremaju da tkaju čauru i držeći ih u čeljustima koriste se njima kao čunkom provla-

Na strani desno: krilati mrav iz roda Camponotus. Nakon parenja, do kojeg dolazi za vrijeme ljeta, mravi očupaju krila da im ne smetaju pri radu i kretanju po rupama i hodnicima.

Gore lijevo: termitnjak u jednoj afričkoj stepi. Desno: termiti crvotočci na drvetu. Gore: matica termita s ogromnim, uvećanim zatkom. Iako pomalo liče na mrave, termiti pripadaju posebnom rodu, jer su im anatomske osobine i ponašanje različiti. Žive naročito u toplim krajevima, gdje grade velike termitnjake od blata, koji mogu dostići i visinu od nekoliko metara. Nadzemni dio termitnjaka je u stvari manji dio doma insekata. Njihovo pravo stanište zahvaća prostranstvo od stotinjak metara pod zemljom i sastoji se od složenog labirinta hodnika. Termiti su uglavnom štetočine.

ćeći ih s jednog na drugi kraj lista i tako ih tjeraju da »predu« za račun zajednice.

Ako zatim razgledamo unutrašnjost mravinjaka, naročito onih koji su izdubeni u drvetu ili iskopani u zemlji, otkrit ćemo i druga čuda. U njima ćemo naći mrave koji jedan dio svojih podzemnih staništa pretvaraju u staje u kojima čuvaju i uzgajaju afide, poznate ružine uši. Ove bubice, koje liče na zelene mjehove, luče sladak sok koji mravi jako vole. Zato ih uzgajaju i pasu kao stado krava. Drugi mravi vole gljive pa ih uzgajaju u rupama u zemlji tako što pripremaju »hranjivu podlogu« od izrezanog lišća pomješanog s otpacima; podlogu zatim zasiju gljivinim sporama.

Kod nekih vrsta mrava progutana hrana silazi u kese a ne u utrobu. Mrav može unijeti hranu i u usta drugog mrava i tako ga hraniti iz usta u usta. U nekim slučajevima, kao kod mrava mješine, prikazanog na strani 11., kesa se toliko napuni i napne da se insekt ne može pomaknuti s mjesta. On se tada objesi o tavanicu mravinjaka i cijelog života ulijeva hranu u usta ostalih mrava.

Postoje i takve vrste mrava koji se isključivo posvećuju lovu, pa prosto tamane larve i time donose velike koristi biljkama.

Mravi lovci često pokazuju svoj ratnički nagon prema bližnjima koji pripadaju drugim vrstama i žive u drugim mravinjacima. Tada dolazi do pravih ratova koji traju tjednima i nakon kojih je tlo prosto prekriveno mrtvim mravima. Snažne čeljusti mrava ratnika sijeku noge i glave, buše lubanje, posvuda siju užas i smrt.

U tropskim predjelima, mravi napadaju i termite, koji imaju meko nezaštićeno tijelo i predstavljaju

lak plijen. To je jedan od glavnih razloga zašto termiti uvijek žive ispod zemlje u dobro zaštićenim rupama. Mravi su im krvni neprijatelji.

DOSADNI KAO MUHE

Muhe su uvijek dosadne ali naročito ljeti prije oluje. Tada su zaista uporne, razdražene i zato im je ubod tako bolan.

Pitat ćete kako to da muhe u nekim trenucima tako očigledno izmjene ponašanje. Odgovor je isto tako jednostavan kao i neočekivan: muhe koje nam dosađuju i koje nas peckaju nisu one iste muhe koje žive po našim kućama, već pripadaju jednoj vrsti koja im je po izgledu samo vrlo slična i koja obično napada životinje a rijetko ljude.

Ako te muhe, poznate po imenu goveđi štrkalj, pogledate kroz lupu, vidjet ćete da na kraju rilca, umjesto uobičajene sisaljke, imaju oštre bodlje.

Gore: dva mrava se hrane iz usta u usta. Ovaj čudan način ishrane naziva se »kljukanje«. Gore: borba između crvenih i crnih mrava. Dešava se da ovi pravi, ozbiljni ratovi potraju i nekoliko dana. Nakon boja zemljište je prosto prekriveno tisućama malih leševa.

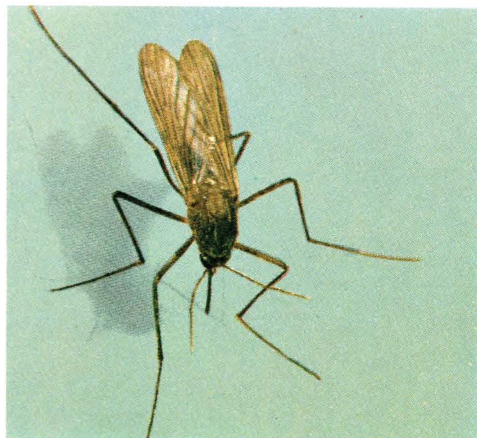

Još dosadniji od muha su obadi s uzduž isprugani prsima. Srećom, samo su ženke krvožedne i obično ne napadaju čovjeka već domaće životinje kojima probijaju kožu oštrim žalcem.

Drugi, vrlo dosadni insekti u našim krajevima su komarci. Uopće je poznato kakve štete mogu nanijeti ti dvokrilci koji nam prilaze tiho zujeći i predveče oko nas oblijeću da bi nakon nekoliko

Gore lijevo: muhe ližu kristale šećera; tabanida (obad), muha zujara na jednom listu. Sa strane: muha mesara, dvokrilac sličan zunzari, poznat po osobini da koti žive mlade. Dolje: komarac. Vrlo dobro se vidi žaoka kojom insekt bode i siše. Na strani desno: glava muhe, mnogo povećana. Na krupnom, složenom oku se vide mnogobrojne površinske fasete. Ispod glave opaža se sisaljka u obliku trube kojom insekt siše hranu.

uzastopnih napada napunili veliki trbuh krvlju koju su posisali čovjeku ili nekoj domaćoj životinji. Srećom, krvlju se hrane samo ženke, dok se mužjaci zadovoljavaju biljnim sokovima.

Međutim, opće je poznato da ima dvije vrste komaraca: običan komarac i anofeles (komarac malaričar), prilično opasan jer prenosi malariju. Komarac anofeles se razlikuje od običnog komarca po nekim anatomskim pojedinostima i po stavu koji obično zauzima. Kad se odmara, zadak, to jest abdomen, okrenut mu je gore, dok je kod običnog komarca paralelan s površinom na koju je sletio.

I stav anofelesove larve koja se ispod površine vode održava horizontalno je drugačiji nego stav obične larve. Komarci se legu iz jaja položenih u

vodi i u vodi provedu larveni stadij života, hraneći se životinjskim i biljnim otpacima i dišući kroz tanku cijevčicu koja izviruje iznad površine vode.

ČUDOVIŠTA S OSAM NOGU

Neka djeca (naročito djevojčice) se jako boje pauka. Ako ih pitate odakle taj strah, ne znaju vam odgovoriti ili vam jednostavno kažu da su pauci otrovni. Istina je da pauci u sebi nose otrov, ali on nije opasan za čovjeka. Jedine vrste pauka u našim predjelima koje mogu ugristi čovjeka su crna pijavica i tarantula, ali njihov otrov nije bolniji ni opasniji od otrova mrava i drugih insekata.

Samo otrov crne pijavice može katkad biti opasan. U Brazilu, naprotiv, živi nekoliko vrsta pauka čiji je otrov smrtonosan i za čovjeka.

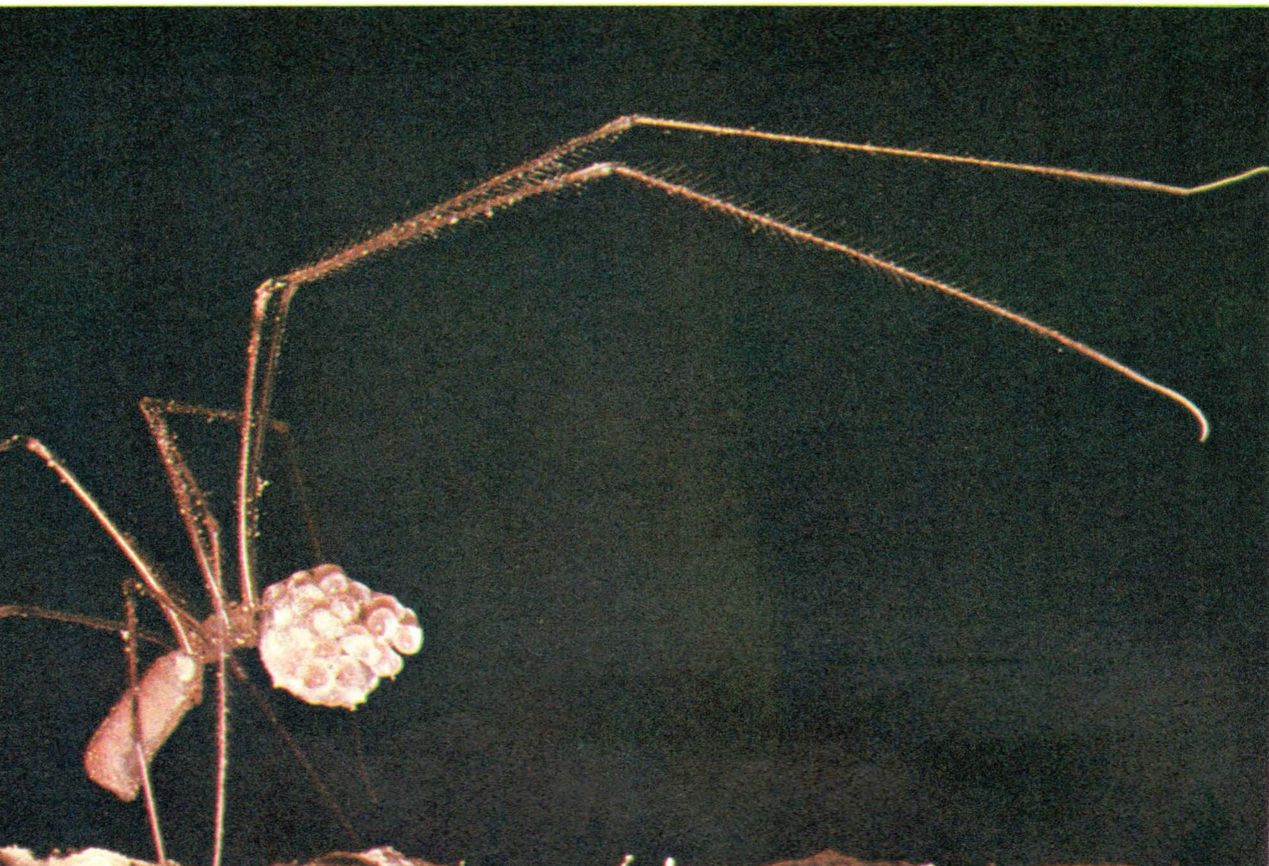
Ove životinjice najčešće koriste otrov za paraliziranje žrtve. One nemaju čeljusti i zato mogu sisati samo kašastu hranu. Zato pauk svoju žrtvu, koju uhvati u paučini kao i na druge razne, vrlo vješte načine, najprije onemogući da se kreće da bi je mogao u miru, u pravom smislu riječi posisati.

Znate li neko mjesto na kojem nema paukova? Razmislite i morat ćete zaključiti da ne znate.

Te čudne, osmonoge životinjice, koje nas često podsjećaju na čudovišta, nalazimo svuda: u polju, vrtovima, u kućama, na moru i u planinama. Čak u mračnim pećinama živi mnogo vrsta slijepih i bezbojnih paukova.

Vodeni pauk ili pauk ronac, koji je prije nas pronašao gnjuračko zvono, gradi dom na vodi. U zraku se mogu naći pauci koji se prepuštaju vjetru da ih on na svojim krilima nosi hiljadama kilometara. Ukratko, zemlja je puna paukova a to je možda i dobro, jer oni vrlo mnogo tamane insekte, hvatajući ih u paučinu i postavljajući im razne zamke. Ima i takvih paukova koji čak love i jedu neke ptičice, ali to su egzotične vrste tih insekata.

Na ovoj strani, pored ostalih paukova, naslikana je i tarantula, otrovni pauk kojeg možemo i kod nas sresti. Čovjek kojeg taj pauk ugrize dobiva grčeve i povraća ali nakon nekoliko dana ugriz prolazi bez traga.

Tarantula je duga oko tri centimetra, prepoznaje se po smeđoj boji sa crnim i bijelim šarama po tijelu i nogama koje su isprskane crnom bojom.

Ovaj pauk prede paučinu a obično sebi bira dom negdje ispod stijene odakle može vrebati plijen. Katkad u tlu prokopa hodnik dug petnaestak centimetara a ulaz sakrije slamčicama i treščicama. Kad mladunčad izađe iz jaja, ženka tarantule ih obično nekoliko dana nosi na leđima, dok se ne osposobe za samostalan život.

GUSJENICE I LEPTIRI

Osim jaglaca i ljubica, proljeće nam donosi i leptire. Ti ljupki insekti, koje pjesnici često zovu

Gore lijevo: pauk križar se bori s malom stonogom; tarantula koja na leđima nosi tek izleglu mladunčad; pauk lovac iz roda Tegenarius. Gore: pauk iz roda Philaeus i kućni pauk koji obavija žrtvu paučinom. Desno: pauk iz porodice Licotida. Na stranici lijevo: pauk iz roda Pholcus vuče grozd.

Leptir Cecropia (vrsta paunivca). Gusjenice ovih velikih leptira pojedu vrlo mnogo lišća prije nego se zacaure i preobraze u larvu. Ispod leptira se vidi čaura od svijetle svile, koja je mnogobrojnim tananim nitima pričvršćena za grančicu.

»cvijeće koje leti«, javljaju se već u rijetkim, sunčanim danima veljače.

To su leptiri koje tokom zime mraz nije uništio. U jesen su se sakrili na neko skrovito mjesto da bi ohrabreni proljetnim suncem odletjeli u potragu za najpogodnijim mjestom na kojem bi položili jaja.

No malo leptira preživi zimu. Leptiri većinom snesu jaja u jesen, zatim popadaju po zemlji kao uvelo lišće. Oni su izvršili svoj zadatak.

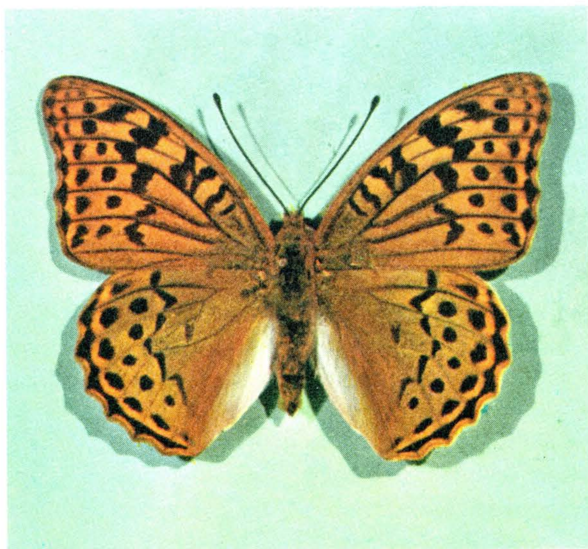
Na proljetnoj toplini, jaja se raspuknu i iz njih izlaze sitne gusjenice. Rastu i postepeno mijenjaju boju, razvijajući se u životinjice različitih oblika, gole ili dlakave po cijelom tijelu, ili s dlakama koje mjestimično čine karakteristične čuperke.

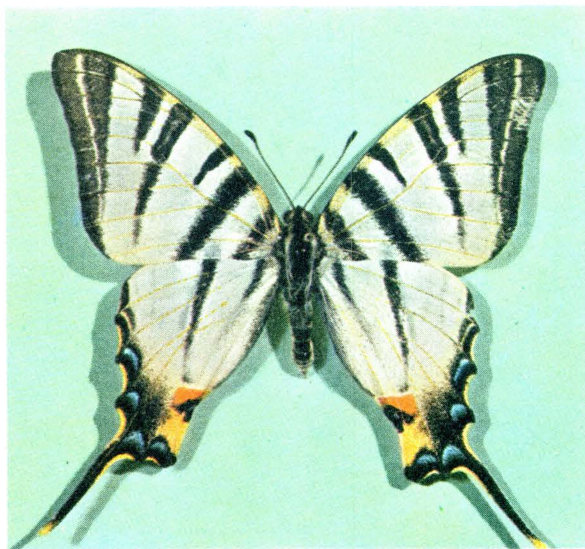
Ako pažljivo promatrate vlati trave na livadi ili mlado lišće na drveću u proljeće, primjetit ćete da su u to godišnje doba gusjenice prosto preplavile svaki kutak. Naći ćete ih svuda i vidjet ćete da stalno jedu, da proždiru mlade izdanke i da su nanijele velike štete drveću.

Leptiri su insekti koji proživljavaju potpun proces preobražavanja. To znači da u životu, kao i

Gore desno: leptir sviloprelje. Dole lijevo: Pandoriana Maya; desno: Iphiclides podalirius, lastin repak, jedan od najljepših leptira u našim krajevima.

Na strani desno pruža nam se prilika da se divimo prelijepoj strukturi jednog leptirovog krila, koja je slikana pod mikroskopom i mnogo puta povećana.

Svilena buba u tri glavne faze svog života: gusjenica, larva u čauri (sakrivena u savijenom listu u sredini slike) i potpuno razvijen insekt. Sviloprelja je prenijeta u prošlom stoljeću u Evropu iz istočne Azije, odlično se prilagodila našoj klimi i sada je vrlo rasprostranjena.

mnogi drugi insekti, prolaze kroz četiri vrlo različita stadija.

Prvi stadij je jaje. Lepidoptere (tako naučnici zovu leptire) polažu stotine jaja na lišće i na koru drveća a pri tom izaberu uvijek onu vrstu biljke koja je najpogodnija za ishranu mladih larvi koje će iz njih izaći.

I tako, čim se jaje otvori, mladi se odmah nađu na hranjivoj podlozi i počnu jesti i ne moraju krenuti u potragu za hranom.

Drugi stadij je gusjenica. Mlade larve koje su se izlegle iz jaja su vrlo opasne i proždrljive. Svakog dana pojedu dvaputa veću količinu hrane od vlastite težine. A kada im koža postane tijesna zato što su se udebljale, one je mijenjaju.

Tako ulaze u treći stadij. Kad je gusjenica potpuno razvijena, napušta stablo koje ju je hranilo i polazi u potragu za nekim mirnim mjestom. Tu svilenim nitima svije gnijezdo i u njega se zatvori, ili se jednostavno oslobodi posljednje kože, pretvorivši se u lutku. Ako gusjenicu promatrate u toj fazi, vidjet ćete da nema nogu, ni glave, da je obavijena krutom i izbrazdanom kožom i da je nepomična kao mumija.

Na strani desno: putujući list sa Sejšelskih ostrva svojim izgledom predstavlja drugi značajan primjer mimikrije.

Gusjenice leptira čija je boja prilagođena boji okoline. Na ovoj slici se jasno vidi kolika je moć preobražavanja kod nekih insekata koji poprimaju i najfinije prelive boja okoline u kojoj se kreću. Zato ih često ne možemo odmah primjetiti na raslinju koje im pruža gostoprimstvo.

No, kada za to dođe vrijeme, to malo biće se počne kretati. Koža na leđima pukne i iz nje izađe insekt u posljednjem stadiju — leptir.

Kome se pružila prilika da vidi kako se leptir rađa, neće to nikada moći zaboraviti. Sićušno biće koje izađe iz čaure još uvijek je gotovo bezoblično i na leđima nosi tamni zamotuljak, sličan malom padobranu. Tijelo mu drhti, jer grčevito traži oslonac o koji bi se objesio. Nožice ispituju tlo svuda okolo, nalaze najzad ono što traže i o to se hvataju. Tijelo se zaljulja u zraku i tada se dešava čudo: tamni zavežljaj se polako odvija, krila dobivaju oblik, razvijaju se, šire se, konačno ugledamo njihove divne boje. Nekoliko bojažljivih lepeta, kao da leptir želi osušiti nježne čipke, raširene na vjetru. Još malo odmora i konačno lak, opojni let prvim cvijetnim krunicama na livadi.

Jeste li ikada vidjeli dobru zbirku leptira, skupljenu prema naučnim kriterijima? U prirodoslovnim muzejima ima vrlo mnogo značajnih zbirki leptira, bogatih primjercima s raznobojnim krilima. No, pod pretpostavkom da ste posjetili i najbolje muzeje na svijetu, ipak ne možete ni zamisliti koliko je ta velika porodica insekata raznovrsna.

Ne smijemo smetnuti s uma da postoji oko 120.000 vrsta leptira i da se često krila mužjaka po boji razlikuju od krila ženki. Vrlo mali broj vrsta živi u našim krajevima a neke su se tek nedavno udomaćile. U vezi s tim treba podsjetiti na sviloprelju, velikog noćnog leptira, koji je sada već vrlo rasprostranjen. Do polovice prošlog stoljeća, postojbina mu je bila istočna Azija a u Evropu je prenijet 1856. g. zajedno s dudom i tako je počelo uzgajanje te bube u industrijske svrhe.

Gusjenica te bube ispredе veliku čauru od bijele svile. Eksperimenti vršeni radi podsticanja sviloprelje na veću proizvodnju svile nisu dali dobre rezultate, ali se leptir udomaćio i sve više se razmnožava.

VJEŠTINA SKRIVANJA

Samo jedan leptir položi na stotine i stotine jaja iz kojih izlaze gusjenice. Kad bi se sve razvile i postale leptiri, svijet bi uskoro bio preplavljen njima tako da se ne bi nijedna biljka spasila. Nezasitne larve bi proždrle sve živo.

Srećom, gusjenice imaju mnogo neprijatelja kojima je cilj da ih što više potamane i tako se održava približna ravnoteža u prirodi. Ptice, gmizavci, vo-

dozemci i neki insekti cijelog života love gusjenice. A kako se one brane? Uglavnom koriste jedino oružje koje im je dala priroda: na sve moguće načine se pokušavaju sakrivati — biti nevidljive.

Ako pogledate travu na livadi ili krošnje ili živice, u prvi čas nećete primjetiti gusjenice. A ipak, naročito u proljeće, svuda ih ima tako mnogo; dovoljno je katkada okrenuti poleđinu lista da bismo vidjeli kako se na njoj kriju od radoznalog pogleda; ako pažljivo pogledamo neki bokor, otkrit ćemo kako je ono što nam se učinilo kao obično zadebljanje stabljike u stvari tanka gusjenica koja je poprimila boju trave.

Sposobnost životinje da svoju boju i oblik prilagodi sredini koja je okružuje, takozvana mimikrija, osobina je koju ne otkrivamo samo kod leptirovih gusjenica već i kod mnogih drugih larvi insekata kao i kod mnogobrojnih životinja. Neke gusjenice, osim boje, čak poprime i oblik suhe grančice ili granja i mogu dugo ostati nepomične na zelenim granama tako da prevare i najvještije oko.

Istom obrambenom tehnikom se služe neki leptiri, kao »suhi list«, koji kako oblikom tako i bojom savršeno vjerno imitira požutjelo lišće. No, pravi majstori vještine skrivanja su neki insekti iz roda fasmide, među kojima je filijum — putujući list, koji je i dobio takvo ime jer je vrlo sličan listu. Pogledajte primjerak čiju sliku donosimo na strani 25. i morate priznati da se savršeno komuflirao. Taj insekt živi u Maleziji, ali ne moramo ići tako daleko jer i u našim predjelima možemo naći mnoge insekte koji bojom i oblikom mogu imitirati okolinu.

Najjednostavniji oblik imitiranja prirode nalazimo kod smeđeg cvrčka, koji je kod nas vrlo rasprostranjen; prilično dobro se zna sakriti na pustom i golom tlu i to danju, dok ga noću otkrivamo jer neprestano cvrči i svojim zovom remeti tišinu polja.

Cvrčak je opće poznat, ali mnogi od nas znaju samo to da cvrči, a sve ostalo što se odnosi na te male stanovnike livada, koji žive u iskopanim hodnicima u zemlji i hrane se svime i svačime ali najradije otpacima i životinjskim ostacima, za nas ostaje tajna.

Karakteristično cvrčanje je isključivo zov mužjaka, koji pri tome trljaju krilo o krilo. Izgleda da je to ljubavni zov upućen drugaricama s livade.

Drugi, vrlo poznati primjer imitiranja okoline nalazimo kod nekih skakavaca koji skaču po travi.

Malo ljudi zna da i ovi ljupki skakači pokrilcima također tiho cvrče kao obični cvrčci na livadi.

Ti insekti su vrlo spretni skakači jer su im noge dobro razvijene. Oni ne prolaze kroz sve faze preobražavanja, što znači da se iz jajeta ne izleže gusjenica, kao što je to slučaj s leptirima i tvrdokrilcima, već iz njega izađe jedno malo biće koje

Na strani lijevo: čudna gusjenica leptira smrekova prelja koja izduženim oblikom tijela i bojom imitira lišće četinara, koji joj ukazuje gostoprimstvo.

Na ovoj strani lijevo: bogomoljka. Prednje noge su joj vrlo razvijene i oboružane snažnim bodljama da bi mogla zadržati žrtvu. Ispod toga: gusjenica noćnih leptira iz vrste geometride, koja stoji nepomično na jednoj stabljici. Izgleda kao sastavni dio biljke.

već podsjeća na odraslog skakavca. Evo zašto u istoj sredini nalazimo zdepaste i vrlo male tek ispiljene beskrilne skakavce i mnogo veće skakavce-letače, koji su već odrasli.

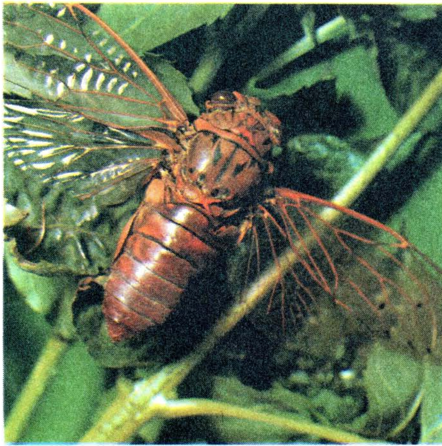
Često se zrikavci zamjenjuju sa skakavcima. One zelene životinjice koje i vi možda nazivate zrikavcima u stvari su skakavci, ne tako opasni jer nisu ni mnogobrojni ni proždrljivi. Neki su, naprotiv, mesožderi. Danju se obično odmaraju na drveću dok uveče skaču po travi i cvijeću tako da ih ne možemo ni primijetiti između zelenih stabljika, zahvaljujući upravo njihovoj boji koja je prilagođena boji okoline.

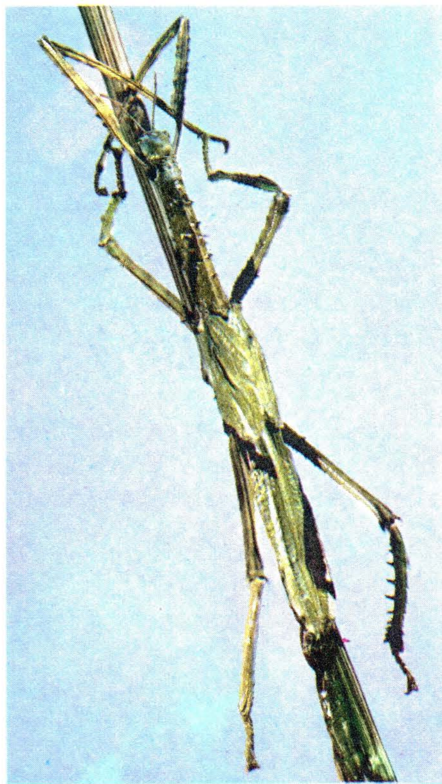

Gore: Locusta viridissima. Skakavci su ljupki insekti skakači. U ljetnim večerima nam se čini da se nadmeću s cvrčcima u što glasnijem zrikanju. Zanimljivo je da svaka vrsta ovih insekata drugačije zriče, baš kao što svaka ptica drugačije pjeva.

Lijevo: uveličana slika pjenušavog cvrčka koji, iako malih dimenzija, podsjeća na pravog cvrčka. Skriva se u travi na taj način što se uvuče u grumen pjene.

Bogomoljka je najdalje otišla u vještini prerušavanja. Ona ne poprima samo nježno zelenu boju okoline kao skakavac, već da bi se bolje sakrila u travi, dugo ostaje nepokretna u vertikalnom položaju i njiše se kao stabljika na povjetarcu. A kako je ona proždrljiv grabljivac, prerušava se tako savršeno da zavara žrtve i lukavo ih se dočepa. Prednje noge, sa snažnim kukama, podignute su joj uvis kao da se moli i bogoradi i zato je dobila ime bogomoljka. No, dovoljno je da joj se približi leptir ili neka druga životinjica pa da te noge odjednom ispruži i da se pokažu u pravom svjetlu, to jest kao smrtonosne klopke iz kojih se ne može pobjeći.

Gore: veliki cvrčak koji živi na drveću. Ispod njega se nalazi slika vrlo lijepog i rijetkog primjerka egzotičnog insekta iz porodice Fasmide, koji je u bliskom srodstvu s našim insektima što liče na suho granje.

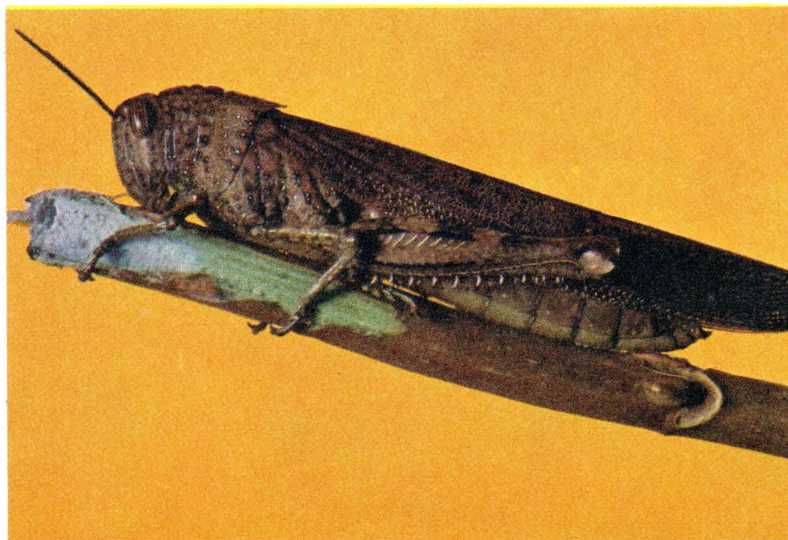
Anacridium Aegyptium, veliki egipatski skakavac koji je i kod nas rasprostranjen. Stoji na jednoj stabljici.

Jedan drugi poznati insekt s livada koji pripada porodici cvrčka, mali pjenušavi cvrčak, ne sakriva se tako što bi se prilagodio boji sredine. Ako u kasno proljeće ili u ljeto šećete po travi, sigurno ćete po stabljikama primjetiti grumene bjeličaste pjene. Seljaci ih zovu »zmijskim upljuvkom« ili »kukavičjom pljuvačkom« jer ne znaju porijeklo tog bijelog grumenja koje zaista podsjeća na upljuvak. No, ako pjenu raširite, vidjet ćete da se u njoj krije mali bjeličasti insekt.

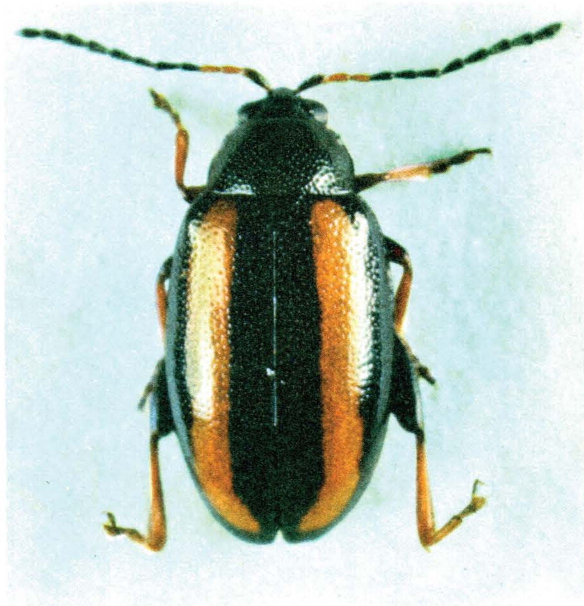
Pjenušavi cvrčak iz porodice Cereopidae, koji je u najbližem srodstvu s ostalim porodicama cvrčaka, hrani se sišući biljnu mezgru i od nje pravi tu pjenastu masu, koja mu služi kao skrivalište ali i kao zaklon od žege. Zbog te aktivnosti, prozvan je »pljuvač«.

TVRDOKRILCI

Ne možemo zaključiti poglavlje o malim stanovnicima livada a da se ukratko ne osvrnemo i na tvrdokrilce, te bube sa čvrstim pokrilcima, vrlo raširene u prirodi i poznate po vrlo lijepim oblicima i mahom živim bojama.

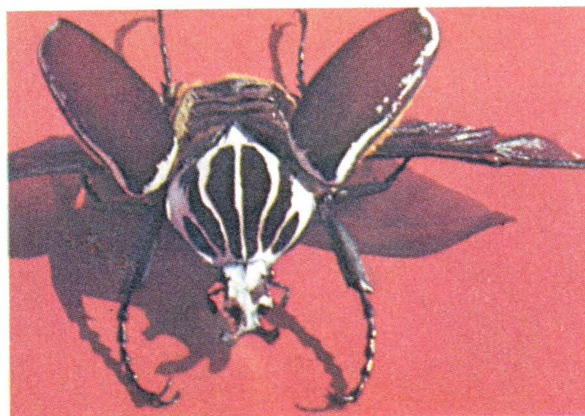

Lijevo gore: svjetleći tvrdokrilac iz roda Meligethes, bubamara s dvije tačke (Adalia bipunctata); Goliathus meleagris, lijepi tvrdokrilac, porijeklom iz srednje Afrike. Dolje: tvrdokrilac zlatni trčuljak iz roda Philotreta. Primjećuju se divni hitinski pokrilci.

Osim leptira, kolekcionari traže najviše tvrdokrilce, bilo zbog ljepote i raznovrsnosti krila i oblika, bilo zato što se mogu vrlo lako sačuvati.

Tvrdokrilac se vrlo lako razlikuje od drugih insekata. Pripadnicima ove vrste, prvi par krila, takozvani pokrilci, su tako čvrsti da oni čine jak oklop za prsa i zadak. Ispod pokrilaca nalazi se drugi par lakih krila koji se razviju kad kukac poleti. I tijelo je mahom pokriveno tvrdim, hitinskim, zaštitnim omotom.

Ponašanja dvokrilaca su tako različita da je na ograničenom prostoru nemoguće ni ukratko na njih se osvrnuti.

Ima mesoždera; neki se hrane uginulim životinjama, neki biljnim sastojcima kao što su lišće, korijenje, drvo. Mnogi još kao larve nagrizaju drveće i nanose velike štete šumama.

Tvrdokrilci su, kao i leptiri, insekti koji prolaze kroz sve faze preobražavanja: iz jajeta položenog na pogodnom mjestu izlazi larva koja jede i raste

Gore: tvrdokrilac kurkulionida iz roda Centorrhynchus i mrtvi tvrdokrilac kojeg vuku mravi.

Dolje: jelenak tvrdokrilac — skarabida iz Južne Amerike. Tvrdokrilci su insekti raznovrsnih oblika. Često nanose velike štete bilju i raslinju.

dok se ne pretvori u lutku. Iz lutke zatim izlazi potpuno razvijena buba.

Često od pucanja jajeta do preobražavanja u potpuno razvijenog insekta prođu čitave godine. Gundelj, na primjer, četiri godine provede u stadiju larve prije nego što poprimi izgled koji je nama dobro poznat.

I tako, za svog dugog života, larve tvrdokrilaca nanesu velike štete kulturama i sve bi uništile da ih ne tamane njihovi prirodni neprijatelji, to jest, najčešće drugi insekti.

Od tih insekata treba spomenuti ihneumonu, neobičnu osu vitkog tijela, zolju potajnicu, koja ima zavinut i zaoštren organ za polaganje jaja. Tim organom zolja potajnica uspjeva unijeti jaja u tijelo larve a da je pri tom ne ubije a često i ne paralizira. I tako mala larva koja iziđe iz jajeta, iznutra pojede živu žrtvu.

Zolja potajnica najčešće bira žrtve među tvrdokrilcima crvotočcima i tako ovaj opnokrilac zemljoradnicima čini velike usluge.

2.

STANOVNICI RIJEKA

U zoru, kada se na još prigušenoj svjetlosti pogled ne može probiti kroz tajnoviti splet granja na obalama, rijeka se skriva iza laganog vela bjeličaste magle. No čim zagrije sunce, duga srebrna traka, kao pod utjecajem neke čarolije, izroni iz sivila i oživi.

Oglase se nejasni zvuci, otegnuto grgorenje slično dugim, dalekim kricima i lako lelujanje trave u ritmu jednolikog šuštanja. A zatim, udaljeni poj ptica, šum skoka u vrtlog, dahtanje životinja skrivenih tu, tamo, tko zna kuda sve. To je tajanstvenost rijeka, u najtišem času praskozorja kada je čovjek još daleko i ništa ne pomućuje spokojstvo mladog dana koji se rađa.

Zatim život na obalama postaje bučniji, a dah tajanstva nestaje. Mnogobrojni stanovnici rijeke se povlače u tajna skrovišta, prepuštajući čovjeku vlast nad vodom.

Da bismo tada otkrili neki trag života na vodi, moramo se popeti do izvora gdje se rijeka, koja se pretvorila u brzak i potok, probija kroz vrletne gudure i žuboreći skakuće s kamena na kamen, milujući preplavljenu mahovinu i prskajući miomirisnom pjenom travu i cvijeće na obali. Tu, između malih vodopada i usamljenih potočića, vodene životinje nesmetano doživljavaju tisuću svakodnevnih pustolovina.

Da bi se upoznao život u vodi, treba također strpljivo stajati u zasjedi na obali jezera, gdje lete šutljivi vilini konjici i krekeću žabe. I mali svijet bare je prilično brojan i bube vrve u vodi i mulju kao i među grumenjem zemlje i busenja trave na livadi.

Naveče, kad se čovjek vrati svom domu, po obalama rijeka i jezera počnu skakati mali stanovnici vode i svojim glasovima remete tišinu sumraka koji polako uzmiče pred noćnom tamom.

Svuda se čuje pjesma cvrčaka, zrika zrikavaca, kreketanje žaba, lepet ptičjih krila i šuštanje buba. Priroda opet oživljuje i ulazi u čarobnu simfoniju.

NEPOZNATI SVIJET

Obično se smatra da su glavni stanovnici slatkih voda ribe, od kojih su neke vrlo poznate i cjenjene zbog izvanredne kvalitete mesa. Ako se to može reći za jezera i velike rijeke, ne može se reći za riječne rukavce, bare i jezera manjeg opsega. A u njima vrvi jedan cijeli život.

Dovoljno je da se tiho približimo obalama, obraslim travom i da strpljivo na njima stojimo ne mičući se pa da otkrijemo da vrlo mnogo životinjica živi u tihoj vodi, da one vrebaju neprijatelja, da se kriju, da se tu svakodnevno bore za opstanak.

Ako zatim pretražimo mulj na dnu, vidjet ćemo da u njemu žive mnogobrojne larve insekata. Vilin konjic koji munjevitom brzinom leti iznad površine vode, prije nego se pretvori u svirepog insekta koji lovi žrtve i kojega poznajemo, dugo se sakrivao u barskom mulju. Njegova larva živi u vodi i namješta smrtonosne zamke drugim životinjicama.

Gore lijevo: šumska žaba. Gore desno: kreketuša (Hyla arborea). Dolje: vodeni pauk iz roda Argironeta. Na strani desno gore: vodeni gušter ili mrmoljak s krijestom i šareni daždevnjak. Dolje: krastača, vodozemac koji se ponaša isključivo kao vodena životinja. Ima mnogo vrsta vodozemaca; dijele se u tri glavne vrste: beznožni vodozemci, repaši i bezrepaši (žabe).

Veslarica, vodeni cvijet, komarac, vodeni tvrdokrilac, sve su to insekti koji žive potpuno ili djelomično u vodi.

U barama živi i vodena buba ronac, Ditiscus, jedan od najproždrljivijih tvrdokrilaca. Taj insekt je najviše dug četiri centimetra i može disati kad zaroni u vodu, zahvaljujući malim rezervama zraka koje prikupi ispod pokrilaca. Odlično pliva i nevjerovatno je drzak i proždrljiv. Osim vodenih buba, napada i proždire čak i neke ribice. No njegova omiljena hrana su punoglavci koje žive guta počevši od repa, dok se oni luđački koprcaju u vodi, vukući za sobom svog napadača, koji žrtvu pušta samo ako je sit.

Punoglavci su vjerovatno najbespomoćnija bića koja žive u slatkoj vodi. Ostale životinje ih prosto tamane, ali njih je tako mnogo da se jedan dio ipak uspije razviti i narasti. Na vrlo zanimljiv način doživljavaju faze preobražavanja i oni koji ne poznaju dobro vodozemce mogu se pred tim fenomenom naći u nedoumici. Obično se smatra da se punoglavac, kad se dovoljno razvije, pretvara u žabu, ali nije uvijek tako.

Svi vodozemci polažu jaja u vodu i iz tih se jaja izležu punoglavci. Neupućenom promatraču mladunčad daždevnjaka, guštera-vodenjaka, tritona (mrmoljka), žaba-krastača izgleda ista i tek nakon preobražavanja, on otkriva kojoj vrsti pripadaju. Zato bi onaj čovjek koji bi uzgajao punoglavce zato da bi vidio kako se preobražavaju u žabe, mogao doživjeti iznenađenje i vidjeti kako se pretvaraju u daždevnjake i vodenjake ili u krastače.

Kad smo već spomenuli žabe-krastače, smatramo da bi trebalo reći nekoliko riječi u odbranu tih životinjica toliko korisnih, koliko mrženih i neopravdano progonjenih. Da li je baš tako ružan, tako štetan taj vodozemac iz našeg vrta, kako se to oduvijek mislilo? U srednjem vijeku mu se pripisivala demonska moć. Vjerovalo se da može živjeti godinama zazidan, bez zraka, bez hrane (dok naprotiv krastača može provesti u letargičnom snu samo zimske mjesece, ukopana u mulju ili sakrivena ispod neke stijene.) Smatralo se da je njen dah kužan i da je njen ugriz otrovniji od zmijskog ugriza (a naprotiv, krastača može izlučiti samo neznatnu količinu otrova koji je za čovjeka neškodljiv). Govorilo se da krastača u mozgu ima sakriven dragi kamen (a tko zna zašto se nitko nije potrudio da vidi je li to istina). U sastav tajanstvenih mješavina koje su spremale vještice i vračare, često su ulazile

Na slici koja se nalazi na ovoj strani gore prikazane su vidre u sredini u kojoj žive. Vidra je mesožder koji živi u rijekama i u jezerima, jer se hrani ribom. Tijelo joj je vrlo izduženo a prsti spojeni plovnom kožicom.

koža i utroba krastače, izrezane i ostavljene da se moče.

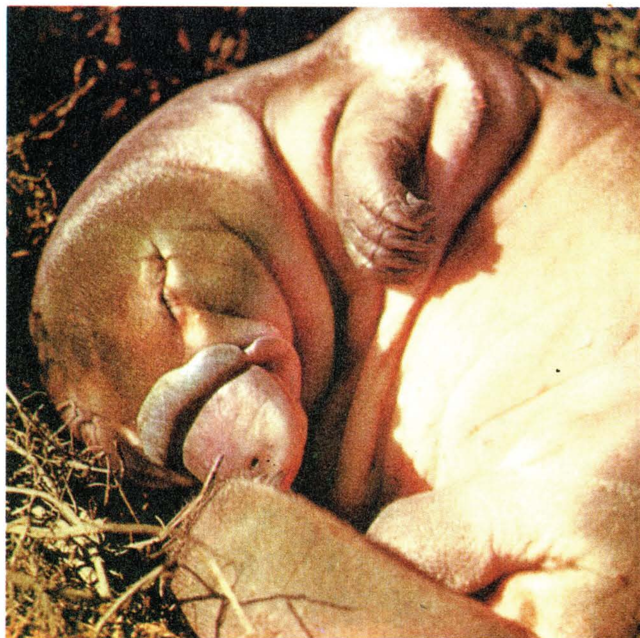
I tako jadnu gubavicu do danas prati zao glas iako zaslužuje da je uzdižemo kao dobročinitelja naših vrtova, jer uništava insekte.

Drugi vodozemac koji je također na zlu glasu je šareni daždevnjak. Zbog svog neobičnog izgleda, dugo je raspaljivao maštu drevnog čovjeka i oko njega su ispredene legende. Mislilo se da je izišao iz vatre i da je mogao gasiti vatru, tako da je u starim čarobnjačkim knjigama azbest, koji se danas koristi kao nezapaljiva tvar, bio prozvan »daždevnjački kamen«. Smatralo se također da je vrlo otrovna životinja, iako je dokazano da je potpuno neškodljiv.

Životinja koje su se ljudi manje plašili ali koju su uvijek gledali sa podozrenjem, bila je gušter-vodenjak, drugi stanovnik bara, bliski srodnik daždevnjaka. Ljepše je vanjštine, jer je taj vodozemac, naročito u vrijeme kad vodi ljubav, privlačnih, živih boja. Leđa su mu najčešće tamnozelena a trbuh narančast s mnogo tamnih i crnih mrlja.

Na prvi pogled sliči gušteru koji pliva u vodi ali razlike između njih, i to čak i vanjske, vrlo su velike: rep mu je bočno jako spljošten a na leđima mahom ima dugu krijestu.

Vodenjaci ili mrmoljci se uglavnom smatraju korisnim životinjama, jer vrlo mnogo tamane larve

Kljunar koji se tek izlegao. Ovaj sisavac koji živi u rijekama i jezerima južne Australije i Tasmanije ima vrlo čudan oblik tijela i neobično se ponaša. Nosi jaja kao ptice, ali mlade doji kao sisavci. Noge su mu građene tako da može plivati.

Vidre su vodeni sisavci. Dlaka im je gusta i sjajna, uvijek masna. Kako mahom žive u hladnoj vodi, ispod kože imaju debeli sloj sala, koji ih štiti od hladnoće.

komaraca. Samo jedan mrmoljak može utamaniti dvije stotine larvi na dan.

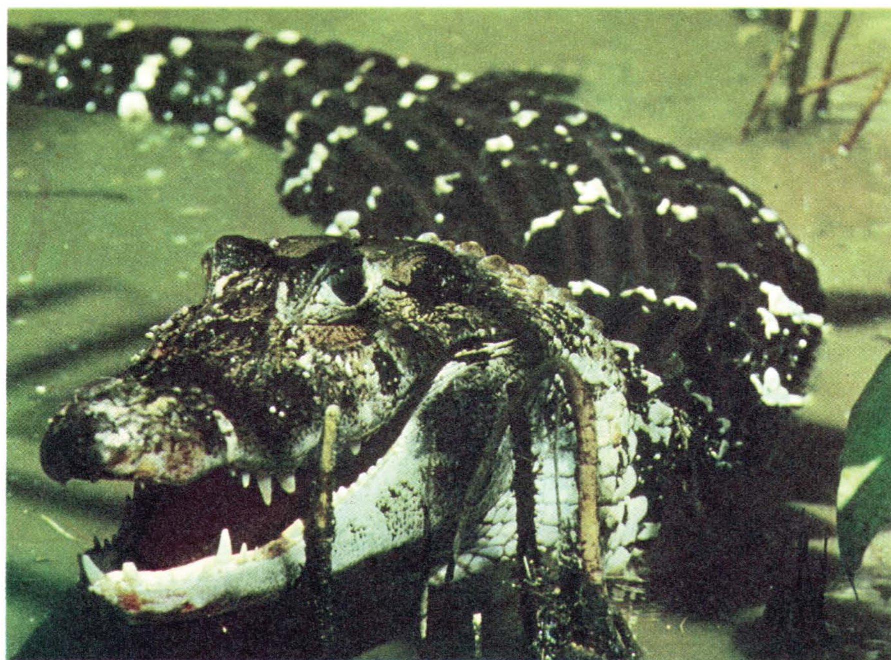
VELIKI GRABLJIVCI

Na obalama rijeka i jezera u toplim predjelima često žive krokodili, ogromni oklopljeni gušteri koji vrebaju svako živo biće koje se približava vodi.

Ima mnogo vrsta krokodila; zato je dobro da odmah istaknemo suštinske razlike koje ih odvajaju. Postoji krokodil s dugačkom i tankom njuškom, takozvani gavijalis, koji živi u močvarnim predjelima južne Azije. Drugi, naprotiv imaju debelu, trouglastu i snažnu gubicu. To su pravi krokodili. Najpoznatiji predstavnik te grupe je nilski krokodil, sveta životinja starih Egipćana, kojemu veliki zub strši iz donje vilice, po jedan sa svake strane. Osim toga postoje kajmani i aligatori iz američkih rijeka, koji imaju kratku i široku gubicu a zubi im ne strše iz ustiju.

Nilskih krokodila ima još uvijek mnogo na Madagaskaru i na obalama afričkih rijeka. Koža im je vrlo cjenjena a urođenici vole njihovo meso. Zbog toga, a i zato što je opasna životinja, vrlo mnogo se lovi.

Kajmani žive u Srednjoj i Južnoj Americi, dok aligatore nalazimo na obalama Misisipija i njegovih pritoka. Nekada je tih gmizavaca bilo vrlo mnogo,

Lijevo: aligator razjapljenih čeljusti na obalama donjeg toka Misisipija.

Na slijedećoj strani: kajman. Sličan je krokodilu ali se od njega razlikuje oblikom gubice i zubima a i manji je od njega. Kajman, koji je rasprostranjen u Americi od Meksika do Argentine, vrlo je nasrtljiva životinja.

Kajman koji pliva površinom vode i traži plijen.

ali danas, nakon organiziranih lovova u cilju što boljeg snabdjevanja tržišta njihovom dragocjenom kožom, broj im je znatno smanjen. Ponašaju se poput ostalih krokodila. Dugo se izležavaju na obali i sunčaju ili plove nepomični površinom vode tako da ih možemo zamjeniti za debla koje nosi brzac. No, ako se neka životinja usudi ući u vodu, spremni su odvući je na dno i raskomadati je.

Sasvim je drugačiji gavijalis. Ako dobro pogledate oblik njegove gubice, primjetit ćete da se gavijalis, stanovnik Ganga i drugih azijskih rijeka, razlikuje od čuvenih nilskih krokodila. Iako pripada istom rodu, gavijalis stvara porodicu za sebe, bilo po tjelesnoj građi, bilo po načinu života.

Ovi gmizavci se od svojih srodnika razlikuju po čeljustima koje su uske i vrlo jako izdužene, dok

su na vrhu proširene u odnosu na nozdrve. Kroz tu pukotinu gavijalis može disati i onda kad gotovo sasvim uroni u vodu. Druga osobina gavijalisa su dva velika zuba koja strše svaki s jedne strane donje čeljusti. Razumije se da to nisu jedini gavijalisovi zubi. Naprotiv, u njegovim vilicama se nalazi cijeli niz oštrih zubi od kojih se čovjek prestravi kad gmizavac razjapi čeljusti.

No, vanjština nas ne smije zavaravati: gavijalis nije uopće opasan za čovjeka a i u odnosu na životinje koje silaze na rijeku nije krvoločan poput njegovih afričkih srodnika. On najviše voli jesti mrcine i ribe, koje neobično vješto lovi. Narodi jugoistočne Azije ga smatraju svetom životinjom i poštuju ga.

KRILATI RIBOLOVCI

Slatke vode su omiljeno »lovište« nekih ptica — ribolovaca. To su uglavnom ptice koje pripadaju grupi štakara-močvarica, koje imaju duge noge, slične štulama, da bi mogle gaziti po barama i potocima a da se pri tome ne smoče.

Močvarice su vrlo lijepe ptice iako imaju nesrazmjerno duge noge. Perje im je, a naročito kod obične čaplje i kod male bijele čaplje, zaista divno a krase ih lepršave perjanice koje im padaju s glave kao lake ukrasne vrpce.

Jedna od najljepših ptica je bez sumnje siva čaplja. Ta divna ptica-močvarica koja može raširiti krila do metar i sedamdeset centimetara i koja je viša od jednog metra, nekada je bila vrlo rasprostranjena ali je nepažljivo love pa je danas gotovo izumrla (u Jugoslaviji je još uvijek dosta česta).

Živjela je između bara i duž morskih obala u bučnim naseljima, hraneći se svakovrsnim životinjama, ali naročito ribama. Ona je u stvari vrlo vješt ribolovac i zna satima nepomično stajati u vodi da bi ščepala žrtvu koja pokraj nje prođe i cijelu je progutala.

Siva čaplja ima na leđima sivo a na trbuhu bjeličasto perje. Krila su joj crna. Crna joj je i kitnjasta perjanica na glavi. Vrlo dugačke noge su joj zagasitosive boje. Vretenast kljun, tipičan za ptice-ribolovce, moćno je oružje obrane kojim se čaplja bez dvoumljenja koristi i to u borbi protiv čovjeka, kad osjeti da joj prijeti opasnost.

Čaplja obično svija gnijezda na starom drveću. Naselja čaplji, kojih u sjevernim predjelima još

Na strani lijevo: afrička guska u bari. Gore: siva čaplja. Dolje: divlja plovka i plovčići koji su se tek izlegli iz jaja u gnijezdu koje plovi po vodi a koje je napravljeno od grančica i postavljeno perjem. Divlje plovke su močvarne ptice koje se rijetko probijaju do mora, neprestano tražeći hranu.

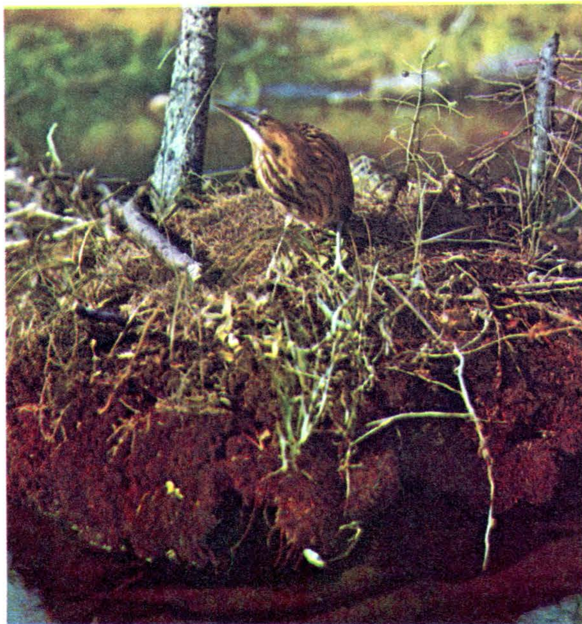

Gore: divlje plovčice u bari. Te ptice između prstiju imaju plovnu kožicu i vrlo vješto plivaju. One ne mogu živjeti bez vode, zato posjećuju močvarne predjele, ali se sele i na jug kad nastupe hladni dani. Inače, hrane se svim onim što mogu naći u bari: travom, insektima i drugim životinjicama. Dolje: bukavac, vodeni bik, druga ptica koju često susrećemo u močvarama i na obalama jezera. Hrani se ribama a ide u lov samo noću. Poklič mužjaka za vrijeme parenja liči na snažno rikanje bika.

uvijek ima vrlo mnogo, nalaze se na sklonjenim mjestima, nedaleko od močvarnog zemljišta na koje čaplje slijeću svakodnevno, u potrazi za hranom.

Mala bijela čaplja (mali rajer), koja je manja od sive čaplje, potpuno je bijela. Ta ptica, koju često susrećemo i kod nas u močvarnim predjelima, na žalost se vrlo mnogo lovi i pri tom se koriste razna lukavstva. Pred puškama lovaca, mala bijela čaplja se može spasiti samo brzim letom u visine, dok se od lovačkih pasa brani radije snažnim kljunom, pokušavajući ih njime udariti u oči.

U slatkim vodama rijetko naseljenih predjela živi i mnogo divljih plovki, ptica koje lovci neprestano ubijaju. Vrlo je poznata velika divlja plovka-gluhara sa šarenim perjem i snažnim krilima kojima prilikom seoba može letjeti tisuće kilometara.

Kao sve plovke, ima kratke noge a prsti su joj spojeni plovnim kožicama. Ivice gornjeg dijela vrlo spljoštenog kljuna su joj narezuckane. Te nare-

Crni labud živi u srednjim i u južnim predjelima Australije i Tasmanije, gdje je otkriven 1698. godine. Ponaša se kao i obični labudovi, samo nije ptica selica i radije cijele godine ostane na istoj obali. Vrat crnog labuda je vrlo dugačak a perje mu je crno osim nekoliko krajnjih, krilnih pera koja su bijela. Kljun mu je upadljivo crven s bijelom poprečnom prugom pri vrhu. Obično leže jaja između kolovoza i prosinca.

zuckane ivice su najbolja cjedaljka kroz koju ptica propušta mulj iz bara, tražeći larve i životinjice, kojima se hrani.

Najčešće je nalazimo u močvarnim predjelima, gdje se prilično dobro sakriva jer joj je perje slične boje raslinstvu koje je okružuje. Divlja plovka-gluhara je naročito rasprostranjena u sjevernim predjelima, ali u njima boravi samo u ljetnim mjesecima, a seli na jug čim zaprijeti opasnost da će se zalediti bare i potočići, gdje nalazi skrivenu svakodnevnu hranu.

3.

U MORSKOJ VODI

Bijeli, prozračni oblaci plove nebom, dok galebovi kriče u plavetnilu svoda, samopouzdano leteći iznad valova. More je slično sjajnom srebru. U njemu se ogleda sunce, koje prelama zrake u tisuću odsjaja što prate valove i razbijaju se o stijenje, slični malim vatrometima.

Zbog treperenja zelenoplave vode, s obale je teško sagledati morsko dno, jer izgleda kao da se svakog trena krije iza tajanstvenih ogledala u kojima se odražavaju sunce i svjetlost. No, ako pažljivo i dugo zagledamo bilo koju tačku pjeskovitog dna, zavjesa svjetlosti će se rastvoriti i život u moru će nam početi otkrivati svoje tajne. Ribice u jatima plivaju pokraj grebena, nestašno jure ili se polako kreću između algi. Osim riba i drugi stanovnici dna, gotovo neprimjetnim pokretima, otkrivaju svoje prisustvo. To su mekušci, mali ljuskari, gliste koje izviruju iz pijeska, neobična bića slična zvijezdama, cvijeću, voću, potopljenim biljčicama.

Ako zaronimo nekoliko metara u dubinu, tamo gdje cvjetaju morski vrtovi i tisuću cvjetića zvijezdastih koralja treperi svojim bijelim pipcima, ispruženim prema svjetlosti, horizont će se proširiti. Tada se pred promatračem ukazuje neobično lijep prizor: stalno se izmjenjuju tonovi boja i oblici, smjele i neobične građevine, ustalasane leje, ogromna prostranstva obrasla crvenim i zelenim raslinjem. Između koraljnih gradova i livada obraslih algama, bezbroj životinjica luta u potrazi za hranom, često prkoseći opasnostima: bježe, kriju se, padaju u zamke grabljivaca, ginu. No, na svako biće koje ugine, rađa se na tisuću novih da se ne bi prekinuo kružni tok života. zasnovan na čeličnim zakonima koji uvijek potvrđuju pobjedu jačeg, lukavijeg, vještijeg.

More je svirepo. Ispod njegove prividne mirnoće, mala stvorenja koja u njemu žive svakodnevno vode očajnu borbu za održanje, ali njihove tragedije ostaju tajna. O njoj svjedoči samo poneka prazna školjka koju valovi izbace na morski žal.

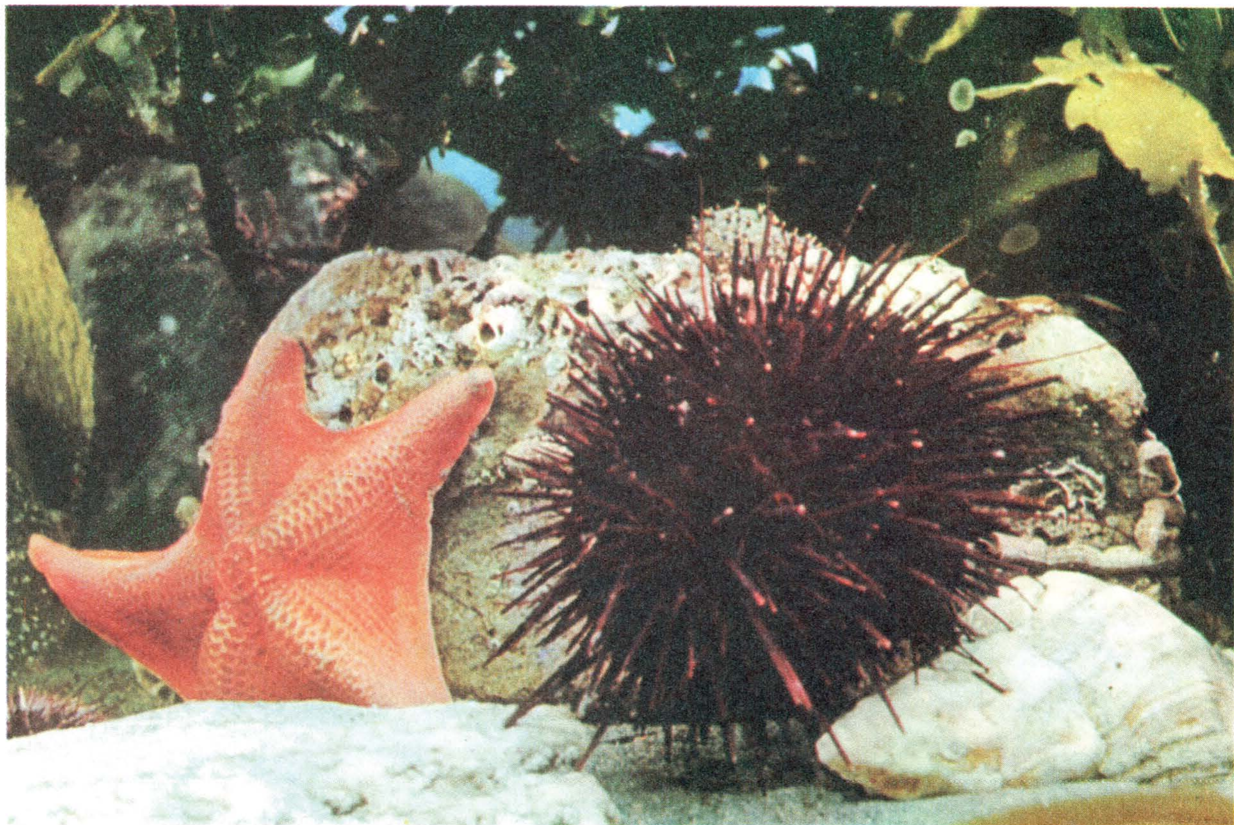
MALA NEPOZNATA BIĆA

Ako u Sredozemnom moru, kad pun mjesec pozlati valove, pažljivo pogledamo morsku površinu, zapazit ćemo gotovo prozračna, neobična bića, slična trakama, kako plivaju, ugibajući se, neprestano u pokretu. To su Venerini pojasevi, neobične, vrlo plosnate, drhturave životinje, koje katkad dostižu dužinu i do metra i po. Na površinu isplivaju samo noću i kad je more sasvim mirno; kad je uzburkano, radije ostaju u dubini, gdje im u mirnoj vodi ne prijeti opasnost da se njihovo nježno tijelo podere.

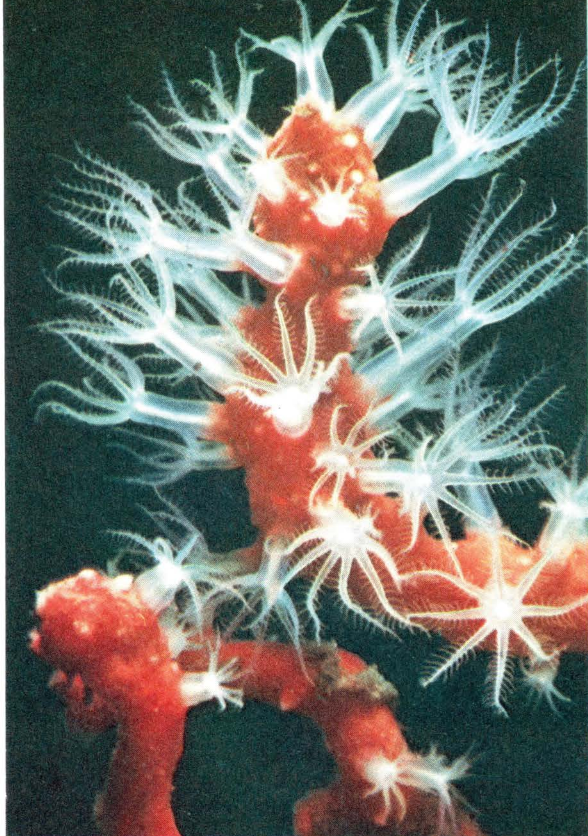
More bukvalno vrvi od takvih, gotovo nepoznatih bića. Obično se misli da su najbrojniji stanovnici mora ribe i mekušci; u stvari, u morskoj vodi živi mnogo više nižih vrsta životinja. Dovoljno je sjetiti se milijardi mikroskopski sićušnih bića od kojih se sastoji plankton. Sjetimo se samo mnogobrojnih vrsta crva i to vrlo malih, dugih najviše nekoliko milimetara i ogromnih kao što su nemertini, prilično tankog tijela s obzirom na njihovu dužinu. Končasti crv iz sjevernih mora može, na primjer, biti preko trideset metara dug a da nema više od pet milimetara u promjeru.

Ronioci i podmorski ribolovci vrlo dobro poznaju životinje briozoe, kojima kao mahovinom obrastu stare olupine na dnu mora. Kolonije ovih životinja liče na busenje mahovine pa se zato i zovu briozoi, što na grčkom znači »životinja-mahovina«.

Široke površine morskog dna su često potpuno prekrivene milijardama foronidea, neobičnih životinja koje su dugo bile nepoznate. One su skromnih dimenzija i prikovane su za morsko dno, ali ne na velikim dubinama: grade mali valjak u kojem se može sakriti cijelo crvoliko tijelo. Taj valjak, načinjen od sluzi koju luči tijelo životinja, izvana se oblaže pijeskom, pa zato potpuno imitira morsko dno i životinja se može u njemu vrlo dobro sakriti.

Ukratko, u moru živi cijeli jedan gotovo nepoznati svijet malih bića, čije bi prilično zanimljive običaje trebalo bolje upoznati.

U MORSKIM VRTOVIMA

Poznatiji su, iako površno, ostali stanovnici morskog dna, koji katkad žive i u velikim kolonijama. Spužve su, na primjer, poznate zato što prije pronalaska plastičnih tvari nije bilo kuće u kojoj se nisu koristile u domaćinstvu. Sada su prilično rijetke. Ono što se prodaje samo je rožnati kostur životinje spužve. Sluzavo tijelo koje se odbacuje čim se spužva izvadi iz mora sastoji se od sitnih pora. Kroz te pore, spužve iz vode cijede planktone kojima se hrane.

Osim toga, vrlo su poznati koralji, koji se mnogo koriste za pravljenje nakita, ogrlica i narukvica. Na južnim obalama Italije i u sredozemnoj Africi, koralji se love neobičnom napravom. Ona se

Na strani lijevo: morski jež i morska zvijezda. Gore: kraj jedne grane crvenog koralja (Corallium rubrum) s malim polipima koji imaju po osam raširenih pipaka. Dolje lijevo: zvjezdasti koralji i spužva. Desno: morski mekušci bez oklopa.

sastoji od teškog drvenog križa sa pričvršćenim starim mrežama ili svežnjevima konoplje. Sprava potone na dno, jer joj je u sredini neki težak predmet, a onda se debelim konopcima vuče po dnu sve dok ne naiđe na koralje. Ovi se umrse u mrežu, koraljne grane se lome i tako se mogu izvući na površinu.

Kad koralje vade ronioci i podmorski ribolovci, tada se na površinu mogu izvući cijele grane. Na taj način se dobiva materijal koji se mnogo više cijeni, ali se na obalama Sredozemnog mora crveni koralj ne može uvijek tako loviti; on u Sredozemlju živi na dubini od 80 do 200 metara.

Kao i kod spužava, dio koralja koji se koristi sastoji se od rožnatog, prilično tvrdog, često crvenog kostura.

Životinja, bolje rečeno životinje koje su taj kostur izgradile i koje u njemu žive mali su polipi s osam pipaka koji izviruju iz koraljnih grana kao buketi bijelih cvjetića. Pipci kojima životinja pokreće vodu da bi joj do usta doprli dijelovi planktona uvlače se čim zaprijeti i najmanja opasnost. Tijela tih životinja su osim toga u osnovi sjedinjena u zajedničku masu koja prožima cijelu granu koralja.

ŽIVOTINJE KOJE LIČE NA BILJKE

U moru žive i životinje slične biljkama: to su lepasi, neobični ljuskari koji vanjskim izgledom umnogome podsjećaju na raslinje i zato su dugo dovodili u zabunu davne naučenjake.

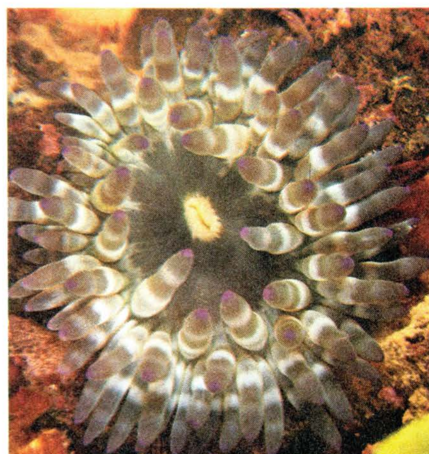
U jednoj knjizi Uliksa Aldovrandija iz druge polovine XVI stoljeća opisano je i prikazano drvo na kojem dozrijevaju lepasi. No, najzanimljivije je da se u to doba vjerovalo da lepasi padaju u vodu i da se tamo pretvaraju u plovčice. Uostalom, u tu priču je izgleda vjerovao i sam Line, čim je te životinje nazvao *Lepas anatifera*. Anas na latinskom znači plovka.

Lepasi su ljuskari priljepljeni uz morsko dno ili uz neku olupinu i to peteljkom, koja predstavlja tijelo i završava se zadebljanjem uvijenim u školjku. Školjka se obično sastoji od pet krečnih dijelova, jednog velikog i četiri mala, ali može imati i nekoliko ploča. Iz školjke strše šest pari tankih nožica, sličnih viticama biljke.

Druge morske životinje slične biljkama su aktinije, iz klase poliheta, ili morske sase, zato što su

Slijeva nadesno: detalj morske sase; plaštaš iz roda Clavelina; morske sase. Ove morske životinje su vrlo lijepog oblika i liče na divno cvijeće koje se savija na vjetru.

Divan primjer saveza između životinja: jedna mala amfiprionija, anemonska riba, između pipaka morske sase. Ovu ribicu goni neprijatelj pa je našla utočište među pipcima morske sase.

slične cvijetu, i spirografisi, s vrlo lijepom krunicom od spiralno postavljenih pipaka. Ti pipci su u stvari crvi koji žive prikovani za jedno mjesto i oko tijela grade cijev od sluzi i sitnog pijeska ili od čvrste, gumene ili krečne tvari. Ta cijev je obično priljubljena uz morsko dno i iz nje izviruje samo glava životinje, iznad koje su izrasli vijenci pipaka živih boja.

ZVIJEZDE UBOJICE

O ljupkim morskim zvijezdama koje mnogi od vas čuvaju u svom domu kao uspomenu na godišnji odmor proveden na moru može se ispričati zanimljiva priča. One su neobične životinje, ne samo po obliku tijela već i po ponašanju, načinu ishrane i velikoj vitalnosti.

Možda vam je ovo već poznato: ako zvijezdi odrežete jedan od pet krakova, on će opet narasti. Ako se odrezani krak ostavi u morskoj vodi, iz njega će se razviti nova morska zvijezda. No, to nije jedino iznenađenje koje nam priprema ta zvjezdolika životinjica što živi na morskim stijenama i u dubinama.

Morska zvijezda je proždrljiva grabljivica; prvenstveno se hrani ostrigama i dagnjama, otvarajući im ljušture mnogobrojnim pijavkama kojima su joj obrasle obje strane svakog kraka. A znate li što radi morska zvijezda kad otvori školjku? Izvuče svoj želudac iz usta koja se nalaze u sredini tijela, zavuče ga između ljuštura mekušca i tako ga pojede u njegovom domu. Kad zvijezda svari plijen, vrati želudac na svoje mjesto i traži drugu žrtvu.

Zbog ovakvog načina ishrane, morska zvijezda je vrlo opasna i nanosi velike štete kulturama ostriga i dagnja. Zato je ribari tamane svim mogućim sredstvima.

Na morskom dnu ima također mnogo zmijolikih morskih zvijezda ofijurioida koje se katkad zamjenjuju sa običnim morskim zvijezdama, iako su im kraci mnogo duži i vitkiji. Ti vitki i hitri kraci su pravi ukras životinje, koja je naročito ljupka kada se ritmičkim pokretima, vrlo sličnim igri, miče po vodi.

Na središnjem krugu nalaze se usta, opkoljena pločastim »usnim kosturom«. Zmijolika morska zvijezda je mesožder. Ona ščepa žrtvu, obavije je kracima i pritisne na usta. Usta se pokreću, žrtvu iskidaju i meso samelju u kašu prije nego što ga unesu u želudac. Kada zmijoliku morsku zvijezdu prerežemo napola, ona se, kao i obična morska zvijezda, pretvara u dvije životinje.

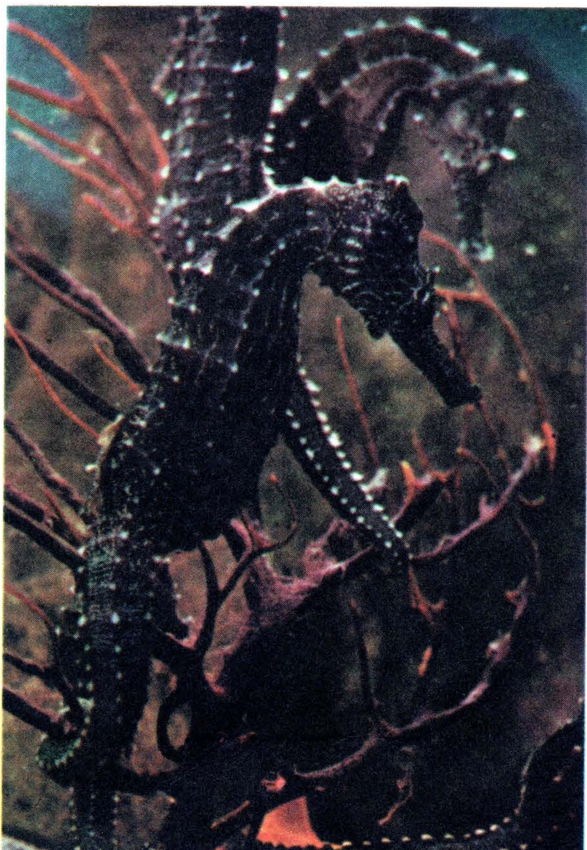
TISUĆU LUKAVSTAVA RADI OBRANE

Na kamenitom morskom dnu žive morski ježevi; polako se kreću pomoću kratkih bodlji u potrazi za algama i ostalom biljnom hranom, koju odvajaju sa stijena, grebući zubolikim izraštajima. Neke od ovih životinja su nepokretne i grebu stijenu uvijek na istom mjestu, tako izdube prilično duboku rupu.

Morski ježevi na prvi pogled liče na običnog ježa, pa se zato tako i zovu; izgledaju kao kugla načičkana bodljama. Morski jež ima u promjeru oko desetak centimetara i na polovima je spljošten. Ako ga »oljuštimo«, to jest ako mu skinemo kožnati plašt koji drži bodlje, ukaže se njegova

Gornje slike prikazuju hobotnicu u raznim položajima. Jasno se vide pijavke, snažni organi za hvatanje, raspoređene duž pipaka.

Lijevo: morski konjići. Gore: morske zvijezde i holoturije. Holoturije, koje još zovu i morski krastavci, su bodljokošci valjkastog tijela s mnogobrojnim nožicama. Raznih su boja i dostižu dužinu do pedeset centimetara. Nožice su noge za kretanje.

krečnjasta ljuštura. Ako mu ljušturu pažljivo promatramo, vidjet ćemo da je ona pravo arhitektonsko čudo, u kojem prevlađuje broj pet.

Dva reda po pet ploča okružuju analni otvor na gornjoj strani. Pet uskih osovina koje se smjenjuju s pet širokih osovina povezuju gornju s donjom stranom, na kojoj se nalaze usta. Usta su okružena nizom obrambenih organa u obliku pinceta s otrovnom žaokom a snabdjevena su i specijalnim aparatom za žvakanje.

U istoj sredini kao i ježevi, ali slobodnije, jer se može kretati do mile volje, živi i sipa. Njena sposobnost da mijenja boju prema prilikama upravo je čudesna. Zahvaljujući pigmentnim kožnim ćelijama, sipa se može sakriti bilo gdje, pošto se sasvim prilagodi boji sredine. Zato je i zovu morski kameleon. Sipa je u bliskom srodstvu s hobotnicom, lignjom i mnogobrojnim dubinskim glavonošcima o kojima su još uvijek naša znanja oskudna.

Male sipe koje trgovci ribom izlažu u svojoj radnji ne mogu nam ni približno dočarati ljepotu ovih životinja kada se nalaze u svojoj prirodnoj sredini — moru. One tada polako plivaju i jedva dodiruju pjeskovito i muljevito dno svojim pipcima, uvučenim dok se životinja odmara, ali spremnim da se izvuku i ščepaju žrtvu. Kao kod svih glavonožaca, i sipina glava je okružena kracima s pijavkama; sipe se kreću po principu »reakcije«, kao »mlaznjaci«, tj. tako što iz posebnog lijevka snažno istiskuju vodu koja im je služila za disanje.

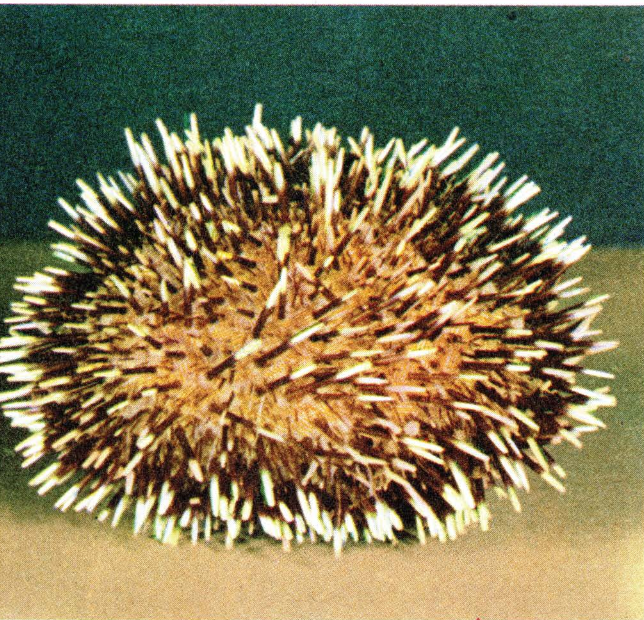
GRADITELJI PLANINA

Veliki koraljni sprud koji se pruža tisućama kilometara duž sjeveroistočne obale Australije jedna je od najljepših prirodnih pojava kojima se divi ljudsko oko.

Na nekoliko metara dubine, gdje je voda još mlaka a svjetlost gotovo nestvarno zelena, u moru se kriju divni i čudni koraljni gradovi, koje su izgradili polipi koralja i u kojima oni žive. Mnogobrojne kolonije tih malih dupljara što grade sebi koraljnu kuću od krečnjaka, rastvorenog u vodi, izgradile su tokom vijekova ogromne sprudove koji ograđuju veliki dio obale i ometaju plovidbu. U tim sprudovima žive zvjezdasti koralji u mnogobrojnim kolonijama i grade staništa raznovrsnih oblika i boja.

Kao i obični koralji, zvjezdasti koralji se sastoje od mnoštva sasvim jednakih životinjica koje izviruju iz kostura u vidu mnogobrojnih cvjetića. Za razliku od običnih koralja, polipi zvjezdastih koralja imaju šest umjesto osam pipaka. Otuda im potiče ime heksakoralji. Druga je osobina zvjezdastih koralja da obično ne mogu živjeti na dubini preko 50 metara.

Međutim, unutrašnja građa ovih životinjica je potpuno ista kao i u običnih koralja. Svi polipi su spojeni u jedno jedinstveno unutrašnje tijelo, kroz koje prolaze mali kanali kojima se hrana uvodi u sve dijelove tijela. Zvjezdasti koralji se razmnožavaju dijeljenjem: iz svakog komada polipa nastaje nova kolonija; ona proširuje obujam kostura, stvarajući čvrstu tvar iz kalcijumovih soli kojih ima u moru.

Lijevo: morski krin i detalj školjke jakovska kapica.

Gore: morski jež načičkan bodljama. Desno: meduza iz roda Olyndias. Meduze ispod klobuka imaju duge pipke kojima hvataju žrtvu. Ovi organi su snabdjeveni ćelijama koje žare, to jest njihov ugriz peče i svrbi. Neke meduze su opasne i za čovjeka: kad ga ugrizu, utrnu mu zglobovi, počne se gušiti i dobiva paralizu. Takve su meduze fisalije, koje katkad, nošene morskom strujom, preplave morski žal.

RIBE S MORSKIH GREBENA

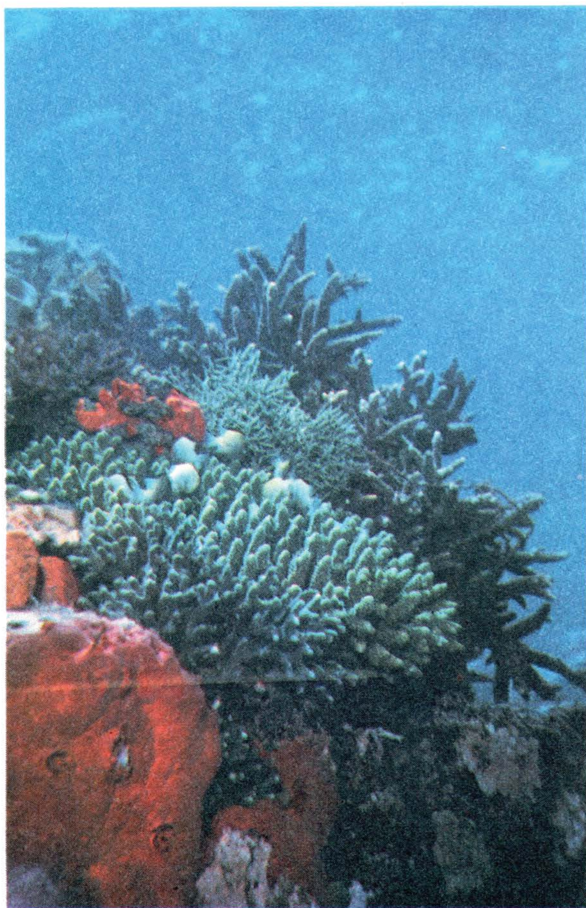
Gradovi zvjezdastih i običnih koralja puni su ne samo polipa koji se otvaraju na koraljnim granama, već i mnogobrojnih drugih morskih životinjica koje u njima nalaze idealne životne uslove, obilnu ishranu, razne šupljine, krivine i zavoje u kojima se mogu sakriti u slučaju opasnosti.

Između divnog koraljnog cvijeća lako možemo primjetiti raznobojna jata riba koja prolaze kao neko priviđenje i polako se udaljavaju prema mračnim predjelima. To su tipične ribe s koraljnih sprudova, poznate po imenu ribe-anđeli, obično duge dvadesetak centimetara. Tijelo im je jako plosnato i ukrašeno krljuštima živih boja. Zanimljivo je da im usta nisu iste boje kao tijelo, tako da izgleda kao da su našminkane.

Ima vrlo mnogo i riba-leptira. Već po samom imenu možemo zaključiti da su to vrlo lijepi primjerci riba. Njihove živahne boje zaista podsjećaju na boje ljupkih leptira koji lete od cvijeta do cvijeta.

Vidimo ih kako brzo promiču između koraljnih sprudova i to najčešće u jatima, uvijek spremne da se u slučaju opasnosti sakriju u tajanstvenim podvodnim šupljinama i zavojima. Zato se vrlo teško love: uostalom, urođenici ribari ih i ne pokušavaju loviti, jer im meso nije naročito ukusno.

Sitne su, a tijelo im je spljošteno, dok su im peraje vrlo razvijene i često neobičnog oblika. Malo je poznata osobina ovih riba da, dok su mlade, ne liče na odrasle ribe. Tada se potpuno razlikuju od njih: krljušti im nisu tako živih boja, a prednji dio je zaštićen koštanim a katkad i bodljikavim oklopom.

Na morskom dnu često vidimo vrlo žive prizore, odraz raznovrsnosti oblika života koji se na njemu razvijaju. Morsko dno još više uljepšava igra svjetlosti i sjena što nastaje uslijed stalnog gibanja vode i kretanja riba.

Na površini mora često vidimo jata meduza lijepih boja koje se ljupko kreću, skupljajući i šireći klobuk u jednoličnom ritmu. Na prvi pogled nam se može učiniti da su nematerijalna bića, tako su lake i nježne. Ali ako pokušamo koju od njih uloviti, čarolija će nestati i u mreži ćemo naći bezobličnu i drhtavu masu koja će se pretvoriti u gadnu čorbu. To se isto događa s meduzama koje valovi nakon oluje izbace na obalu. Morske životinje mogu živjeti samo u vodi u kojoj su ponikle i odrasle.

KRILA I NOGE ZA PLIVANJE

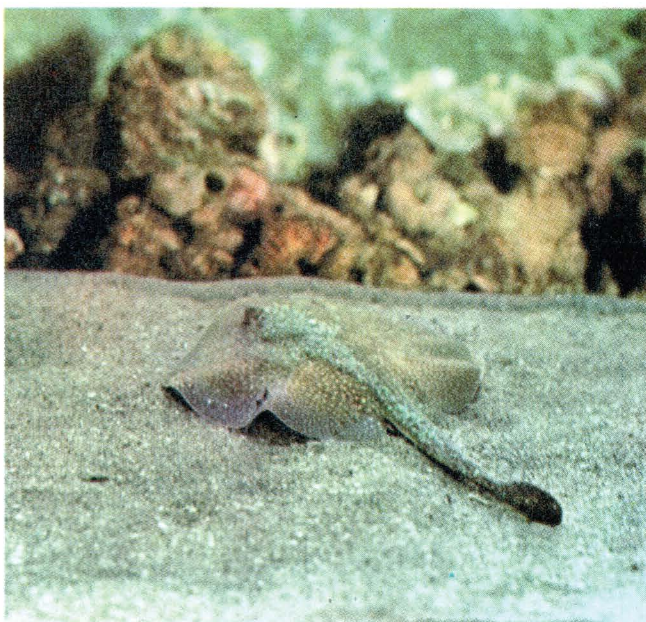
Na pjeskovitom dnu se katkad krije raža, vrlo opasna za ribare koji bosi gaze po plićaku. Neke vrste tih riba imaju u repu otrovni žalac kojim se posluže ako ih nehotice nagazimo.

Kad raža počne da uzmahuje krilima od membrana, slična ogromnom slijepom mišu, ne možemo zamisliti da je to riba: prije nam se čini da smo se našli pred nekim tajanstvenim morskim čudovištem. No raža je riba, i to vrlo srodna morskim psima, jer kao i oni ima karakterističan hrskavičav kostur. Spljoštena je i romboidnog je oblika zbog vrlo razvijenih prsnih peraja.

No za morsku kornjaču, koju često susrećemo u toplim morima, sigurno možemo reći da nije riba.

Izgleda nevjerovatno da se kornjače, tako spore i nespretne na kopnu, u vodi mogu preobraziti u okretne plivačice. Iako im težak oklop obavija

tijelo, morske kornjače se katkad mogu takmičiti u plivanju i s ribama.

Ove su životinje često teške i do dvjesto kilograma, a ipak se izvanredno prilagođavaju životu u vodi; tijelo im je hidrodinamičnog oblika a ekstremiteti preobraženi u snažne peraje.

Morske kornjače izlaze na kopno samo da polože jaja; to čine na pijesku na pustom morskom žalu do kojeg se s velikim naporom dovuku.

More je njihova postojbina. U njemu nalaze omiljenu hranu, biljnu ili životinjsku, što ovisi o rodu kojem pripadaju. Čovjek ih, na žalost, vrlo mnogo lovi, jer veoma voli njihovo ukusno meso, naročito meso zelene kornjače, koja živi u Atlantskom i Tihom oceanu.

MORSKA ČUDOVIŠTA

Postoje li zaista morska čudovišta? Ako mislimo na životinje koje su stari moreplovci opisali u svojim fantastičnim izvještajima i putopisima, možemo slobodno reći da ne postoje. No, ako pod čudovištem podrazumijevamo nešto što je zaista

Gore: riba slinavica. Desno: kornjača. Morske kornjače se dijele u nekoliko grupa, prema tome da li se hrane biljnim ili životinjskim sastojcima ili i jednima i drugima. U stanju su vrlo dugo gladovati. Iako su vrlo velike, džinovske morske kornjače često postanu plijen morskih pasa.

Na strani lijevo, gore: riba-leptir. Dolje: riba kraja na sprudu zvjezdastih koralja. Raža.

Dolje: tipično dno s koraljima divnih boja.

Na stranici desno: riba-anđeo iz porodice ketodontida. Te se ribe svojom živom bojom mogu takmičiti s raznobojnim pticama i ljupkim leptirima. Munjevitom brzinom promiču između koraljnih sprudova i začas između njih šmugnu.

ružno, strašno, onda možemo reći da u moru zaista možemo naći čudovišta.

Dovoljno je da se samo sjetimo žabe-pecača, koja živi i pokraj naših obala. To je riba vrlo ukusnog mesa, ali je toliko ružna da joj ribari, da bi je mogli prodati, najprije moraju odsjeći glavu i oguliti je. Inače, tko bi okusio to čudovište s ogromnom, širokom, plosnatom glavom, kratkim tijelom pokrivenim bodljama, bradavicama i svakojakim izraslinama i s velikim perajama u obliku nogu?

Ova riba je dugačka jedan do dva metra, ali sama glava joj je velika kao pola tijela, to jest pola metra ili jedan metar. To čudovište se zato polako i kreće, a više se voli vući po dnu negoli plivati pučinom.

Druga riba neobičnog oblika, koja s razlogom raspaljuje maštu ribara, jeste čudovišna riba-štakor, himera iz roda himeriformi. To je zaista ružna riba, ogromne glave i isturene gubice, dok joj se tijelo izdužuje u rep bez peraja, sličan repu zmije. Inače je srebrnasta, sa kao mramor smeđim prugama. Usta su joj mala, dok su joj prsne peraje vrlo razvijene.

Rijetko se love, jer žive u dubinama Atlantika i gotovo nikada ne zalaze u plića mora. No, kad ih ribari nađu u mreži, to pamte, tako da su ovoj ribi dali fantastična imena, kao »kraljica haringi« i »morska mačka«. S naučne tačke gledišta, himera je vrlo zanimljiva, jer je neposredni potomak riba fosila iz prethistorijskog doba.

No, ne moramo se toliko udaljavati; čudovišne ribe možemo naći i na našoj obali. Sjetite se, na primjer, ribe morskog lista, koju redovito viđamo u ribarnicama. Zar ona nije pravo čudovište?

Sigurno znate tu čudnu ribu koja se od svojih posestrima razlikuje po širokom, ovalnom i plosnatom tijelu. Ako vas posluži sreća da je vidite u sredini u kojoj živi, u pijesku na morskom dnu, primijetit ćete da joj spljošteno tijelo izvanredno služi za obranu. Morski list polako pliva i ne može umaknuti neprijateljskim zamkama. Što onda radi? Priljubi se uz dno, tamo se zatrpa pijeskom, udarajući u njega snažnim perajama, i čak promijeni boju da bi se bolje sakrio. Tako ga nepomičnog i bojom prilagođenog okolini, nitko ne može primijetiti.

No, kod ove ribe su ipak najzanimljivije oči; oba oka su joj usađena na istoj strani tijela, jedno iznad drugog. Kad se larve morskog lista izlegu na pučini, imaju obične oči kao i ostale ribe. Zatim, postepeno, lijevo oko se premješta prema desnom. I to je dobro; što bi morski list radio s jednim okom kad mu je dio glave gdje je drugo

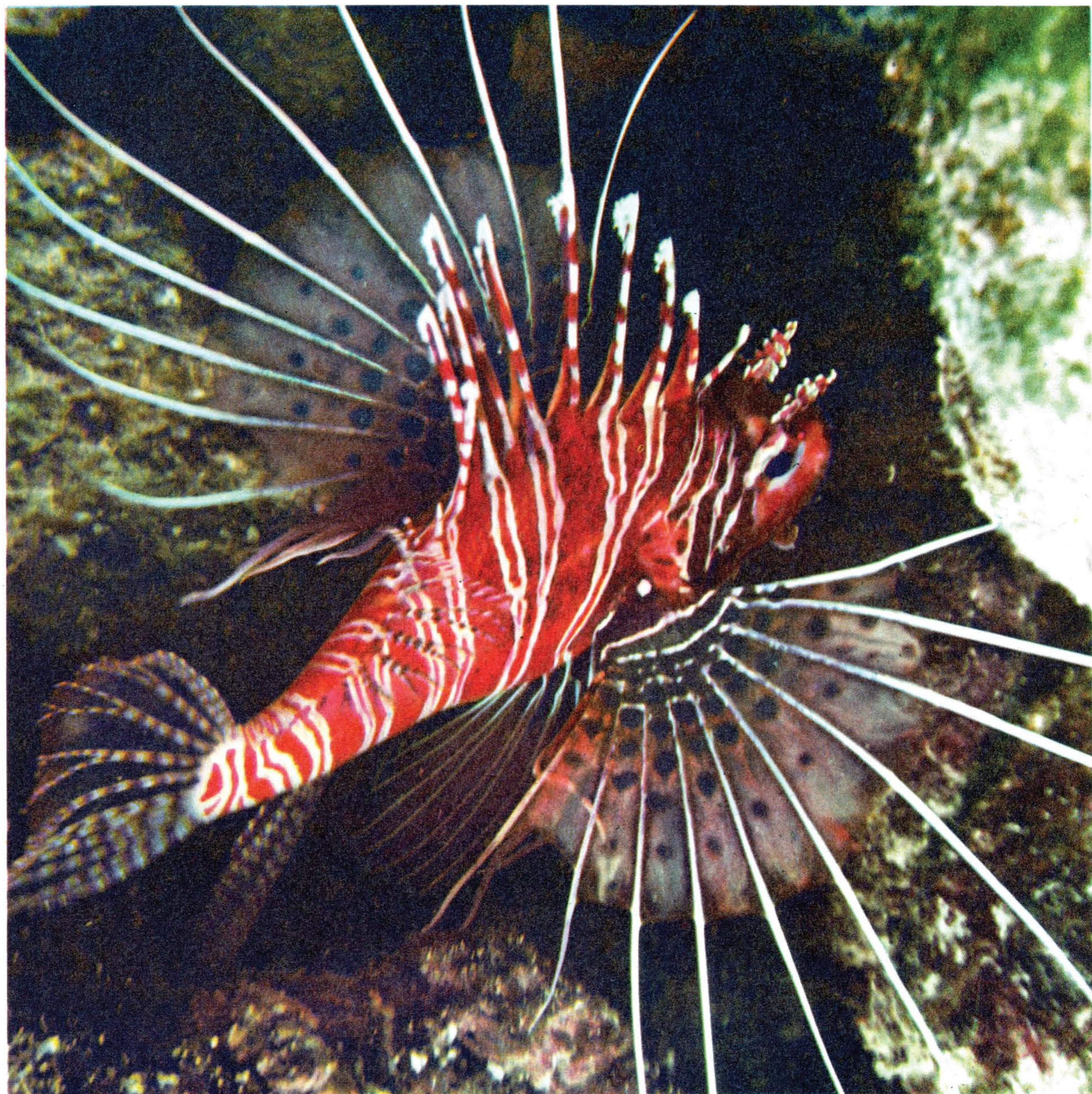
oko usađeno gotovo uvijek prislonjen na morsko dno? Moramo priznati da se priroda za sve pobrinula.

ZASJEDE IZMEĐU GREBENA

Podvodni ribolovac koji se usudi zaroniti među grebene i na morsko dno pokraj naših obala u potrazi za pustolovinom i zanimljivim doživljajima, može isplivati na površinu s velikom dubinskom ribom krajom, koja se smatra najvećim ulovom, ali mu se može dogoditi da se uhvati u koštac i s ugorom, kojega je uznemirio u njegovom legalu između algi.

Nije uvijek lako savladati takvu veliku ribu, katkad preko dva metra dugu, iako nije vrlo

teška. Prije svega, njeno zmijoliko tijelo je tako ljigavo da ga ribolovac ne može nikako uhvatiti.

Ugor je prilično rasprostranjen u našem moru. Najradije živi između algi i na stjenovitom dnu, na kojem danju leži gotovo nepomično, a noću kreće u potragu za hranom. Jede i mrtve i žive ribe.

Ugor se lako prepoznaje po izduženom tijelu, zbog čega je i prozvan morskom jeguljom. Njegovo tijelo sivoplave boje na trbuhu je bjeličasto, a nema krljušti ni trbušnih peraja. Ugorovo meso je vanredno ukusno.

Drugu veliku opasnost za podmorskog ribolovca predstavlja murina. Da bismo shvatili koliko je proždrljiva i opasna ta krvoločna riba, koja napada čak i čovjeka, dovoljno je da se podsjetimo onih nekoliko redova koje je prije dvije tisuće godina napisao Plinije: »Jedan rob koji je za vrijeme gozbe

priređene u čast Augustovu razbio kristalnu bocu, bačen je u ribnjak da ga tamo pojede murina.«

Čovjek se sav naježi kad samo zamisli taj prizor. Jer, murine nisu samo nasrtljive i proždrljive, već i otrovne; od njihovog se ugriza javljaju teški bolovi. Zato lovci i podmorski ribolovci smatraju te ribe najopasnijim stanovnicima stjenovitih obala.

Murine su duge oko metar i po, tijelo im je zmijoliko, slično tijelu jegulja, a koža gola i ljigava. Šarena, tj. crno-bijelo-žuta koža pomaže ovoj ribi da se što bolje sakrije između stijenja, gdje očekuje plijen. Kod nas postoji samo jedna vrst murine, ali su one prilično rasprostranjene u tropskim morima i tamo ih ima raznih vrsta.

Na strani lijevo: riba morski puran s membranama.

Desno: Brachidanio rerio. Dolje: Pterophylum scalare i Beta splendens, poznata i pod imenom riba-borac. Ona se često odgaja u akvarijumima i smatra se jednom od najljepših ukrasnih riba. Tako je nazvana zato što je nasrtljiva i prva napada neprijatelje s kojima se bori na život i smrt. U doba parenja, bori se i sa svojim bližnjima, a te se borbe često završavaju smrću jednog suparnika.

PROŽDRLJIVCI I AKROBATI

Ako se zapitamo koja je morska životinja najproždrljivija, vrlo vjerovatno ćemo odgovoriti da je to morski pas. Njih zaista bije glas da su nezasitni. Pa ipak, nije istina da su morski psi toliko proždrljivi koliko se priča. Doduše, neke vrste ne prezaju ni da napadnu čovjeka i da ga pojedu; jedu sve do čega dođu, pa se u njihovoj utrobi može naći svakovrsna hrana; ali kad bismo mogli pitati ribe koga se najviše plaše, možda bi nam odgovorile da mnogo više strepe od delfina nego od morskog psa. Delfin je morski grabljivac dug dva i po metra. Nezasitan je i napada sve vrste riba; često prati jata haringa i sardela da među njima napravi pokolj.

Kako je delfin vrlo inteligentna životinja, utoliko je opasniji, jer zna izabrati pogodan trenutak da napadne žrtvu i ščepa je. Delfini, kao ni kitovi, nisu ribe već sisavci; tijelo im je savršeno prilagođeno životu u vodi. Nalaze se u toplim i umjerenim morima cijelog svijeta i vole duboku vodu, a izlaze samo na visoke i strme obale.

Postoje razne vrste delfina. U našim morima živi običan delfin, životinja vrlo okretna i ljupka, koja se voli igrati i lako se pripitomljuje. Tijelo delfina je slično ribljem tijelu, pa ga često zamjenjuju sa tunom. Ista boja kože, tamnoplava na leđima i bijela na trbuhu, lako zavara ribara koji ga vidi kako brzo reže valove.

Međutim, delfin nema ribljih osobina. Kao kitovi, i on svoje mlade, koji odrastu u moru, hrani mlijekom.

Delfin ima gubicu kao kljun, vrlo isturen, a zubi su mu vrlo oštri.

Ribari ga se prilično plaše, jer može skočiti u

Gore: morski pas između stijenja. Morski psi su ozloglašene životinje jer su opasne za čovjeka. U stvari, morski psi koji napadaju čovjeka pripadaju rijetkim vrstama, dok su mnogobrojne one koje žive pokraj obala i za nas ne predstavljaju nikakvu opasnost. Najopasniji morski psi žive u toplim morima, kao ovaj na slici, a najradije pohode koraljne sprudove.

Desno i dolje: delfini. Ovi čudni sisavci vrlo su društveni, ali i neobično proždrljivi.

mrežu i poderati je da bi im pojeo ulov. Ako se delfin ulovi mlad, može živjeti u malim bazenima i naučiti svakakve vježbe i akrobacije.

Dok plovimo pučinom, može nam se nasmiješiti sreća da naiđemo na delfine. Oni gotovo nikad nisu sami, već se udružuju u grupe. Plivajući, postrojavaju se u nekoliko redova. Tada vidimo divan prizor: delfini u pravilnim vremenskim razmacima izmjenično iskaču iz valova, tako da to liči na vrlo živu grupnu igru.

Osim običnog delfina, kojeg susrećemo i u našim morima, postoje i druge, vrlo zanimljive vrste: delfin s »nosem poput boce« može postići i do tri i po metra dužine i živi u Atlantskom oceanu, kao i pjegavi delfin, čija su leđa pokrivena bijelim pjegama.

4.

KRILA NA NEBU

Sad mi je tek jasno zašto se ptice grabljivice ne mogu pomiriti sa životom u zatvorenom prostoru i zašto u kavezu čame dok napokon ne uginu. Tim pticama su poznati nedostižni vrhovi planina, one su okusile tajanstvenu draž leta između oblaka, pa ne mogu podnijeti da itko postavi granice beskrajnom prostranstvu neba. One se uzbuđuju kad vide kako iznad njihovih glava lete drske i brbljave ptičice koje bi, da su one na slobodi, zadrhtale čim ih ugledaju na nebeskom svodu. Sve sam to shvatio kad sam pustio na slobodu jednog sokola kojeg su mi poklonili. Nikad neću zaboraviti kako su mu u tom trenu gordo blijesnule oči.

Dugo je stajao nepomično, jer je možda podozrijevao da je sloboda koju mu nudim — nova prijevara koju je izmislio njegov tamničar. Ličio je na roba čiji je gordi otpor skršen, na roba koji je izgubio svaku nadu da će se ikada osloboditi. No, odjednom je zadrhtao, ispružio glavu, pognuo se a onda poskočio i napeo muskulaturu krila. U tren oka vinuo se nebu pod oblake, u zraku je opisao jedan krug, pa zatim drugi, pa treći, sve viši i viši, sve širi i širi, dok konačno nije nestao iza planine.

Tko zna koliko mu je udaralo srce, to jadno, divlje srce, kad je ponovo počelo uživati u ljepoti visine? Sada je sigurno opet povratio svoje nekadašnje navike velike grabljivice, sigurno ga njegov svirepi nagon opet podstiče da lovi svoje bližnje, da ih rastrga moćnim kandžama.

No, zašto samo grabljivice smatramo svirepima, kad su svirepe gotovo sve ptice? Pogledajmo, na primjer, ratoborna jata vrabaca, uvijek sklonih svađi i međusobnoj tuči, i to zbog kakvog zrnca, sjemenke, slamčice. Pogledajmo i najumiljatiju, najmirniju ptičicu u njenom zavičaju i vidjet ćemo da je spremna da gnjevno nasrne na braću ne bi li odbranila svoje lovište.

Zašto onda tako okrutno vrijeđamo samo ptice grabljivice, kad sve ptice pokazuju svirepi nagon što su ga naslijedile od davnih gmizavaca, svojih pradjedova?

BUČNE PAPIGE

Najupadljivije i najbučnije ptice na svijetu su papige, koje susrećemo u amazonskim šumama. Ove ptice, poznate po imenu ara-papige, imaju divno, šareno perje; možemo im se diviti u svim zoološkim vrtovima, gdje probijaju posjetiocima uši svojim neskladnim kreštanjem. Ara, skerletni ara koji živi od Meksika do Bolivije, može dostići i dužinu od metra, ali i vojnički makao i ararauna su prilično velike ptice.

Nevjerovatna je raznovrsnost boja perja, neobično živih skladno složenih tonova.

Papiga ima mnogo u svim tropskim predjelima južne hemisfere, u šumama i na proplancima. Poznato nam je preko tri stotine vrsta u koje ubrajamo i patuljaste i džinovske papige.

Gore: dvije vrste papige trihoglosusa ili lorikit papiga. Desno: ararauna. Dolje: pjegava papiga, rozela. Ima oko tri stotine i petnaest različitih vrsta papiga, ali su im osobine toliko slične da ih među tisućama drugih ptica možemo odmah prepoznati. Kljun im je uvijek snažan i povijen, kao i prvi i četvrti prst, pa se zato mogu dobro hvatati za granje. Papige su različite veličine: pigmejske vrste su dugačke do pet centimetara a are, koje žive u amazonskim džunglama, i preko devedeset centimetara.

Ipak, svima je zajednička osobina posebno građen kljun, koji je snažan, debeo i povijen, kao i oblik kandži, sa povijenim prvim i četvrtim prstom.

Zbog toga ove ptice prvenstveno žive na drveću, iako su odlične letačice. Kljun, snažan kao kliješta, služi im za probijanje tvrde kore voća, kojim se hrane. Neke papige se hrane i pupoljcima i korijenjem, kao i životinjicama. Od takvih, najpoznatiji je kakadu.

Kakadu se razlikuje od ostalih papiga po kljunu

i po ćubi na glavi. Kljun kakadua je manje razvijen i sa strane spljošten. Ova ptica na glavi ima lijepu ćubu od pokretnog perja žive boje, koja se može dizati ili raširiti u lepezu, uvijek kad se ptica razdraži.

Bijeli kakadu se posebno odlikuje i bijelim perjem, koje ne nalazimo ni kod jedne druge vrste papige. Pokretno perje na glavi je lijepe sumpornožute boje: ono je jedina obojena tačka na snježno bijelom tijelu. Ta ptica živi u velikim jatima na rubu gustih šuma kojima su obrasli otoci južne Azije.

Voli široke proplanke pokraj šuma: na proplancima nalazi svjetlost i široko, slobodno nebo, kojim leti, dok u šumi traži hranu koja se prvenstveno sastoji od zelenih izdanaka i gomoljastog korijenja.

Šume u kojima živi kakadu odzvanjaju od njegovog zaglušnog i jednoličnog kreštanja. Očito, ove papige uživaju u zvucima koji im se izvijaju iz grla i instinktivno imitiraju druge zvukove, pa i ljudski glas. Kad ih odgajamo u kavezima, nauče »govoriti«, vrlo vjerno imitirajući rečenice koje im se upute, kao prave amazonske papige, koje imaju »dar govora«. No, vrlo su razdražljive.

Gore, lijevo: plava američka kreja; svilorepa; mitu. Dolje: ptica lješnikara iz Sjeverne Amerike. Ove ptice najradije žive u četinarskim šumama. Najviše vole šišarke bora, koje znaju otvoriti da bi iz njih izvadile sjemenke, pošto im probiju tvrd omotač. Kao i svrake, brinu se o zimnici i spremaju koščice i šišarice u šupljine debla da im se nađu u vrijeme oskudice. Lako se pripitomljavaju, naročito ako se uhvate mlade ili dok su još u gnijezdu.

INŽENJERI, UMJETNICI I DANGUBE

Ispitujući još nedovoljno istraženi svijet ptica, otkrivamo svakakva čuda. Svima je poznato da je ponašanje nekih letačica, kao što su ptice-krojačice, ptice-tkalje, ptice-lire vrlo zanimljivo, tako da se čudimo i opravdano pitamo: je li u pitanju samo nagon ili su ptice zaista obdarene razumom?

To pitanje postaje još umjesnije kada, na primjer, otkrijemo neobično ponašanje ptice-vrtlarice, koja pokazuje izvanredan smisao za slaganje boja i za uređivanje vrta. Ova ptica, koja inače živi na malim proplancima u šumama Nove Gvineje, gradi vrlo lijepu kuću u obliku kolibe, a oko nje uređuje ograđen vrt, ukrašen cvijećem, školjkama i raznim šarenim predmetima.

Nemojte misliti da se ovaj materijal nanosi u »vrt« bez nekog reda: kućevlasnica raspoređuje svaki predmet prema svom ukusu, a pri tome pažljivo bira boje, stavljajući svaku stvar na jedno pa na drugo mjesto prije nego što vrtu odredi konačan oblik. No, to nije sve: neke vrste ptica čak »bojadišu« unutrašnje zidove kolibe, pripremajući boje od različitih materijala koje miješaju s pljuvačkom. Katkad i same prave četke, koristeći za to bukete lišća. To može zaista čovjeka zapanjiti.

A što da kažemo o lukavstvu i dovitljivosti medovođe »potkazivača«, ptice velike poput kosa, koja živi u afričkim šumama od Eritreje do južne Afrike? Može nam se učiniti da je medovođa čudno ime za jednu pticu, ali ako znate njene običaje, priznat ćete da joj to ime najbolje odgovara.

Medovođe, koji su u bliskom rodu s djetlićima, veliki su izbirači kad je u pitanju hrana. Isključivo se hrane medom i larvama divljih pčela. Nepogrešiv nagon ih vodi do drveta ili do čvora na drvetu na kojem se nalazi košnica: ali kad nađu taj izvor meda, ne usuđuju se u njega ući, plašeći se svirepe osvete vlasnica.

Što onda rade? Odlete u šumu, potraže čovjeka ili neku životinju koja voli med i kreštanjem, te svakakvim drugim dozivanjem im privuku pažnju. Zatim, prelijetajući iznad njihovih glava, dovedu ih do košnice koju su otkrili i čekaju. Znaju da će doći čovjek ili životinja, otvoriti košnicu i odnijeti med, ali su uvjereni da će i njima ostati koja kap slatkog soka, a pogotovo da će bez opasnosti iz napuštenih ćelijica moći kljucati ukusne larve.

Kao što vidite, te ptice se zaista neobično pona-

šaju, tako da teško možemo objasniti i tvrditi da se u svim svojim postupcima rukovode isključivo nagonom.

ŽIVI FOSIL

Za učenjaka koji istražuje život ptica i životinja uopće, Oceanija je neiscrpan izvor rijetkih i zanimljivih zooloških vrsta. Na Novom Zelandu, na primjer, živi kivi, ptica trkačica koja nije veća od kokoši, ali ima vrlo dugačak, povijen i tanak kljun. Perje joj je tako tanko da liči na vlasi.

Naučno ime ove ptice je apteriks, što znači »bez krila«; i zaista, na prvi pogled, izgleda da kivi zaista nema krila, kao što i pišu prvi istraživači. U stvari, krila ima, ali su skrivena ispod perja pa izgledaju tako kratka da se ni onda kad ih ptica razvije ne mogu primijetiti.

Razumije se, s krilima svedenim na obične patrljke, kivi ne može letjeti, zato se isključivo ponaša kao životinja koja živi na zemlji. Danju se krije u žbunju ili u nekoj rupi u zemlji i izlazi samo noću da lovi mekušce, bube i životinjice kojima se hrani. Upravo noću, dok lovi, ova životinja se javlja karakterističnim krikom »ki-vi«, po čemu je i dobila ime.

No, nisu toliko važni ni način života ni oblik tijela ptice kivi, koliko to da je ona posljednji predstavnik većih ptica koje su živjele na Zemlji u prethistorijsko doba. Njen najslavniji predak je epiornis, ptica visoka tri metra, o kojoj govore

davne legende nekih naroda. Fosilna jaja te ptice, šest puta veća od nojevih jaja, pronađena su prije nekoliko decenija na Madagaskaru.

Ptica kivi se nalazi pod strogom zaštitom da ne bi bila istrijebljena. To je jedina ptica koja odiše ugodnim mirisom.

LOPOVI U NAŠOJ KUĆI

Veliki muzičar Rosini je u jednoj svojoj čuvenoj operi ovjekovječio najkarakterističniju osobinu svrake. Svraka je kradljivica, to je opće poznato, ali zašto je kradljivica, možda nećemo nikada saznati.

Naročito voli predmete koji sijaju, koji blistaju, baš kao i djeca; čim ih se dočepa, držeći ih čvrsto u kljunu, odnese ih na drveće i sakrije ih u pukotine i ondje gdje se nikada ne bismo nadali. Često i njeno gnijezdo postaje spremište najrazličitijih predmeta: žličica, naočara, staklića, sitnog novca.

Kako svraka živi u blizini ljudskih naselja, tisuću puta joj se pruži prilika da ukrade ono što joj se svidi. A pošto je ona ptica svaštojed, ima se čime hraniti čak i zimi, pa nije prinuđena da se seli. Zimi se svrake udružuju u male grupe i lutaju poljem u potrazi za bilo čime što se može svariti.

Lijevo, gore: mali gnjurac (Colymbus), dolje: ptica-lira za vrijeme igre. Ptica-lira živi samo u južnoj Australiji i tako se zove zato što mužjakov rep, u određenom položaju, podsjeća na instrument liru. Na zemlji pravi gnijezda koja ograđuje zidom i pokriva krovom i u koja se ulazi kroz jedan jedini otvor. Katkad uspijeva podražavati glasove drugih šumskih životinja.

Na ovoj strani gore: lijepi primjerak plave sjenice, desno: plava sojka kreštalica (kreja).

Često je vidimo čak kako čeprka po goveđoj balegi, u kojoj traži nešto čime bi se mogla zasititi.

Svraka je u vrlo bliskom srodstvu s vranama, koje su također poznate po lukavstvu, kao i po štetočinstvu, jer uništavaju usjeve. No, istini za volju treba reći da vrana, a naročito gavran, ni približno ne krade toliko koliko svraka. Gavran krade samo da bi se prehranio, a pošto je svaštojed, zadovoljava se svakakvom hranom, od sjemenja do crva i malih sisavaca, a ne usteže se ni da glođe leševe.

Zbog te njegove navike, bije ga loš glas ptice zloslutnice.

ČISTAČI PLAŽA

Male plaže i zalivi na našim obalama imaju čudne čistače koji vrlo brižno uklanjaju s njih otpatke. To su galebovi, prilično poznate ptice, jer ih često susrećemo kraj morske obale. Oni ne biraju hranu, a kako su vrlo proždrljivi, sistematski čiste luke, grebene, pješčane ravnice od svega onoga što je na njih nanijela plima i što se može jesti. Lutajući tako, često naiđu i na neko ptičje gnijezdo: jaja i ptići tada završe u njihovom želucu.

Pravo je uživanje gledati te ptice kako lete na plavoj pozadini mora i neba. Let im je otmjen i lak, često isprekidan besprijekornim kliznim lebdenjem. Dobre su plivačice, jer su im prsti spojeni plovnom kožicom, ali nikada ne rone. Na kopnu se kreću prilično lako, jer su navikle da tragaju za hranom.

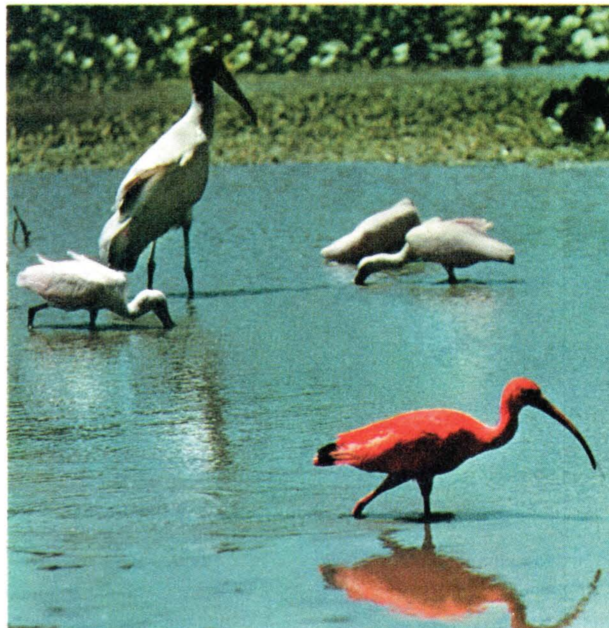
Ima mnogo vrsta galebova, a najmanje deset od tih vrsta živi na našoj obali. Razlikuju se po tjelesnim razmjerima, po obliku kljuna, crnom perju po glavi. Gotovo sve vrste galebova imaju pepeljastosiva leđa i bijele donje dijelove tijela.

To je jedna osobina po kojoj se razlikuju od morskih lasta, ili čigra, koje neumorno lete, a koje su isto tako za svoje boravište izabrale priobalske predjele. Osim toga, ove dvije vrste ptica razlikuju se po kljunu, koji je kod galebova povijen, dok je u morskih lasta dug i spljošten, i po repu, koji je kod ovih posljednjih račvast kao kod poznatih, običnih lasta.

GOSPODARI VALOVA

Zbog vrlo kratkih i slabih nogu, čigre ne hodaju dobro kopnom niti dobro plivaju, i zato rijetko slijeću na tlo ili sjedaju na površinu mora, dok su

Pelikani u letu. Pelikani su velike vodene ptice snažnog tijela, kratkih nogu i sa krijestom na glavi. Imaju ogroman kljun s velikom kesom u kojoj skupljaju ribe koje hvataju i nose mladima. Vrlo su graciozni kad lete, a po zemlji se kreću nespretno i smiješno. Kako imaju dugačka krila, kad polijeću moraju se popeti na neko uzvišenje koje će nadoknaditi nedovoljnu dužinu njihovih nogu, da ne bi krilima udarali o zemlju. Neki pelikani imaju običaj loviti u grupi, pa se rasporede u redove i tjeraju ribu prema ograđenoj plićini. Kad ribu opkole, svi pelikani zarone i tada vidimo slikovitu vrevu i komešanje.

Na stranici lijevo: fregata (ptica pirat iz tropskih mora koja je tako prozvana jer vrlo brzo leti); crveni ibis.

u zraku upravo čudesni akrobati. One neprestano lete iznad valova u savršenim krugovima tražeći ribe i mekušce koje spremno hvataju a da gotovo ne okrznu morsku površinu.

Jedna od najlepših morskih lasta koje posjećuju našu obalu je velika morska lasta, ptica selica koja uvijek prezimi u Južnoj Africi, ali u izuzetnom slučaju može postati ptica sa stalnim boravištem i prezimiti u toplijim predjelima južne Italije. To je lijepa, vrlo velika ptica koja se ističe elegancijom leta i prodornim kricima.

Neumorno kruži plavetnim nebeskim svodom.

Njena je domovina zrak, te i hranu hvata u letu i jede je u letu. Velika morska lasta se isključivo hrani ribom koju zna uloviti na površini vode dugim, vitkim kljunom, obojenim žutim i crnim nijansama.

Odjeća te ptice je vrlo lijepa: perje na glavi joj je crno, na leđima sivo, a snježnobijelo na ostalim dijelovima tijela. Noge su joj crne sa žutim mrljama.

PODVODNI RIBOLOVCI

Po obalama, grebenastim, usamljenim rtovima katkada viđamo velike tamne ptice koje stoje nepomično, razvijenih krila, ispružena duga vrata. To su vranci, ptice ribolovci po obalama cijeloga svijeta. One zauzimaju takav, neobičan stav ne bi li osušile krila pošto su dugo gnjurale po vodi tražeći hranu.

Vranci, poznati i po imenu kormorani, vješti su ribolovci. Oni mogu ostati pod morem i više od dvije minute kad traže plijen. Perje im je obično plavo, sa zelenim i zlaćanim odsjajima. Kljun je povijen samo na gornjem, završnom dijelu, a prsti spojeni plovnom kožicom.

Na obalama Čilea i Perua, gdje ima vrlo mnogo kormorana, nalazi se jedno pokraj drugog na tisuće njihovih gnijezda. U vrijeme gniježđenja, u svakom gnijezdu možemo prosječno vidjeti po tri ptića, obrasla gustim, crnim paperjem. Majka ih kljuka hranom koju preživa i koju je već djelomično svarila.

Ribari upravo tamane vrance, jer im oni kradu ribu.

PROGONITELJI I PROGONJENI

Noćne grabljivice su korisne ptice, zato što uništavaju štakore, zmije i druge štetočine. Pa ipak,

seljaci ih progone i ubijaju. Naročito su se okomili na sovu (ćuka, kukumavku), jer je smatraju zloslutnicom, možda zbog njenog jednoličnog hukanja što se noću čuje s drveta na koje se sklonila.

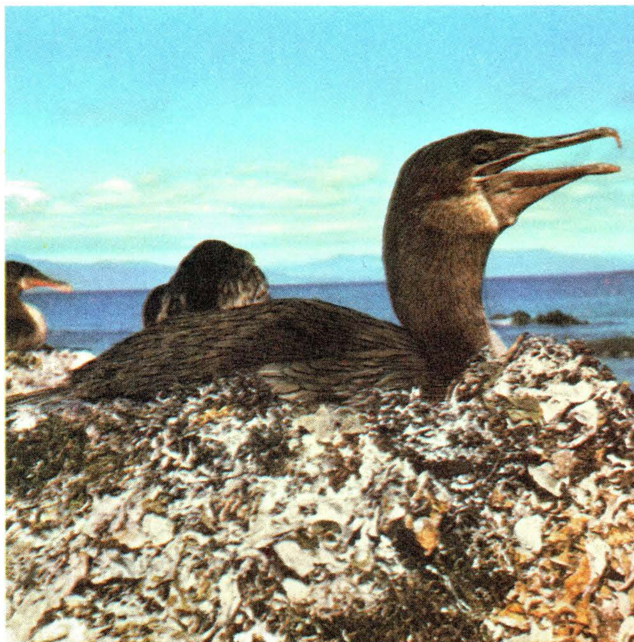
Tu pticu ljudi rado povezuju s pričama o vješticama, urocima i čudesima. Smatraju je ružnom, podmuklom i odvratnom; u stvari, kad bi je bolje poznavali, o njoj bi stekli sasvim drugo mišljenje. Sova kukumavka je zaista vrlo lijepa ptica, ozbiljna i zamišljena, tako lijepa da su je stari Grci smatrali svetom pticom Minerve Atene, boginje ljepote i mudrosti.

Sova kukumavka se gnijezdi u rupama starog drveća ili u ruševinama i cijeli dan se krije, da bi tek navečer izašla iz skloništa i krenula u lov, jer i u mraku vidi plijen. Za vrijeme gniježđenja, mora pribaviti hranu za pet, šest izgladnjelih ptića i zato vrši pravi pokolj među glodavcima.

Na strani lijevo: galebovi u letu. Ovdje gore: jedna sula. Sule su velike morske ptice znatnih dimenzija, naročito vješti letači i gnjurci. One mogu letjeti vrlo visoko na nebu ili iznad samih valova. U potrazi za hranom, vrtoglavom brzinom se sjure iz visine i uranjaju u more.

Lijevo: galebovi. Gore: kormorani. U Peruu, na obalskim grebenima, žive u mnogobrojnim jatima. Čuveni peruanski guano, koji se upotrebljava kao gnojivo, sastoji se od izmeta ovih ptica.

Gore: kraljevska jejina, velika ušara i sove kukuvije. Dolje: jazbinske sove, tipični stanovnici panpasa i prerija, koji love goneći plijen po zemlji i napadajući ga iz visine. Hrane se svim mogućim životinjama ali samo ako su male.

Sve sove na svijetu imaju prilično slične osobine, ali u Americi živi jedna vrsta na koju se vrijedi osvrnuti, jer se njen način života može smatrati jedinstvenim u carstvu ptica. Riječ je o jazbinskoj sovi, tako nazvanoj zato što gnijezdo ne svija na drvetu već se nastanjuje u jazbini kakve životinje koja svoj dom kopa u zemlji, kao što su, na primjer, oklopnik i prerijski psi.

No, nemojte pomisliti da se ta sova useljava u napuštene jazbine: ona traži samo one jazbine u kojima žive životinje i, što je najčudnije, živi u najvećoj slozi s vlasnikom tog skloništa.

Za razliku od običnih sova, ova grabljivica lovi danju i više voli stajati nepomično i čekati da se njoj plijen približi nego da ona za njim traga.

GOSPODARI VISINA

Kad se na nebu pojavi tamna i preteća sjena neke grabljivice, polja i šume ušute. Strah obuzme životinje. One nagonski osjećaju da ih oštro oko ptice grabljivice može opaziti i s velike visine i da ih svakog časa mogu zgrabiti njene jake kandže. Zato, nakon prvog upozorenja, pokušavaju se sakriti među raslinje ili u jazbinama.

Pa ipak, uvijek se nađe i takva životinja koja nije dovoljno vješta i koju grabljivica zateče na čistini.

Grabljivica se tada munjevito baci na žrtvu. Kratko lepetanje krilima, očajan krik i, u tren oka, ptica je opet visoko na nebu, ali s plijenom u kandžama.

Još uvijek mnogo grabljivica leti našim nebom, iako ih lovci nemilice ubijaju, te prijeti opasnost da će biti potpuno utamanjene. Neke vrste su već nestale s lica zemlje. Druge su vrlo rijetke. Dok neke vrste većina ljudi uopće ne poznaje, o drugima se naprotiv, govori više no što bi to zasluživale. Uzmimo, na primjer, orla.

Mnogi smatraju da je ta grabljivica najveća i najsvirepija živa ptica. Ali iako je njena veličina izuzetna, premašuju je druge ptice; a s obzirom na optužbu da je orao svirep, možemo slobodno reći da se on nikako ne može uvrstiti u najopasnije ptice.

Osobine orla su, naprotiv, gordost i hrabrost koju pokazuje u slučaju opasnosti. Pogled ove ptice je prodoran, a čovjeka uzbuđuje njen ponosan karakter. I kad je prinuđena da živi zatvorena u kavezu

Na ovoj strani: sokol-ribar (orao ribar) za vrijeme odmora i u letu. Sokoli su vrlo snažne ptice. Kad lete strmoglavce mogu čak dostići brzinu od tristo kilometara na sat. Sokol-ribar je veći od svojih srodnika i uglavnom se hrani ribom. Gnijezdi se na drveću.

Mladi jastreb kokošar u letu. Jastreb kokošar je u rodu s kopcem, ali je veći od njega i iznad oka ima bijelu prugu. Živi u šumi i vrlo vješto, u letu, lovi ptice. Katkad, kad izgladni, slijeće i na gumna i hvata kokoši.

zoološkog vrta, ona ostaje prkosna i gotovo prezrivo promatra sve što je okružuje. Carski orao može dostići dužinu od jednog metra. Kad su mu krila razvijena, obuhvataju dva i po metra u raspo-

Gore desno: dva primjerka orlova. Orlovi žive u cijelom svijetu, osim na Novom Zelandu i na Antarktiku. Gnijezde se na drveću, na hridinama planina, na morskim rtovima. Njihovo gnijezdo, svijeno na nedostižnim i nepristupačnim mjestima i načinjeno od suhih grančica, svake godine se povećava. U njega ženka polaže najviše dva jajeta odjednom.

gotovo sasvim istrijebljeni. Nekad su u Italiji, na primjer, bili prilično rasprostranjeni orao bradan, bjeloglavi sup i crni strvinar. Sada su u klancima Alpa i Apenina gotovo potpuno istrijebljeni i može se naći poneki primjerak samo u divljim predjelima Sardinije. Suri strvinar, bjeloglavi sup se katkad nađe i na Siciliji.

Jedina grabljivica iz roda strvinara koja se još nalazi u Italiji je bijela kanja, najmanja ptica te vrste. Raspon raširenih krila iznosi joj oko metar i po, a perje joj je bijelo, išarano crnim mrljama. Za ovu pticu je karakteristična ćuba u obliku vijenca oko glave.

Kao i svi strvinari, i bijela kanja se isključivo hrani lješinama; čisteći tako zemljište, obavlja za

nu. Vid mu je izvanredno oštar i zato može s velike visine ugledati žrtvu. Živi u brdovitom i divljem predjelu, gdje se sklanja pred lovcima.

O zlodjelima koja su počinili orlovi kruže mnoge strašne priče. Često su to samo legende, ali istina je da je ova ptica vrlo jaka i da može podići u visinu krupan plijen, kao što su divokoze, ovce i ovčarski psi. Neki se orlovi usuđuju čak napasti dijete ili odraslog čovjeka, ako im je ovaj ugrozio porod u gnijezdu.

Međutim, nije uopće opasan za čovjeka sokol, vrlo aktivna grabljivica i strašan lovac, pred čijim kandžama nije lako pobjeći. U davnini su te grabljivice, dobro obučene, vodili u lov na druge ptice. Lov sa sivim sokolom bila je omiljena razonoda srednjovjekovne vlastele; sokoli su bili toliko cijenjeni da su njima otkupljivali slavne ličnosti iz ropstva. Karlo V je vitezima sa Rodosa ustupio Maltu pod uslovom da mu svake godine daju po jednog velikog, lovačkog sokola.

Ima mnogo vrsta sokolova koji se međusobno razlikuju po veličini i obliku tijela, kao i po načinu lova. Postoji čak i sokol-ribar, kod nas poznat kao orao-ribar, koji se hrani isključivo ribama i vrlo vješto ih lovi u vodi, ustremljujući se na njih iz zraka.

STRVINARI

Od svih grabljivica, lovci najviše ubijaju orlove strvinare i zato su oni u mnogim zemljama već

Gore: ptica mišar (škanjac) u letu. Ovdje gore: mišareva glava. Mišar je srodan orlu, ali je manji od njega. Perje mu je raznovrsno, na trbuhu svjetlije boje. Leti polako te više voli pribavljati hranu stojeći u zasjedi na drveću ili ščepati plijen na zemlji. Uništi mnogo miševa i ostalih životinja.

Na ovoj i slijedećoj strani: prerijski sokol. Ova grabljivica naročito vješto lovi prerijske pse (slika dolje), na koje se munjevitom brzinom sjuri s visine, prije nego životinjice, koje ništa i ne slute, postanu svjesne opasnosti.

nas dragocjen posao. No, baš zato što je strvinar, ona nam je odvratna. Čak i zaudara i nikako nije jasno kako su je stari Egipćani mogli smatrati svetom životinjom.

Bijela kanja nije vješta letačica i kandže su joj slabe. U naknadu za to, kljun joj je jak i oštar, kao kod svih ptica njenog roda, a naročito kod američkog kondora.

Kondori su one velike ptice grabljivice koje žive u planinskim krajevima Sjeverne i Južne Amerike. Kao gotovo svim supovima, glava i vrat su im potpuno goli, a na mjestu gdje se vrat spaja s tijelom imaju široku ogrlicu od gustog i mekog perja. Ostali dio tijela pokriven je običnim perjem koje je malo veće na krilima i na repu.

Te grabljivice odlično lete, a jače su i otpornije i od pravih orlova.

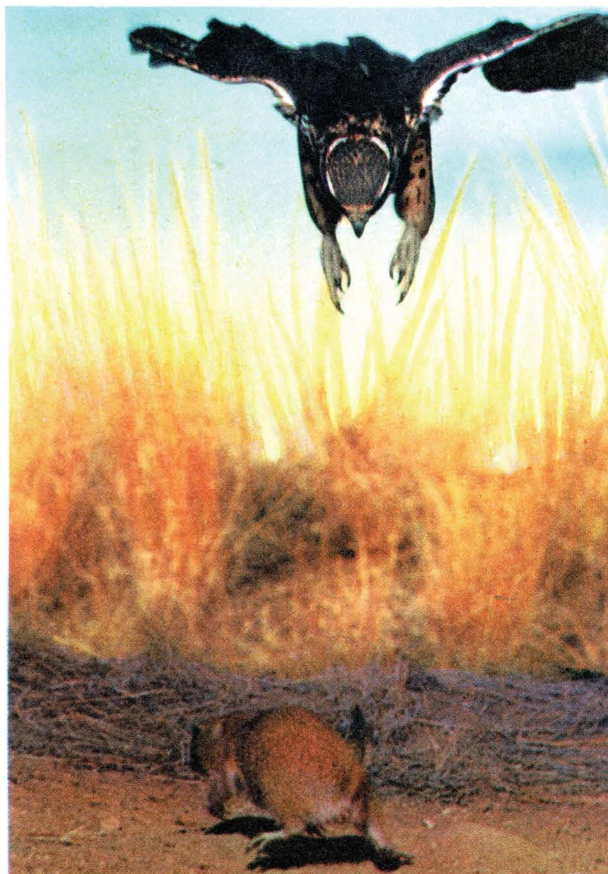

Postoji šest vrsta kondora; jedan od njih, kalifornijski kondor, živi u Stjenovitim planinama, ali su ga lovci gotovo potpuno utamanili. Kondor sada živi u divljim predjelima andskih Kordiljera i manje ga love, pa je zato prilično raširen. Nevjerovatno dugo može letjeti i izdržava iznenadnu promjenu tlaka zraka kad se strmoglavce baci sa osam tisuća metara visine gotovo do same morske površine. Kao ni svi drugi strvinari, ni kondor nema dovoljno jake kandže da bi mogao uhvatiti živi plijen i njime se hraniti. On se prvenstveno hrani strvinama, s kojih čupa trulo meso.

Tim istim mesom hrani i svoje mlade, tako da se iz gnijezda ovih ptica nadaleko širi strašan zadah.

Druga grabljivica koja zaslužuje da bude spomenuta zbog svoje veličine je bradan ili kostoberina, s kojim se još susrećemo na Sardiniji i u nekim planinama Jugoslavije, pošto je u drugim predjelima Evrope skoro potamanjen. Kao i svi strvinari, bradan se hrani lješinama.

Prozvan je još i janjećim supom, zato što je u vrijeme kad je stočarstvo bilo naročito razvijeno obično pratio stada ovaca, ne bi li našao dovoljno hrane da utaži glad.

5.

U SAMOĆI SAVANE

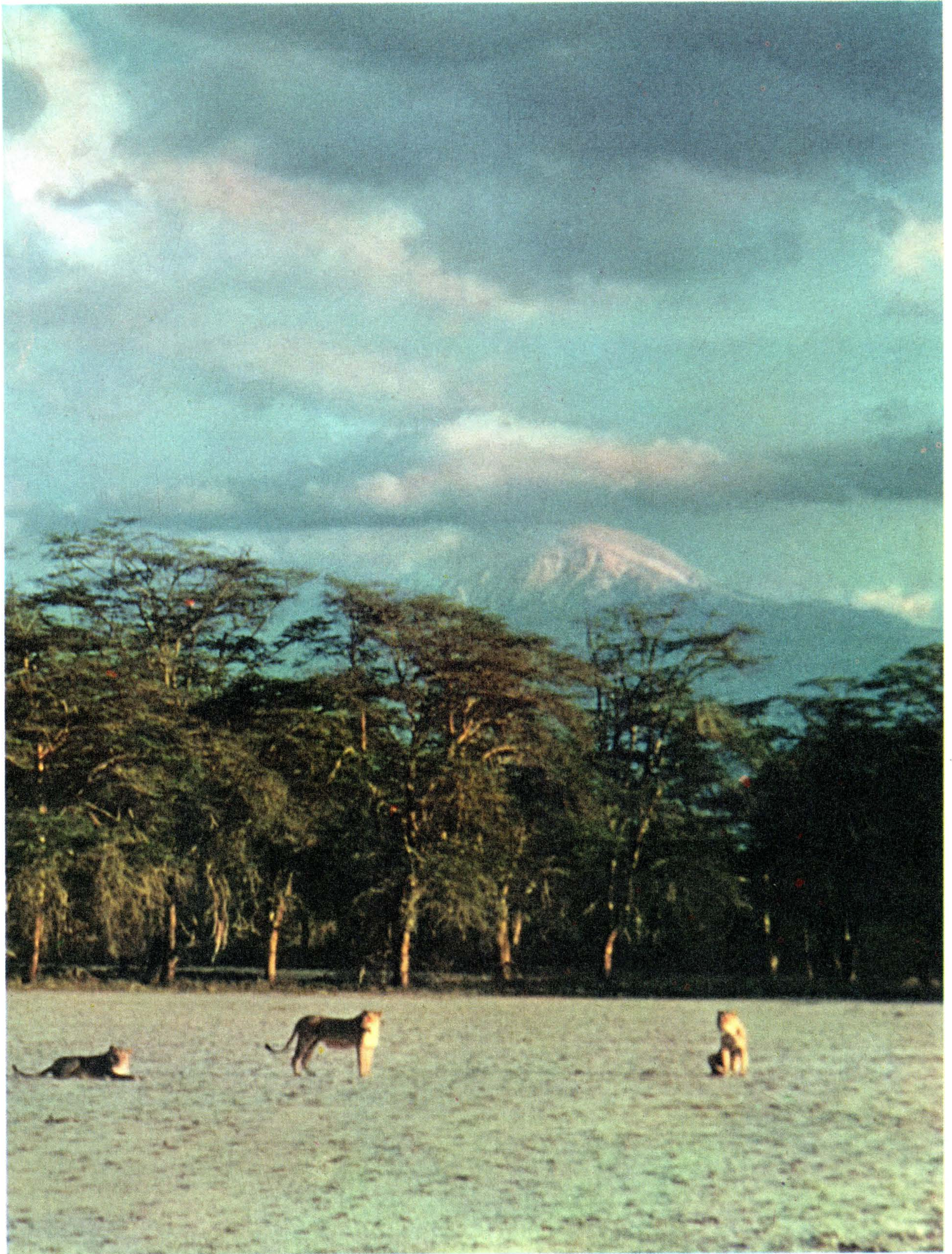
Sela sa siromašnim kolibama, šćućurenim u sjeni nekog ogromnog baobaba; duge staze i čistine s utabanom zemljom koje povezuju sela s rijetkim potocima koji služe kao bunari, neki rijetki žbun akacija, poneka usamljena stijena na jednoličnoj ravnini i mnogo, mnogo trave; beskrajno prostranstvo, obraslo visokom travom, pruža se prema horizontu i kao da se širi do granica svijeta; to je savana.

Savane, te beskrajno široke ravnice, nalazimo u tropskim predjelima gdje se sušni periodi izmjenjuju s kratkim periodima obilnih kiša.

Savana je skupina raslinja koja predstavlja prijelaz između šume i prerije. U kišnom periodu je zelena i bujna, pokrivena vrlo visokom travom i biljem u cvatu, a u sušnom neplodna i žuta. U njoj rijetko susrećemo visoko drveće, ali ono katkad dostiže džinovsku visinu, kao baobab. Ponekad u njoj nalazimo šumarke u kojima se drveće izmjenjuje s bodljikavim šibljem i žbunjem.

Savana je idealna sredina za mnoge biljoždere, žirafe, zebre, antilope, gazele, koje u njoj nalaze obilnu pašu, a ipak se neprestano sele s jednog mjesta na drugo, u skladu s promjenom godišnjih doba i kiša. No savana je također i idealno lovište za mesoždere koji mogu lako svladati plijen, služeći se lukavstvom i brzinom.

Katkada se savana postepeno pretvara u stepu. To se događa u predjelima s izuzetno sušnom klimom, gdje drveće gotovo potpuno nestaje, ustupajući mjesto travnatom pokrivaču iz kojeg tek ponegdje strši usamljeno bodljikavo šipražje. U toj sredini, predio se u toku godine znatno mijenja i to vrlo brzo: kad padne kiša, trava naraste i široka prostranstva koja su za vrijeme suše požutjela, ponovo ozelene i privlače stada divljih biljoždera.

Gore i dolje: grupe antilopa. Nekada su ovi preživači živjeli u afričkoj savani u vrlo velikim krdima. Divlje zvijeri, koje ih napadaju iz zasjede, uništile su samo malen postotak ovih životinja i antilope žive gotovo nesmetano. Uglavnom su sve vrste antilopa hitre i gipke, ali su vrlo različite veličine. Noge su im tanke i dugačke, naročito prilagođene trčanju. Imaju lijepu glavu, osobito profil, i žive, bistre oči, često krupne i istaknute. Opća karakteristika svih antilopa su suznice, koje izlučuju tečnost koja miriše na mošus.

PLAŠLJIVE ALI BRZE KAO VJETAR

Najkarakterističnije i najbrojnije životinje u savani su antilope, biljožderi koji žive po širokim prostranstvima obraslim travom i u afričkim i azijskim šumama. U njima susrećemo vrlo mnogo vrsta brzih i često ljupkih antilopa, koje se razlikuju po rastu i boji, dimenzijama i obliku rogova. Rogove kod nekih vrsta imaju samo mužjaci, dok ih kod drugih imaju i ženke.

U afričkim savanama antilope žive sa zebrama i jatima nojeva; pasu travu i polako se kreću savanom. Čim osjete da im prijeti i najmanja opasnost, pobjegnu glavom bez obzira.

Rogovi su slabo obrambeno oružje pred moćnim kandžama divljih zvijeri koje napadaju antilope, pa se one mogu jedino spasiti bijegom, brzo i okretno skačući ravnicom.

Kad ih nitko ne uznemiruje, ovi preživači, ukoliko ne pasu, elegantno kaskaju, postrojeni iza najstarijeg mužjaka, svog predvodnika.

U prošlom stoljeću bijeli lovci su među antilopama napravili pravi pokolj i zato danas tih životinja ima u ograničenom broju. Među najpoznatijim afričkim antilopama spomenut ćemo bijeli oriks, s pravim rogovima i bijelom dlakom, antilopu koja živi u pustinjskim krajevima sjeverne Afrike i antilope-divokoze iz žarkog i planinskog pojasa južne Afrike, također s pravim rogovima.

Antilope se, zbog lakšeg proučavanja, obično dijele na tri grupe, s vrlo različitim osobinama: konjolike antilope, slične govedu i konju zato što su krupne, srednje antilope, među kojima se nalaze najljepši primjerci, i konačno patuljaste antilope, koje katkad nisu veće od zečeva i koje mahom žive u brdskim predjelima.

U prvu grupu spadaju prilično snažne vrste, na primjer, džinovski eland, antilopa-govedo, koja dostiže visinu od 1,75 m i težinu od tisuću kilograma.

Usprkos veličini i ogromnim rogovima, zavijenim u spiralu, dugačkim i do jedan metar, ta antilopa je plašljiva kao i sve njene posestrime i spašava se brzim bijegom.

I veliki kudu je vrlo krupna životinja. Tijelo mu je krupno, kao i spiralno zavijeni rogovi. Njegova svjetlosmeđa koža s bijelim prugama je jedna od najljepših i najviše traženih koža u industriji. Drži se gordo i spada u najljepše vrste antilopa.

Naprotiv, antilopa gnu je upravo ružna. To je vrlo krupan preživač. Po obliku podsjeća na konja, ali glava mu je mnogo veća i zdepasta, s velikom ćubom duge kose koja mu dopola pokriva glavu. Ima i rogove, jako zavinute i zadebljane u korijenu, tako da oni na lubanji prave velike kvrge. Noge gnua su, naprotiv, vitke i tanke, a rep dug do zemlje i obrastao gustom dlakom.

Gnu je mahom crnkaste boje, s gustom grivom na vratu, ali neke vrste imaju i bijele dijelove na vratu ili na grivi.

Ovi sisavci žive prvenstveno u srednjoj i u južnoj Africi, gdje su nekada viđani u mnogobrojnim čoporima. Toliko su društveni da se katkad udružuju sa zebrama i nojevima, kao i sa ostalim antilopama.

Ako ih netko uznemirava, ponašaju se upravo smiješno. Naroguše se i počnu se ritati, pognute glave, zatim krenu u napad, strašno topćući nogama, ali nakon nekoliko koraka stanu da bi vidjeli

Na dvjema gornjim fotografijama prikazana su dva primjerka antilopa iz roda impala, s lijepim zavinutim rogovima. Oblik rogova je kod antilopa vrlo različit; mogu biti ravni, savijeni, obavijeni, uvijeni u spirale, savijeni naprijed ili natrag, paralelni ili divergentni. I dimenzije rogova su prilično različite. Kod nekih vrsta antilopa rogove ima samo mužjak, kod drugih i ženka. Za vrijeme parenja, mužjaci se ogorčeno tuku za ženku. Ženka oteli samo po jedno mladunče godišnje, a ono naraste nakon osamnaest mjeseci. Dolje: antilope na pojilu.

kakav su utisak ostavili na neprijatelja svojim ponašanjem.

Ako neprijatelj ne pobjegne, gnu se sasvim mirno povlači, ali često, nakon te velike scene, i divlja zvijer odustaje od napada.

DUGOVRATI TRKAČI

Otprilike u istoj sredini u kojoj žive antilope, nailazimo i na neke velike ptice trkačice; među njima je svakako najpoznatiji noj, tipično afrička vrsta, iako je u davnini živio u Aziji na širokim prostranstvima obraslim travom.

Jeste li ikada vidjeli nojevo jaje? To je ogromna lopta prljavobijele boje, oko dva kilograma teška i velika kao dvadeset kokošjih jaja. Naći nojevo gnijezdo prava je sreća, jer u njemu ima obično pedesetak jaja, koja je snijelo nekoliko ženki, a svako jaje može nahraniti više ljudi. Zato urođenici uporno tragaju za jajima te ptice i tako postepeno zatiru taj soj životinja. Noj je najveća živa ptica. Dostiže dva i po metra u visinu, a težak je sto dvadeset kilograma. Stegna, vrat i glava su mu pokriveni rijetkim paperjem, dok mu je tijelo obraslo lijepim, mekim perjem koje se na repu završava divnom perjanicom. Boja ženke je jednolično siva, dok su kod mužjaka krajnji dijelovi krila i vrata bijeli.

Na ovoj strani: dva primjerka antilopa. Na strani desno: noj i pustinjski ždral sa pješčanih ravnica. Za zoologa, najvažnija osobina po kojoj se noj razlikuje od drugih ptica su samo dva prsta na nozi, a ne krupno tijelo i dugačak vrat bez perja.

Noj ima suviše slaba krila, te ne može letjeti. No ta ptica je izdržljiv i snažan pješak, zahvaljujući čvrstoj muskulaturi nogu.

Nalazimo je na čistinama u skoro cijeloj Africi. Kako joj je vrat dug, može vidjeti cijelu stepu obraslu travom koja je okružuje i uvijek budno pratiti sve što se oko nje događa. Ako osjeti da

joj prijeti opasnost, tako brzo pobjegne da nema konja koji bi je mogao dostići.

Kad je nojevo perje bilo u modi, nojevi su čak i umjetno uzgajani na gazdinstvima.

Na velikim, polupustinjskim zaravnima u Australiji živi emu, druga velika ptica, nešto manja od noja, na kojeg prilično podsjeća svojom vanjštinom i ponašanjem. Dok je nojev vrat skoro potpuno go, emuov je obrastao gustim, tamnim perjem koje, iako prorijeđeno, pokriva i glavu.

Visoke noge trkača emua završavaju se s tri čvornata i snažna prsta. Te ptice lutaju u mnogobrojnim jatima travnim zaravnima i zbog vrlo dugačkog vrata promatraju horizont s visine.

U doba parenja svaki mužjak izabere po jednu ženku, osniva »porodicu« i predano priprema gnijezdo, a zatim se ne usteže i da strpljivo leži na jajima. Jaja emua se lako prepoznaju po veličini (svako je teško oko 60 dkg) i po lijepoj zelenoj boji. U jednom gnijezdu ih može biti i do petnaest. Nakon inkubacije, koja traje dva mjeseca, izlegu se mladi koji mogu odmah kljucati i pribavljati sebi hranu.

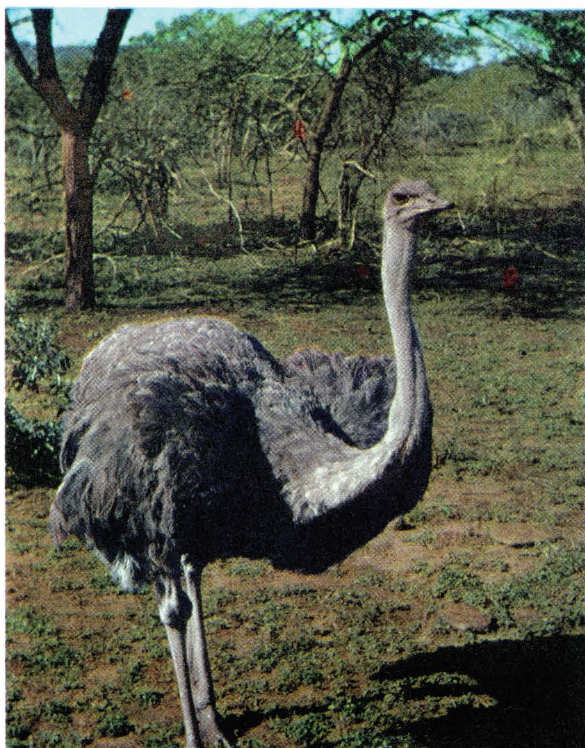
U Australiji se emu često traži zbog odličnog mesa, ali je to divljač koja će uskoro biti prorijeđena, iako zasad još ne postoji opasnost da će biti i istrijebljena. Pokušava se i umjetno uzgajanje ove ptice u industrijske svrhe, jer ona daje mnogo ukusnog mesa. Naprotiv, perje emua nije vrlo vrijedno, jer nije tako meko kao nojevo perje.

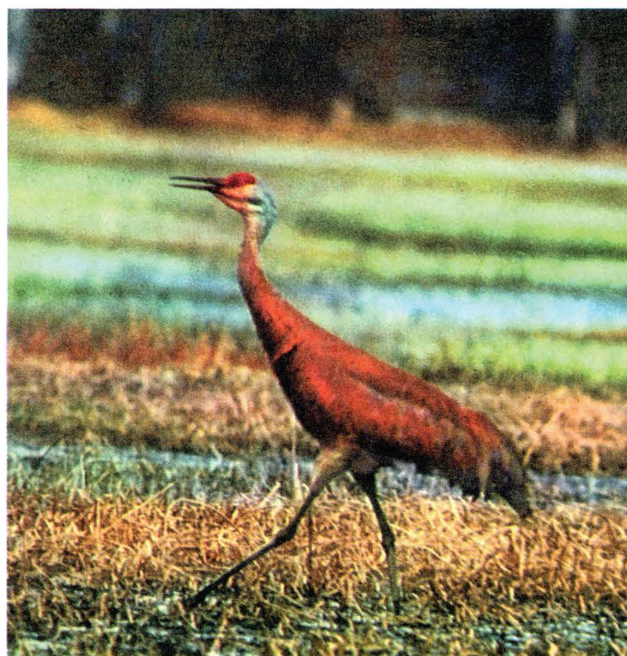
KOPAČI LEŠEVA

Najodvratnije životinje u savani i u predjelima rijetkih šuma su šakali i hijene. Iako su katkad korisne kao vanredni čistači, jer čiste tlo od strvina koje se raspadaju kao i od raznih drugih otpadaka, odvratno se ponašaju, pa u nama nikako ne mogu pobuditi simpatije.

Naročito su odvratne hijene, od kojih su nam poznate dvije vrste: prugasta i pjegava.

Prugasta hijena živi u Indiji i u drugim predjelima Azije, dok se pjegava hijena, koja je veća, nalazi

samo u Africi na jugu Sahare. Zbog nepodnošljivog zadaha koji se oko nje širi, zbog grube i proste dlake, a naročito zbog njenog načina ishrane, hijena se smatra nečistom i gnusnom životinjom.

Kad padne noć, ti mesožderi izlaze iz svojih skrovišta, promuklo laju i zavijaju, a to zavijanje podsjeća na nekakav zlokoban smijeh.

Hijene nanjuše strvine životinja koje su rastrgle druge zvijeri. Meso koje se raspada njihova je omiljena hrana i da bi do njega došle, često upadaju u groblja i otkopavaju leševe.

Zubi su im tako jaki da njima mogu samljeti i slonove kosti, ali rijetko napadaju žive životinje. Katkad se jedino usude napasti neku ovcu ili kravu i to kad su sigurne u pobjedu. Osmjele se napasti tek ranjene životinje ili one koje već izdišu.

Hijena napada čovjeka kad je ranjen i nemoćan, ali pobjegne čim žrtva daje znakove života. Dokazano je čak da hijena katkad krade i proždire djecu.

Dakle, to su zaista odvratne životinje; urođenici ih s pravom tamane čime god stignu, postavljaju im zamke, truju ih.

Lijevo gore: hijena, orlovi strvinari i šakali. Ove su životinje često vrlo korisne jer čiste terene od lješina koje okužuju okolinu.

Gore: pavijani. Ovi majmuni su duži od jednog metra. Žive u velikim čoporima u kojima se naziru počeci nekakve primitivne društvene organizacije, jer se okupljaju oko jednog mužjaka a svugdje oko logora postavljaju straže.

KRADLJIVCI I DRSKE ŽIVOTINJE

Druge životinje koje urođenici ne podnose, iako ne iz istog razloga, jesu pavijani, jedna vrst vrlo inteligentnih majmuna, ali prepredenih lopova i bezobraznika. Pavijani naiđu u okolinu sela ili na obrađena polja u trenutku kad im se nitko ne nada, ukradu sve što se može pojesti i, prije nego što ljudi stignu pozvati u pomoć, nestanu kao da ih je progutala šuma ili savana. Katkad kradu i oko kuća.

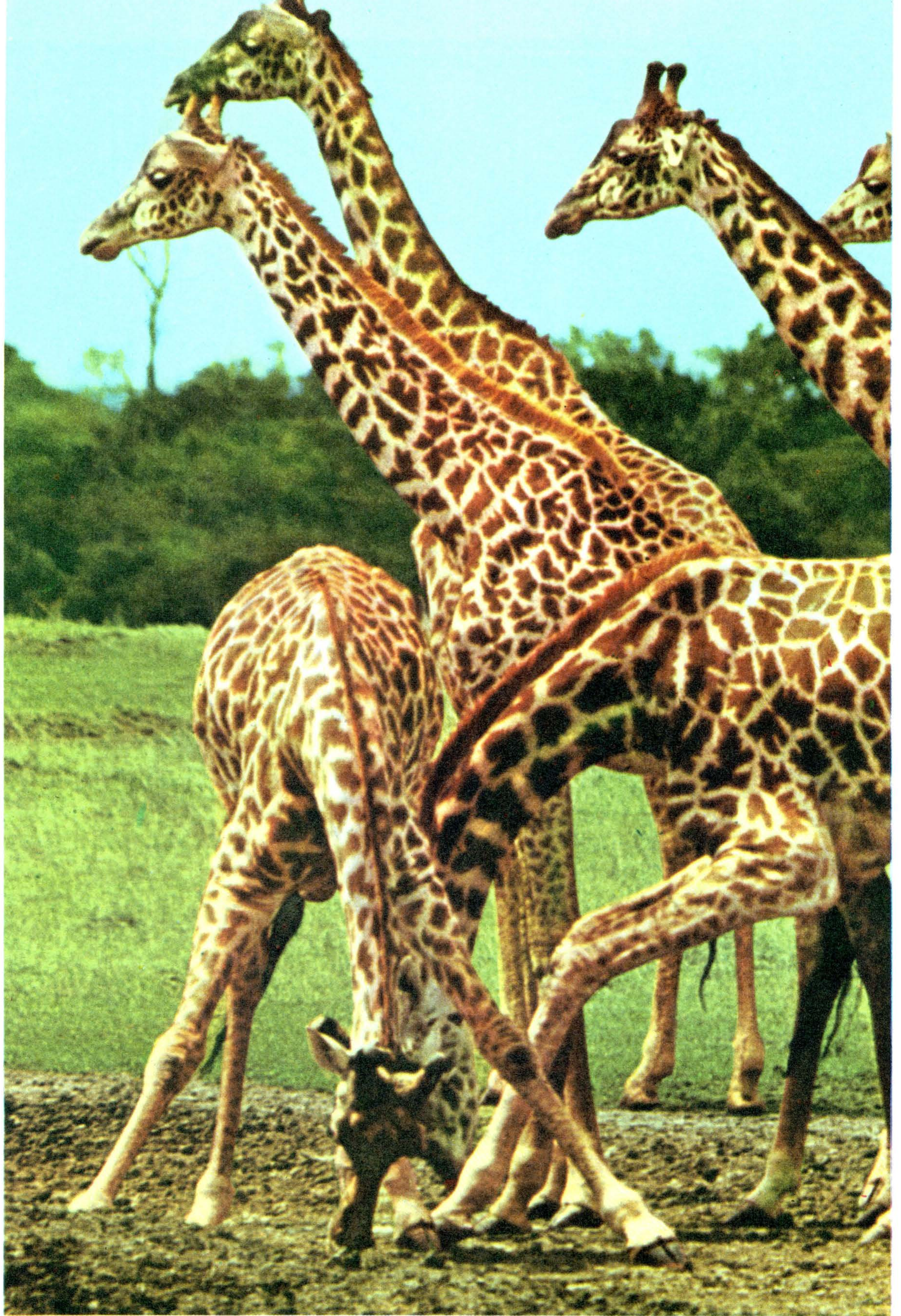
U čast pavijana, u starom Egiptu je podignuto mnogo spomenika. Dobro sačuvane mumije ovih životinja nađene su u starim grobnicama. Pavijana su stari Egipćani smatrali svetom životinjom, vrlo su je cijenili i pripitomljavali da im pomaže prilikom berbe voća. Pavijani su veliki majmuni koji su, bez repa, dugački sedamdeset centimetara. Koža im je tamnozelenkasta a njuška vrlo istaknuta. Pavijani imaju vrlo velika usta, a mužjaci se odlikuju snažnim očnjacima raskidačima, sličnim mačjim zubima, kojima se mogu braniti i od napada najkrvoločnijih zvijeri. Obično žive u vrlo velikim čoporima i pokazuju smisao za izvjesnu društvenu organizaciju, jer se potčinjavaju najstarijem i najiskusnijem mužjaku.

Pavijani najradije žive u krševitom predjelu, pokraj vode a rijetko se penju na drveće, jer više vole boraviti na zemlji i na njoj tražiti hranu Obično su svaštojedi, ali naročito vole voće i zato pričinjavaju ogromne štete voćnjacima kad priđu nastanjenim krajevima.

U našim zoološkim vrtovima vrlo često susrećemo južnog pavijana, tipičnu južnoafričku životinju, koja se dobro prilagođuje životu iza rešetaka.

GLEDAJU SVIJET S VISINE

Kad grupa žirafa trči kroz beskrajnu afričku savanu — to je zaista vrlo impresivan prizor. Te životinje se tako lako i gipko kreću da nam se čini kao da lebde nekoliko centimetara iznad zemlje.

Žirafe, kao i deve, istovremeno pomiču prednju i zadnju nogu s iste strane. Najvažnija odlika žirafe je izuzetno dugačak vrat — pa ona gleda svijet »sa visine«.

Tako dugačak vrat je istovremeno prednost i nedostatak. Prednost je zato što se žirafa može hraniti mladim lišćem sa drveća, brsteći ga na mjestima do kojih nijedna druga životinja ne može dostići. Prednost je i zato što žirafa promatra savanu odozgo i vidi je nadaleko, te odmah primijeti moguću opasnost. No, to je i nedostatak, jer žirafa teško može dodirnuti tlo glavom; kad hoće piti, mora raskrečiti noge ne bi li smanjila rastojanje koje je dijeli od tla. Srećom, te životinje ne osjećaju potrebu da često gase žeđ.

Druga upadljiva osobina žirafe je koža s mrljama. Učenjaci su utvrdili, prema tim šarama na koži žirafe, da postoji dvanaest podvrsta žirafa. Jedna od njih, mrežasta žirafa, koja živi u istočnoj Africi, ima rujnokestenjastu boju kože, podijeljenu u različite, nepravilne poligone nizom tankih, bijelih pruga. Druga podvrsta, koja je više rasprostranjena u južnoj Africi, ima, naprotiv, vrlo nepravilne, žućkaste pruge na riđoj osnovi.

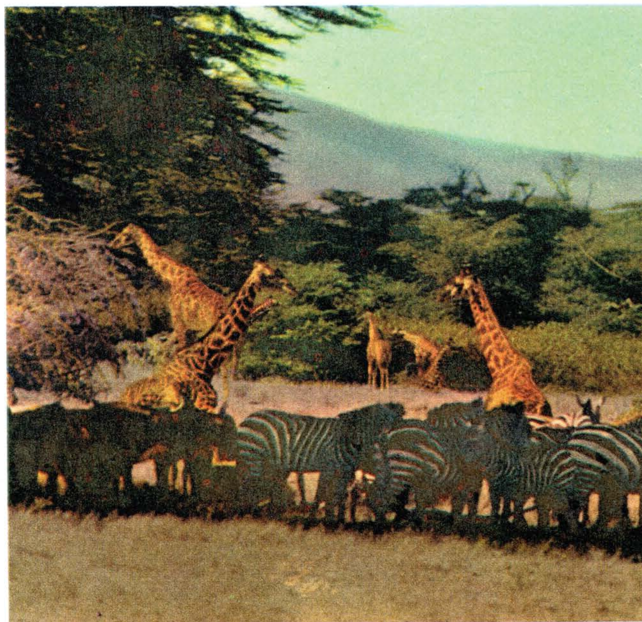
Omiljena hrana žirafe je cvijeće mimoze kao i neke mahunaste biljke srednje veličine koje predstavljaju tipičnu vegetaciju čestara tu i tamo razbacanih po savani. Nekada je čovjek često nailazio na velika stada u kojima je bilo starijih i mladih žirafa. Stare žirafe, naprotiv, žive usamljene, i zato ih često napadaju lavovi, koji su osim čovjeka jedini pravi neprijatelji tih životinja.

Inteligentne i vrlo oštrog vida, žirafe osjete opasnost nadaleko, pa vrlo brzo pobjegnu čim vide da im se približuju divlje zvijeri. Ipak se katkad dogodi da neku žirafu iznenadi lav iz zasjede.

Pošto se tada ne može spasiti bijegom, životinja se prosto izbezumi i u obrani snažno udara rogovima i nogama, tako da lav jedva pobjedi.

Žirafe danas često susrećemo u zoološkom vrtu. One su krotke, pomalo plašljive i rado uzimaju hranu iz naših ruku, prihvaćajući je dugačkim, crnim jezikom. Ljudi su čak uspjeli žirafi stvoriti uvjete za razmnožavanje u kavezu, ali sve do prošlog stoljeća, one su bile prava rijetkost u Evropi i o njima se govorilo kao o nekim bićima iz bajki. Stari Grci i Rimljani su vrlo dobro poznavali ove životinje, ali nakon pada Rimskog Carstva, više od jednog milenija, u Evropi se žirafa nije ni spominjala. Rijetko se nađe neki opis te životinje, a i kad

Lijevo: žirafe. Desno: žirafe i zebre. Žirafa je najviša od svih životinja. Viša je i od slona, jer odrasli mužjaci obično dostižu do šest metara visine. Žirafa može biti teška do tisuću kilograma. Ove životinje žive u blizini šumaraka akacija čije je nježno lišće za njih obilna i uvijek svježa hrana a istovremeno se tu skrivaju od radoznalih pogleda. Krda žirafa se uvijek ne skrivaju pred opasnostima i zamkama savane. Žirafe više vole bježati, uzdajući se u svoje duge noge, koje im omogućuju da brzo i lako trče.

se nađe, netačan je i izvitoperen, jer su žirafu opisivali učeni ljudi koji su je upoznali jedino čitajući drevne spise. Evropa je morala zaći u renesansu da bi prihvatila jedan primjerak te dugovrate životinje iz priče.

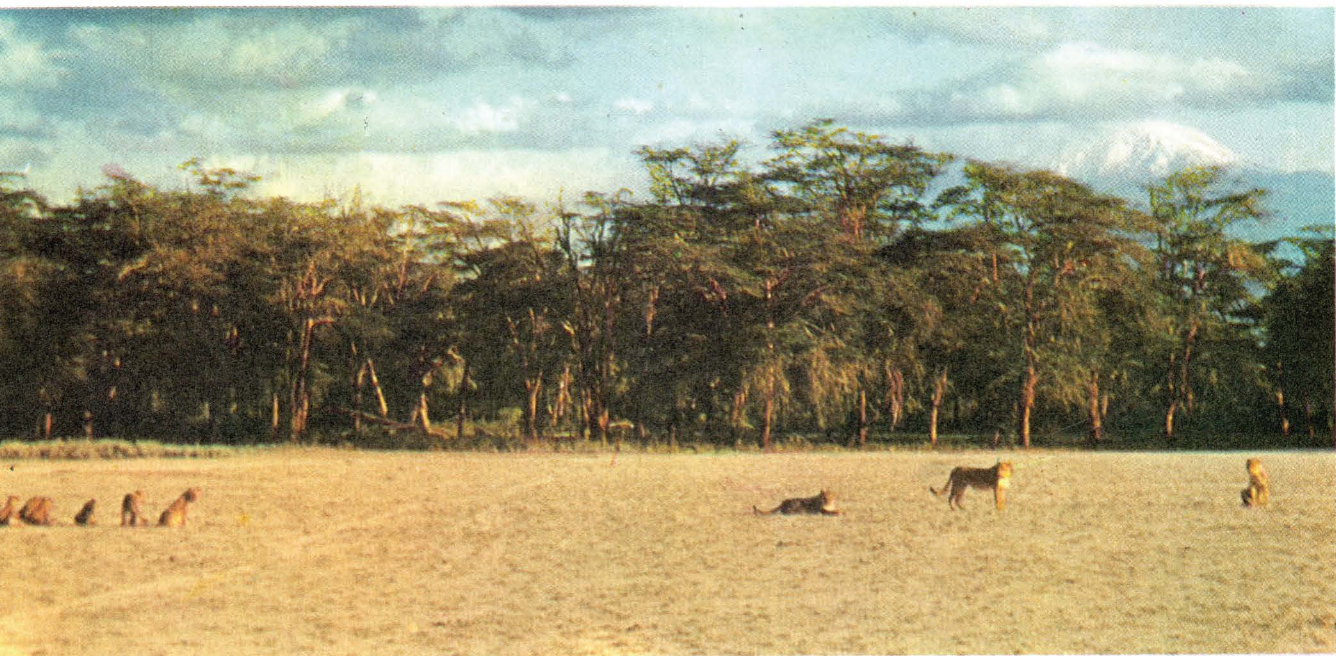
U zvjerinjaku Lorenca Medičija uzgajana je jedna žirafa, koju je voljela kćerka Luja XI i željela je tu rijetku životinju odnijeti u Francusku. No, trebalo je još proći nekoliko stoljeća da bi žirafa stupila na francusko tlo. Prva žirafa je u Francusku stigla 1826. g. kao poklon egipatskog paše francuskom kralju. Pratio ju je francuski konzul lično, dok je cijela četa žandarma morala braniti životinju od izlijeva oduševljenja i radoznalosti mase naroda za vrijeme putovanja od Marseja do Pariza, koje je trajalo četrdeset dana.

Ovaj događaj je imao takav odjek u francuskoj prijestolnici da je uticao i na modu. Tkanine, okovratnici, keramika, suncobrani i maramice su dugo bili proizvađani u boji i sa šarama kože ove neobične životinje koja je dugo živjela u »Jardin des plantes«, u Parizu.

Mnoge žirafe su visoke i do šest metara. S takve visine, životinja teško glavom dotiče tlo unatoč dugog vrata. Zato ona radije brsti grane koje se nalaze u visini njene glave. Kad se mora pognuti do tla da se napoji na kakvoj bari, prinuđena je raskrečiti noge i pokleknuti, kao što se vidi na slici. Danas žirafe još žive u velikom broju u oblasti koja se prostire od jezera Čad do Kameruna.

CAR S GRIVOM

Gore i dolje: lavovi u savani. Na strani desno: glava lavice i lavica s lavićima. Lavica nema grive i obično je svirepija od mužjaka. Lavovi žive u čoporima. Ti čopori se sastoje od nekoliko odraslih mužjaka, nekoliko ženki i mladih. U najtoplije doba dana, lavovi lijeno drijemaju u hladu žbunja, ali predvečer, kao da se odazivaju nekom tajnom pozivu, kreću u lov na velike biljoždere, napadajući ih na pojilu. Najmiliji plijen lavova su okretne gazele, oprezne žirafe i brze zebre.

Lav je poznat kao car životinja, ali ne bismo znali objasniti zašto je tako prozvan, jer on nije ni najveća ni najjača životinja iz roda mačaka. Istina je da njegova gusta griva i snažan urlik djeluju gordo i kraljevski dostojanstveno, ali je možda prozvan carem u davna vremena, kada još nitko nije znao da postoje još krvoločnije životinje od njega. Ta velika mačka je još u davnini bila najpoznatija od svih mačaka i egzotičnih životinja.

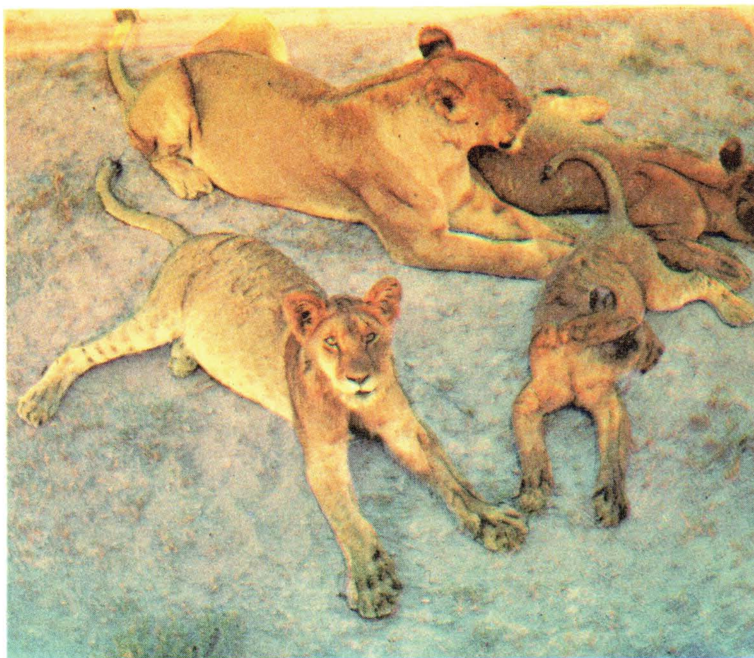
U vrijeme Kartaginjana, lavovi su bili vrlo rasprostranjeni u sjevernoj Africi, gdje su u prošlom stoljeću utamanjeni. U savanama, lav živi u velikim čoporima, odmarajući se danju a loveći noću. Omiljen plijen su mu zebre, antilope i bivoli.

Obično se misli da je lav tipično afrička životinja, ali u drevna vremena bio je još rasprostranjeniji u Aziji, gdje se neki primjerci mogu danas naći u jednoj uskoj oblasti na granici Indije.

Veliki lav mužjak može dostići i tri metra u dužinu s repom a biti težak i 250 kilograma. Lavice su manje i ne teže više od 150 kilograma. One nemaju grivu pa zato i nisu tako dostojanstvene, ali su često krvoločnije od lava. Njihove

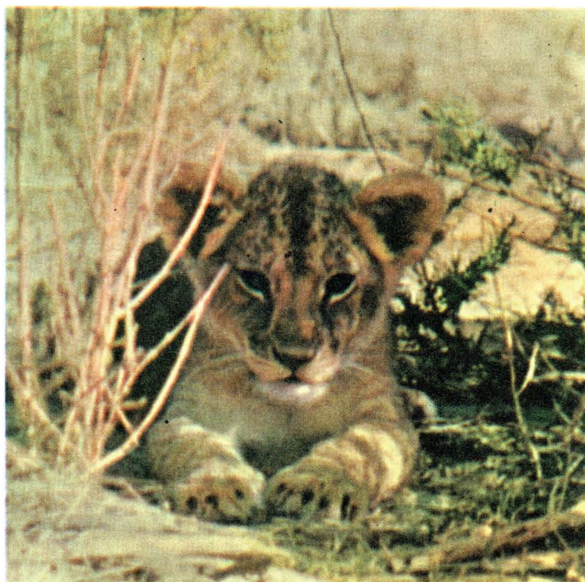

kandže i dugi očnjaci raskidači su moćno oružje za napad i obranu.

Lav zaista strašno urliče, ali ne treba misliti da time želi uplašiti žrtve. Kad lovi, lav se šuteći šulja savanom ili u najboljem slučaju prigušeno reži, što prethodi iznenadnom skoku velike mačke na plijen.

Danju rijetko viđamo lava u savani. Lavovi tada leže nepomični u sjeni žbunja, žuti, pa prema tome dobro sakriveni u žućkastoj travi ili se sklanjaju među stijenje ako je predio kamenit. Predvečer idu u lov, potajno, i stanu u zasjedu pokraj pojila ili krenu u potragu za nekom usamljenom životinjom. Najviše vole napadati velike preživače — žirafe, antilope, zebre i bivole. Zariju im zube u vrat a onda ih rastrgnu snažnim kandžama. Tek kada je uhranjen i sit, lav pred zoru počne glasno urlikati, a u tome mu se pridružuju uskoro i drugi lavovi koji se nađu u okolini.

Pa ipak, ove zvijeri se ne odlikuju uvijek hrabrošću. Kad ostari i kad mu mišići više nisu tako gipki, lav postaje nespretan i često mu pobjegne plijen, a on ostane gladan. Tada se toliko ponizi da ždere strvine koje se raspadaju, oduzimajući ih hijenama i šakalima. Postaje oprezan i krade i lunja oko ljudskih naselja u kojima uzima kokoši i poneku bespomoćnu ovcu.

Katkad, kad mu se ukaže prilika, ubije i neko dijete koje je ostavljeno samo pokraj kolibe i odnese ga u sklonište u savanu gdje ga proždere.

»LAV« S PJEGAVOM KOŽOM

Kad su Rimljani primijetili da pantera živi u istim krajevima u koje zalazi i lav, smatrali su je

Na ovoj strani: dvije slike jedne lavice koja se odmara.

Na strani desno: lavovi jedu. Lav obično iznenadi žrtvu; priđe joj s leđa, skoči na nju i tako je ubije. Ako prvi napad ne uspije (a to se rijetko događa), lav ne progoni plijen. On radije opet stane malo dalje u zasjedu, siguran da će prije ili kasnije bez muke uhvatiti neku antilopu ili zebru i tako osigurat obilan ručak svojoj porodici.

lavom koji samo ima pjegavo krzno. Otuda i potječe naziv leopard (»pardus« na latinskom znači »pantera«). I danas je leopard ili pantera vrlo rasprostranjena životinja, jer je nalazimo u cijeloj Africi, od Sredozemlja do krajnjeg juga, i u mnogim predjelima Azije.

To je veliki mesožder koji jako liči na mačku, iako se sasvim drugačije ponaša.

Od glave do repa dugačak je preko dva metra i ima karakterističnu žućkastu kožu, gusto posutu crnim pjegicama koje se na leđima pretvaraju u rozete i prstenaste šare. Na Sundskim otocima živi jedna divna vrsta pantere koja je potpuno crna.

Leopard je najizrazitija zvijer, jer je vrlo jak i gibak pa može brzo trčati, vrlo visoko skakati i penjati se na drveće. Isto tako, leopard dobro pliva; lako prepliva rijeku, pa zato nema plijena koji bi mu pobjegao.

Osim toga, vrlo je lukav i pojavljuje se samo na nekoliko trenutaka da ščepa žrtvu i s njom pobjegne u šumu. Zato se vrlo teško lovi vatrenim oružjem i radije ga hvataju u zamke.

KROTAK KAO MAČKA

Čudno je kako gepard može brzo trčati.

Kad goni plijen, ta mačka juri brže od sto kilometara na sat; zato joj životinja koju progoni teško može umaći. Čak i gazele, njegov omiljeni plijen, iako vrlo okretne i brze, uvijek mu padnu u kandže.

Kad gepard dostigne žrtvu, baci se na nju i zarije joj zube u vrat. No zato ipak ne možemo geparda optužiti da je svirep. Od velikih mačaka on je, štaviše, najmanje opasan — ubija samo kad je gladan.

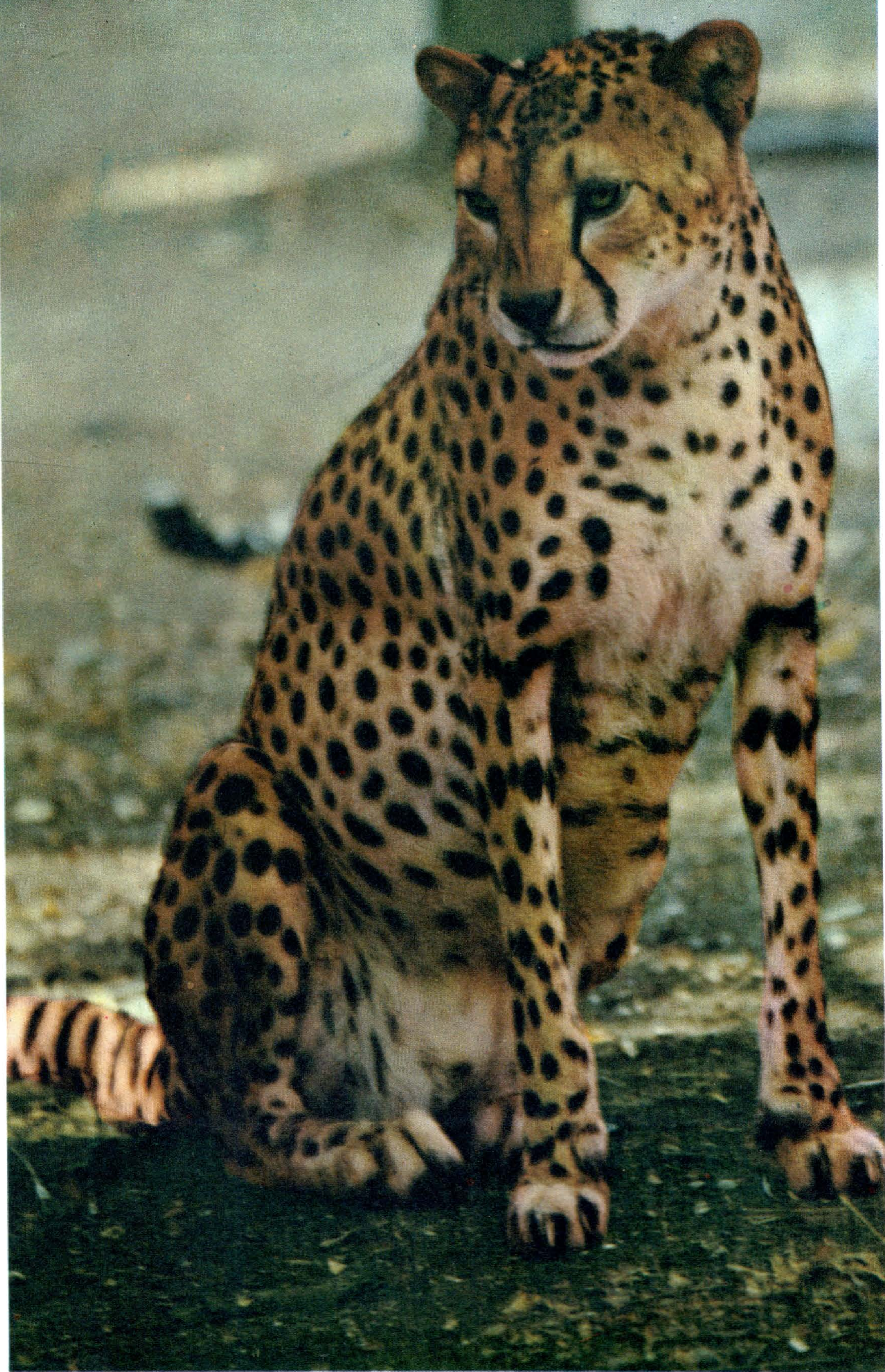
Nikad ne napada čovjeka i lako se može pripitomiti; tada postaje krotak i umiljat kao velika mačka. Na čistinama južne Azije i Afrike, gdje živi u slobodi, rijetko ga vidimo danju. Gepard izlazi pred svanuće ili u sumrak da iznenadi i uhvati životinje na paši. U nekim predjelima, lovci vode pripitomljenog geparda u lov na krupnu divljač. To najbolje pokazuje koliko je ta životinja krotka, ali je ipak nikada ne nalazimo u zoološkim vrtovima; ne podnosi drugu klimu ni drugačije uvjete od onih u svom zavičaju.

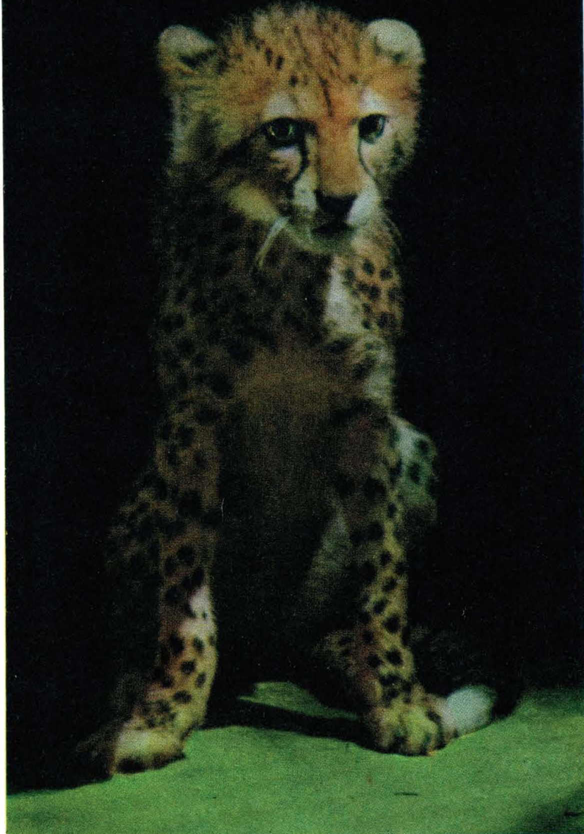
GOSPODARI SAVANE

Evo pravih gospodara savane. Kada krdo slonova bijesno upadne na neku čistinu, nema prepre-

Gepard i mladi gepardi. Ta mačka vrlo gipkog tijela brzo trči pa može dostići bilo koju životinju u savani. Nikad ne napada čovjeka. Ako se gepard ulovi mlad, može se pripitomiti.

ke koja bi ih mogla zadržati; najkrvoločnije zvijeri se tada brzo sklanjaju pred tim životinjama, tako snažnim i tako krupnim da mogu iščupati i polomiti sve drveće u okolini, sravniti sve sa zemljom i smrviti svako biće koje im dospije pod noge. Srećom, njihov bijes se brzo stiša i slonovi ubrzo postaju umiljati džinovi koji žele samo da ih ostavimo na miru da bi mogli brstiti zelenu travu u savani.

Afrički slonovi, veći od azijskih i sa sivom, vrlo tamnom kožom, divlji su i ne mogu se lako pripitomiti.

Žive u krdima u čestarima i na ravnicama obraslim travom. Pojedini primjerci visoki su gotovo četiri metra i teški sedam tona. Ovi slonovi, koji jedu velike količine trave, imaju ogromne kljove, a ostatak zubala im se sastoji od nekoliko velikih kutnjaka, kojima žvaću hranu.

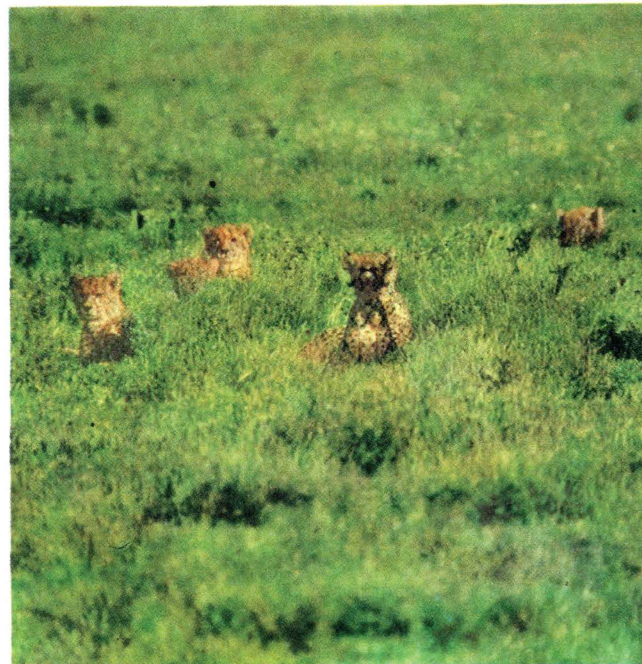
Da bi imali dovoljno biljne hrane, slonovi stalno sele s jednog mjesta na drugo i to u krdima kojih je nekada bilo mnogo.

Iako su slonovi toliko teški, tiho se kreću, jer se njihove velike noge završavaju mekim i gipkim kopitom koje prigušuje bat koraka. No kada ljutiti krenu na juriš, zemlja drhti pod njihovim koracima.

Mozak jednog slona je pet stotina puta lakši od njegovog tijela, pa ipak su to vrlo inteligentne životinje i imaju izvanredno pamćenje.

Za ljude su slonovske kljove još u davnini predstavljale dragocjen izvor slonovače. Slonovi su naročito zbog nje toliko ubijani, da su konačno gotovo utamanjeni. Slonovi kojima se, na primjer, služio Hanibal u svom pohodu na Rim, pripadali su jednoj vrsti koja je danas gotovo sasvim izumrla.

Sasvim sigurno znamo da su nekada i u Evropi živjele neke vrste slonova. To je nedavno potvrđeno

i jednim značajnim otkrićem koje je izvršeno u Italiji 10. kolovoza 1965.

Prilikom uklanjanja jednog brežuljka od ilovače pokraj Filjine Valdario, u Toskani, radnici su iskopali jedan slonovski zub i nekoliko ogromnih kostiju. Stručnjaci Geološkog i Paleontološkog instituta u Firenci odmah su se uhvatili posla i uspjeli otkopati ostatke dva slona, i to prilično očuvana. Životinje — mužjaka i ženku — zatrpalo je blato nekoliko metara jednu od druge. To su bili preci današnjeg slona, živjeli su prije nekoliko desetina tisuća godina i poznati su pod imenom *Elephas meridionalis*. Bili su visoki oko četiri metra.

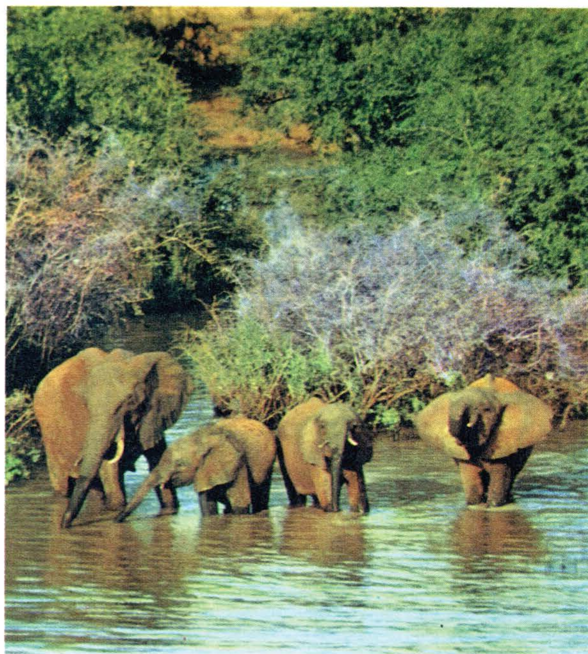
Kad već spominjemo visinu slonova, treba reći da su u tom pogledu ljudi često skloni pretjerivanju. Stari istraživači u svojim putnim izvještajima govore čak o mastodontskim primjercima visokim pet do šest metara. U stvari, ne postoje sigurni dokazi da su, čak i nekad u davnini, postojali tako džinovski slonovi. Najveći primjerci, o kojima postoje stručni izvještaji, nisu veći od četiri metra. Naprotiv, naročito u šumama Konga, ima nekih vrsta koje možemo smatrati patuljastim, jer nisu više od dva metra.

Druga, prilično raširena zabluda, odnosi se na tvrdoću kože ovih životinja. Slonovi imaju tvrdu kožu, naročito na nekim dijelovima tijela, ali su

Afrički slonovi su pravi robovi navike. Svakog dana pređu isti, kraći put, a za vrijeme sezonskih, periodičnih seoba, idu uvijek utabanim stazama koje istraživači zovu »staze slonova«. U šumi se te staze jasno vide i liče na prave galerije u zelenilu, široke oko dva metra a neke i četiri metra. Na njima biljke ne mogu rasti, zato što ih slonovi periodično izgaze. Ovim »prolazima« su prvi evropski istraživači prodrli u prašumu.

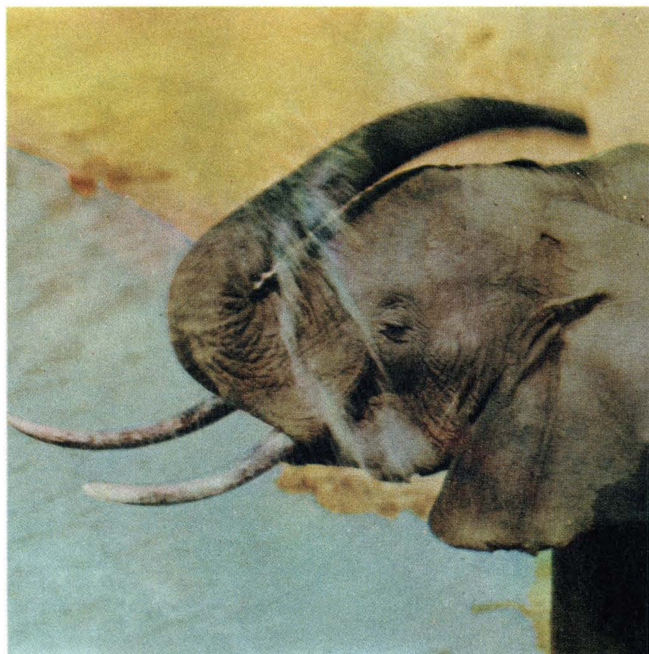
Kljove afričkih slonova su vrlo velike. Kod krupnijih mužjaka, one mogu biti duge i dva i po metra a teške su oko sedamdeset kilograma. One su, dakle, dragocjeni izvor slonove kosti, koja se mnogo traži. Ljudi katkad ubijaju slonove samo zato da bi došli do njihovih ogromnih kljova. Nekada su slonovi živjeli u svim predjelima Afrike južno od Sahare. Sada ih ima samo u središnjem pojasu kontinenta. Da bi se slonovi zaštitili, stvoreni su rezervati.

također vrlo osjetljivi na ubod insekata i jako ih bole opekotine od sunca. Zbog toga često silaze na obale rijeka i jezera. Kupaju se, uranjajući u vodu ili prskajući se njome tako da im je ugodnije. Cesto se opet uvaljaju u mulj da im na koži ostane zaštitni sloj koji ih brani od insekata i sunca.

Zanimljiv prizor nam pruža slon koji se tušira, služeći se vješto surlom. Ta duga cijev ne služi samo životinji za disanje, već je ona i vrlo osjetljiv organ za hvatanje, kojim slon može pokupiti i najmanje predmete. Slon surlom prinosi hranu ustima, njome uštrcava vodu koju pije ili vodu kojom se umiva, posipa se prašinom, tjera kukce, češe se. Kad je pripitomljen, slon uspjeva čak surlom uvući ključ u ključaonicu ili odriješiti čvorove. Moglo bi se čak reći da je jedan dio slonovske inteligencije prešao u vrh vrlo osjetljivog organa koji je zaista oružje kojim životinja može sve učiniti.

POSPANI STANOVNICI RIJEKA

Nekad je vodeni ili nilski konj živio širom Afrike, u istoj onoj sredini koju su pohodili slonovi, svuda gdje je bilo potoka i jezera u koja se moglo uroniti i tako se zaštititi od žege. Danas, naprotiv, te životinje susrećemo samo pokraj velikih afričkih rijeka i to u malim krdima.

Vodeni konji skoro cijeli dan provode u vodi, iz koje im samo izviruju oči i nozdrve, vrlo istaknute; tako životinja može disati i gledati okolo iako je potpuno uronila u vodu. Na taj način joj priroda pomaže da se sakrije pred neprijateljima. Vodeni konj je snažne građe; tijelo mu je obloženo debelom i golom kožom. Kad otvori ogromna usta, puna dugih zuba, možemo ga se i uplašiti, ali kad ga dobro upoznamo, vidjet ćemo da je sasvim bezopasan.

Isključivo se hrani biljnom hranom, travom i barskim raslinjem; brsti naročito noću, kad izađe iz vode.

Katkad se dogodi da se za sitnicu naljuti, pa pognute glave nasrće čak i na čovjeka. Samo u tim trenucima može biti opasan.

Inače, nije preporučljivo udariti ga čamcem u leđa, jer tada zaista ima razloga da se naljuti.

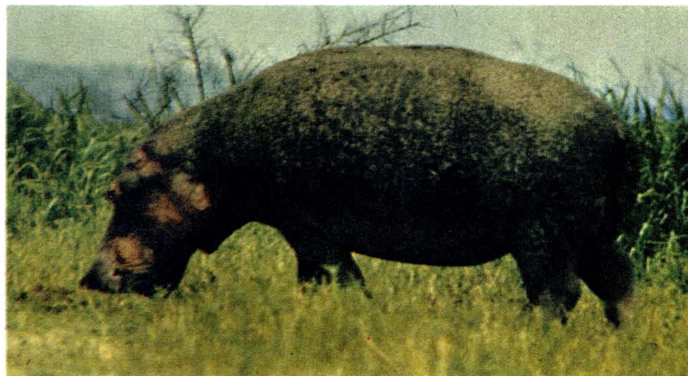
Veliki afrički vodeni konji mogu biti dugi i preko četiri metra a teški preko dvije tone. U zapadnoj Africi, naprotiv, žive mali vodeni konji, četiri puta lakši od velikih. Meso tih životinja je ukusno a od zuba se dobiva dobra bjelokost. Zato ih urođenici, kada god mogu, love, pokušavajući izigrati zakone koji štite i ove životinje, ne bi li se stalo na put njihovom istrebljenju.

ROGOVI NA NOSU

Nosorog je životinja vrlo teške naravi! Mirno i pospano pase na čistini, prividno ravnodušan prema svemu što ga okružuje, pa odjednom, zbog nečeg naljućen, krene na juriš, uperivši onaj svoj strašni rog na njušci pravo na neprijatelja.

Nije važno da li je žrtva na koju se životinja okomila čovjek, kamion ili neka druga životinja. S podjednakim ogorčenjem nosorog nasrće i žestoko udara. No događa se da on sam izvuče deblji kraj u borbi ako njegov neprijatelj uspije na vrijeme izmaknuti.

Vrlo debela i gruba koža ipak ga uvijek čuva od najgoreg; zato lovac može teško izvući glavu pred srdžbom razdraženog nosoroga, ako se ne uspije skloniti ili puškom raniti u ranjive dijelove tijela.

Neki nosorozi imaju samo jedan rog, a neki dva.

Na ovoj strani: vodeni konji (nilski konji). Iako su strahovito veliki, ovi krupni sisavci su praktično bezopasni. Poznajemo dvije žive vrste vodenih konja: obični vodeni konj koji je dug četiri i više metara i mali vodeni konj.

Vrste koje žive u Africi razlikuju se od azijskih nosoroga baš po tome što imaju dva roga na gubici, dok indijski nosorozi imaju samo jedan. Pa ipak, i u Aziji živi dvorogi nosorog: to je nosorog sa Sumatre.

Ove životinje se odlikuju snažnim tijelom, dugačkim i do četiri metra, kao i debelom kožom, koja podsjeća na oklop.

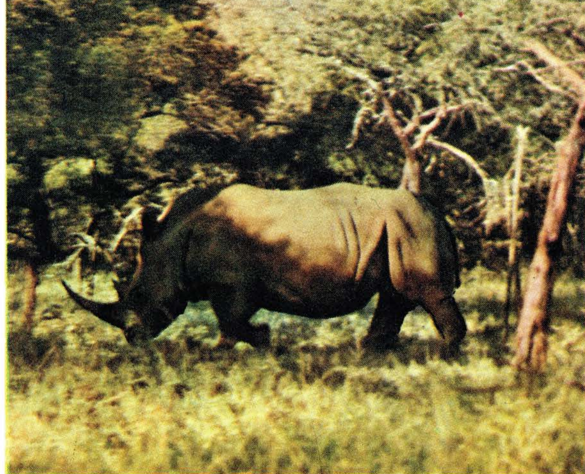
Nosorog ima kratke i zdepaste noge; to mu ne smeta da brzo trči, naročito kad želi napasti nezvanog gosta koji ga je uznemirio.

Afrički nosorog je naročito rasprostranjen u predjelu velikih jezera na istoku, jer jako voli kraj koji obiluje vodom. On je uglavnom noćna životinja. Iz sjene žbunja izlazi samo kad hoće pasti, a više voli zeleno pa čak i bodljikavo žbunje nego travu. Kad zapeče sunce, voli se zagnjuriti u blatnjavu vodu iz koje izlazi sa slojem ilovače na leđima. Taj sloj ilovače se osuši i tako stvori zaštitnu koru protiv uboda kukaca.

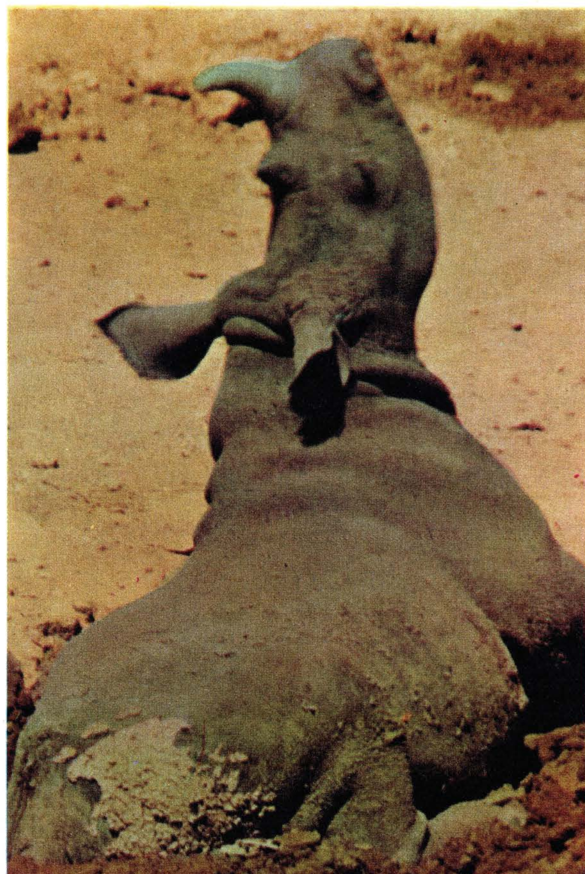
Iako mu je koža debela, nosorog se, kao i slonovi, boji uboda izvjesnih parazita koji prenose klice opasnih bolesti.

Ova životinja izgleda tupa, ali ona ima izvanredno razvijeno čulo sluha i mirisa, kojima se služi da nadoknadi zaista nedovoljno razvijeno čulo vida. Kad napada neprijatelja, više se ravna prema njuhu nego prema vidu.

Nosorog je vrlo opasan, jer napada i kad nije izazvan. Njegov rog, kad je najduži, može iznositi preko šezdeset centimetara.

Dvorogi nosorozi. Te životinje žive isključivo pokraj vode, bez koje ne mogu opstati. Duge su do četiri metra, tijelo im je snažno a koža gola, vrlo debela. Smrtonosni rogovi nosoroga su vrlo tvrde izrasline kožnog porijekla. Ta životinja je vrlo razdražljiva i može biti opasna ne samo za druge životinje već i za čovjeka.

Zebra je jedna od najtipičnijih životinja u savani, Susrećemo je u velikim krdima, zajedno sa drugim sisavcima, na ogromnim, zelenim prostranstvima savane. Zebra ima jednu čudnu, nedovoljno poznatu osobinu: mnogo voli živjeti u zajednici s antilopama, žirafama pa čak i s nojevima, ali u krdu ne podnosi zebre koje nisu njenoga roda. U najtoplije doba dana,

KONJ-TIGAR STARIH RIMLJANA

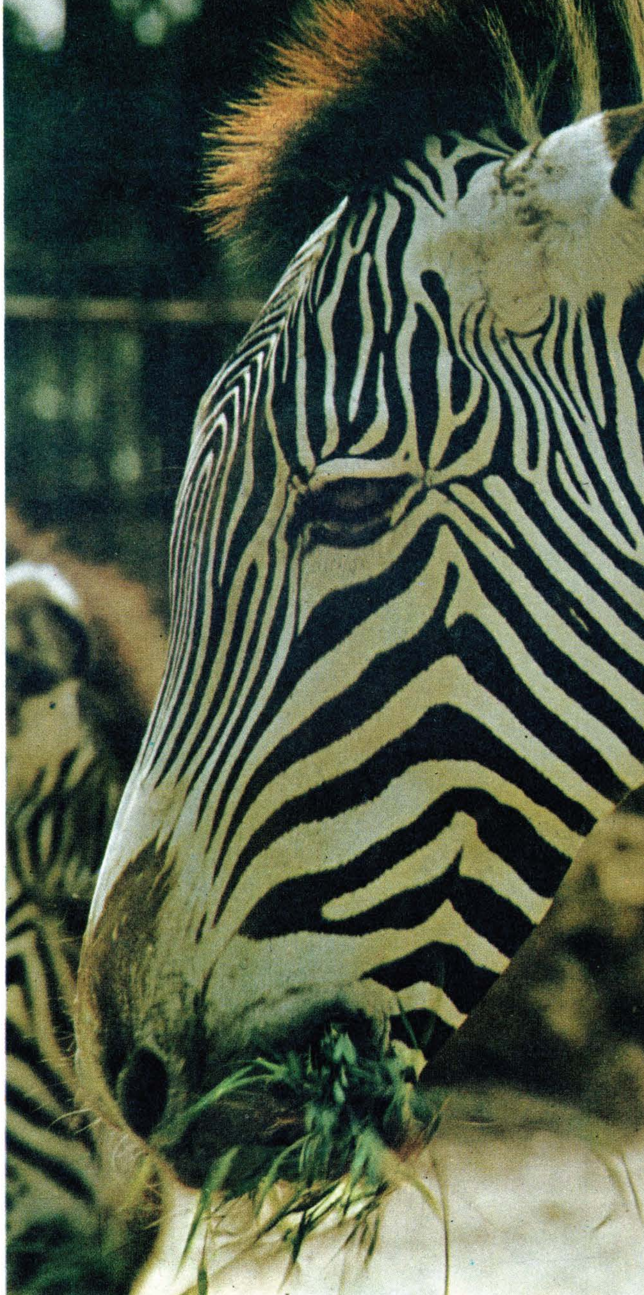
Evo, konačno, i zebre, drugog vrlo poznatog stanovnika afričkih ravnica, gdje se nekada često viđala kako trči u krdima i vrlo brzo bježi pred opasnošću. Na Rimljane je ta čudna životinja prugaste kože ostavila snažan utisak i često su je izlagali u cirkusima. Zvali su je »hipotigres«, to jest konj-tigar, upravo zbog pruga na koži.

Svima nam je poznata šara te prugaste zebrine kože, jer kad se crtaju pruge na pješačkim prijelazima, za njih nije nađen bolji izraz nego »zebra«.

Bijele i crne pruge su, dakle, jedna zebrina osobina koja najviše upada u oči. Uostalom, da im šara kože nije tako neobična, ove životinje se ne bi

zebre se odmaraju u sjeni rijetkog drveća u savani, ali su uvijek na oprezu i njihova vrlo izoštrena čula mogu osjetiti i najmanju opasnost. Zebre su nepovjerljive životinje. Pa ipak, ne bi se moglo reći da su plašljive, kad ih netko napadne, a nu mogu pobjeći, one se ogorčeno brane.

mnogo razlikovale od konja, na koje ne podsjećaju samo oblikom tijela već i načinom ishrane.

Zebre obično lutaju savanama u velikim krdima i pasu travu u društvu gazela, žirafa i drugih životinja. One su omiljeni plijen lavova, koji se služe vještom taktikom opkoljavanja, kad ih se žele dočepati. Zebre su zato uvijek na oprezu, spremne da, u slučaju opasnosti, nagnu u ludi bijeg.

Plašljive su i nervozne; ako je moguće, ne napadaju otvoreno svoje neprijatelje, ali kad su na to prinuđene, brane se ritanjem i bijesno grizu. Razumije se da iz tih okršaja kao pobjednici uvijek izlaze lav ili pantera.

Iako ih divlje zvijeri tako progone, zebra još uvijek ima u Africi, dok ne naiđe čovjek i konačno ih poubija vatrenim oružjem. Neke vrste, kao što je kvaga iz južne Afrike, sada su sasvim istrijebljene, a druge žive jedino po nacionalnim parkovima.

6.

U POLUSJENI ŠUME

Izdaleka dopire pjesma ptica, prigušeno štektanje, pucketanje grančica, tiho mumlanje; tajanstveni šumovi iznenada utihnu, pa zavlada mukla tišina. Svjetlost prodire odozgo kroz manje pukotine koje se ovdje-ondje otvaraju na ogromnom zelenom svodù, te se kroz lišće vidi i neki komadić neba.

Sparina, zagušljiva zbog vlage i truleži koja isparava s drveća u šumi, zrak zasićen mirisom esencije, smole, peluda, vlage ne daju nam da dišemo. Laka polusjena kao da je palo veče, u kojoj se odmaraju oči, ali od koje zaboli glava, tajanstveno nam prodire u tijelo pa počinjemo posrtati; ona utiče na našu ravnotežu, pa postajemo nesigurni i nepokretni.

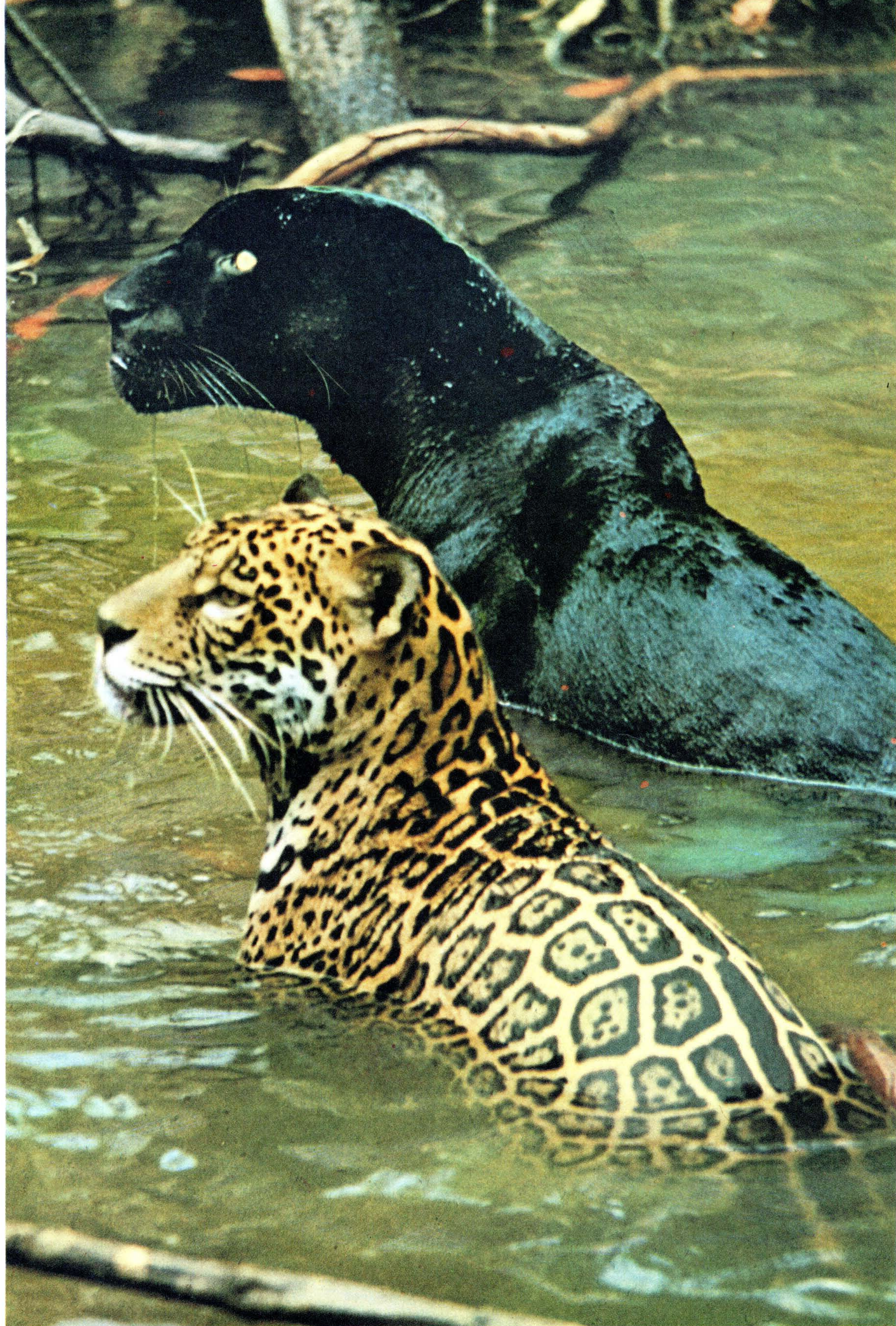
To je ekvatorska šuma, najgušća i najbujnija od svih biljnih zajednica. U njoj nije samo vrlo toplo već i vrlo vlažno zbog silnih padavina.

Ta šuma, gusta i neprohodna, zove se još i šuma na nekoliko katova, jer je raslinje u njoj svrstano u skupine koje se jedna iznad druge prostiru na raznim nivoima. Kad takvu šumu nadlijećemo avionom, vidimo samo dva prva kata s krošnjama najvišeg drveća. To podsjeća na beskrajno zeleno more iz kojeg djelimično izranja samo džinovsko drveće, katkad visoko i do 40 metara.

Što je ispod toga, ne može se vidjeti. U sjeni najvišeg drveća buja paprat, a još niže raste žbunje, trava, puzavice poznate pod imenom lijane.

Svakako ste već vidjeli u nekom filmu koliko su guste šume u kojima nemaju pristup ni čovjek ni neka krupna životinja, dok u njima sve vrvi od zmija, životinja koje žive na drveću i insekata.

No šuma u toplim predjelima nije uvijek tako gusta. Kako se postepeno udaljujemo od ekvatora, splet raslinja postaje sve rijeđi, prostor slobodniji, sve češće se javljaju čistine, žbunovite oblasti u kojima živi mnoštvo životinja, čije bi vrste trebalo bolje upoznati, jer je njihov način života vrlo zanimljiv.

BUČNI ŠUMSKI AKROBATI

Guste šume u tropskoj Aziji često odjekuju od promuklog i snažnog krika gibona, malog, simpatičnog majmuna.

Giboni se razlikuju od ostalih majmuna jer imaju neke posebne osobine. Jedna od tih osobina odmah upada u oči: vrlo dugačke ruke (tj. prednje noge).

Kad gibon stoji uspravno, može dodirnuti tlo vrhovima prstiju prednjih nogu, koje su skoro dva puta duže od zadnjih nogu.

Tijelo ovog majmuna je vitko i gipko, a ispod duge, smeđe dlake krije se snažna muskulatura. Zbog toga gibon može skakati vrlo visoko i ponašati se kao pravi akrobat. Glava mu je sitna i okrugla a lice okruženo vijencem duge, bijele dlake.

Gibon je bezrepa životinja. Živi isključivo na drveću i neobično spretno skače s grane na granu. Dogodi se da preskoči i udaljenost između dvije grane koja iznosi katkad i po nekoliko metara; može dugo visiti na grani, držeći se za nju samo jednom rukom, njišući se i ljupko se okrećući. Taj majmun se mišićavim rukama prebacuje s jedne na drugu granu, dok nogama hvata razne predmete.

Gibon se prvenstveno hrani voćem ali voli i jaja i insekte. U šumi živi u družinama.

Gibon se, osim orangutana, smatra najistaknutijim azijskim predstavnikom čovjekolikih majmuna koji su po anatomskim osobinama najbliži čovjeku.

Svi ovi majmuni žive u južnoameričkim prašumama, penju se po drveću i pripadaju grupi platirina, s karakterističnim širokim nosem i uvijek dugačkim repom koji često služi i za hvatanje. Najpoznatiji majmun iz te grupe je kapucin, nekadašnji nerazdvojni drug uličnih svirača. Ti majmuni nisu veći od mačke, a vrat im je dlakav. Vrlo je rasprostranjen u brazilskim šumama majmun-pauk, s dugim i tankim rukama i nogama i repom kojim se može hvatati za granje. Hitro se prebacuje s grane na granu, a da nikad ne dodirne tlo.

Gore slijeva nadesno: dva majmuna iz roda cebus (širokonosi majmuni), južnoamerički majmun deravac i lagothrix (runasti majmun) gledaju iguanu. Dolje lijevo: dvije slike jednog cebusa.

U Africi je najpoznatiji čovjekoliki majmun gorila, koji je ujedno najveći i najsnažniji među poznatim vrstama.

Iako je gorila neobično jaka životinja, vrlo je miroljubiv i uopće nije opasan za čovjeka, ukoliko ga ovaj ne izaziva.

No za životinje je gorila strah i trepet, jer su svijesne da bi one u okršaju izvukle deblji kraj.

Kad gorila stoji uspravno, visok je dva metra. Tijelo mu je snažno a noge i ruke vrlo mišićave. Njuška mu je istaknuta a ima guste obrve i široke nozdrve. Postoje dvije vrste gorila: jedna živi u ravnici i ima tamnosivu dlaku, a druga živi u planinama, na primjer u Kongu na tri tisuće metara nadmorske visine, i ima sasvim crnu dlaku.

Začudit ćete se kad vam kažemo da vrlo malo znamo o načinu života tih velikih majmuna, možda

zato što se sklanjaju od čovjeka a možda i zato što su prvi put otkriveni tek u prošlom stoljeću.

Gorile obično žive u manjim družinama, mladi i stari zajedno, i grade primitivne domove koji podsjećaju na platforme od granja i pruća, postavljene na drveću, na nekoliko metara udaljenosti od zemlje. No unatoč toga, gorile ne žive na drveću već danju najčešće lutaju po zemlji, u potrazi za hranom.

Hrane se lišćem, korijenjem i voćem, kojeg u šumi nalaze u izobilju. Hodaju poluuspravljeni i povremeno se oslanjaju na prednje noge. Vrlo dobro se mogu prilagoditi životu u kavezu, ali zatvor im dosadi; zato ih vrlo rijetko viđamo u našim zoološkim vrtovima, dok u kavezima i na ograđenom prostoru nalazimo druge vrste majmuna, koje potječu iz afričkih i azijskih šuma ili iz šuma Novog svijeta.

Kad posjetite neki zoološki vrt, odmah ćete po nozdrvama razlikovati američke od drugih majmuna. Afričkim i azijskim majmunima su nozdrve savijene prema dolje, dok su majmunima iz Novog svijeta otvorene sa strane. Prvi se zovu »katarine« (catharrinos), od grčke riječi koja znači »nos savijen prema dolje«, drugi »platirine« (plathyrrinos), što znači »spljošteni nosevi«.

Gotovo svi američki majmuni žive u gustim amazonskim šumama i to stalno na drveću a vole praviti opasne akrobacije, držeći se za grane dugim repovima koji im služe za hvatanje.

Najpoznatiji su majmuni kapucini, koji su nekad bili nerazdvojni drugovi skitnica i uličnih svirača. Lako se pripitomljavaju i dobro se snalaze u kavezu, zato se često s njima susrećemo u zoološkim vrtovima, a prodaju se živi u specijalnim prodavaonicama. Nešto su veći od mačke. Imaju dug rep, potpuno dlakav, ne tako gibak da bi se njime mogli hvatati za grane, i sivkasto-smeđu dlaku. Prvenstveno se hrane voćem, ali vole i jaja, koja kradu iz gnijezda.

Drugi karakteristični američki majmuni su deravci, od čijeg promuklog deranja odzvanja šuma; majmuni pauci s dugim, tankim nogama, koje su vrlo gipke; uistiti — iz roda kalitriks, s bijelim čupercima na ušima i konačno runasti majmuni, koji se dugim repom, pogodnim za hvatanje, služe

Gore: glava anakonde. Dolje: majmuni-vjeverice iz Južne Amerike. Na strani desno: nekoliko tukana na drveću. Te ptice, koje žive u džunglama američkog kontinenta, imaju ogroman kljun, katkad duži i od cijelog tijela, ali uvijek žive boje. Hrane se voćem i gnijezde se u šupljinama debla. Oba roditelja naizmenično leže na jajima. Ne lete naročito dobro, ali se vješto penju po deblima.

kao mekim jastukom, jer ga savijaju i na njega sjedaju.

SVAKODNEVNA ZASJEDA

Majmuni su skoro uvijek veseli i brbljavi, ali u nekim trenucima u šumi zavlada tišina i životinje na drveću se slede, paraliziraju se, potpuno se ukoče od straha. To se dogodi kad god neki neoprezni majmun upadne u zamku boe ili pitona i dospije u snažni obruč njihovog tijela koji se nemilosrdno steže oko njega. Nakon strahovitog urlika prestravljene žrtve, zavlada nespokojna tišina.

Svaka životinja se uplašeno osvrće oko sebe, svijesna koliku opasnost za sve šumske stanovnike predstavlja veliki gmizavac.

Boe i pitoni, koji se mogu s pravom nazvati džinovima zmijskog svijeta, krvni su neprijatelji majmuna; podmuklo puzeći po debelim granama, iznenade ih u njihovim skrovištima na granju kad se najmanje nadaju.

Ti gmizavci nisu otrovni a ipak su opasni, jer su vrlo snažni i džinovskih razmjera. Piton je prosječno dug 6 metara, ali neki primjerci dostižu i dužinu od 8 i po metara.

Ove zmije mogu u svom smrtonosnom zagrljaju, osim majmuna, smrviti i gazele i ostale krupne životinje, jer se često hitro uspužu na drvo i sasvim nečujno bace na žrtve koje, nesvjesne opasnosti, stoje ispod drveta.

Boe i pitoni su bliski srodnici, ali ipak ne žive u istom kraju. Boe su karakteristične životinje Južne Amerike i Madagaskara, dok pitone nalazimo u ostalim predjelima.

U amazonskim šumama živi najveća boa na svijetu, takozvana anakonda. Ona je svakako svojom veličinom zaprepastila prve istraživače koji su je vidjeli u potocima, u brazilskim šumama.

Anakonda može biti duga i do sedam metara, a debela je kao čovječja butina. Ona je vrlo jaka pa može zagušiti i krupne životinje, dok čovjeka rijetko napada. Kao i sve ostale boe, ova zmija ubija žrtve na taj način što se obavije oko njih i steže ih svojim snažnim mišićima.

Zubima koji su usađeni na sasvim naročit način, tj. koji su savijeni prema unutrašnjosti čeljusti i ždrijela, žrtvu koju jednom obavije, zmija stalno pridržava i ne ispušta. Prije nego je cijelu proguta, anakonda joj smrvi kosti, da joj lakše prođe kroz usta. Kad se najede, zmija preživa nekoliko sati, a nakon varenja, povrati smotuljak kože ili perja, jedine dijelove koje nije mogla probaviti.

Desno: dva ljenjivca se ljuljaju u čestaru nekropiusa. Ljenjivci su životinje iz roda sisavaca krezubica, koji žive u šumama Južne Amerike. Dlaka im je duga i svilenkasta, nevjerovatno prljava; na njoj rastu neke jednoćelijske alge, tako da životinja podsjeća na zeleni busen i lako se može zamjeniti sa raslinjem na kojem ljenjivci žive gotovo nepokretni. Po granju se veru vrlo sporo, u potrazi za mladim lišćem kojim se hrane.

Lijevo: koala. Gore i na strani desno: Tricosuro volpino, četkastorepi falanger. Vidimo dva živa i blistava oka.

OSTALI STANOVNICI DRVEĆA

Žrtve velikih zmija, koje svoj plijen dave, mogu biti i druge životinje koje kao i majmuni žive na drveću. Među tim životinjama možemo spomenuti koalu, oposuma i ljenjivca.

Koale su ljupke životinjice, slične medvjedićima, tipični predstavnici australske faune.

Nisu velike: odrasle koale teže jedva osam kilograma. Ženka, kao i ženka kengura, na trbuhu ima torbu. Kad se mladi okote, nisu veći od štakora. Majka ih odmah unese u veliku kožnu kesu na trbuhu i šest mjeseci ih hrani mlijekom, noseći ih u šetnju uvijek zatvorene u toplom majčinom krilu kao u nekom skloništu. Kad za to dođe vrijeme, mladunčad izlazi iz torbe, penje se majci na leđa i tu ostaje dok ne odraste.

Mlade koale je najljepše slikati u tom položaju, kada se, dok im živahne, istaknute očice blistaju, drže čvrsto kandžama za majčinu kožu, dok se ona, vješto poput akrobata, penje po visokom drveću.

Uobičajeno prebivalište koala su australski eukaliptusi, jer je ta životinja veliki izbirač i hrani se isključivo mirisnim lišćem sa samo četiri vrste eukaliptusa između 400 vrsta ove biljke, koje uspijevaju na australskom tlu. Zato koale i ne nalazimo u našim zoološkim vrtovima: ako u njima nema svježeg lišća »koalinog eukaliptusa«, mali torbar propada i napokon ugine.

Zanimljivo je da u mekom krznu koale nikada nema dosadnih insekata, parazita koji napadaju ostale životinje. Ti insekti ne napadaju koale upravo zato što se taj torbar hrani na tako izuzetan način. Smola eukaliptusa natapa i krzno koale i tako životinju štiti od parazita.

Oposum je torbar koji živi u Srednjoj Americi. Po veličini podsjeća na mačku; krzno mu je vrlo cijenjeno, ima žive i žućkaste pruge. Ima dug, sjajan rep kojim se može uhvatiti za granu i na njoj visjeti ne dotičući se nogama. Oposum se tako njiše okrenut naglavačke, vrlo vješto hvatajući plijen.

Kao ženke koale, i ženke oposuma nose mladunce na leđima, čim ovi iziđu iz torbe.

Kad se oposum ne drži repom za granu, uspravi ga i na njegov rep se svojim repićima hvataju mladunci.

Oposum se uglavnom hrani insektima, ali ako se nađe pokraj kakvog kokošinjca, u njemu napravi još strašniji pokolj nego lisica. Vrlo je lukav: ako ga otkrijemo, pravi se da je mrtav, pusti da ga uhvatimo u ruku, prevrne oči, leži tobože bez svijesti, ali čim ga bacimo, skoči na noge i pobjegne u šumu glavom bez obzira.

Sasvim drugačije se ponaša ljenjivac. To je tako lijena i tako spora životinja da zaista zaslužuje ime koje je dobila. Nema opasnosti, pa čak ni ozbiljne opasnosti koja bi je trgla iz tromosti.

Živi na drveću u šumama ekvatorijalne Amerike; satima visi o grani držeći se za nju snažnim noktima. Svilenasta dlaka, neodređene boje, često je pokrivena mahovinom ili biljnim otpacima, tako da se životinja vrlo brzo može sakriti među zelenilom, jer podsjeća na busen lišajeva ili pregršt sijena, koja visi s grana.

Ljenjivac se vrlo sporo kreće. Potrebno mu je nekoliko sati da pređe preko grane duge nekoliko metara u potrazi za mladim lišćem, koje je njegova omiljena hrana. Spava gotovo 20 sati na dan, a ostalo vrijeme provede u traženju hrane i hodanju.

Vrlo rijetko silazi na zemlju i to samo kada želi prijeći na drugo stablo. Jedini značajniji pokret, koji je za nas još uvijek tajanstven, ljenjivac poduzima prilikom seobe jednom godišnje, i to s jedne na drugu obalu rijeke koju svi članovi roda zajedno preplivaju.

Ove životinje vrlo dobro plivaju, ali da shvatimo koliko su spore, dovoljno je spomenuti da im je u vodi potreban čitav sat da bi preplivale pet stotina metara.

NE BOJI SE NI JAGUARA

Ta sporost bi često mogla ljenjivca stajati glave da ga priroda nije obdarila takvom obrambenom moći da je gotovo nepovrijedljiv. Ono malo podataka o toj životinji, kojima raspolažemo, daju nam o njoj vrlo proturiječnu sliku. Katkad nam se može učiniti da je ljenjivac, kao neki čudan, egzotičan plod, ponikao na drvetu, jer s njega ne pada čak ni kad je mrtav.

Držeći se čvrsto jakim noktima za granu, on se opire svakome tko ga pokuša od nje odvojiti.

Lijevo: jaguar u lovu. Dolje: jaguarova mladunčad. Ove zvijeri obično izbjegavaju čistine i više vole živjeti u gustoj šumi kroz koju protiču potoci. Osim kad podižu mladunčad, jaguari nemaju jazbinu u kojoj stalno borave već neprestano sele s jednog mjesta na drugo i prevaljuju nevjerovatno dug put u potrazi za plijenom. Njihov plijen su obično veliki sisavci koje jaguar čeka u zasjedi, sakriven na drvetu, pokraj pojila. Kad je žrtva krupna životinja, jaguar je najprije zakolje, zarivši joj zube u vrat, a onda joj slomi kičmu. Ova mačka jako voli i ribu, koju vješto lovi.

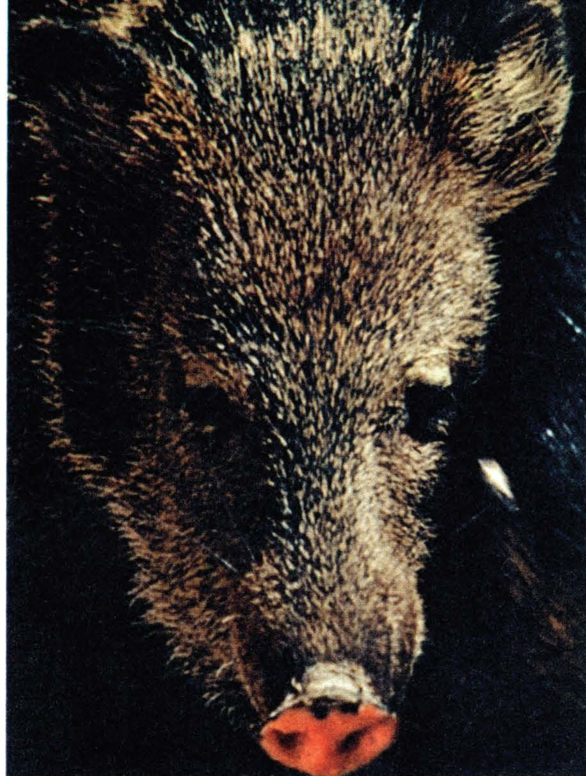

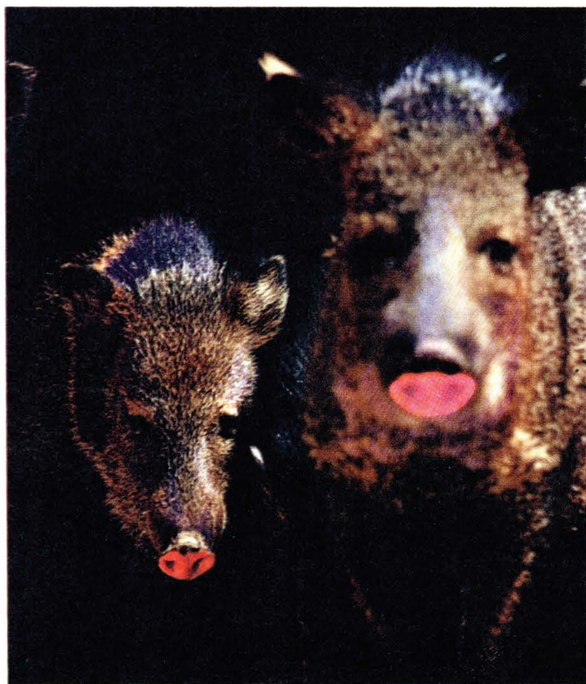
Granu možemo tresti, životinjicu snažno vući, ništa ne pomaže. Ljenjivac se neće od nje odvojiti, jedino postoji opasnost da će se vrlo razljućena životinja braniti jakim grebanjem.

Čak je i jaguar, jedna od najopasnijih životinja američkih šuma, prema ljenjivcu nemoćan. Ljenjivac se napadu jaguara suprotstavlja nevjerovatnom nepokretnošću, uzdajući se u svoje gusto, svilenasto runo i u svoju izuzetnu vitalnost; njemu se, na primjer, za kratko vrijeme zaliječe i najteže rane.

Uostalom, jaguar, vjerovatno poučen iskustvom, i ne pokušava ga često napadati i radije traži pogodniji plijen.

Jaguar je najpoznatija američka mačka. Njegovo

šareno krzno umnogome podsjeća na krzno pantere, ali jaguar je veći od nje. Živi pokraj šuma i u močvarnim predjelima tropske Amerike i noću vreba plijen.

Vješt penjač i dobar plivač, jaguar može pribaviti hranu kako loveći ribe u rijekama, tako i hvatajući majmune i ptice na granama. No njegov omiljeni plijen su veliki preživači i konji, za koje predstavlja veliku opasnost kad se nalaze na osamljenim majurima ili u uzgajalištima, na otvorenom prostoru. Jaguar može također napasti i raskomadati čovjeka, kao i tigar. Vrlo je krvoločan i teško se pripitomljava čak i ako ga uhvatimo mladog

Kad napada druge životinje, izražava takvu snagu i svirepost kakvu ne viđamo kod drugih afričkih i azijskih mačaka. Zato ga nemilosrdno love svim vrstama oružja.

Urođenici povedu obično hajku na jaguara sa psima, prisilivši ga da se popne na drvo. Kad ga opkole, gađaju ga otrovnim strijelama.

ŽIVOTINJE KOJE SE HRANE ZMIJAMA I ČUDOVIŠTA S OKLOPOM

U gustim brazilskim šumama žive mnoge životinje neobičnog izgleda i neobičnog ponašanja. Među tim životinjama najpoznatiji su pekari, mravojedi i oklopnici.

Pekari su rasprostranjeni u svim šumama Novog svijeta, od Sjedinjenih Američkih Država sve do Argentine. To je sisavac koji u Americi zamjenjuje našeg vepra. To jest, pekari je divlja svinja, duge, guste dlake, tamnosive boje.

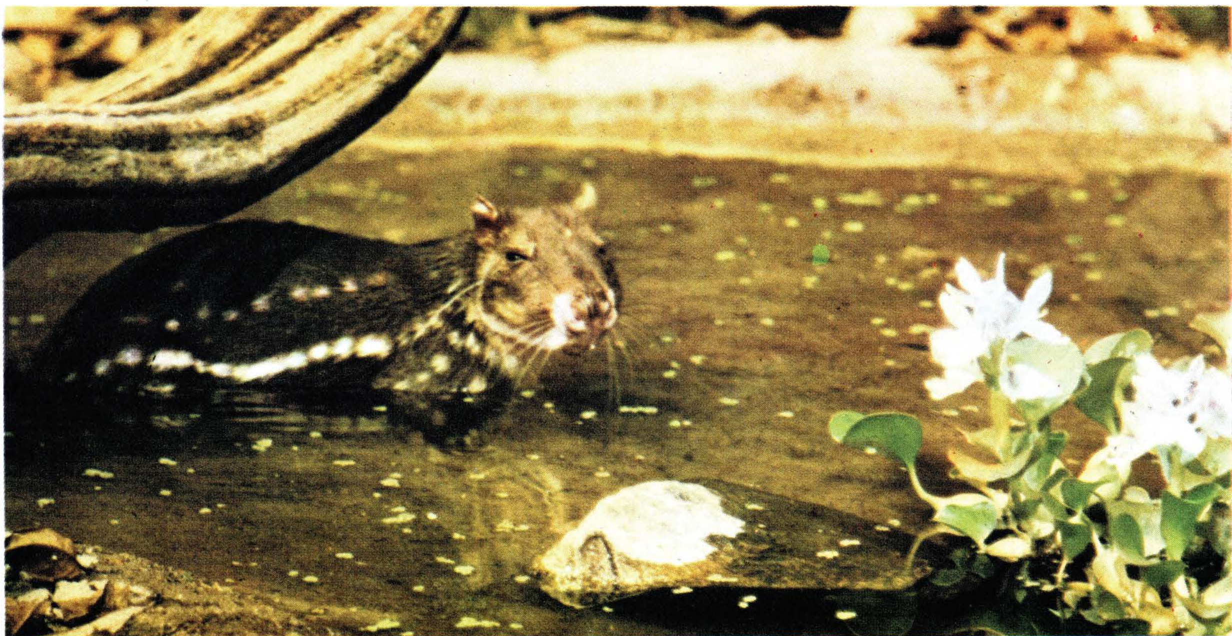
Vrst koja živi u Sjedinjenim Američkim Državama poznata je pod imenom »pekari s okovratnikom«, zato što oko vrata ima žućkasto-bijelu prugu. Naprotiv, u šumama na jugu, a naročito u Brazilu, nalazimo »bijeloustog pekarija«, sa širokom, bijelom prugom koja se proteže od brade do očiju.

Lijevo: pekari. Desno: glava mravojeda. Jasno se vidi dug jezik na koji se lijepe mravi. Dolje: paka. Paka je stanovnik južnoameričkih šuma. Tu životinju su istraživači u prošlom stoljeću vrlo dobro poznavali, ali što je čudno, do prije nekoliko decenija, nauku nije zanimala, tako da je proizvoljno nazvana »najveći štakor na svijetu« i »američki kunić«. U stvari, paka pripada posebnoj familiji glodavaca sa jasno izraženim osobinama. Velika paka je noćna životinja i hitro se kreće u potrazi za omiljenom biljnom hranom, a to su sjemenke biljki uljarica, plodovi manga i šećerna trska. Jakim noktima paka kopa duboke jazbine u kojima provodi dan.

Pekari je obično manji od evropskih veprova, od kojih se razlikuje i po tome što ima samo tri prsta na prednjim nogama. Rep mu je vrlo kratak a na leđima, i to baš na samoj sredini, ima žlijezdu iz koje se širi jak miris mošusa. Mužjak ima istaknute očnjake, povijene prema dolje.

Pekari su vrlo druželjubive životinje i zato žive u krdima. Krda su im katkad vrlo velika, pa lutaju

Nekoliko slika američkih medvjeda. Najpoznatiji medvjed iz Novog svijeta je grizli, koji je krupniji i zdepastiji od našeg surog medvjeda. Živi u čestarima i u šumama i neumorno pješači, ali nikad se ne udaljava od vode, u koju se često bućne. Obično se hrani biljem i voćem, ali katkad voli jesti i meso. U tom slučaju je zaista vrlo opasan, jer samo jednim udarcem šape može ubiti i bizona. Danas su već i za ovu veliku životinju uređeni naročiti rezervati da je zaštite od lovaca.

šumom u potrazi za hranom. Kao i naši divlji veprovi, i oni jedu sve, a imuni su prema zmijskom ugrizu; zato se između obroka, koji se sastoji od korijenja, bobica i žirova, katkad oslade i kakvom zvečarkom.

Pekari nemaju veliki okot, ali ipak nanose štete kulturama kad žive pokraj obrađenih njiva. Mogu se uzgajati kao poludomaće životinje, jer im je meso vrlo ukusno.

I oklopnik je rasprostranjen po cijeloj Americi. Ova životinja ima oko tijela oklop od širokih rožastih pločica poredanih u pojaseve tako da se može sklupčati. Broj tih pojaseva je različit kod raznih vrsta tih životinja.

Najpoznatiji oklopnik koji živi u Sjevernoj Americi ima devet pojasa i zove se devetopojasni armadilo.

I glava te životinje je zaštićena malom, rožnatom čelenkom, dok joj je rep, kao mač starih vitezova, uvučen u korice tako da se može slobodno kretati.

Postoji jedna vrst oklopnika koja živi na južnoameričkim panpasima, za koju bismo mogli reći da nema repa, toliko je on kratak i gotovo neprimjetan. To su klamidofori, mali oklopnici dugi samo petnaestak centimetara, s ružičastim pločicama koje im pokrivaju samo jedan dio tijela.

Vjerovatno ćete pomisliti da oklopnik ima mnogo neprijatelja, čim je zaštićen tako strašnim oklopom. Naprotiv, ta se životinja nema koga plašiti, osim kojota i pasa od kojih bježi ili se pred njima sklupča.

Oklopnik se prvenstveno hrani mravima i ostalim insektima, ali katkad, ako ne nađe mravinjake koje bi opustošio, zadovoljava se i biljnom hranom.

U bliskom je rodu s mravojedom, koji se uglavnom hrani na isti način. Danju, ta čudna dlakava životinja, spava sklupčana, glave i tijela pokrivenih dugim, dlakavim repom. Noću izlazi u potragu za hranom, koju isključivo predstavljaju mravi i termiti.

Mravojed ima nezgrapnu glavu, obraslu dugim, zamršenim dlakama, kroz koju se mravi ne mogu probiti do kože. Zato se i ne plaši ugriza razdraženih insekata, kad noktima prekapa po mravinjaku.

Mravojed pruži vrlo dugačak jezik valjkastog oblika među mrave koji vrve na sve strane i izlaze iz otkrivenog mravinjaka. Insekti misle da je taj jezik crv, navale na njega, ali se za njega zalijepe, jer mravojed ima vrlo ljepljivu pljuvačku. Tada ih mravojed unese u usta i nakon toga opet položi jezik u mravinjak.

Možete zamisliti koliko je mrava potrebno da bi se zasitila takva životinja, koja je, kad pripada najvećoj vrsti, duga, s repom, i do dva metra. Ima i malih mravojeda, koji su dugi svega 30 centimetara i imaju rep kojim se mogu hvatati za granje, pa zato i provode vijek obješeni o grane drveća.

NEGATIVNE LIČNOSTI IZ MNOGIH BASNI

U sjevernoameričkim šumama živi još mnogo vrsta medvjeda. Najpoznatiji je grizli, nekada strah i trepet zbog svojih nedjela a sada, kad se čuva u nacionalnim parkovima — značajna atrakcija za turiste po vrlo zanimljivom ponašanju prema čovjeku i pronalascima moderne civilizacije. Druga

karakteristična američka životinja je crni medvjed, manji od grizlija, ali mnogo okretniji.

Obje ove vrste životinja su u bliskom srodstvu s evropskim medvjedima, koji se sada rijetko nalaze na našem kontinentu. Primjerke evropskog mrkog medvjeda susrećemo u Skandinaviji, Laponiji, sjevernim predjelima Rusije i u nekim oblastima na Pirinejima.

U Italiji, u Nacionalnom parku u Abrucima, još živi u slobodi poneki suri medvjed, posljednji predstavnik jedne vrste koja je svojevremeno bila rasprostranjena po talijanskim šumama. U Jugoslaviji živi po svim većim planinama, naročito u Bosni, Crnoj Gori i Makedoniji.

Taj medvjed je krupna životinja. Kad se uspravi, može dostići i visinu do dva i po metra. Može biti težak i 400 kg, ali, iako je tako krupan, vrlo je hitar. Kadar je penjati se po drveću i kretati se po debelim granama i skočiti i po pet metara u dalj. Vrlo je snažan. Udarcem šape može probiti utrobu kravi ili ubiti svaku životinju srednje veličine.

U legendama i narodnim pripovjetkama, medvjedi su opisani kao opasne životinje. U stvari, medvjed se razljuti i postaje opasan samo kad je izazvan ili kad je gladan. Hrani se mesom tek kad je već u zrelim godinama i kad baš ništa drugo ne nađe. Inače, jede sve korijenje, lišće, pečurke a može utoliti glad i pužićima.

Gore: kojot. Dolje: arktički crni i sivi vuk. Desno: sivi vuk. Pošto ih čovjek progoni oduvijek, oblasti u kojima ove životinje žive sve više se sužavaju i danas su svedene na rijetko nastanjene predjele. U tim krajevima vuk je i danas opasan za čovjeka koji putuje sam, iako odluči da ga napadne samo kad ne nađe neku životinju koju bi mogao pojesti. Vukovi žive u čoporima i odlaze u lov svrstani u indijanski red, jedan za drugim.

Mnogo svirepiji od običnog medvjeda svakako je bio drevni pećinski medvjed, njegov neposredni praotac. Taj medvjed je bio mnogo krupniji od sadašnjeg, glava mu je bila veća, a imao je jake zube i kratke noge. U većini slučajeva, kad je čovjek htio zauzeti neku pećinu i u njoj se nastaniti, morao je najprije iz nje istjerati medvjeda, nadimivši pećinu buktinjom, koju bi postavio pred ulazom, a onda dočekao životinju oboružan primitivnim kamenim oružjem. Kad pećinu jednom osvoji, čovjek ju je svake noći morao braniti od najezde divljih zvijeri, paleći vatru ispred ulaza.

I u Italiji su nađeni kosturi pećinskog medvjeda. U Francuskoj, samo u jednoj pećini, nađeno je više od osam stotina kostura. Nekima su bile razbijene lubanje, što znači da je čovjek, u ogorčenoj borbi izvojevao pobjedu.

Druga »negativna ličnost« iz bajke je vuk. Na prvi pogled vuk podsjeća na velikog ovčarskog psa. No, ne smijemo dozvoliti da nas privid zavara. Iako nije vrlo velika, vuk je vrlo opasna životinja koja, kad je gladna, ne preza ni da napadne čovjeka.

U Italiji vuk nije sad više tako rasprostranjen i živi samo u gustim šumama planine Sile i u nekim drugim ograđenim prostorima, ali je neko vrijeme predstavljao pravu opasnost za stada. U to doba su se na njega organizirale hajke uz učešće svih stanovnika ugroženih oblasti. No, uvijek je bilo

teško uhvatiti vuka, jer je oprezan i napada čovjeka samo kad ga nađe samog i golorukog.

Danas se vukovi rijetko pojavljuju u nastanjenim oblastima. Samo kad napada dubok snijeg pa ostanu bez hrane, priđu selima, ali ipak vrlo rijetko napadaju čovjeka.

Pa ipak, i danas se događa da vukovi, u predjelima u kojima žive u mnogobrojnim čoporima, napadnu usamljene putnike. To su uglavnom šume i čestari na sjeveru Kanade, Skandinavije, Rusije i Sibira.

Tu se često nalaze veliki čopori vukova koji su krenuli u potragu za plijenom, postrojeni jedan iza drugog u indijanskom redu, kao da ne žele svuda okolo ostavljati tragove. Vukovi nisu naročito lukave životinje a ipak katkad drže prave ratne savjete, nakon kojih opkole plijen, presjekavši mu put kojim bi se mogao povući.

Kad su gladni, ne ustežu se da napadnu i krupne životinje, kao što su volovi i konji. Češće napadaju pse, jer ovi za njih predstavljaju pravu poslasticu. Čovjeka napadaju samo u krajnjoj nuždi, jer se plaše njegovog pogleda i pred njim instinktivno osjećaju nesigurnost.

Sve do kraja prošlog stoljeća, vukovi su bili rasprostranjeni u svim evropskim zemljama i često su među životinjama vršili prave pokolje.

Na strani lijevo: arktički sivi vukovi. Na ovoj strani lijevo: sivi vučići. Desno: vučica s mladima. Nekada su vukovi živjeli u cijeloj Evropi, Aziji i Americi. Zatim ih je čovjek, nepoštedno ih loveći, potisnuo u sjeverne i arktičke predjele. Vukovi nisu životinje sa stalnim boravištem. Oni neprestano lutaju u potrazi za plijenom, a najviše vole životinje koje sele: katkad zaista prevale velik put.

Ima bezbroj vučjih rasa, pa ipak ih učenjaci dijele u dvije vrste: pravi i čisti vukovi i kojoti koji žive samo u preriji. Vukovi su najveći mesožderi psećeg roda: neki mogu biti teški i do 80 kilograma. Šape su im široke, pa mogu trčati i po smrznutom snijegu. Krzno im je sivo i riđe, a katkad bijelo ili crno. Zbog kosih očiju, izraz im je divlji.

7.

NA PLANINAMA

Treba se naći na visokoj planini, iznad oblasti pašnjaka, pa osjetiti draž te ogromne samoće na granici između neba i zemlje.

Šiljci, obelisci, ogromni blokovi stijenja naslagani u gomile izranjaju iz pješčanih zaravni, golih i užarenih od sunca, ispranih pljuskovima, ustalasanih vihorima koji se dižu iz vijugavih tjesnaca. Bijeli, zračni oblaci kao zavjesa se raspredaju iznad planinskih vrhova, izdužuju se, izobličavaju, uobličavaju, da konačno nastave jezditi nebeskim svodom.

Kad sunce baci okomite zrake na vrhove, ogromna masa bijele kamene prašine koja se truni sa blokova stijenja prosto blješti i oči alpiniste se zamore kad na njoj zadrže pogled makar samo nekoliko trenutaka. No ta blistava bjelina nije uvijek jednolična. Štaviše, često je isprekidana zelenim mrljama u obliku trokuta koje se smjelo penju uz razjedene strmine kao da žele osvojiti vrhove.

To je žbunje bora krivulja, te neobične biljke koja se zna prilagoditi uslovima života nemogućim za drugo raslinje, uvlačeći se među kamenje, savijajući i uvijajući stablo dok konačno ne počne puziti po zemlji.

Na drugim mjestima, smrtonosne urvine, strmi kameni klanci i goletna prostranstva na granici iza koje se nalazi vječni snijeg, osvježeni su nježnozelenim mrljama koje se ističu na bjelini stijenja. To su šumarci zelene jove.

Na još većoj visini, samo rijetki buseni trave i poneka biljčica otporna prema ledu, nadmeću se s mahovinom i lišajevima, penjući se preko granice vječnog snijega, uporno se hvatajući za hridine, prodirući u svaku i najmanju pukotinu.

U toj sredini, na granici svake fizičke otpornosti, na visinama, žive neke životinje, na primjer divokoze, kozorozi, srndaći. Malo niže, susrećemo druge životinje, koje više vole sjenovitu zaštitu šuma. Za sve njih, život na planini je težak, naročito zimi, kada sve zaveje snijeg, sličan ledenom bijelom pokrovu.

AKROBATI PLANINSKIH VRHOVA

Stado kozoroga se polako penje prema vrhu planine. Planinski predio je skoro pust. Na ogromnom kamenjaru ne raste nijedno drvo, nijedan žbun. Samo rijetki buseni trave zavlače se između stijenja koje se bjelasa na jutarnjem suncu, a kozorozi polako brste te kožnate biljke koje kasnije, u sjeni neke velike stijene, zamišljeno i lagano preživaju.

Kreću se tiho i mirno. Svuda oko njih vlada mir i tišina. No dovoljno je da im povjetarac donese do nozdrva neki čudan miris pa da se odmah uznemire. A ako taj miris otkrije negdje u blizini prisustvo čovjeka, gotovo kao da je dobio znak na kojeg je dugo čekao, kozorog skače nevjerovatno brzo pre-

Lijevo: kozorog na planini. Kozorog se još od najstarijih vremena naučio plašiti čovjeka. U ledeno doba on je bio, zajedno s irvasom i mošusnim govedom, omiljeni plijen primitivnog lovca. Pronađeni fosili svjedoče da je kozorog nekada živio u svim ravnicama i stepskim oblastima na našem kontinentu. Vjerovatno se povukao na nepristupačne planinske pašnjake zato što ga je čovjek nemilosrdno progonio i tamanio. Kozorog danju boravi na najvišim planinskim vrhovima a predvečer silazi na pašnjake u niže predjele.

ma vrhu planine i napušta mjesto ispaše. Tada se kozorozi pokazuju u pravoj boji: oni su zaista samo veliki, nestašni jarci, čudesno hitre životinje koje skaču s jedne na drugu hridinu i smjelo prkose provalijama i ponorima, akrobati kadri da se popnu uz nesavladive strmine, koristeći svaku i najmanju izbočinu u stijeni da bi na nju postavili nogu i dobili zalet.

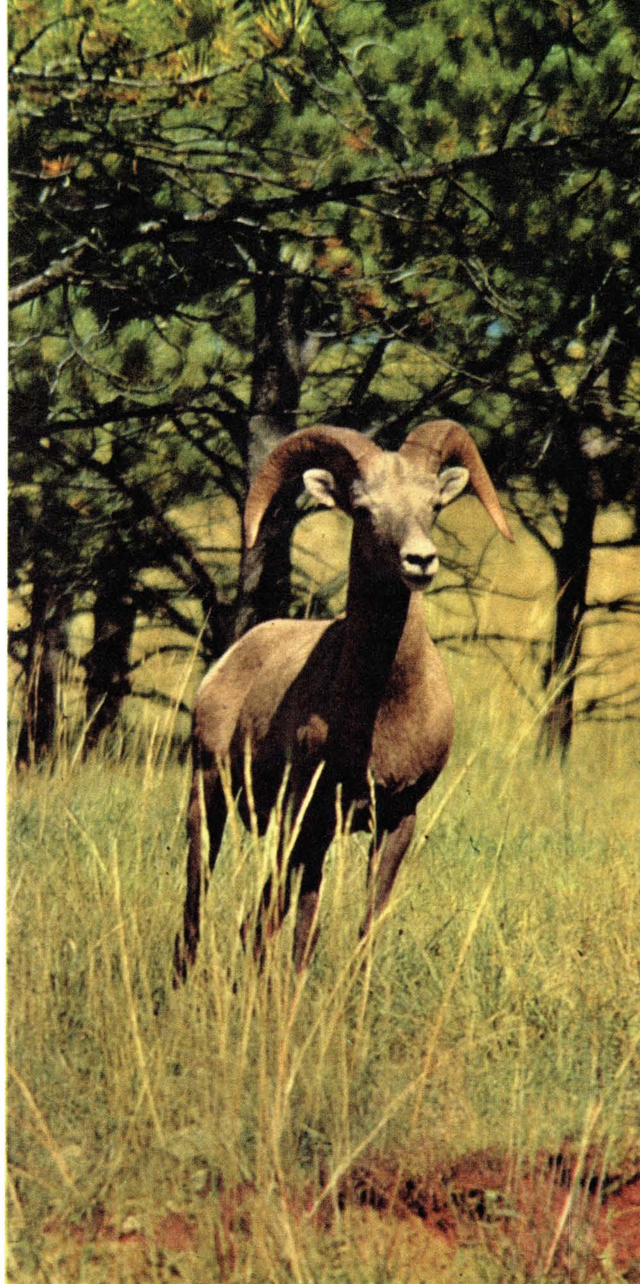
No kozorog nikada ne bježi daleko.

Njegov bijeg je strateško povlačenje stada pred mogućom opasnošću: kad životinje stignu do nekog skloništa koje je čovjeku nepristupačno, tu ostaju skrivene i satima se ne kreću, tako da ih ni najvještiji lovac ne može naći.

Naprotiv, panici su sklone divokoze, drugi plemeniti stanovnici visina, koji također vrlo vješto

Desno: mufloni. Na ovoj životinji, koja živi u planinskim krajevima Sardinije i Korzike, već na prvi pogled upadaju u oči debeli, savijeni rogovi. Muflon se smatra jedinom divljom ovcom koja još živi u Evropi. U doba Rimljana, na ta dva otoka živjela su velika stada muflona. Danas, naprotiv, muflone nalazimo samo u malim stadima od po desetak životinja. Muflon voli vrletno zemljište, po kojem se vrlo spretno kreće, dok u ravnici ne trči ni tako brzo ni tako sigurno. Danju pase travu a uveče se sklanja u duboke pukotine i u klance da bi bezbjedno prenoćio, siguran da ga tu nitko neće napasti iz busije.

skaču sa stijene na stijenu, a da se nikad ne spotaknu. Kad se na planini pojavi čovjek, divokoze bježe glavom bez obzira, nikad u određenom pravcu. One instinktivno bježe prema vrhu planine, ali nisu toliko lukave da bi našle skrovište gdje bi se sakrile već prosto bježe, i to je sve.

S druge strane, ako pogledamo broj preživjelih životinja nakon velikih lovova, ne bismo mogli reći da je taktika kozoroga bolja od taktike divokoza. Na našim Alpima zaista ima više divokoza nego kozoroga. Tu bez sumnje treba uzeti u obzir i problem plodnosti i kod jedne i kod druge vrste životinja, ili možda, lukavstvo nije uvijek dovoljno da bi se životinja obranila od smrtonosnog čovjekovog oružja: mnogo je bolje pred njim pobjeći što dalje, kako to čine divokoze.

ZASJEDE U SNIJEGU

Stanovnicima visokih planina život nije lak. On je ispunjen strahom, naporima i odricanjima. Ljeti strepe od zasjede čovjeka i od grabljivica, zimi se boje lavina, gladi, busija i iznenadnih napada mnogih njihovih neprijatelja koji žive u bijeloj pustinji.

Kad padne prvi snijeg, divokoze i kozorozi napuštaju vrhove planina i silaze u šume u kojima nalaze bolji zaklon. Mrmoti, alpski glodavci, silaze u rupe obložene sijenom i tu utonu u zimski san. Mnoge ptice se sele u toplije krajeve. No druge

životinje ostaju na svom mjestu da dočekaju veliku hladnoću. Među tim životinjama je alpska jarebica; priroda ju je obdarila čudnim sposobnostima, koje joj pomažu da živi na snijegu.

U kasnu jesen, kad se visoki pašnjaci zabijele od prvog snijega, kao da planina odjednom opusti. No ako dobro zagledamo njenu površinu pod snijegom, primjetit ćemo da nije sve tako tiho i mirno. U toj usamljenoj pustoši netko se kreće kroz noć i ostavlja neznatne tragove na snijegu. Taj »netko« je alpska jarebica, koja ni usred zime ne napušta planinu, već tu preživi i uspijeva doći do hrane.

Tragovi te jarebice na snijegu su vrlo karakteristični jer su joj noge sve do vrhova prstiju obrasle vlaknastim perjem koje je štiti da ne upadne u meki snijeg a istovremeno je čuva od leda i hladnoće. Njeno perje, ljeti smeđe-žućkasto, zimi postaje sasvim bijelo, te se životinja može pritajiti u snijegu i postati nevidljiva ako se na nebu pojavi neka grabljivica.

No bijelo perje je ne može zaštititi od noćnih napada jednog krvoločnog mesoždera koji, vođen nepogrešivim njuhom, luta planinama u potrazi za plijenom. Hermelin, mala kuna gipka tijela, jedva dvadeset centimetara dugačka, zaista je strah i trepet za planinske životinjice. I njegovo krzno, koje je obično smeđe-crvenkasto, zimi postaje snježno-bijelo, tako da se može neprimjetno šuljati po snijegu dok traga za plijenom.

To je mala, krvožedna, uvijek gladna zvijer. Ljeti su joj omiljeni plijen mali planinski štakori,

Gore: bijele jarebice na snijegu. Dolje: hermelin sa zimskim krznom. Hermelin najradije ide u lov noću, ali je vrlo aktivan i danju. Odlično skače i nevjerovatno je spretan i hitar. Tijelo mu je vitko i gipko pa se može uvući kroz male rupe, zavoje i pukotine u kojima skriva plijen. Zna i roniti i penjati se na najnepristupačnije stijene, tako da može čak opustošiti i orlova gnijezda.

arvikole, dok zimi prvenstveno vreba alpskog zeca, koji zato neprestano živi u strahu, oprezan na svaki i najmanji znak opasnosti.

Alpski zec je vrlo plašljiva životinja kao, uostalom, svi članovi njegove brojne porodice. No priroda ga je obdarila sa dva jaka obrambena sredstva: zapanjujućom brzinom i bojom krzna. Kao i krzno drugih životinja koje žive u istoj sredini, zečje krzno je potpuno prilagođeno boji okoline. Zimi je bijelo kao snijeg, ljeti riđe i odlično se slaže s bojom zemlje, na kojoj se zec, u slučaju opasnosti, šćućuri.

Kako ova životinja vrlo dobro zna kopati, ona uspijeva prezimiti, jer dođe do bilja kojim se hrani kroz duge hodnike ispod snijega.

Napade hermelina može izbjeći zahvaljujući svojoj hitrosti.

Kao i ostali članovi njihovog roda, alpski zečevi imaju i prednje noge duge, a stražnje, izuzetne dužine. Zbog toga može skočiti i preko šest metara u daljinu i postići brzinu od 65 kilometara na sat, što je dovoljno da umakne svojim glavnim neprijateljima: velikim grabljivcima i planinskim mesožderima, među kojima se bez sumnje najviše mora bojati snježnobijelog hermelina.

PADOBRANCI I GRADITELJI

Siđimo sada s tihih planinskih vrhova i zađimo u prostrane šume kojima su obrasli obronci. I tu živi čitav jedan svijet malih i velikih zvjerčica za koje katkad i ne znamo da postoje.

Alpski zec s ljetnim i zimskim krznom. Kad na planini padne prvi snijeg, za zečeve počinje period najvećeg strahovanja. Njihovo ljetno krzno tada postepeno mijenja boju: već je sivkasto ali još nije sasvim bijelo. Zato zec, koji je u neprestanoj opasnosti da ga odozgo ne primijete ptice grabljivice, pokušava se sakriti na taj način što kopa rupe u snijegu. Izlazi noću i na mjesečini traži hranu.

Gore i dolje: američka crvena vjeverica u nekoliko raznih stavova. Gore, desno: leteća vjeverica koja lebdi u zraku.

Šuma nam se čini pusta kad zađemo u nju sjenovitim stazama, ali ako stanemo mirno i sakrijemo se tako da životinjice pomisle da smo otišli, vidjet ćemo kako iz rupa među zelenilom proviruje stotinu skrivenih očica i uskoro ćemo se moći diviti zanimljivom životu koji se zbiva između drveća i žbunja u trenutku kad čovjek svojim prisustvom ne narušava tišinu šume.

Od životinjica koje najčešće zapažamo zbog nji-

Gore i dolje: američka crvena vjeverica. U Sjevernoj Americi ima vrlo mnogo vrsta vjeverica koje žive na drveću.

hove živosti moramo spomenuti vjeverice, te šumske obješenjake koje svi poznajemo i volimo. Kod nas ima samo dvije vrste vjeverica: obična i crna vjeverica, ali u Americi susrećemo mnogo vrsta te životinje, od kojih su neke slične našima po veličini i po boji krzna. Osim toga, ima i vjeverica koje sasvim drugačije izgledaju, i koje se sasvim drugačije ponašaju.

Jedna od najzanimljivijih i najljepših je leteća vjeverica, duga 25 centimetara. Njen rastresit rep nije tako lijep, mek i bujan kao rep vjeverice koja živi u našim šumama. Taj glodavac ima dvostruki sloj kože na obje strane tijela, skriven krznom. Kada skoči sa stabla, ti slojevi kože između prednjih i stražnjih nogu se raširе i stvore široku membranu koja podsjeća na padobran, tako da vjeverica

može lebdjeti u zraku i otisnuti se mnogo dalje od mjesta poletanja.

Rep vrlo spljošten i s obje strane obrastao dugom dlakom, letećoj vjeverici služi kao kormilo. Američka leteća vjeverica je manja od azijske i afričke leteće vjeverice. Osim nje moramo spomenuti druge tipične vjeverice Novog svijeta, kao što su vjeverice zlatne dlake koje žive u četinarskim šumama u SAD i u Kanadi, i čipmank, američka prugasta vjeverica, s lijepim, šarenim, paralelnim prugama po leđima.

Osim toga, ima i mnogo vrsta vjeverica vještih kopača, koje se kriju u složenom sistemu hodnika. Te vjeverice nemaju veliki rep. Na zemlji, bolje rečeno u potocima u sjevernoameričkim šumama, možemo sresti drugu vrlo poznatu životinju, dabra, nekad vrlo rasprostranjenog i u evropskim šumama, iako je danas skoro sasvim nestao.

Dabar je poznat kao naročito vješt graditelj. Tom glodavcu sjekutići su narasli u obliku dlijeta i ne prestaju cijelog života rasti. Ta životinja osjeća potrebu da svakodnevno glođe drveće, jer samo ako zube neprestano brusi o drvo, oni zadrže istu dužinu. Ako ih prestane »trošiti«, zubi bi toliki narasli, da bi probili vilice.

Dabrovi rade u jednoj bari. Bez drveća i vode, dabrovi ne bi mogli opstati. Drveće im je hrana; o njega »oštre« zube koji im neprestano rastu. Voda je idealna sredina u kojoj dabar majstorski gradi jazbine s bezbjednim ulazom; u jazbinama čuva rezerve uvijek svježe hrane.

Dabar prenosi stabalce koje je oborio oglodavši ga pri korijenu. To stabalce će ugraditi u kostur svoje kolibe ili će mu ono poslužiti za podizanje brane koja će regulirati nivo vode. A možda će ga zabiti u mulj pokraj kolibe, kao rezervu hrane.

Zaista je čudno kako mnogo drveća i koliko debelih stabala jedan dabar može sam oboriti i oglodati.

U Kanadi, gdje ovih životinja ima vrlo mnogo, dva odrasla dabra koje su učenjaci vrlo pažljivo promatrali, u roku od petnaest dana, oborili su 266 stabljika čiji je promjer bio od tri do trideset centimetara.

No kod dabra nas ne iznenađuje samo ta vještina. Oni obaraju drveće da dođu do hrane koja se sastoji od kore i nježnog lišća, i da pribave materijal za svoje zadivljujuće građevine. Te životinje grade čvrste kolibe s kupolom, služeći se granjem i stabljikama, a zatim kostur građevine oblijepe smjesom od ilovače i suhog lišća.

Dabrovi grade svoje kolibe na obalama potoka i na otocima jer se od napada grabljivaca obezbeđuju tako što ulaz naprave uvijek ispod površine vode. No voda čas nadođe a čas se povuče. Što tada rade dabrovi? Grade umjetne bazene, u kojima reguliraju nivo vode, održavajući ga uvijek na istoj visini.

Da bi to izveli, duž potoka podignu jake brane, vertikalno usađujući redove kočića koje zatim opliću

i povezuju najtanjim granjem. Te brane zatim oblijepe debelim slojem ilovače pomiješane sa lišćem, da bi bile neprobojne. Istraživači su pronašli brane duge čak 500 metara. Najčudnije je da te građevine potpuno uvažavaju zakone dinamike i zato su ispupčenije ukoliko je pritisak vode jači, dok im kut nagiba iznosi 45 stupnjeva, baš kao i na najsavršenijim branama od armiranog betona koje su podigli naši inženjeri.

Voda je za dabra drugi neophodni element potreban za život: u njoj se dobro osjeća, nalazi hranu i zaštitu.

ŠUMSKI GRABLJIVCI

Kad dabrovi podignu branu mirno mogu dočekati zimu, utoliko prije što, u slučaju da njihovo umjetno jezero ugrozi poplava, znaju brzo iskopati kanale za oticanje suvišne vode. I kad im se jezerce zaledi, dabrovi se ne zbune. Na dnu jezerca nagomilaju dosta stabala i zelenog granja kao rezervu hrane.

Na svakoj njihovoj kolibi, izvana čvrsto oblijepljenoj blatom, ispod površine jezera nalaze se dva ulaza: kroz jedan od njih, manji, ulaze dabrovi, dok kroz drugi, širi i sa kosom platformom, životinje unose komade drveta, odvojene od rezerve hrane.

Tako dabrovi bezbjedno prezime, ne bojeći se zasjeda grabljivaca koji, naročito zimi, izgladnjeli lutaju šumom, tražeći žrtve koje bi mogli zaklati.

I ne sanjamo kako u nas ima mnogo krvoločnih mesoždera koji postavljaju zamke malim stanovnicima šume. Tragedije se uvijek događaju noću, daleko od radoznalih ljudskih očiju. Većina tih grabljivaca pripada porodici kuna (mustelidae). Te su životinje male u poređenju s njihovom velikom svirepošću. Kuna zlatica, kuna bjelica, samur, sme-

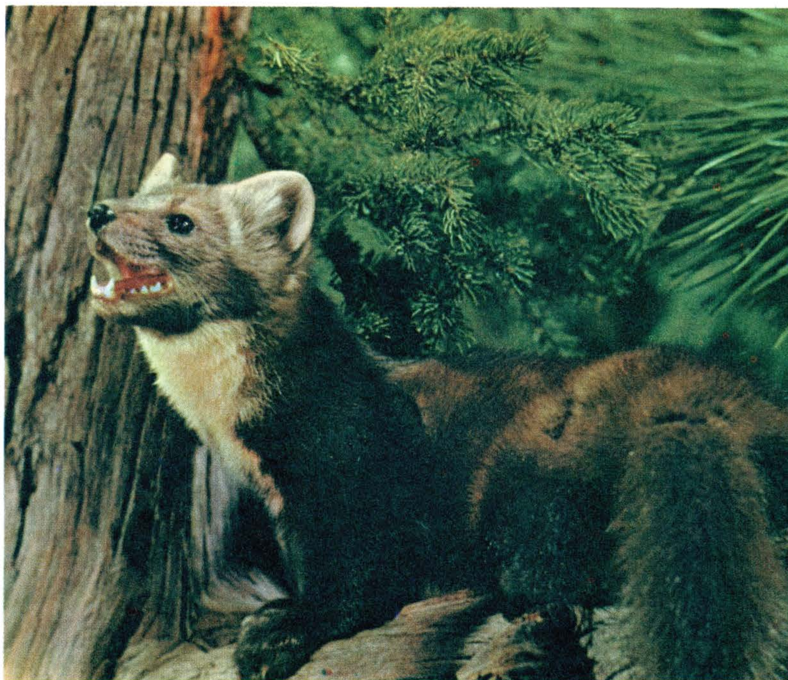
đi i bijeli tvor, skunks, žive u raznim oblastima, imaju razne navike i način života; to su najsvirepiji posjetioci jazbina i gnijezda, najpodmukliji neprijatelji vjeverica, puhova, kunića, zečeva i svih vrsta ptica; vrlo spretno se penju na drveće za plijenom ili ga brzo i vješto gone na zemlji.

Najteže je što su te kune krvoločne po prirodi, pa ubijaju i bez razloga, iz čistog zadovoljstva da vide kako teče krv. Ta strast se na poseban način izražava kod kune bjelice, koja često ne živi u šumi nego na čistini i sklanja se u kakvu napuštenu ruševinu ili staru kolibu.

Katkad je možemo naći i u konjušnicama, ambarima i u naslaganim drvima pokraj kuće. Odatle noću izlazi i upada u kokošinjce, u kojima vrši prave pokolje, iako ne može pojesti sve što ubije. Nakon svega, vraća se u jazbinu, noseći u zubima jednu jedinu kokoš. Prema tome, kuna bjelica nije morala u kokošinjcu izvršiti takav pokolj, ali ona je najkrvožednija od svih mesoždera pa je seljaci mrze i neprestano progone.

Druga opasna životinja iz porodice mustelidae je žderavac, rasprostranjen naročito u arktičkim predjelima Evrope i Amerike. Veći od drugih mesoždera iz istog roda, ovaj grabljivac se ne zado-

I sam vanjski izgled kune zlatice nesumnjivo svjedoči da je ta životinja svirepi mesožder. Kuna zlatica najradije živi u velikim četinarskim šumama na samom vrhu krošnje, gdje se može sakriti između gustog lišća. Izvanredno dobro se penje i skače pa može trčati i dostići čak i vjeverice, svoj omiljeni plijen. Talijani ovu životinju zovu »martora«, a ta riječ potiče od njemačke riječi »Mörder«, što znači ubojica.

Na strani lijevo: kuna zlatica napada vjevericu. Jedan lijepi, američki jazavac.

voljava malim plijenom već najradije napada velike biljoždere.

Njegove uobičajene žrtve su, osim irvasa, antilope-koze, koje žive u sjevernim, planinskim oblastima Kanade.

Bliski srodnici divokoza, ovi biljožderi su poznati kao vješti penjači i skakači, a u ravnicama mogu trčati brže i od dobrog konja.

Pa ipak, žderavac uspijeva munjevitom ih brzinom napasti iz zasjede i oboriti ih na zemlju. Napada sigurno, jer kad životinje ščepa za vrat, one se uzalud otimaju pošto se ne mogu braniti ni rogovima ni kopitima.

Žderavca mrze i progone lovci, jer uzalud kolje životinje, pošto, ma koliko bio gladan, nikad ne može pojesti cijelog soba (evroazijskog irvasa) ili antilopu-kozu. No naročito ga mrze zato što redovito obilazi njihove zamke i otima im životinje koje su se u njima uhvatile, proždire ih ili im ošteti krzno.

Gore i lijevo: antilopa-koza. Gore: srndaći. Antilope--koze su preživači koji žive u Sjevernoj Americi i u Meksiku. Srndaće, naprotiv, susrećemo u raznim predjelima Evrope, a ima ih mnogo i na Alpima.

VELIKI PREŽIVAČI SA SJEVERA

Nedjela žderavca nas tjeraju da kažemo koju riječ i o velikim biljožderima sa krajnjeg sjevera. Govorili smo o sobovima, evroazijskim irvasima, i o antilopama-kozama, ali te životinje su znatno manje od losa ili sjevernog jelena, čija mnogobrojna stada još možemo naći u šumama i močvarnim krajevima Sibira.

Mužjak losa djeluje upravo veličanstveno po razmjeru tijela i po obliku rogova. Odrastao los je visok preko dva metra i može biti težak i do 700 kilograma. Ogromni rogovi, koji svake godine u jesen padaju da u proljeće ponovo izbiju, granaju se u obliku palminog lista i rašireni su kao otvorena lepeza. Ženka nema rogove i manja je od mužjaka.

Vrlo gusto krzno je tamnosmeđe boje, a mužjak ima i prilično razvijenu grivu. Kako los ima vrlo široka kopita i razdvojene prste, ne može propasti u snijeg.

Los se slično ponaša kao jelen. Dobro se osjeća na močvarnim čistinama na sjeveru, po kojima luta i pase. Hrani se lišćem, korom i vodenim biljem. Kad to bilje brsti, mora pokleknuti jer mu je vrat prekratak u odnosu na duge noge.

Nekada je los bio vrlo rasprostranjen u cijeloj sjevernoj Evropi, dok ga danas rijetko nalazimo, i to samo u Skandinaviji.

Toj životinji se pripisuje moć liječenja padavice. U drevna vremena se vjerovalo da tu čudesnu moć ima njeno lijevo kopito, pa je zato taj dio losa skupo prodavan i u mnogim receptima drevne farmakopeje navođen kao uspješan lijek.

U sjevernijim predjelima američkog kontinenta, iznad sedamdesete paralele, osim losa živi i sjevernoamerički irvas — karibu, biljožder vrlo sličan sobu. Čak ga i zovu šumski sob, iako je rasprostranjen i preko granice sjevernih šuma.

Karibu je snažniji od evropskog soba i rogovi su mu razgranatiji. Ljeti odlazi na krajnji sjever, gdje se hrani mahovinom i lišajevima te mnogim drugim raslinjem koje u tom kraju, u kojem je

Gore: los. Dolje: karibu, sjevernoamerički irvas. Bliski srodnik soba, karibu se od njega razlikuje naročito po načinu života. Ovaj preživač voli ljeti pasti po močvarnim predjelima na sjeveru, gdje se može valjati po blatu i brstiti barsko bilje. Kad počne zima, seli na jug, slijedeći tačno određene, utabane staze. To je za ove životinje ubitačno; lovci znaju kuda karibui obavezno prolaze, sačekaju ih u zasjedi i nad njima izvrše pravi pokolj.

priroda vrlo siromašna, može naći. Kad stegne ciča zima, udružuje se u velika stada i sjeli na jug u potrazi za hranom.

Nekada su urođenici i bijeli lovci čekali tu priliku da pođu u lov na karibua i tada bi izvršili pravi pokolj te životinje. Danas su nam poznate tri grupe karibua, svaka tipična za određenu sredinu.

Karibui iz neplodnih krajeva lakše podnose surovo podneblje i ima ih mnogo varijeteta s različitim prelivima boje krzna.

Gore: američki jelen ili vapiti. Među životinjama iz roda jelena valja pomenuti i jelena lopataša. U šumama kojih još ima na Sardiniji, naročito u pokrajini oko Kaljarija, žive posljednji primjerci lopataša koji su nekada na ovom otoku imali bolje životne uvjete i koji su kao pripadnici prvobitne vrste bili veoma rasprostranjeni. Nažalost, ti jeleni su danas gotovo potpuno uništeni i to kao divlje životinje koje su živjele u slobodi. Doduše, ima ih još u mnogim parkovima u Evropi, ali u njima ne žive u slobodi. Lopataš je sličan malom jelenu od kojega se razlikuje oblikom rogova mužjaka. Ti rogovi nisu mnogo razgranati i završavaju se lopatastim proširenjem.

Lijevo: američki jazavac. Jazavci su sisavci mesožderi sa snažnim nogama kojima kopaju zemlju. Američka vrst se razlikuje od evropske.

Gore: srna. Te vrlo ljupke životinje žive i na našim Alpima. Lov na srndaće je reguliran strogim zakonskim mjerama da se životinja ne bi utamanila.

Šumski karibu je veći i prvenstveno živi u četinarskim šumama Sjeverne Amerike. Planinski karibu spada u vrstu koja se odlikuje krupnijom građom tijela.

Ti veliki preživači se ne mogu tako lako pripitomiti, ali urođenici ih ipak koriste kao životinje za vuču, a piju i njihovo mlijeko i prerađuju vunu.

Svaki mužjak karibu oko sebe okupi katkad i četrdesetak ženki čiji je on neposredni i neosporni gospodar.

8.

POKRAJ LJUDSKIH DOMOVA

Na crtežima po stijenama i na pećinskim slikama primitivnog čovjeka prikazani su mnogi prizori iz lova; oni često svjedoče da su u drevnim naseljima živjele i neke domaće životinje.

Kad je čovjek počeo pripitomljavati životinje? Koja je životinja prva pristala da živi uz čovjeka? Kako se u primitivnom čovjeku rodila misao da stvori siguran izvor ishrane pokraj svog doma i da ne mora odlaziti u lov? Na ta pitanja nitko ne može pouzdano odgovoriti, jer je uzgoj životinja ljudska djelatnost koja je sporo sazrijevala u mraku prethistorije.

Pa ipak, neosporno je da je čovjek tek kad je naučio uzgajati domaće životinje, kako bi došao do mlijeka, krzna i mesa, mogao izaći iz šume i sagraditi sebi stalan dom. Prije toga je u potrazi za hranom morao lutati šumom i loviti divljač. Morao je dugo tražiti plijen i daleko putovati za životinjama koje sele. Međutim, kad je te životinje sam počeo gajiti, sve je bilo lakše i hrana mu je bila nadohvat ruke. Tako je čovjek postao pastir, zatim je naučio i obrađivati zemlju. Nakon toga nije više morao seliti, podigao je prva naselja, svoje snage je udružio sa snagama svojih bližnjih te odlučno i brzo kročio na put civilizacije.

Pređeni put je vrlo dug. Vrste životinja koje čovjek danas uzgaja jako se razlikuju od vrsta prvobitnih domaćih životinja, neposrednih potomaka divljih stanovnika šuma i livada. I metode su se temeljito izmijenile, naročito ovog stoljeća; uzgajivaču stoke nauka je sada stavila na raspolaganje rezultate otkrića, eksperimenata i izučavanja na svim poljima, ne bi li njegova djelatnost postala što racionalnija i što unosnija.

Danas staro, tradicionalno stočarstvo koje se temeljilo na sitnim gazdinstvima i oslanjalo na inicijativu pojedinih seljaka, nestaje, ustupajući mjesto suvremenom industrijskom uzgajanju stoke. Civilizacija i napredak su sada već prodrli i u naša sela.

VJERNI ČOVJEKOVI DRUGOVI

Nedavno su neki direktori zooloških vrtova odlučili da među ograđenim prostorima u kojima se čuvaju egzotične životinje, nađu mjesta i za domaće životinje kao što su konj, magarac, govedo, ovca. Kad malo bolje razmislimo o toj njihovoj odluci, koja nam se na prvi pogled čini pomalo neobična, uvidjet ćemo da ona savršeno odgovara namjeni zooloških vrtova: upoznati publiku sa što većim brojem životinja s kojima, iz različitih razloga, inače ne možemo doći u neposredan dodir.

Koliko današnjih građana ima prilike vidjeti iz-

Tokom stoljeća, čovjek je uspio potpuno izmijeniti vanjske odlike konja, stvorivši rase koje su naročito pogodne za trku, za vuču i za svakakav rad. Najčuveniji i najcijenjeniji konji na svijetu su konji arapske pasmine, naročito pogodni za jahanje. Oni se koriste i za poboljšanje evropskih rasa jahaćih konja. Jedan od najboljih teretnih konja je konj rase bulone (desno).

Gore: konj Pševalskog, jedina zaista divlja vrst koja se do danas održala. Male čopore tih konja još uvijek možemo sresti u stepama između Sibira i zapadne Kine, gdje lutaju i pasu, predvođeni nekim starim pastuhom. Lutajući, nikad se ne udaljuju od riječnog izvora, oko kojeg se često odmaraju. Gordi i neovisni, znaju se nametnuti drugim životinjama pa ih katkad izudaraju kopitima i ubiju. Brzi su kao strijele i zato se teško love.

bliza konja ili ovcu? Prije nekoliko decenija, te životinje su živjele pokraj nas, bile su vrlo rasprostranjene i svako dijete je s njima dolazilo u dodir i lično ih poznavalo. Danas sresti živu ovcu, čuti je kako bleji, zavući ruke u njeno meko runo, isto je toliko neobično kao sresti zebru ili žirafu.

Dogodi se da gradskim ulicama katkad prođe

neki konj, ali i tu životinju, vjernog čovjekovog druga tokom stoljeća, sve rijeđe viđamo. Tužno je to što smo svjedoci njenog nestajanja, uslovljenog napredovanjem tehničke civilizacije. Hoće li ta životinja u doglednoj budućnosti nestati? Možda neće, bar dotle dok u ljudima živi strast za sportom i za konjskim trkama. Međutim, sigurno je da je ona, bar u našim krajevima, zauvijek odigrala ulogu zaprežne životinje.

Koliko stoljeća konj živi uz čovjeka? Na to pitanje je nemoguće dati tačan odgovor. Sigurno je samo to da su prvi konji pripitomljeni u srednjoj Aziji, u brončano doba. Prije toga, čovjek je lovio konje kao i drugu divljač. Postoje neki znaci po kojima možemo zaključiti da su drevna plemena, da dođu do mesa, gonila uplašene konje do ruba ponora, tjerala ih da u njega skaču a onda iz provalije vadila njihova tijela.

Mnogo konja je nacrtano ili naslikano po stijenju na mjestima na kojima je živio primitivan čovjek. To je očigledan znak da je ta životinja nekada bila prilično rasprostranjena na teritoriju Staroga svijeta.

U Ameriku su konja prvi put doveli španjolski konkvistadori. Pronađeni fosili svjedoče da su

mnogi preci pitomog konja u drevna vremena živjeli na američkom teritoriju.

Kako su izumrli prije dolaska evropskih konja, zasad ostaje tajna.

Jedini zaista divlji konj koji se do danas održao je konj Pševalskog, tako prozvan po ruskom učenjaku koji ga je otkrio. Nalazimo ga u malim čoporima u nenaseljenim oblastima Mongolije i mnogi ga smatraju praocem pitomih konja.

U stepskim predjelima Nubije i Somalije i danas možemo naći neki primjerak divljeg magarca čije je strpljenje, skromnost i upornost već poslovična osobina.

ŽIVOTINJE KOJE DAJU MLIJEKO I MESO

Ogromni divlji bik koji je u Evropi izumro oko 1600. godine, praotac je mnogih vrsta domaćih goveda koja su uzgajana na poljoprivrednim dobrima. Riječ je o čuvenom uru, kojeg katkad viđamo na drevnim pećinskim slikama. To divlje govedo je bez sumnje bilo vrlo rasprostranjeno u Evropi u doba starih Rimljana, čim ga Julije Cezar i Seneka spominju u svojim knjigama.

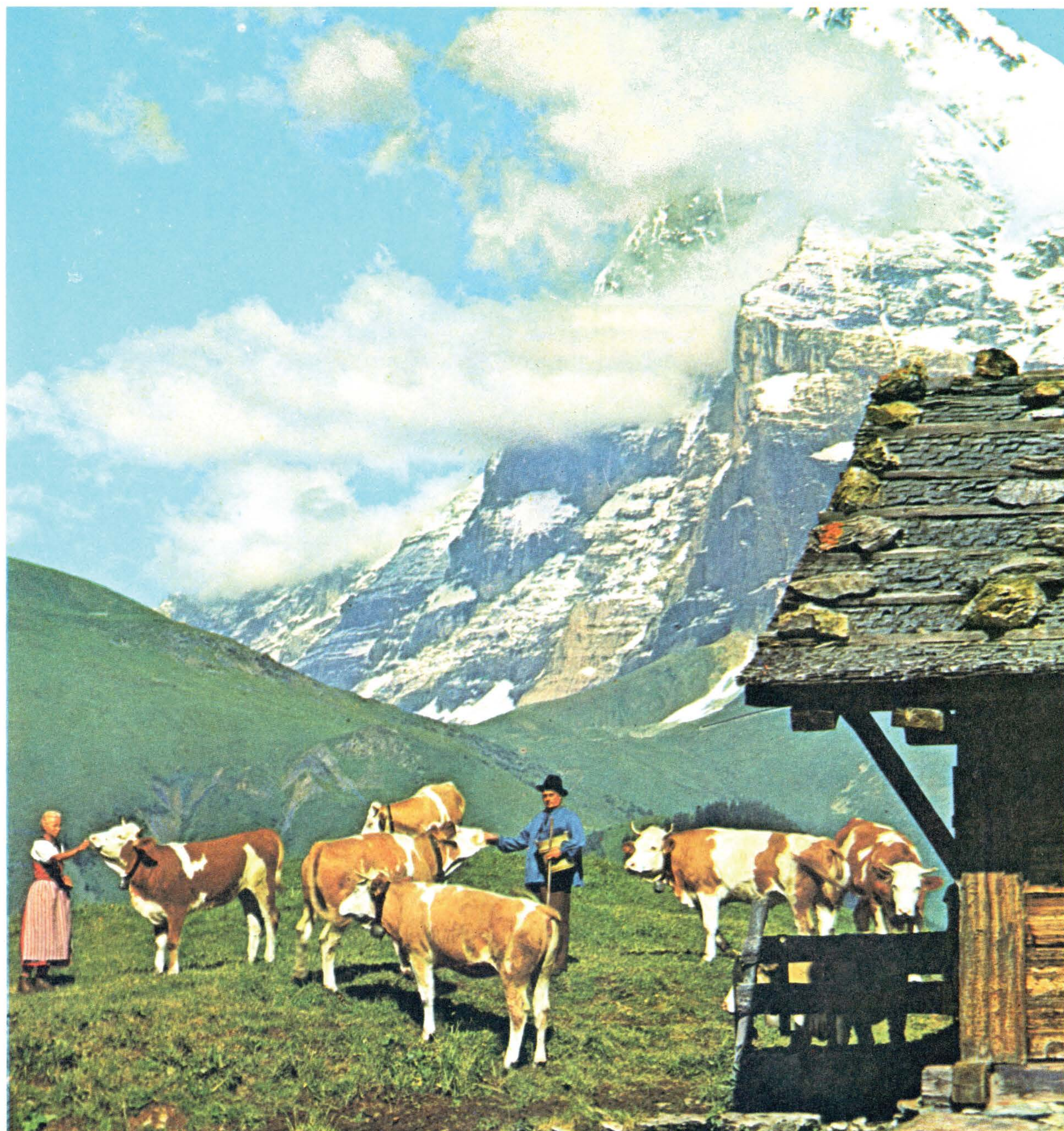
Pa ipak, nemoguće je tačno odrediti koju je vrst goveda čovjek prvu pripitomio, jer je tokom stoljeća bilo vrlo mnogo križanja, dok se prvobitne osobine nisu potpuno izmijenile i dok se nisu

Gore: mazge. Mazge su melezi dobiveni križanjem magarca i kobile. One su čuvene po skromnosti i otpornosti. Na strani lijevo i dolje: magarci. Po svoj prilici, pitomi magarac je porijeklom od divljeg, nubijskog magarca, koji ima bijelu gubicu i čak bijele stražnje dijelove. Osim toga, oko očiju ima bijele kolutove. Čovjek je vjerovatno pripitomio magarca prije nego konja, jer postoje mnogi podaci o korištenju magarca za potrebe domaćinstva još u najstarije vrijeme u Egiptu.
Iz Egipta, magarac je prenijet u Indiju i Evropu; odlično se prilagodio različitim klimama. U Ameriku su ga prvi put doveli naseljenici i bio je vrlo rasprostranjen u vrijeme kad se počelo otkopavati zlato. U nekim predjelima je ova životinja bila prepuštena sebi, tako da je ponovo podivljala. Na poljoprivrednim dobrima danas magarac doživljava istu sudbinu kao i konj, jer je izgubio prijašnji značaj.

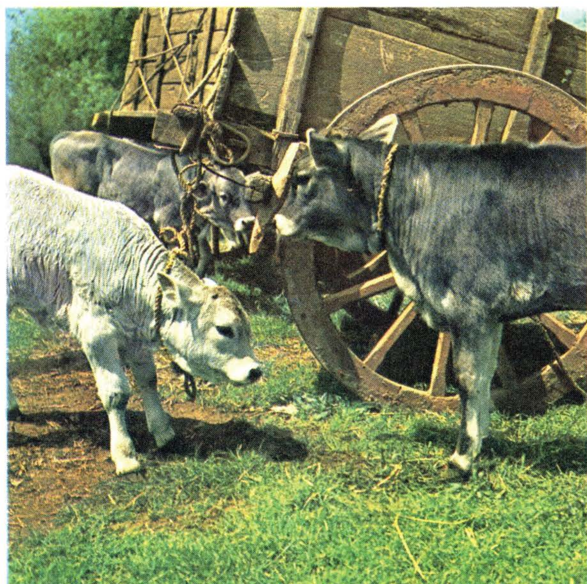
dobile rase pogodne za vuču kao i vrste koje daju dobro mlijeko i meso.

Jednoj od najsurovijih vrsta pripadaju čuveni bikovi-borci koje španjolski uzgajivači pripremaju za ritualne koride.

U Aziji ima još i danas nekih vrsta divljih goveda kao što su gaur, gajal i banteng, koji žive u manjim stadima, predvođena najiskusnijim bikom. Zalaze u šumovite predjele i penju se na najnepristupačnije planine. Banteng je danas polupitoma životinja, naročito na Sundskim otocima, gdje živi u mnogobrojnim stadima.

Sasvim pitomo, iako još neoplemenjeno je drugo, tipično azijsko govedo, osim goveda iz nekih

Neki primjerci dobre rase goveda. Govedo je duboko osjetilo posljedice mehanizacije poljoprivrednih radova, ali u pozitivnom smislu. Dok su prije nekoliko godina pojedine rase uzgajane isključivo kao tegleća marva, danas nas isključivo snabdijevaju mlijekom i mesom i zato im se poklanja posebna pažnja. Sve više se grade primjerne staje prema racionalnim kriterijima, staje u kojima se goveda uzgajaju u izvanrednim higijenskim uslovima i u kojima se, na osnovu naučnih istraživanja, pokušava što više povećati proizvodnja mlijeka i mesa uz što manje troškova. Najbolje rase krava koje daju mlijeko su alpska i holandska krava. Vrlo cijenjena zbog mesa je rasa tal. Jedna holandska krava može za deset mjeseci dati 5000 litara mlijeka.

Lijevo: lijep pogled na jedan pašnjak na Alpima. Početkom ljeta, krave se izvode na pašnjake a s prvim zimskim danima, vraćaju se u dolinu.

afričkih krajeva. To je grbavo govedo zebu, biljožder vrlo sličan običnom govedu, samo što ima klempave uši i naslagu sala na leđima koja se pretvorila u tipičnu grbu.

U poljskim radovima zebu potpuno zamjenjuje našu krupnu stoku koja ne bi mogla živjeti u teškim klimatskim uslovima tropskih predjela. Te životinje daju dosta mlijeka i ukusnog mesa, iako je taj prinos manji od prinosa naših dobrih vrsta goveda.

U močvarnim i vlažnim predjelima tropske Azije i u nekim evropskim krajevima živi i bufalo, bivo koji se razlikuje od svojih do sada spominjanih

srodnika po tome što nema podbradak, što mu je čelo ispupčeno, i po obliku rogova. Ova životinja je prilično rasprostranjena u delti Dunava ali i u Italiji. Ima je i u Jugoslaviji, u Makedoniji i južnoj Srbiji.

Bufalo se ipak može smatrati poludomaćom životinjom. On osjeća potrebu za potpunom slobodom i ne može se pomiriti s tim da bude podjarmljen i da živi u staji.

Bufalo provede cijelu godinu pod vedrim nebom, ne bojeći se ni zime ni nepogoda i luta po neobrađenom polju u mnogobrojnim krdima. Pasu ih govedari na konju, oboružani dugim šiljastim kopljima. U pogledu hrane, ove životinje nemaju velike zahtjeve. U nedostatku trave jedu rogoz, trsku i sve vrste močvarnih biljaka.

Najradije žive u močvarnim predjelima. Bufalo se voli valjati po mulju, ali to je jedan način zaštite. Od blata se oko tijela životinje stvori debela kora koja kožu štiti od ugriza insekata i od jakog sunca. Upravo zahvaljujući tom karakterističnom »zaštitnom oklopu«, bufalo može živjeti u nezdravim i sparnim močvarnim predjelima, u kojima ne može opstati nijedna druga vrst goveda.

Lijevo: stado ovaca na paši na zelenim brežuljcima toskanskih Apenina.

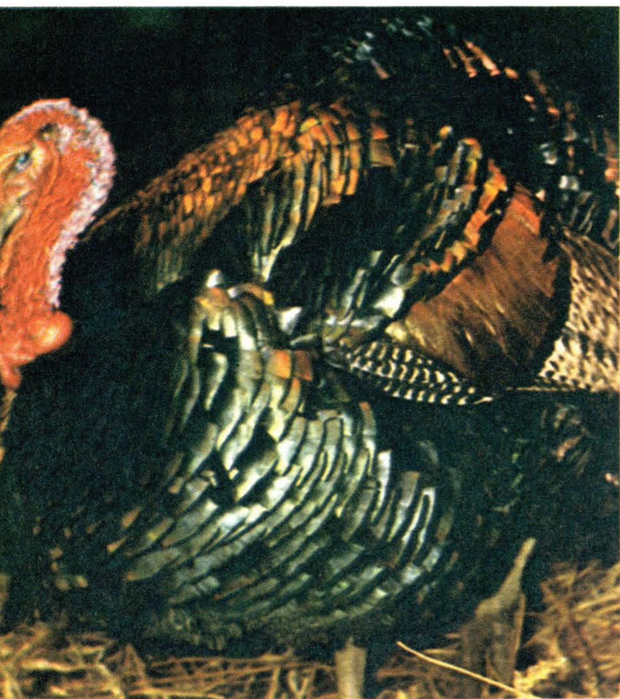
Desno: ovan rase merino s tipičnim, savijenim rogovima. Ovce merino su vrlo cijenjene zbog guste vune prvoklasne kvalitete.

PERAD SA GUMNA

Čovjek je od svih životinja vjerovatno najprije pripitomio ptice i uzgajao ih kraj primitivnih koliba. Prisvojiti gnijezdo puno golušdravih ptića svakako je mnogo lakše nego uhvatiti velikog sisavca; osim toga, kad perad naraste, ona snese mnogo jaja, prije nego što se ubije i pojede. Da je čovjeku bilo lako i vrlo korisno uzgajati ptice dokazuje broj pitomih vrsta poznatih u Starom svijetu od vremena najstarijih civilizacija. Drevni narodi su jako cijenili golubove, plovke, guske, kokoši biserke, paunove, obične kokoši, jer su od njih dobivali jaja i meso.

U doba Rimljana, na primjer, već se znalo za šest, sedam vrsta domaćih kokoši. Biserku, porijeklom iz afričkih šuma i prerija, uzgajali su još stari Grci i zvali je afrička kokoš. Paun je u Grčku donesen nakon pohoda Aleksandra Velikog na Indiju, gdje je ta ptica divnog perja živjela na slobodi u šumama.

Druge ptice smo upoznali i počeli cijeniti tek u nedavno vrijeme. Među njima je najpoznatiji puran, porijeklom iz Amerike, prenijet u Evropu po-

četkom XVI stoljeća. Zbog njegove gole glave i crvenih resa lako ga uočavamo među živinom na dvorištu. Postepeno, selekcijom i križanjem, rasa se popravila i purani su postajali sve veći i veći.

Danas dobro tovljeni puran može biti visok i metar i dvadeset, dok je ženka nešto manja. Prema tome, jasno je da je uzgajanje purana vrlo unosan posao. Danas se ono pretvorilo u pravu industriju koja se razvija na širokoj osnovi.

U šumama SAD još ima divljih purana. Oni su manji od svoje pitome subraće i žive u mnogobrojnim jatima čeprkajući po tlu u potrazi za bobicama, korijenjem, crvima i ostalom hranom.

Posljednjih decenija se vrlo razvilo uzgajanje živine. U pogodnom prostoru, čuva se na tisuće pilića i kljuka naročitom hranom da bi što brže narasli. Danas se u roku od dva mjeseca iz jajeta

Gore: puran. Lijevo: unutrašnjost jednog kokošinjca. Gore: plovke u naročitim kavezima spremne za otpremanje na tržište. Ne zna se tačno u kojem periodu su plovke pripitomljene. Jedini pouzdani podaci govore da su resastu plovku pripitomili divlji Peruanci u Americi i da je u Evropu dospjela preko Afrike.

Na strani desno: glava jednog gordog pijetla.

može dobiti kokoš, dovoljno velika da se iznese na tržište. Da živina brže raste, smanjeno joj je vrijeme noćnog počinka. Živina zaista prestaje jesti čim padne noć: s nekoliko svjetiljki mrak se raspрši i tako pilići ni noću ne prestaju jesti.

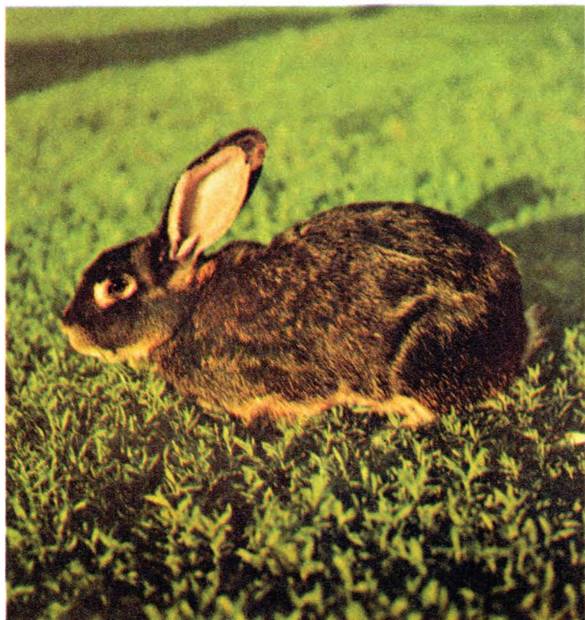
Naravno, tako umjetno podsticanje životinja da rastu ide na štetu kvalitete njihovog mesa; ali s druge strane, samo se racionalnim uzgajanjem mogu zadovoljiti sve veći zahtjevi tržišta.

Danas bi bilo besmisleno i pomisliti da se tržište u našim gradovima snabdjeva starim sistemom gajenja na gumnima poljoprivrednih dobara.

Zato su se sve vrste domaćih životinja počele uzgajati na industrijski način; naravno, sredina se mora prilagoditi potrebama i navikama pojedinih vrsta. U uzgajalištima plovki treba, na primjer, napraviti velike bare, jer plovke vole plivati i čeprkati po blatu.

Gore: tri mlada tek izležena labudića. Ispod toga: kunići. Meso kunića je bijelo, mekano, ukusno, lako se vari i vrlo je hranjivo. Krzno mu je također prilično cijenjeno. Osim toga, kunići se vrlo brzo razmnožavaju i rastu. Zbog svih tih prednosti, uzgajanje kunića je neobično korisna djelatnost, koja je bila poznata još u srednjem vijeku. Na strani desno: paun koji je raširio rep.

Primjenom istih kriterija, dobivaju se odlični rezultati čak i kada se uzgajaju plemenite ptice, kao što su fazani i prepelice, koje dosad nikada nisu mogle živjeti u ropstvu, na gumnima, jer su navikle na slobodu u sredini u kojoj su ponikle, na zraku i suncu.

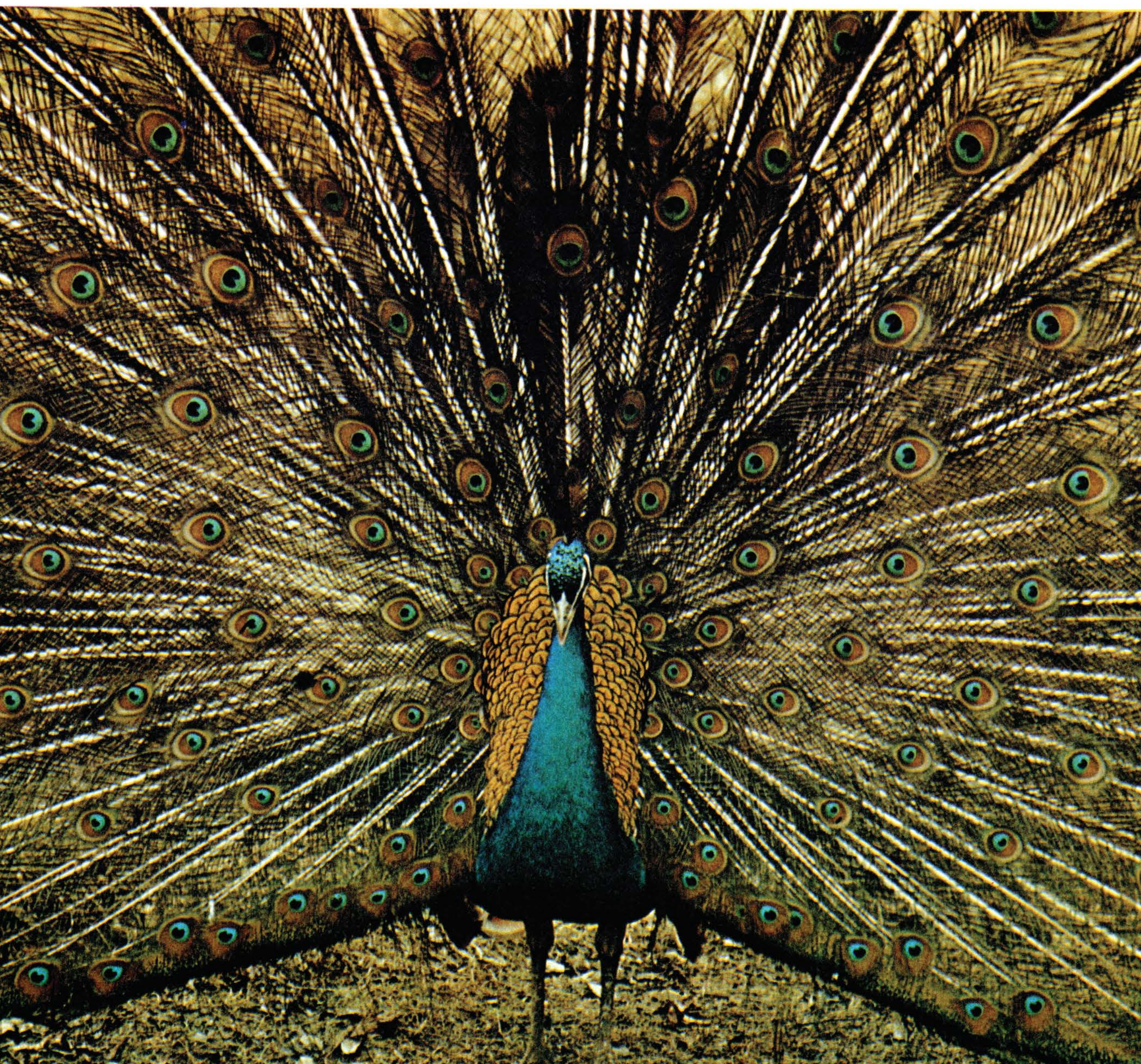
PRAVO ILI LAŽNO PRIJATELJSTVO

Mačka je domaća životinja toliko poznata i rasprostranjena da bismo možda mogli pomisliti da je, zajedno sa psom, bila jedan od najvećih i prvih čovjekovih drugova.

Međutim, nije tako, jer stari Rimljani mačku nisu uopće poznavali i umjesto nje čuvali su kunu bjelicu, koja im je u kući tamanila miševe.

Mačku su jako poštivali stari Egipćani i tu nalazimo prve podatke o njenom životu pripitomljene životinje. Ne zna se kako je iz Egipta stigla u Evropu, ali raspolažemo pouzdanim podacima da je pred kraj Rimske Imperije živjela i u Italiji. Pa ipak, može se reći da se mačka tek oko 1300. godine počela čuvati u cijeloj Evropi. Kako uspješno tamani miševe, ta životinja se u tom stoljeću, za vrijeme nekih historijskih najezdi štakora, pokazala naročito korisnom. Odonda, ona stalno živi u čovjekovom domu, a čovjek joj zbog usluga koje mu čini, prašta i kad ga ponekad lukavo potkrade.

I danas, iako postoji nekoliko vrsta otrova koje

Porijeklo mačke je neizvjesno. Današnje rase su nastale križanjem mnogih vrsta divljih mačaka. U Kini je mačka pripitomljena u najstarija vremena. Desno: jedna lijepa sijamska mačka.

je kemijska industrija spremila za uništenje štakora, magazini sa prehrambenim artiklima bili bi prosto opsjednuti čoporima glodavaca da ih mačka ne čuva. Mačke danas žive u prisnom prijateljstvu s čovjekom, ali možemo li zaista reći da su one domaće životinje?

Mačka voli živjeti u našim kućama, zadovoljno prede kad je milujemo, zahvalna je kad je njegujemo, ali čim joj učinite nešto nažao, pružit će prema vama snažne šape a gnjevni izraz njenih očiju, podsjetit će vas da je bliska rođaka najkrvoločnijih šumskih zvijeri. Mačka je uvijek ogorčeno branila svoju nezavisnost. Ona, doduše, živi u našem domu, ali izlazi i vraća se kad je njoj zgodno. Ona je, istina, vjerna svojim gospodarima, ali je spremna da od njih lukavo ukrade jelo koje voli.

Ukratko, mačka je ostala u suštini gorda i pomalo divlja životinja, koja živi uz čovjeka samo zato što je procjenila da joj je tako bolje.

Sasvim drugačije se ponaša pas, koji se zaista može smatrati vjernim čovjekovim prijateljem, jer je spreman za njega žrtvovati i život. Baš, zbog tih osobina, psa su čuvali i naši preci u najstarije vrijeme.

Znamo za preko 200 različitih vrsta pasa. Te se rase razlikuju po veličini, dlaci, obliku nosa i tijela, navikama. Mnogo događaja u svakom historijskom razdoblju svjedoči o vjernosti ove životinje čovjeku.

Na ovoj strani: eskimski psi. Te životinje vuku sanjke po snijegu u predjelima krajnjeg sjevera. Kako su vrlo izdržljive na hladnoću i mogu dugo gladovati, one su dragocjeni saveznici čovjeka u pustoj arktičkoj zemlji. Eskimski psi su gorde i divlje životinje s gustim i svjetlim krznom.

Fosilne lubanje pasa nađene su pokraj ljudskih naseobina koje potječu još iz kamenog doba. Te vrste pasa su se razlikovale od današnjih, ali one su sasvim pouzdan dokaz da su pas i čovjek od davnina veliki prijatelji.

Danas ima tako mnogo vrsta pasa da ih ovdje nije moguće čak ni ukratko opisati. Bit će dovoljno ako kažemo da se psi, prema karakterističnim aktivnostima kojima se bave, dijele na pse trkače i na pse tragače, na terijere, pse za vuču, pse čuvare, luksuzne pse, kućne pse. Prvi su bili vrlo cijenjeni u prošlim stoljećima, kad je lov bio omiljena zabava plemstva.

Posebno su bili cijenjeni hrtovi, koje su čuveni slikari prikazali u mnogim prizorima iz lova. Njihovo vitko, ali snažno tijelo naročito je prilagođeno za trčanje i oni su zaista trkači bez premca.

Danas lovci više cijene pse tragače kojima se povjerava zadatak da tiho slijede trag divljači sve do njenog skloništa i tako lovca odvedu do lovine. Čuveni psi tragači su ptičari, koker i poenter. Terijeri su psi koje su nekada vježbali da love ispod zemlje. Pošto je terijer malen pas, može se uvući u jazbinu lisice ili jazavca i prisiliti divljač da iziđe iz zaklona.

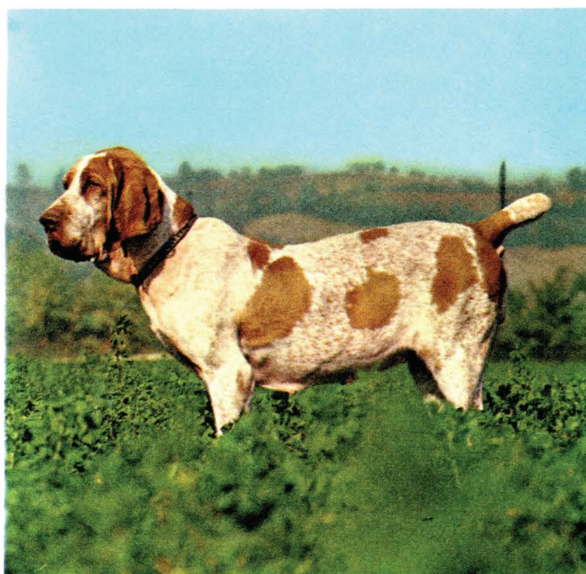
Pa ipak, najkorisnije rase za čovjeka su psi čuvari, ovčari, psi spasioci i psi za vuču. Znamo bezbroj slučajeva kada su te pametne životinje dokazale svoju vjernost, odanost, rijetku bistrinu, spasavajući ljudske živote, izlažući se vrlo velikim opasnostima samo da spasu gospodara.

U psećoj odanosti ima nečeg plemenitog i dirljivog, zato je potpuno opravdano što čovjek već milenijima voli te tako vjerne, tako privržene životinje.

NEUPOREDIVI NOSAČI I DOBRI DŽINOVI

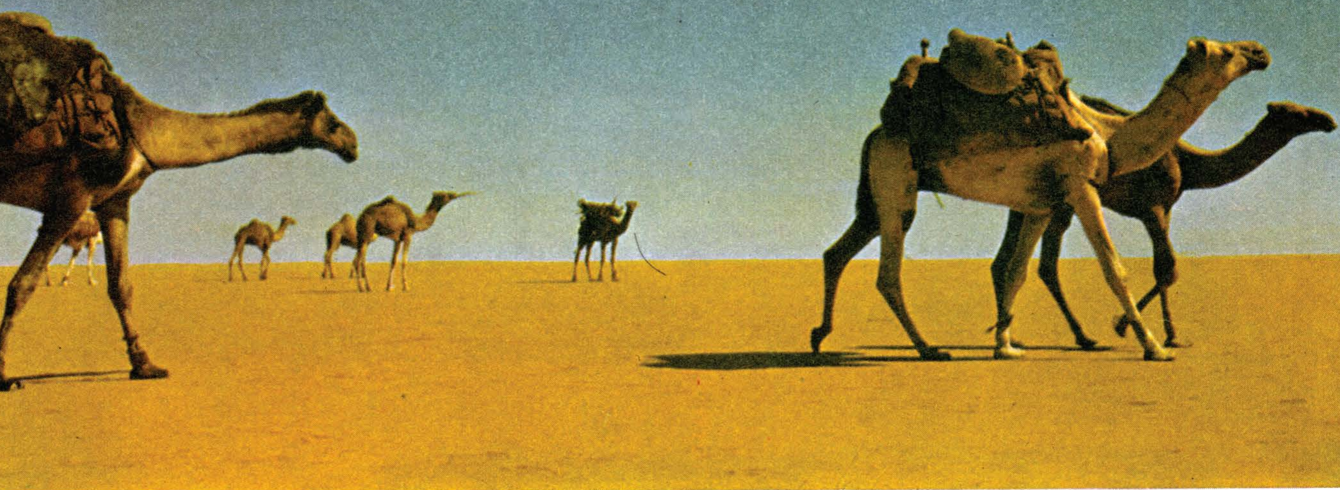
Evo nekoliko domaćih životinja koje možemo upoznati samo u zoološkom vrtu. Deva, dromedar, lama, indijski slonovi ne žive u našim krajevima, a u nekim zemljama Azije i Južne Amerike smatraju se domaćim životiniama.

Neki primjerci lovačkih pasa. Ovi psi imaju izvanredan njuh i dijele se na pse tragače, čiji je zadatak da nađu i napadnu divljač, pse koji donose ubijenu i ranjenu divljač, trkačke pse koji slijede i love živu divljač. Osim toga ima i pasa pratilaca i jazbinskih pasa.

Deve su preživači; uzgajaju se vrlo mnogo u tropskim predjelima, i to ne samo kao teretne životinje već i kao domaće životinje koje daju mlijeko,

meso i kožu. Visoke su oko dva metra; tijelo im je obraslo gustom svjetlosmeđom dlakom koja ih štiti od žarkih sunčanih zraka i od hladnoće koja noću vlada u pustinji.

Cijelo tijelo deve je savršeno dobro prilagođeno teškim životnim uslovima u pustinjskim predjelima. Oko očiju i nozdrva joj rastu teške kožne rese i čuvaju te osjetljive organe od pijeska kada ga kovitla vjetar. U naročitim kesama u trbuhu, deva može sakupiti veću količinu vode, koju će iskoristiti za piće kad vode nema. Grbe na leđima su, u stvari, zalihe masti koje se troše u periodima oskudice.

Deva je izvanredno dobra teretna životinja. Ona prelazi i po 50 km na dan kroz pustinjski predio s teretom od preko 200 kg na leđima.

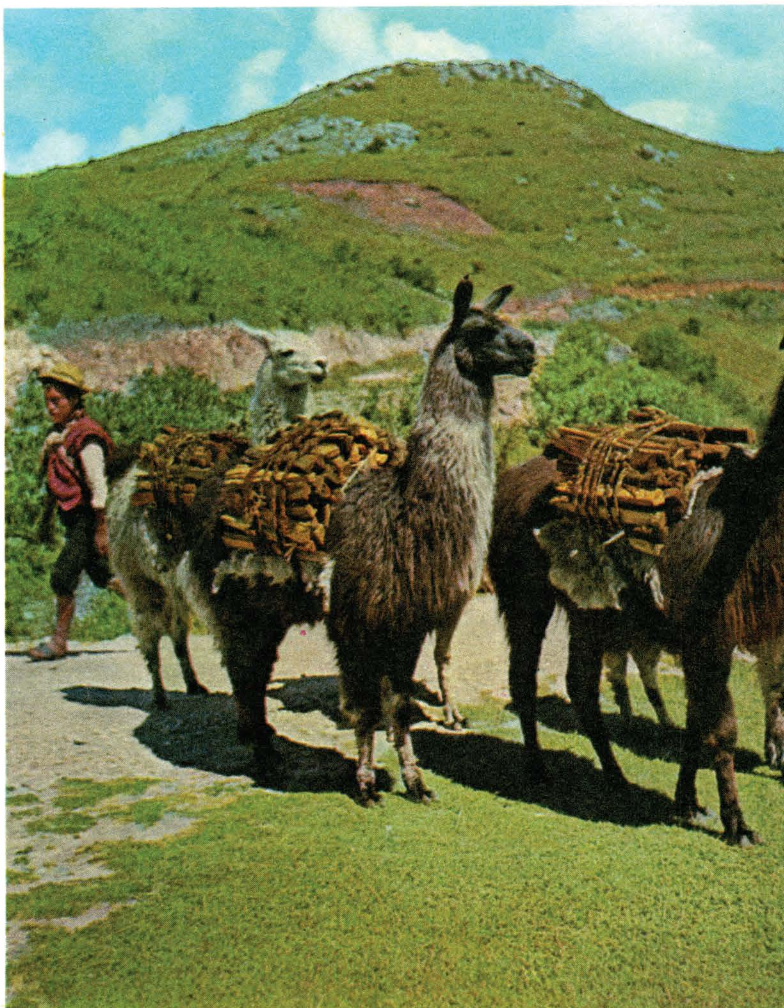
Katkad se dvogrba deva zamjenjuje s dromedarom, koji ima samo jednu grbu.

Dvogrba deva živi u neplodnim predjelima Azije od Turkestana do Kine, dok je jednogrba deva tipična životinja Arabije i Egipta. Obje su vrlo izdržljive i neumorne, kao i njihova rođaka iz Amerike, lama, koja živi na Kordiljerima i na Andima.

I lama je tipična teretna životinja, vrlo skromna u jelu i piću, iako često mora prenositi robu vrletnim brdskim bespućima. Hoda polako ali sigurno po strmim i opasnim predjelima.

Lijevo i dolje: jednogrbe deve, dromedari. Ove životinje prenose teret u pustinjama zato što mogu izdržati vrućinu i žeđ.

Desno: lame koje prenose teret. Lama je visoka kao jelen, vitka je i dugovrata. Živi u planinskim predjelima Južne Amerike, gdje se mnogo koristi kao teretna životinja. Vuna koja joj štiti tijelo meka je i gusta.

Može nositi i do 50 kg tereta i pet dana neprestano hodati bez počinka, prelazeći zaista velike razdaljine.

Obično se u karavanu uvrštavaju samo mužjaci. Ženke ostaju na paši. Ne daju mnogo mlijeka, koje Indijanci koriste na razne načine, ali su vrlo plodne; to je vrlo važno, jer se lame uzgajaju i kao stoka za klanje. Meso im je ukusno kao meso naših svinja.

Lama je vrlo ljupka životinja i nesumnjivo nije tvrdoglava kao mazga, kojoj je donekle slična po fizičkoj otpornosti i po moći prilagođavanja planinskom životu. Lama na neprijatelja pljuje.

Vrlo dobre naravi su indijski slonovi koji se hvataju mladi pa se onda uvježbaju da rade za čovjeka.

Indijskog slona dječak vodi na kupanje. Slonovi su se još u drevna vremena koristili kao domaće životinje. Herodot priča da su u Babilonu slonovi išli ulicama grada noseći na leđima vojnike i oružje. Drugi slonovi su radili u pristaništima, istovarivali su lađe i prenosili teži materijal. Kad je na slobodi, indijski slon živi u vrlo velikim krdima u gustim i vlažnim šumama, čak do dvije tisuće metara nadmorske visine.

Slonovi koje vidite u cirkusu i koji poslušno izvode tačke pod rukovodstvom ukrotitelja, pripadaju azijskoj vrsti.

Oni se od afričkih slonova razlikuju po veličini.

Indijski slon nije nikad viši od tri metra a težak je oko tri, četiri tone.

Druge, najglavnije osobine po kojima se može lako prepoznati su ispupčeno čelo i izrazito male uši.

U Aziji ove životinje često obavljaju grube, šumske poslove.

Surlom mogu podići ili kotrljati vrlo teška debla. Kad slonovi vrše takav posao, brže ostare i ne žive više od 80 godina, dok je njihova prosječna starost 120 godina.

U Indiji slonove često vode u lov na tigrove. Čuveni bijeli slonovi, koji su u dvorovima orijentalnih prinčeva smatrani svetim životinjama, pripadaju bijeloj podvrsti azijskog slona.

DODATAK

ODISEJA JEDNE VIDRE

U proljeće je jezerce bilo divno i predstavljalo je pravi raj za krznene i pernate životinje. Nalazilo se u prekrasnim šumama države Viskonsin, a napravio ga je davno neki pionir — istraživač koji je tu podigao i vodenicu s velikim vodenim kotačem. Vremenom, krov vodenice se ulegao, a šindra gotovo sva otpala, ali vodenični kotač još uvijek je tamo, nepokretan i pričvršćen zarđalim lancem.

U blizini jezerca, ljudi više ne žive, a lovci sa psima i puškama ne zalaze u taj kraj, koji je zbog toga i postao neka vrsta rezervata za stanovnike divljine.

Na donjoj obali jezerca, u pojasu vodenog raslinja, divlja patka sa svojim pačićima pronašla je svoj stalni dom. Plava čaplja je redovno svraćala da lovi ribu i žabe, dok je srndać samo dolazio na pojilište.

U plićaku, svakodnevno, rakuni su neumorno lovili žabe i školjke, a lisice, tvorovi, divlje mačke i kojoti šuljali su se okolo u potrazi za plijenom. Oni su predstavljali stalnu opasnost za divlju patku i njene mladunce, za vodenog štakora i divlje zečeve koji su živjeli u obližnjem čestaru.

Kao i svuda, na terenima oko vode i po čestaru, i ovdje je životinjski svijet bio podijeljen na dvije grupe: na lovce i one koji su predstavljali lovački plijen i bili stalno na oprezu od smrti koja je vrebala sa zemlje ili iz zraka. Ali na jezercu su živjela dva krznena stanovnika, koji nisu spadali ni u jednu od ove dvije kategorije. Bile su to dvije vidre — mužjak i ženka. Istina, one su lovile ribu i žabe, ali nikada nisu napadale divlju patku, vodenog štakora ili divljeg zeca. Jezerce je bilo njihov prirodni dom. Pa ipak, one se tu ne bi dugo zadržavale, da majka vidra nije imala mladunce, a tata Sivko nije htio da ode bez nje. Inače, vidre su veliki putnici. Zadržavaju se na jednom mjestu samo u proljeće, kada su im mladunci suviše mali da bi mogli putovati.

Majka i Sivko su vitke životinjice, gipkog, tananog tijela, malih ušiju i bogatog repa. Imaju fine krznene kaputiće, koji su na visokoj cijeni u trgovini krznom. Majka je veoma brižljiva i požrtvovna — svakog sata bar jednom obilazi svoje mladunce Munju i Tananu.

Munja je nešto krupniji od svoje sestre Tanane, ali nije ništa veći od običnog povećeg poljskog miša. Mladunci još nisu progledali, ali zato imaju prodorne glasove. Ovaj period veoma je opasan za vidrine mladunce. Tada su oni bespomoćni i svaka lasica, tvor ili kuna može ih ubiti ako otkrije njihovu jazbinu. Čak i lisica i kojot rado jedu vidrine mladunce. Ali nijedna od ovih krvožednih životinja se ne bi željela sresti s majkom vidrom.

Jednog lijepog majskog jutra, prođe lisica sasvim blizu jazbine. Zastade da oslušne i onjuši zrak kao što bi to učinio svaki dobar lovac. Morala je neprestano loviti, jer je imala mladunce koji su bili već dovoljno veliki da traže meso. Nalazila se iznad samog gornjeg ulaza, ali ga nije mogla vidjeti, jer je bio zaklonjen divljom ružom i šibljem.

Bio je to, ustvari, više izlaz nego ulaz, neka vrsta pomoćnog izlaza u slučaju da je glavni ulaz blokiran. U jazbinu se ulazilo podvodnim tunelom iz jezerca. Majka je uvijek ulazila u jazbinu kroz taj tunel.

Dolje u jazbini, Munja je bio budan. Kao i obično bio je gladan. Podiže glavu i počme dozivati Majku. Vani lisica načuli uši. Pažljivo je osluškivala sve dok nije odredila mjesto, odakle dolazi zvuk i odmah je znala što je to. Onda se primakne ružinom šipražju i gurne njušku u žbunje. Zagleda se u jazbinu i opazi mladunce. Sada je i Tanana bila budna i glasno se pridružila Munji. Lisica zalamata svojim crvenim jezikom preko zuba, a onda podvi noge spremajući se na skok. Trebalo je brzo reagirati, jer mladunci neće dugo ostati bez zaštite.

Tog časa, odozdo iz tunela, iskrsnu Majka. Zastane trenutak gledajući naviše, kako se lisica šunja gore po žbunju.

Onda izazivački zafrkta i nakostriješi leđa. Bila je manja od lisice, ali je bila neustrašiva, jer je branila svoje mladunce. Poleti prema lisici, a ova ustuknu i dobro se odmakne od žbuna. Majka provuče svoju tanku njuškicu kroz šiprag. Ponovo zafrkta i lisica se brzo udalji — nije joj bilo do borbe s majkom — vidrom. Samo bijesno zareža — ali se ipak udalji. Majka je nije ni pokušala slijediti. Na kopnu se nije mogla s lisicom nadmetati u brzini. Šmugnula je u jazbinu i obgrlila svoje mladunce. Počela ih je odmah hraniti. Nježno im je lizala meko krzno, gladeći ih brižljivo. Poslije ovog sukoba s lisicom, bit će dvostruko opreznija.

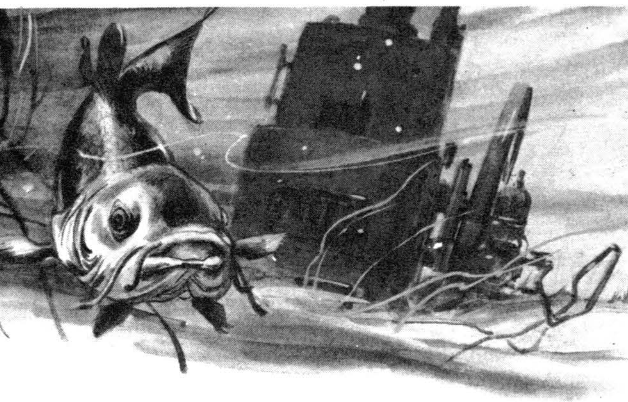
Pošto su se nahranili, mladunci zaspaše. U ovom ranom periodu svog života, samo su jeli i spavali, ne mareći za neobičan svijet u kojeg su stupili. Potpuno su ovisili o svojoj majci. Kao i za sve mladunce divljih životinja, bio je to najvažniji period života. Ako ga prežive — bit će u stanju da se mjere s neprijateljem.

O mladuncima se brinula samo Majka. Nikada nije dozvoljavala Sivku da joj bilo što pomogne, čak ni da uđe u jazbinu. Tako Sivko nije mogao vidjeti svog sina ni kćer, sve do njihovog prvog izlaska iz jazbine.

Dugo je ležala kraj svojih zaspalih mladunaca. Vani na jezercu, Sivko ju je dozivao zviždeći, nagovarajući je da izađe i da se igra s njim ili da mu pomaže loviti ribu. Nije se volio igrati sâm. Vodeni štakori se nisu nikada htjeli igrati s njim, iako je više puta želio da im se prijateljski približi. A plava čaplja je isto tako na sve njegove slične pokušaje uvijek uplašeno odlijetala.

Majka je čula Sivka i igralo joj se, ali je bila nervozna zbog lisice. Najzad skliznu do otvora tunela i zaroni u vodu. Plivala je brzo kao kakva pastrmka ili grgeč, i to pod vodom okrećući se

povremeno u stranu da provjeri gdje je površina. Onda ugleda Sivka i poleti na gore.

PARNA MAŠINA

Izronila je pokraj samog Sivka i njihove se njuškice na trenutak dodirnuše. Onda Sivko zaroni duboko i brzo otpliva. Majka zapliva za njim u zelene dubine. Iza njih je ostajao trag od mjehurića. Majka je plivala isto tako snažno i brzo kao i Sivko. Plivali su toliko brzo da im ne bi mogla ni pastrmka umaknuti, ako bi je direktno pojurili. Igrali su se, u stvari, ali ako bi naišli na kakvu ribu, hvatali bi je.

Nekada su ljudi na ovom jezercu koristili malu parnu mašinu za vodenicu. Kasnije su je potopili u jezerce te tako i sada leži jednom svojom stranom na dnu. Imala je uspravni kotao na čijem se vrhu nalazio kratak dimnjak. Vrata ložišta na njenom donjem dijelu bila su zatvorena, ali druga vratašca za ventilaciju bila su otvorena. Jedan stari šaran napravio je sebi dvorac od ove parne mašine. Pošto mu je tijelo bilo glatko, mogao se provlačiti kroz ova vratašca. Stara mašina predstavljala je odlično mjesto za skrivanje od vidra.

Sivko i Majka opaziše šarana i brzo zaroniše nadolje. I šaran je njih vidio. Bili su to njegovi jedini neprijatelji i uvijek ih je očekivao. Udario je repom i pobjegao u svoje skrovište u parnoj mašini. Dok se šaran migoljio kroz vratašca za ventilaciju, oštri Sivkovi zubi zahvatiše šaranov lelujav rep, ali pošto ga ne uhvatiše dobro — šaran pobjegne.

Našavši se konačno u kotlu, šaran se okrene i priljubi usta uz sam otvor. Njegove okrugle, staklaste oči buljile su u Sivka. Da se šarani znaju smijati, ovaj bi se svakako nasmijao Sivku u lice. Sivko počme nasrtati na vrata ložišta. Bio je vrlo uzbuđen. Ovoga puta je skoro uhvatio šarana. Snažno udari vrata i zarđale šarke popuste. Vrata skliznu na dno jezera, podižući za sobom blatnjavu vodu.

Sivko uleti u mašinu. Cijevi su bile izvađene za staro željezo i u kotlu je bilo mnogo prostora. Majka se uputi za Sivkom. Ništa nisu mogli vidjeti, jer se od šaranovog praćakanja i njihove jurnjave u kotlu, uskomješala rđa i blato. Oni izljeteše kroz dimnjak u obliku rđaste, blatnjave vode.

Potpuno su zaboravili starog šarana. Bila je to divna igra. Sivko zaroni nadolje, a Majka za njim. Oni ulete kroz otvorena vrata ložišta i šmugnu van kroz dimnjak. Jurili su tako, dugo u krug kroz mašinu. Najzad Majka ispliva na površinu i oslušnu.

Nije čula svoje mladunce. Sigurno su spavali, ali nikad se ne zna — možda im se nešto i dogodilo ako se lisica opet vratila. Ona zaroni, otpliva brzo do podvodnog tunela i uđe u jazbinu. Mladunci su spavali sklupčani u svom gnijezdu i ona sretna legne pokraj njih.

I tako, jedan za drugim, mirno su prolazili dani na jezercu.

Sivko je nestrpljivo čekao da se krene na dugo putovanje koje je očekivalo porodicu čim mladunci dovoljno ojačaju za takav put. On i Majka su već ranije bili prevalili to dugo, kružno prostranstvo preko rječica, jezera i ribnjaka i ponovo se vratili na ovo jezerce kraj vodenice, upravo na vrijeme da

Majka napravi jazbinu i odmori se dok ne stignu novi mladunci.

Srećom, mladunci su odnedavno progledali i počeli da se osamostaljuju.Munja, koji se mnogo brže razvijao od Tanane i bio mnogo živahniji, već je uspio pregledati cijelu jazbinu. Jednog dana, počme se verati uz stranu, ne bi li ispitao gornji izlaz. Nakon mnogo grebanja i puzanja uspio se popeti, ali od žbunja nije mogao ništa vidjeti. Jedan osušeni žbun širio je naokolo svoje grane. Munja otpuza na jednu od tih grana. Po prvi put ugleda svijet izvan jazbine. Bio je vrlo velik u odnosu na malu pećinu u kojoj je bio rođen i bilo je mnogo neobičnih stvari za vidjeti — visoko drveće, velike stijene, jezerce. Na samom rubu šipražja sjedila je neka životinja. Munja se nije uplašio, jer nikada ranije nije vidio lisicu. Lisica je izašla iz žbunja na sunčanje i nije ga primjetila.

Munja pogleda niz jezerce. Po njemu je plovila divlja patka sa svojim pačićima. Bili su već davno narasli. Munjina pažnja se prenese na staru vodenicu. On i ne primjeti veliku sovu, kako čuči na gredi ispod krova. Sova se nalazila na svom dnevnom ležalu, ali je uvijek bila budna i spremna da se okomi ako primjeti i najmanji pokret.

Munja se malo pomakne naprijed na grani, jer je želio imati još bolji pregled. Suha grana pukne

pod njegovom težinom i on se otkotrlja na travu, praćakajući se i uplašeno dozivajući Majku.

Lisica i sova su ugledale Munju onog časa, kad je pao. Obje su bile vješti lovci i uočavale su svaki pokret. Lisica skoči na noge, a onda se počme vući trbuhom po travi prema sigurnom plijenu. Velika sova se također ustremila na njega široko rastvorenih kandži i otvorenog kukastog kljuna.

Munja je najprije ugledao sovu, kako se okomila na njega i pohita prema žbunu divlje ruže, koja je zatvarala ulaz u jazbinu. Trčao je kako to vidre čine — uvijajući se i krivudajući. Ovakvo trčanje bilo je nešto sasvim novo za sovu i sasvim različito od njenih uobičajenih meta. Zec ili vjeverica trče u ravnoj crti. Sovine kandže su promašile Munju možda i zbog toga, što je tog časa lisica skočila da uhvati malu vidru. Dva su se lovca sudarila. Sova zaleprša krilima, a kandžama i kljunom izgreba lisicu. Lisica uzvrati svojim oštrim zubima. Dok su dlaka i perje letjeli naokolo, Munja uhvati maglu u gustom žbunju.

Majka je čula Munjino dozivanje u pomoć, te uđe u jazbinu kroz podvodni tunel. Ušulja se kroz gornji ulaz i ugleda Munju, kako se žurno provlači kroz zaklon od šipražja.

I sova i lisica bile su spremne za prekid borbe. Lisica odskakuta, a sova poleti u zrak. Majka se nadnese nad Munjom i frkćući blago na njega, obliže mu lice. Kad se uvjerila da su napadači otišli, uhvati ga za kožu na vratu i odnese do otvora jazbine, uvuče ga unutra i stavi u gnijezdo. Munji je odjednom prijalo da se opusti u sigurnoj jazbini. Za vrlo kratko vrijeme on je, eto, naučio nešto o opasnostima, koje vrebaju u vanjskom svijetu. Njegovo prvo iskustvo bilo je zastrašujuće ali i vrlo značajno: podsjećat će ga da opasnost postoji i na zemlji i u zraku i da nepoznatim životinjama i pticama ne treba vjerovati.

I Tanana se uplašila kad ju je Munja ostavio samu. Trčkarala je okolo plačući i tražeći ga. Pokušala je kao on da se uzvere do izlaza, ali nije uspjela, jer je jazbina bila previše strma.

Majka ostade unutra umirivati svoje mladunce. Znala je, da uskoro neće htjeti ostajati sami u jazbini, kada ona ode da se igra ili da lovi ribu. Trebala je da ih vodi sa sobom. Ali željela je najprije da dovoljno ojačaju, kako bi se mogli boriti s neprijateljem, koga će svakodnevno susretati. Mora ih naučiti da ne pomišljaju na prijateljstvo s nepoznatim životinjama, nego da se bore s njima. Bilo bi to vrlo opasno za njih, kad bi sreli divlju mačku ili kojota. Sada je bila sigurna, da je Munja upoznao bar dva opasna neprijatelja. Ali Tanana još nije dobila svoju prvu lekciju.

Majka nije napuštala jazbinu sve dok se Munja i Tanana nisu sklupčali i zaspali. Njihov strah je brzo prošao, kako to uvijek biva kod divljih životinja. Čim opasnost mine — nestaje iz pameti kao sjenka oblaka, koji prelazi iznad doline. Ali odsada Majka će uvijek nastojati da bude u blizini jazbine kako bi nadgledala svoje mladunce što češće.

Nakon izvjesnog vremena ona izađe i ispliva na površinu jezerca nedaleko od stare vodenice. Sivko je počme dozivati čak sa drugog kraja jezera, a ona se odazove, ali se ni ne pomakne. Ako želi da lovi

ribu ili se s njom igra, neka dođe kod nje. Na kraju Sivko jurnu prema njoj niz jezero. Kao i uvijek, Majka je znala što treba raditi.

PRVI IZLAZAK

Jednog dana u kasno proljeće, Majka izvede Munju i Tananu iz jazbine. Provela ih je kroz gornji otvor. Vidre spadaju među najbolje plivače, među divljim životinjama ali mladunci i to moraju naučiti.

Mukom su se penjali i probijali kroz zaklon od žbunja. Oboje su se čvrsto držali Majke, jer im je sve bilo nepoznato. Munja je zaboravio svoju prvu pustolovinu ali bi se svakako, svega sjetio, da je sreo lisicu ili sovu. Sivko je bio na jezercu. Kad je ugledao svoju porodicu, brzo zapliva prema obali na kojoj su se zaustavili. Izađe iz vode i uputi se obalom prema njima.

Munja i Tanana su ustuknuli, skrivajući se u visoku travu, samo su im glavice izvirivale. Sivko je za njih bio stranac, kojeg su se bojali. Iako je bio sličan na majku, bio je mnogo veći.

Majka otrča niz obalu do Sivka i oni uzajamno protrljaše noseve i obraze. Zatim ona pozove Munju i Tananu. Bila je na njih vrlo ponosna i željela ih je predstaviti njihovom ocu. Oni su je pogledali, ali se nisu ni pomaknuli, a Sivko krene uz obalu prema njima. Sagnuli su glave i pretrčali na Majčinu stranu. Munja prkosno zafrkta, kada mu se otac približio. Bio je spreman da brani Majku, ali se samo šćućurio iza nje, a Tanana se isto tako uz nju priljubila. Sivko nježno gurnu njuškom Tananu i blago zafrkta. Onda je skotrlja na travu i tako je smjesta pridobije. Munja je sve ovo ratoborno promatrao nekoliko trenutaka. Ali stranac nije nanio nikakvo zlo Tanani. Izgleda da su se čak i lijepo zabavljali. Onda se i on udobrovoljio i poletio da im se pridruži u igri.

Sivko i Majka su jako željeli svoje mladunce što prije naučiti plivati. Sada su Munja i Tanana bili dovoljno odrasli za učenje. Duboka voda, pogodna za ronjenje, najbolji je vidrin prijatelj i zaštitnik. Nijedan grabljivac ne može uloviti vidru u dubokoj vodi. Roditelji su željeli što prije završiti s lekcijama, kako bi porodica mogla krenuti na veliko putovanje.

Majka se počela igrati lovice s Munjom. Izvijala se i jurila prema jezercu a Munja za njom što je brže mogao. Očekivao je da će Majka u posljednjem trenutku kad stigne do vode, skočiti u stranu ali ga ona prevari i skoči u jezero.

Munja se pokuša zaustaviti, ali je obala bila vlažna i klizava i on se okliznu, kada je nogom stupio na nju s namjerom da se zaustavi. Uletio je u jezerce i odmah počeo tonuti. Tonuo je prskajući, praćakajući se i mašući repom. Oči i usta mu se napuniše vodom. Majka je čekala. A onda zaronila u dubinu i podvukla se ispod njega. Svojim leđima je podigla Munju. Munja je frktao i izbacivao vodu koju je progutao. Čim se uvjerila da je sasvim povratio dah, Majka zaroni i ostavi Munju da se bori za život. Onda ga ponovo izbavi. Ovo se ponavljalo nekoliko puta sve dok Munja nije počeo raditi nogama i repom kako je znao. Uspio je veslati tek toliko da se održi na površini i da mu se to dopadne. Nije više pokušavao izaći na obalu kao u početku.

Sivko je počeo učiti Tananu plivati, ali trik da se igraju lovice nije kod nje uspio. Uvijek se zaustavljala na priličnom odstojanju od vode. Sivko je postajao nestrpljiv. Odveo ju je do mjesta gdje se obala strmo nadnosi nad jezerom. Tanana je pogledala u vodu i počela glasno zapomagati. Prije nego što je i shvatila što se događa, Sivko je gurnu, ona se zatetura i odleti u vodu, a on skoči odmah za njom. Tanana je odmah potonula a Sivko je zaronio i izvukao je na površinu. Držao ju je u vodi sve dok nije naučila da se održava na površini i pomalo pliva.

Sada se mladuncima otvorio jedan novi svijet. Munja je naučio roniti i juriti ispod vode kao Majka i Sivko. Tanana je sporije učila. Dugo vremena se zadovoljavala samo plivanjem na površini.

Munju je jako interesirao podvodni svijet. Nije mogao ostajati pod vodom tako dugo kao njegovi roditelji, ali je uspjevao nekoliko minuta. Promatrane ispod vodene površine, stvari su izgledale sasvim drugačije. Lagani valovi na površini jezerca, stvarali su utisak da se sve kreće i stalno mijenja oblik. Divlja patka i njeni pačići, na primjer, pretvarali su se u bića čudnih oblika. Onaj njihov dio koji se nalazio u vodi, zadržavao je jasan i prirodan izgled, a dijelovi iznad vode dobivali su fantastične oblike.

Munja je uskoro naučio da, plivajući i roneći ispod vode, može doći u neposrednu blizinu drugih životinja u jezercu. Zadavao je mnogo muka vodenom štakoru koji nije mogao plivati tako brzo kao on. Munja se samo želio sprijateljiti ali mu vodeni štakor nije vjerovao. S jedne strane štakor je bio

u pravu, jer ako se gladna vidra nađe na mjestu gdje nema ni riba ni žaba, rado će pojesti i vodenog štakora.

Kad god je srndać dolazio na pojilište, Munja bi zaronio sasvim blizu njega. Promatrao bi ga ispod vode s razdaljine od jedva jednog metra. Srndaćevi rogovi su izgledali kao da podrhtavaju, tijelo kao da se zanosi i uvija, a noge kao da ulaze i izlaze iz vode. Čim bi Munja izronio, srndać bi imao normalan izgled. Munja bi uvijek izvirivao iz vode na metar od srndaća, a velika životinja bi samo zafrktala i udarila kopitom a ponekad i zatresla rogovima.

Obožavao je ispod vode promatrati šarenu vodenu zmiju i slijediti je. Gledana ispod površine vode, zmija je izgledala kao da pleše po jezercu. Izgledala je vrlo dugačka — skoro pet, šest metara — jer se nije moglo odrediti gdje završava rep a gdje počinje njen vodeni trag.

Plava čaplja je bila još jedna životinja koju je Munja naročito volio promatrati. Sviđalo mu se približavati ovoj dugonogoj ptici, dok je lovila žabe po plićaku. Tanke noge su se jasno vidjele ispod vode i mirovale su, a tijelo s dugim vratom i kljunom izgledalo je kao da poigrava. Onda bi čaplja odjednom zagnjurila kljun i glavu u vodu da nabode žabu koja je tek skočila u jezerce. Tada su se kljun i glava jasno vidjeli. Ali kako se čaplja uputila da žabu odnese svojim mladuncima, valovi koji su se dizali uslijed kretanja njenih nogu, preobrazili bi je u čudno biće koje, kao da se previjalo u agoniji, dok je nestajala u nebu.

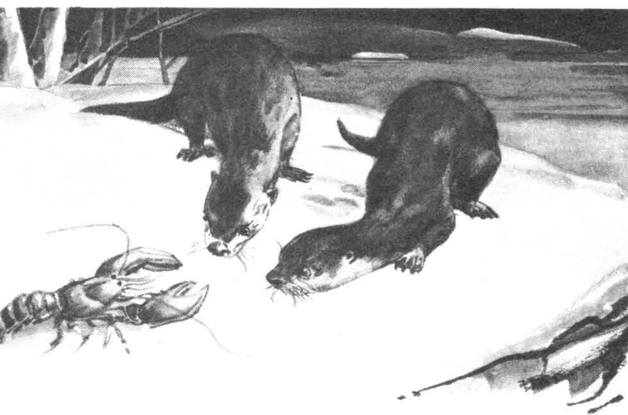
Bilo je zabavno i na strmoj obali gdje su Majka i Sivko imali neku vrst tobogana za klizanje, koji se već sasvim uglačao od upotrebe. Munja i Tanana su naučili skakati za roditeljima dok su se ovi utrkivali do ruba obale. Onda bi se Majka i Sivko munjevito otklizali na trbusima u vodu a Munja i Tanana su ih slijedili. Čim bi se klizaljka smočila i postala klizava, vožnja bi postajala brža. Završavala se snažnim pljuskom u vodu. Munja i Tanana bi se tako satima igrali na toboganu.

Bilo je još nešto što su male vidre voljele — lov na bjelice i žabe. U početku, Munja je uglavnom lovio žabe. Kada bi opazio neku kako skače u jezerce, jurnuo bi za njom i ščepao je prije nego što je mogla da se zarije u muljavo dno. Njegova prva avantura s velikom ribom bio je susret sa starim šaranom: šaran je pobjegao u jednom pravcu a Munja u drugom! Uplašio se velike ribe.

Onda je počeo goniti bijelice i naučio da ih može uhvatiti, samo ako je vrlo brz. Jednog dana nakon dobre trke, uhvatio je veliku riječnu pastrmku i tako se uvjerio da može plivati brže i od te brze ribe.

Majka i Sivko su osjetili da su mladunci spremni za dugo putovanje. Uskoro će napustiti ovo bezbjedno utočište i stupiti na teritorije, gdje neće više biti sigurni od lovaca i trapera. Lovit će ribu i u vodama, koje pripadaju samo ribarima.

Duž riječnih tokova i jezera nalazile su se kolibe gdje su dolazili ljudi iz grada na pecanje. Rijetko koji vlasnik ovih koliba je volio vidre. Svi su oni smatrali da vidre uništavaju ribu za lov.

Ali vlasnici koliba nisu bili u pravu. Kao i sve ostale vidre, Sivko i njegova porodica neće nanositi nikakve štete ribolovu. Oni će se rijetko kad zadržavati više od dan, dva na jednom mjestu. Uvijek su u pokretu, u potrazi za novim mjestima i novim pustolovinama. I tako će putovati sve dok ne naprave veliki krug. Ako prežive, slijedećeg proljeća naći će se opet na jezercu pokraj stare vodenice.

TURNEJA POČINJE

Jednog dana, Sivko izvede svoju porodicu niz mali potok, koji je proticao preko brane jezerca pokraj vodenice. Ovaj potok je bio preplitak za bilo što, osim za praćakanje i hvatanje žaba i riba. Ali, na jednom kraju bio je zatvoren velikom stijenom, gdje se voda zadržavala stvarajući duboki vir, pogodan za plivanje. Tu su se svi lijepo kupali. Onda Sivko i Majka prekinu igru i počmu tražiti pastrmke a Munja ode do obale i počme istraživati veliku gomilu krupnog šljunka.

Izašavši iz vira, Tanana sjedne na veliku pljosnatu stijenu. U stijeni se nalazila jedna pukotina ispunjena vodom u kojoj se odmarao riječni rak. Tanana siđe i pokuša ga uhvatiti. Prednje noge su joj bile previše kratke da bi ga mogla uhvatiti, a osim toga, šapicu je skupila u pesnicu. No, ipak je pokušavala.

Munja sjedne na vrh velikog odronjenog kamena i počme promatrati okolo. Prvi put je mirovao otkada je stigao na vir. Promatrao je Tananu pitajući se što li je to našla. Morao je vidjeti, te skoči dolje i dotrči do nje. Grubo je odgurnu od pukotine i proviri unutra. Uznemiren, rak počme mahati prijeteći svojim velikim klještima. Munja se spusti dolje. Otvori šapicu i dobro je ispruži. Kandžama čvrsto uhvati raka i izvuče ga iz pukotine.

Tanana je navikla da je brat gurka, ali sada nije mogla da se ne razbjesni, vidjevši ga kako nestaje s njenim rakom. Pojuri za njim a kada se on zaustavi da pojede ukusni zalogaj, Tanana skoči na njega i ugrize ga za uho. Munja počme mlatarati okolo, ne bi li naučio svoju sestru pameti. Tanana pogne glavu kada mu se primakne, ugrabi raka i pobjegne u vir.

Kako je Munja bio u njenoj neposrednoj blizini kada je skočila u vodu, nastane prava trka po jezeru. Svaki put kad bi Munja bio usporedo s njom, Tanana bi zaronila glavu ustranu i mijenjala pravac. Bila je mala, ali vrlo okretna i mogla se okretati brže od Munje.

Nakon duge jurnjave, Tanana odluči plijen podijeliti sa svojim bratom. Izađe na obalu i ispruži se a Munja pojuri prema njoj. Tada mu Tanana dopusti da zagrize u ljusku raka, pa se pomakne natrag. Rak se raspao na dva dijela a brat i sestra iščeprkaše ukusno meso iz ljuske.

U međuvremenu su Majka i Sivko napravili dobar lov. Vir je jako privlačio riječne pastrmke, šarane i grgeče. Majka je isplivala na obalu s velikim šaranom. Istog časa Munja i Tanana joj pojuriše ususret po svoj dio. Majka je već pojela dvije ribe, a ovu je donijela svojim mladuncima. Ona sjedne i počme ih promatrati dok su otkidali komade šarana i gutali ih.

Pošto se najeo, Munja dobije želju da se igra. Skokne u vir i počme dozivati Tananu. Ali ona je htjela malo prileći i odmoriti se, pa se Munja morao igrati sam. Ronio je duboko i plivao brzo. Na dnu vira je bio šljunak i dubok pijesak, te je voda bila sasvim bistra i sve se jasno vidjelo.

Pogledavši naviše, Munja ugleda jednu malu životinjicu kako pliva prema suprotnoj obali. Bio je to vodeni miš. Munja lijeno zapliva za njim. Padne mu na pamet da bi se možda mogao igrati s malim debeljuškastim mišom. Ali mišu nije bilo do igranja. Plivao je pažljivo, znajući dobro koliko može biti opasno ovakvo preplivavanje. Mogao je svakog časa iskrsnuti kakav jastreb ili neki od neprijatelja koji vrebaju odozdo iz dubine. Munja dopliva tačno do mišićevog repa kada se voda iznad njih uskovitla. Velika pastrmka se praćnu iz vode, širom otvori usta i miš nestade u njima. Munja jurne pravo prema pastrmki koja ga primjeti kad se vraćala u vodu. Zaljulja se i dade u bijeg, a Munja kao strijela pojuri za njom. Pastrmka ubrzo nađe utočište u pukotini na dnu stijene. Tu je Munja nije mogao uhvatiti pa odustane od gonjenja i ispliva na površinu.

Za to vrijeme Sivko je ispitivao vir i lovio ribu. Bio je već spreman za pokret. Krenuo je niz vodu a porodica ga je pratila. Putovali su polako razgledajući i njuškajući sve oko sebe. Čitavih pola sata promatrali su jednu suhozemnu kornjaču. Dangubili su na blatnjavoj obali gdje je bilo čitavo obilje rakova i školjki. Ispitali su obje obale potoka i jedan dio šume.

Mali potok se ulijevao u drugi, veći gdje se porodica dobro naplivala. Dok su ostali otplivali nizvodno, Munja se popne na obalu i odjuri duboko u šumu. Upravo je naučio uživati u trčkaranju po gustom šipražju ispod velikog drveća.

Nije pripadao životinjama koje se penju po drveću ali se živo interesirao za ptice na njemu. Promatrao je kako veliki, zlatokrili djetlić doleti na jedno drvo, priljepi se uz stablo i počme udarati kljunom. Ali Munja nije mogao dugo mirno sjediti i ubrzo odjuri nizbrdo.

Iako više nije vidio potok, još uvijek je mogao čuti žubor vode. Sa svih strana okruživala ga je gusta šuma. Skačući oko jednog drveta, naglo se zaustavi. U njegovoj neposrednoj blizini iz šipražja iskrsnu divlja mačka. Mačka se zagleda u Munju. Odmjeravala je vidru razmišljajući da li da napadne ovo mladunče. Munja nagonski osjeti da je ovaj neznanac opasan. Izvi se i poleti niz strminu prema potoku. Već je naučio da duboka voda štiti od napada. Divlja mačka pojuri nizbrdo za Munjom.

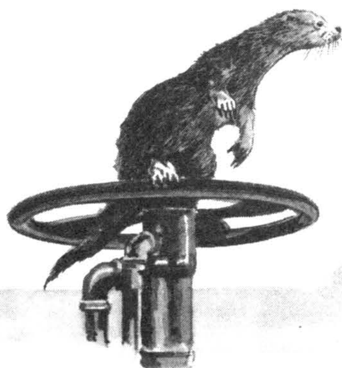
Munja izbi na čistinu pokraj obale prostrane vodene površine. Bio je to najveći vir kojeg je ikad vidio ali nije imao vremena da se zadržava i da ga razgleda. U vodi ugleda Sivka, Majku i Tananu. Odmah se osjeti sigurnijim. Osvrne se prema šumi. Divlja mačka se zaustavi na rubu šipražja. Pripadala je životinjama, koje se skrivaju po gustim skrovištima i nije voljela otvorene prostore.

Munja se otkliznu niz strmu obalu i pljusnu u vodu. Onda se izdigao visoko iznad površine i pogledao okolo. Ovo veliko jezero je bilo u stvari

rezervoar. Donji kraj bio je opasan betonskom branom u obliku velikog luka od jedne do druge obale. Munja se zainteresirao za branu i otpliva

do nje. Plivao je tako uz njen rub sve do njenog završetka na visokoj obali.

Ova neobična prepreka bila je vrijedna pažnje. Munja izađe na obalu i popne se na zaravnjeni vrh brane i otrča do njenog centra. Tu je ugledao ogroman kotač koji je kontrolirao vrata brane ispod njega. Kotač je bio pričvršćen za donji dio brane pomoću zatupastog zavrtnja. Munja se popeo na vrh brane i počeo klizati po kotaču. Okretao je glavu čas na jednu, čas na drugu stranu promatrajući okolo.

Dolje u rezervoaru, nazirao se Sivko koji je već krenuo prema suprotnoj obali. Procjenio je da potok ovdje završava. Namjeravao je svoju porodicu prevesti preko brda i dolje u drugoj dolini pronaći drugi potok. Munja se nije nimalo zabrinjavao što su toliko izmakli — mogao ih je lako stići. Skočio je s kotača i pogledao dolje u vodu. Pažnju su mu privukli nekoliko listova koji su nekako čudno plivali po površini. Jedan je veliki list upao u mali vrtlog, koji je nastao od vode koja je izlazila kroz vrata brane. List se počeo kovitlati i nestao je. Munja je htio saznati gdje listovi nestaju. Zaronio je iza brane i počeo slijediti jedan list u vodi. Ovaj se kovitlao ispred njega ali van njegovog dohvata. Odjednom osjeti da ga nešto snažno gura. Nije mogao vidjeti tko ga to vuče pa se strašno uplaši. Imao je dojam da ga je ščepala neka nevidljiva životinja i da ga snažno vuče nadolje. Očajnički se pokušao istrgnuti ali uzalud. Mlatarajući i koprcajući se, bio je dovučen do vrata brane.

Počeo je gubiti dah. Sve dosada vjerovao je da odlično vlada vodom i da voda njemu služi za zabavu A sada — ona ga je potpuno svladala, udarala i davila. Odjednom se našao izvan zagrljaja vode, izbačen u prostranu baru. Izbio je na površinu i jedva doplivao do obale. Onda se izvukao iz vode i ispružio po zemlji dahćući.

Prošlo je dosta vremena dok mu se povratio dah i snaga. Hučanje vode koja je šikljala kroz otvorena vrata brane prema njenom podnožju, ispunjavalo ga je strahom. Kada je konačno bio u stanju sjediti, počeo se osvrtati i tražiti Majku dozivajući je glasno. Ali nije dobio odgovor što nije nimalo čudno jer ga je teško mogla čuti od šuma vode, koja pada. Ali jedno je bio siguran: što prije napustiti ovo mjesto i pridružiti se svojoj porodici. Krene nizvodno obalom, izbjegavajući vodu.

Munja je već bio poluodrastao i lijepo razvijen za svoju dob i ponešto je već bio naučio ali mu je nedostajalo iskustvo divljine. Još je bilo potrebno da ga vode Majka i Sivko. Pa ipak, nije mnogo brinuo. Njegova porodica nije mogla biti daleko. Vjerovatno se često zaustavljaju kao i obično. Ako požuri i ne gubi vrijeme, brzo će ih stići. Bio je siguran da su otišli nizvodno jer se Sivko stalno držao potoka otkad su ga pronašli. Munja požuri niz obalu. Napredovao je polako zbog žbunja i vrba koje su rasle na rubu vode i velikog kamenja, preko kojeg se trebao penjati. Konačno je stigao do vode kojom će moći brže putovati. Zaplivao je što je brže mogao stalno dozivajući Majku.

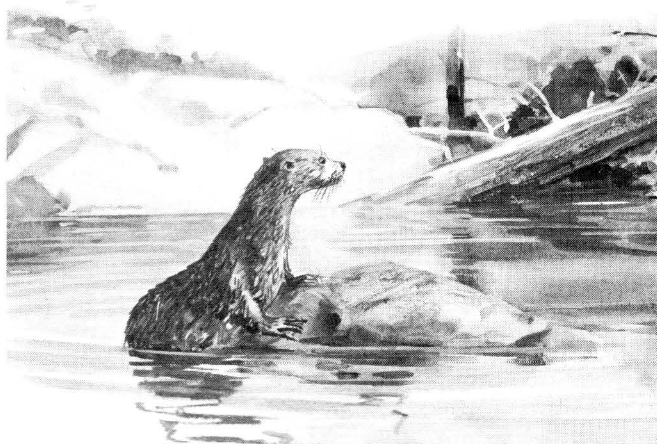
BUCA

Munja je plivao cijeli dan. Od njegove porodice nije bilo ni traga. Predveče je počeo osjećati umor i glad. Primaknuo se sasvim obali i zaronio duboko. Pokraj obale koja se strmo nadnijela nad vodom, naiđe na četiri ribe. Bile su okrenute uzvodno i mahale su repovima tek toliko da ih voda ne odnese. Njihova okrugla usta neprestano su se otvarala i pumpala vodu kroz škrge. Munja pojuri ka obali a ribe se brzo razbježe. Munja odabere najveću za svoj plijen i počme je loviti. Riba je bila debela i nije brzo plivala. Pobjegla je do same obale i pokušala se sakriti. Munja je odmah uhvati i izroni s njom iz vode i otpliva na obalu. Stigavši na obalu sjedne i pojede je čitavu osim repa i kičme.

Pošto je završio s jelom, Munja opere svoju njuškicu i smeđi kaputić. Sada je trebalo potražiti mjesto gdje će se sklupčati i prespavati. Žurno se uputio rubom obale. Pažljivo je njuškao u nadi da će osjetiti miris Majke, Sivka ili Tanane. Odjednom mu se na putu isprije čio jedan žbun koji je rastao uz samu obalu. Munja obiđe žbun i zaustavi se: osjeti miris vidre. Žestoko zafrkta i pogleda u pravcu odakle je miris dolazio.

Na maloj travnatoj čistini, pokraj same vode, ugleda jednu vidru kako leži ispružena. Vjerovatno je spavala. Munja skliznu do obale, zaustavi se i počme nježno dozivati i gurkati vidru. Ona ne odgovori. Onda obiđe oko nje i zapetlja se u neki lanac. Lanac škljocnu a Munja odskoči ustranu. Jedna od vidrinih zadnjih šapa, bila je dobro uhvaćena u metalnu zamku.

Munja je nagonski osjećao da tu nešto nije u redu. Frktao je dok je obilazio mrtvu vidru. Izbjegavao je lanac zamke preskačući ga, kad god bi došao do njega. Napokon, vrati se na potok i zaroni. Podigao je glavu visoko iz vode i zazviždao promatrajući cijelo vrijeme vidru u zamci. Na njegov zvižduk odazvao se jedan plačni glas koji je dolazio s obale, nekoliko metara niže od mrtve vidre. Glas je bio sličan Tananinom, i on žurno zapliva ka obali.

Kad se sasvim približio obali, trava koja se nadnijela nad njim, razdvoji se i pojavi se glavica jedne male vidre. Bila je to Buca, otprilike iste veličine kao Tanana. Jecajući, probije se kroz travu i zapliva Munji ususret. On ispruži svoju njuškicu i njihovi vlažni nosevi se za trenutak dodirnu. Svaka od njih je bila sretna što je srela drugu vidru.

Mrtva vidra u zamci bila je Bucina majka. Bez majke, Buca je bila bespomoćna i izgubljena. Jedino joj je bilo preostalo čekati u nadi da se majka ipak probudi i otpliva s njom. Munja se takođe bez porodice osjećao usamljen, ali je bolje znao voditi računa o sebi. Imao je mnogo više iskustva od Buce.

Bucina majka je potpuno besmisleno i surovo nastradala u zamci — te sezone je vidrino krzno bilo vrlo jeftino. Jedino opravdanje za njenu smrt, bilo je to što je lovila ribu u vodama gdje to nije dozvoljeno. Međutim, ni ovo nije bio dobar razlog jer je kao i sve vidre lovila uglavnom ribe — strvoždere koje uništavaju pastrmkina jaja. A ovo je sasvim dovoljna naknada za onih nekoliko pastrmki i grgeča koje je uhvatila.

Buca je bila mala, živahna vidra i njen strah je potpuno nestao čim je ugledala Munju. Čim se prestala bojati osjetila je glad. Ronila je i pokušavala uhvatiti ribu ali su joj one uvijek lako izmicale. Nije bila naročito vješta jer je njena majka lovila za obadvije. Sada Munja zapliva za Bucom. Iako nije bio gladan, on pojuri za jednim šaranom i uhvati ga. Onda su obje vidre izašle na površinu i otplivale do obale.

Munja se nije micao od Buce dok je jela šarana. Nije nikako želio izgubiti novog prijatelja. Buca završi svoj ručak i brižljivo se umije a kada se Munja uputi prema potoku, krene za njim. Do vode su stigli u posljednji čas: dok su se udaljavali

plivajući, stiže traper da pogleda svoju zamku. Srećom, sumrak se spuštao te nije primjetio, kako dvije glavice izviruju iz potoka.

Bilo je previše kasno da se pronađe mjesto za spavanje, ali Munja nije brinuo. Odmah uz samu obalu potoka nalazio se brežuljak obrastao šipražjem. Tu, dobro skrivene u gustom lišću, dvije male vidre su se sklupčale i zaspale.

S prvim zrakama Sunca Munja i Buca su ustali i krenuli. Prva dužnost im je bio doručak. Munja ponovo uhvati ribu a Buca žabu i raka. Svoj lov su podijelili. Riba koju je Munja ulovio bila je velika i ukusna. Pošto su se najeli i umili, počeli su ispitivati obalu, ali se nisu udaljavali od potoka. Buca je imala kraće noge od Munje tako da je on morao usporavati korak, kako bi išli usporedo. Ali Buca je stalno zaostajala za tri koraka.

Došavši do strme obale nagnute nad potokom, Munja se sjeti tobogana na jezercu kraj stare vodenice. Preskoči rub i skliznu u vodu. Kada je izronio, ugledao je Bucu kako stoji gore na obali. Glasno ga je dozivala. Munja dopliva do obale i iskoči van. Frktao je nagovarajući je da mu se pridruži a onda ponovo skoči i otkliza se u vodu. Buca se stidljivo primakne rubu oklijevajući. Konačno i ona skoči na tobogan i odleti u vodu.

Igrali su se tako na klizaljci više od jednog sata. Konačno, Munja prekine igru i otpliva u potok. Bilo je već vrijeme da se potraže nove pustolovine. Nemirni duh, karakterističan za njegovu vrstu, tjerao ga je stalno naprijed. Buca zapliva za njim. Brzo su putovali koristeći brzak. Oko podne su se zaustavili samo da ulove nešto i ručaju na obali. Mjesto koje je Munja odabrao za ručak, nalazilo se na podnožju jedne padine. Uska, dobro utabana staza vodila je s vrh brda sve do potoka. Brdo je djelovalo vrlo primamljivo i Munja ga zaželi razgledati. Krenuo je stazom uz brdo a Buca za njim. Vijugava putanja vodila je oko malih brežuljaka i žbunova breze i vrbe.

I Buca je poput Munje uživala u ovom pothvatu. Oboje nisu bili svijesni koliko je opasno što se toliko udaljavaju od potoka i duboke vode. Izbili su na jednu krivinu i brzo se zaustavili. Iznad njih se nešto događalo. Na travnatoj livadi, odmah

pokraj staze, skakutala su dva jarčića. Bili su puni života i igre. Buca i Munja su ih pažljivo promatrali. Kada su se dvije male vidre uputile na livadu, jarčići su prestali skakati i zagledali su se u strance. Munja krenu prema jednom od njih. Jarčić se počeo izvijati i poigravati u krug a Munja je jurio za njim. Buca se približio drugom jarčiću. Ono, kao i prvo jare, odskakuta a Buca pojuri za njim.

Ova igra bi vjerovatno potrajala, da se nije pojavila majka — koza. Čim je opazila kako ove dvije životinjice love njenu djecu, podvije rogove i zaleti se na njih. Munja nije shvatio što namjerava sve dok ga nije udarila rogovima i otkotrljala u travu. On se podiže frkćući i režeći. Ali kad se majka koza ponovo okomila, on podvije rep i dadne se u bijeg niz stazu. Trčao je dugo prije nego što se osvrnuo. Najzad kada se okrenuo Buci nije bilo ni traga. On sjedne, izduži se što je više mogao i zazviždа.

On zazvižda još jednom i ovog puta dobije odgovor iz gustiša s desne strane. Buca je u luku pobjegla s mjesta opasnosti i sakrila se. Sada je iskočila iz svog skrovišta i pojurila mu ususret.

Jedno uz drugo uputili su se prema potoku i zaronili. Bili su već dobro odmakli prije nego što su pogledali na padinu. Majka koza spuštala se stazom a njena dva jarića su skakutala i poigravala ispred nje.

Buca bi se rado vratila i igrala s jarićima ali je Munju još uvijek boljela stražnjica od kozinih rogova. On je pozove i povede nizvodno. Nije želio još jedan susret s velikom rogatom životinjom.

Plivali su gotovo kilometar i po prije nego što su izašli na obalu. Oboje su bili umorni i htjeli su se malo odmoriti. Popeli su se na obalu i sklupčali na travnatoj humci. Buca je odmah počela loviti mušice po Munjinom krznu. Prijateljstvo između Buce i Munje bilo je sasvim drugačije nego kod odraslih vidri. Oni nisu imali određeni cilj kuda idu. Munja nije poznavao veliki krug vodenih tokova koji bi ga eventualno vratio do jezerca kraj stare vodenice da tamo osnuje svoju porodicu. Želja da stalno budu u pokretu, tjerala ih je naprijed bez nekog određenog cilja.

Sve dok se budu držali potoka, bit će im obezbjeđena hrana i izvjesna sigurnost. Da li će preživjeti ili ne — ovisilo je samo o sreći. Naravno, ni Buca ni Munja nisu o svemu tome ništa znali. Jedino su znali da im je prijatno zajedno i da se lijepo zabavljaju.

NIZ RIJEKU

Potok je sad prerastao u rijeku u kojoj je bilo mnoštvo raznih vrsta riba i Buca je naučila loviti ih gotovo isto tako vješto kao i Munja. Oko podne jednog ljetnog dana, stigli su na mjesto gdje se rijeka širila i bila plitka. Munja je plivao uživajući u hladnoj vodi kad odjednom opazi nešto čudno na obali. On se praćnu i zafrkta upozoravajući Bucu.

Podigavši glavice visoko iznad vode, dvije vidre su promatrale kako neki seljak tjera velika kola u rijeku. Kola su vukla dva konja koji su vidrama izgledali kao prava pravcata čudovišta.

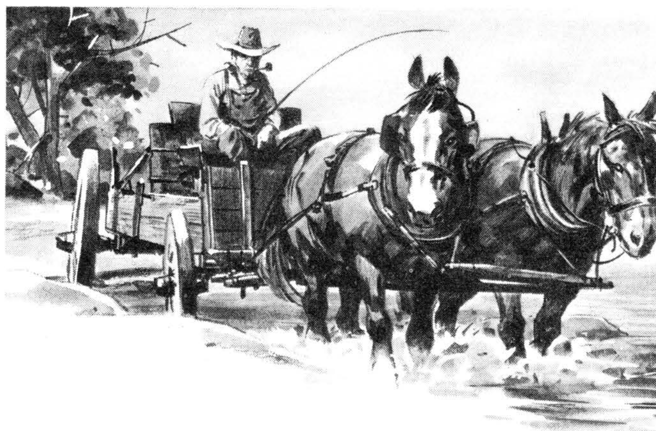
Konji su polako išli, a čovjek je sjedio naprijed i drijemao. Dim se u pramenovima izvijao iz njegove lule od kukuruzovog klipa. Konji su zagazili u vodu i povukli kola za sobom. Kola su se kotrljala po šljunku na mjestu gdje seljak prelazi rijeku. Munju i Bucu je sve ovo jako zanimalo, ali su bili oprezni. Velike životinje koje su vukle kola, bile su najveći stvorovi koje su ikad vidjeli. Da bi ih promatrale izbliza dvije vidre su zaronile u pravcu kola. Na sredini rijeke gdje je voda bila duboka skoro jedan metar, konji su odlučili da se napoje. Seljak je olabavio uzde i zavalio se pućkajući svoju lulu.

Munja je ocijenio da su se dovoljno približili. Jasno je mogao vidjeti konjske noge jer su bile u vodi, ali zbog valova na površini vode, nije im mogao vidjeti ostali dio tijela. Obje vidre su provirile iz vode. Njihove glavice su izronile baš u trenutku kad su konji sagnuli njuške da piju vodu. Munja i Buca su se našli na nekoliko centimetara licem u lice s dvije velike glave. Divlje su zafrktale i zaronile.

Uznemireni konji su podigli glave. Onda su se dali u bijeg a od naglog okretanja prednji kotač kola otpadne. Jurnuli su prema obali, koju tek što su

ostavili, a kola su se prevrnula bacivši seljaka u vodu.

Munja i Buca su prestrašeno zaronili i ostali u vodi sve dok su imali zraka. Zatim su izvirili na površinu i podigli glavice da promatraju okolo. Vidjeli su da konji vuku prevrnuta kola ka obali. Seljak je pljuskao za njima vičući glasno. Onda Munja opazi seljakov slamnati šešir kako plovi prema njima. Zafrkta u znak opomene i ponovo zaroni. Opet su ploviti ispod vode, sve dok su imali daha. Kada su izronili, šešira nigdje nije bilo a također ni seljaka s konjima i kolima, koji se vratio kući da ih popravi.

Munja i Buca su nastavili put zaustavljajući se nekoliko puta da ulove koju ribu. Uglavnom su putovali brzakom. Uskoro Munja primjeti da rijeka postaje sve uža a struja jača. On pogleda nagore i ugleda bijelu vodu.

Buca se bojala jake struje, te je plovila uz samu obalu. Podigavši glavu pozove Munju. Plašila se pjenušavih brzaka i izbjegavala ih je.

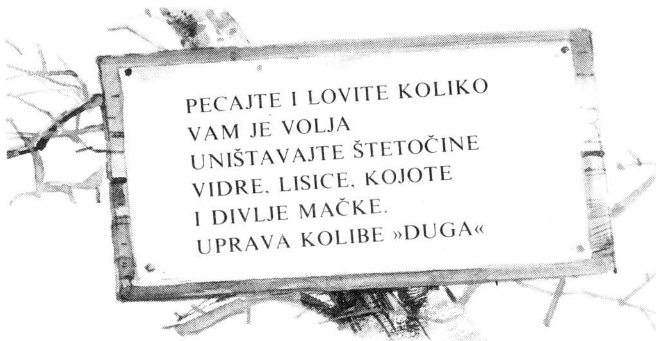
A Munja, kao dječak koji se pravi važan, krene u brzak. Prije nego što je shvatio koliko je struja jaka, snažan brzak ga odnese u virove. Borio se očajnički ali mu nije polazilo za rukom da se probije. Jedino mu je preostalo da se bori, da ne ostane bez daha.

Buca ga je glasno dozivala s obale, trčeći duž brzaka. Povremeno bi ugledala Munjinu glavu i to bi je nagnalo da potrči brže. Ali na obali je bilo mnogo velikih stijena, pa nije mogla ići usporedo sa svojim drugom. Pa ipak, stalno je trčala. Onda se uzverala na jedan veliki kamen, koji je stršio iz potoka, praveći lokvu mirne vode pa s njega skoči u vodu.

Munja je sjedio na plosnatoj stijeni odmah uz sam rub ove bare. Već se oporavio od mučnog preturanja po vodopadu. Odazvao se na Bucin ustrajan zov. Ona dopliva do zaravnjene stijene i priljubi se uz njega. Munja je ne odgurnu, ali nije htio dozvoliti da ona pomisli kako se uplašio brzaka.

Istog časa skoči na noge i zaroni u baru. Prepliva je brzo i baci se u struju koja je kružila oko stijene. Znao je da će ga uskovitlana voda baciti tačno u baru. Tako je i bilo. Buca mu se pridruži. Još uvijek je bila uznemirena zbog brze vode i nije joj palo na pamet da ga slijedi kad je ponovo skočio u brzak.

Uskoro su ušli u vode koje su pripadale jednoj ribarskoj kolibi i bile rezervirane za ribolov. Vlasnik ove kolibe garantirao je svojim gostima obilje ribe i ptica za lov koje je uzgajao i čuvao od grabljivih životinja. U ove grabljivce ubrajao je i vidre.

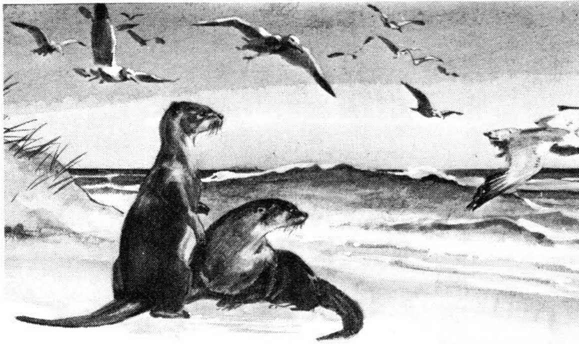

Naravno, Munja i Buca o ovome nisu ništa znali. Kada su došli do jednog polupotopljenog drveta, Munja izađe iz vode i skoči na stablo a Buca za njim. Na jednoj grani koja je stršala čitav metar od stabla, bila je prikucana daska s natpisom:

Pošto ih polupotopljeni panj nije više interesirao, Munja i Buca su zaronili u vodu. Onda su ugledali zgrade kolibe. Učinilo im se vrlo zanimljivim. Munja se sjeti stare vodenice. Pokraj jedne zgrade sjedio je čovjek na klupi. Bio je sličan seljaku koga su ranije vidjeli. Sjedio je okrenut leđima i nešto pilio. Ispred njega bila je psetara a iza — dva lovačka psa. Ovi su gledali u pravcu rijeke i odmah su opazili vidre. Istog časa su počeli glasno lajati. Munja i Buca nikada ranije nisu čuli ovakve zastrašujuće zvukove. Ali su nagonski osjećali da se trebaju što prije udaljiti.

Čovjek na obali odloži pilu i ustane. Okrene se, zagleda niz rijeku ali ne vidje ništa. Munja i Buca su se žurno udaljavali niz rijeku. Nisu isplivali na površinu sve dok nisu dobro odmakli od ribarske kolibe.

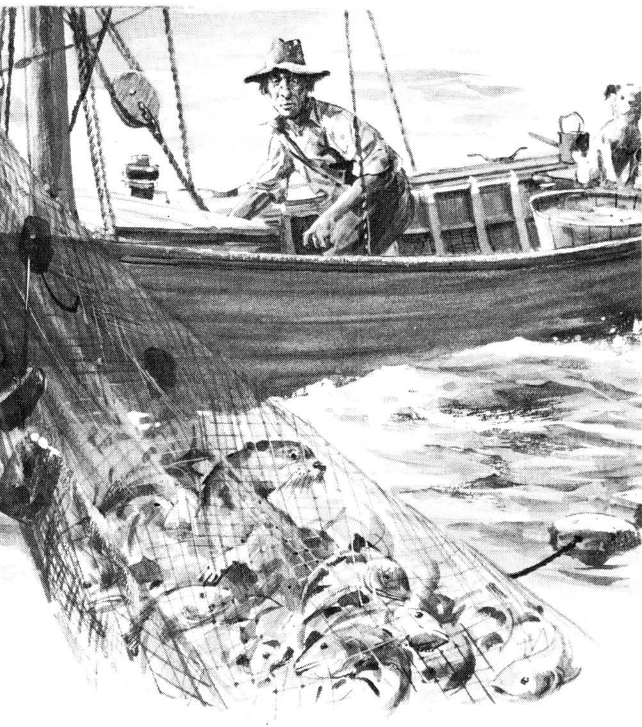

VELIKO JEZERO

Munja i Buca su se držali rijeke sve do njenog ušća u jezero Mičigen. Jezero je bilo tako veliko da mu se obale nisu vidjele kada bi se gledalo naprijed. Veliki, oštri valovi kotrljali su se i razbijali u bijelu pjenu o tamno stijenje obale. Naše dvije vidre su se podigle na vrh jednog vala, a onda skliznule u njegovu udolinu. Preplašene uputile su se ka obali.

Ali kada su se približile crnim stijenama, znale su da ovuda neće stići na kopno, jer su stijene bile previše strme i oštre. Otplivale su dalje od stijene i najzad stigle do male pećine s mirnom vodom i uskim pojasom blage obale. Popele su se na jedan mali val i iskrcale na pješčano prostranstvo. Bilo je to neobično mjesto. Nigdje nijednog drveta ni

žbuna, samo stijene i vjetrovito nebo ispunjeno galebovima koji su se prevrtali ili letjeli nisko iznad obale. Nekoliko galebova se spusti i prošeta po pijesku a njihovi divlji krikovi su ispunili zrak. Munja i Buca su pobjegli u vodu. Zaronili su i otplivali do pećine, gdje su se osjećali sigurnije. Munja zaroni za jednom haringom a Buca se uputi za njim. Dolje, u dubini, ugledali su više ribe nego ikada ranije. To je bilo dobro mjesto gdje bi mogli ostati neko vrijeme. Ubrzo su počeli igrati lovice u vodi i zaboravili na svoj strah od velikog jezera.

Na ulazu u pećinu, voda je bila nešto nemirnija. Munja i Buca su otkrili da je vrlo prijatno voziti se na valovima. Usred najljepše igre primjetili su oblak galebova kako se okomio na ribarski čamac koji se usidrio na priličnom odstojanju od obale. Ribar je prebirao ribu i otpatke bacao galebovima. Jedan pas je sjedio na krmi i promatrao ih.

Čamac je jako kopkao Munju. Bilo je to nešto novo i neobično za njega, što je trebalo izbliza ispitati. Dvije vidre su zaplivale prema čamcu i kada su bile na stotinu metara, zaronile su da bi mu se približile ispod vode. Iz čamca je dopirao jak miris ribe. Kada su se sasvim približile vidjele su kako se galebovi obrušavaju na vodu hvatajući otpatke, koje je ribar bacao iz čamca.

Onda ih pas opazi. Počeo je uznemireno lajati a Munja i Buca zarone duboko. Čovjek na čamcu se okrene ali ne vidje ništa. Ustane i počme izvlačiti kesastu mrežu koju je postavio.

Munja odluči zaroniti ispod čamca da bi izbliza vidio dio koji je u vodi. Skliznu ispod čamca, krećući se brzo da što prije prođe. Prije nego što je shvatio što se dešava, našao se u masi riba koje su se praćakale i grčile. Nije se mogao izvući. Grizao je i grebao ali su ga ribe sa svih strana pritiskivale. Onda se odjednom našao van vode ali riba je i dalje bilo svuda oko njega i po njemu. Upao je u ribarsku mrežu.

Kad je ribar primjetio što je uhvatio s ribom, prestane okretati čekrk koji podiže mrežu i ostavi ga da se klati. Okrene se psu i pozove ga:

— Hej Puč, uhvatili smo vidru!

Puč zalaje glasno i pokuša uhvatiti i ščapiti Munju. Ribar je promatrao Munju sa zadovoljstvom. On je preko ljeta bio ribar a zimi traper. Iskesi lice u širok osmjeh a onda gurne psa da se odmakne od mreže.

Ostavi tu vidru na miru, Puč! Nije dovoljno velika, pa ću je staviti u kavez i hraniti je ribom. Do zime će narasti i imat će prvoklasno krzno. Tako ćemo zaraditi novac.

Ribar se zvao Henk. U stvari, nije bio surov čovjek. Pecao je ribu i lovio divljač da bi se prehranio, a da bi došao do krzna morao je ubijati životinje. Henku nije bilo ni na kraj pameti da o tome razmišlja. Ostavi mrežu visjeti kraj čamca dok je pripremao kavez za Munju. Imao je na čamcu neko drveno vedro koje će odlično poslužiti kao kavez dok ne stignu kući. Odozgo će ga prekriti mrežom. Svu ribu je istresao iz mreže u sanduke a samu mrežu je zadržao preko Munje da ne bi pobjegao. Munja se izvijao, frktao, grebao i grizao

ali se nije mogao izvući. Henk ga zamota u mrežu i istrese u vedro. Onda odozgo razapne mrežu i zaveže konopcem.

Vedro je stajalo tik uz ogradu tako da je Munja mogao promatrati jezero kroz mrežu. Vidio je Bucu kako se klati gore — dolje, ali nije mogao čuti njeno dozivanje, jer je Henk upalio motor na čamcu. Čamac krene, a Bucina mala glavica postajala je sve manja i manja, dok nije konačno iščezla.

Puč je njuškao Munju ali ga nije pokušavao ugristi. Henk mu je jasno dao na znanje da ne smije dirati malu vidru. Munja zafrkta na psa, a onda zaključi da Puč nema zlih namjera. Užasavalo ga je osjećanje da je zarobljen u vedru. Munja je oduvijek navikao na mnogo prostora i slobodu kretanja. Ljutio se i gurao mrežu.

Kad je čamac pristao, Henk je spakovao i isporučio ribu. To mu je oduzelo dosta vremena. Napokon se vratio na čamac i uzeo vedro da ga ponese kući.

Neki Henkovi prijatelji zagledali su u vedro, složili su se da će Henk dobiti lijep novac za krzno kada vidra naraste i krzno bude prvoklasno.

— Nema joj se što zamjeriti, reče jedan.

— Čak te neće stajati ni novčića da je hraniš: imaš ribe, reče drugi smijući se.

Munja se dolje šćućurio i slušao ove neobične glasove. Njuškao je u pravcu ljudi i nije mu se svidio miris opori koji je od njih dopirao.

Uskoro se Henk odvezao iz malog pristaništa. Vedro se treslo i odskakivalo kad je kamion krenuo izbrazdanim putem, koji je vodio do napuštene farme na kojoj je Henk živio. Munja se prestane pribijati uz mrežu i pokušavala je izvirivati sa zadnjeg kraja kamiona.

Kad su stigli Henk istovari vedro u dvorište a Puč skoči sa svoga vozačkog sjedišta. Henk je zastao razgledavajući dvorište. Trebalo je pripremiti mjesto za vidru. Pogled mu se zaustavio na starom kokošinjcu. Morao je popraviti mrežastu, žičanu ogradu i zakucati daske preko svake pukotine.

Ovu je farmu Henk naslijedio od oca. Nije volio biti farmer, tako je zemlju prepustio divljini. Žbunje i drveće je izraslo po poljima koja su se nekada obrađivala. Jeleni su dolazili na livade a Henk nije imao ništa protiv njih. Nikada nije ustrelio jelena van sezone.

Henk ostavi Munju u vedru da bi sebi nešto pripremio za jelo. Kad se najeo, ostatke je dao Puču i uhvatio se popravljanja kokošinjca. Iako nije volio obrađivati polja, Henk je znao dobro prionuti na posao koji mu je pričinjavao zadovoljstvo. Sviđalo mu se praviti kavez za vidru i posao je brzo bio završen.

Munja je ležao čekajući da ga Henk dođe izvaditi iz vedra. Čak i kada ga je Henk izručio u kokošinjac, nije skakutao okolo. Ležao je sve dok čovjek nije zatvorio vrata i udaljio se sa psom. Tek tada Munja skoči i počme tražiti mogućnost za bijeg.

ZATOČENIK

Kokošinjac je bio namjenjen za dvadeset, trideset kokoši. Strana prema dvorištu je bila otvorena. Iznad poda je bio postavljen čitav niz kolaca na kojima se perad odmara a u samom podu su bili ugrađeni boksovi za gnijezda. Munja zaviri u kavez tražeći kakvu rupu ali nije mogao nijednu naći jer je Henk zakucao sva polomljena mjesta.

Munji se činilo da je u kavezu sputan. Imao je utisak da ga zidovi pritiskaju a zrak je bio ustajao i neprijatan. Munja izađe i optrča mrežastu ogradu frkčući na žicu. Nije bilo nijedne rupe kroz koju je mogao proći. Onda je pokušao na vrata ali su i ona bila zatvorena žicom.

Puč dotrči iz šupe u kojoj se nalazio njegov ležaj. Munja se popne na žičanu ogradu ispitujući pokriveni krov. Baci pogled dolje na psa i zafrkta. Puč mahne repom. Bio je već prihvatio vidru kao člana domaćinstva, i poželio da se igraju. Munja skoči na zemlju i provuče njuškicu kroz mrežu. I Puč se primaknuo pa im se nosevi na trenutak dodirnu. Munja bi vrlo rado skakao sa psom ali ih je žičana mreža dijelila. Puč je jurio dvorištem i vraćao se do mreže dok je Munja pažljivo jurio gore-dolje.

I tako započme prijateljstvo između čupavog psa i vidre. Munja nije zaboravio svoju porodicu ali mu je više nedostajala Buca. Nije mogao podnijeti da je zatvoren u tako malom prostoru. Provodio je sate jureći gore-dolje po ograđenom dvorištu kaveza. Mrzio je sam kokošinjac i nikada nije ulazio u njega čak ni kada je kiša padala. Kiša mu je godila. To je voda a on je volio vodu. Kad je kiša pljuštala po njemu, skakao je, bacao se obijesno s jedne strane na drugu kližući se po trbuhu i valjajući se.

Hrana mu se sastojala od ribljih glava i povremeno od ribe. Munja se navikao na čovjeka koji je svakog dana dolazio do tora i ubacivao mu hranu. Uvijek je imao dovoljno za jesti i lijepo je narastao.

Henk ga je uvijek promatrao sa zadovoljstvom. Nije se pokušavao sprijateljiti s vidrom. Lijepo se ponašao prema Munji tačno onako, kako se seljak ponaša prema svojoj stoci. Nije tražio prijateljstvo kojeg bi mu Munja rado pružio. Henka je jedino zanimalo da vidra naraste i da joj krzno bude prvorazredno.

Tako su prošli ljetni dani. Munja je održavao kondiciju jureći gore-dolje po toru a Puč mu je pravio društvo pa nije bio potpuno osamljen. Pas je često posjećivao kokošinjac, uvijek u nadi da će vidra izaći iz tora i igrati se s njim.

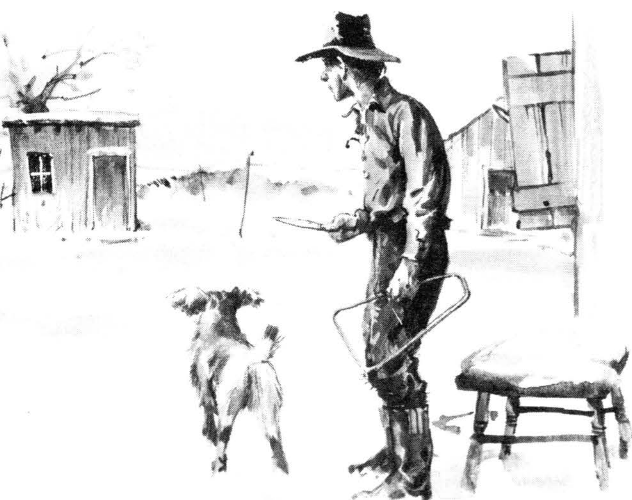
Došla je i jesen pa je Henk počeo razmišljati o postavljanju zamki. Izvukao ih je iz šupe gdje je držao svoj stari kamion. Izrezao je nove koce za učvršćivanje zamki. Pregledao je nekoliko bočica s mirisima koje je koristio kao mamac za svoje žrtve. Prestao je čak i pecati. Tako su nastali problemi i oko ishrane. Munja i Puč su sada često bili gladni. Ali to nije Henka nimalo zabrinjavalo. Svakog je dana očekivao snijeg a kad padne, ubit će vidru i oderati je.

Munja je proveo cijeli dan bez hrane. Predveče mu je Henk ubacio u tor jednu kost iz juhe. Puč koji je bio s njim, je počeo cviljeti jer ni on nije ništa dobio čitav dan. Henk pogleda kiselo psa.

Zašto ne uloviš sebi zeca? upita.

Puč mahnu repom. i ponovo zacvili. Čim se Henk udaljio prema kući, Munja je počela glođati kost. Oguli ono malo hrskavice i mesa i proguta. Da bi bolje pridržavao kost, nasloni je na ogradu. Puč provuče nos kroz jedan otvor tako, da je mogao lizati kost. Munja nije režao na njega. Rado bi podijelio kost sa psom da ih mreža nije dijelila.

Puču je bilo jako stalo do kosti. Počeo je rovati ispod mreže. Munja je skinuo svaku trunku mesa sa kosti čak je i srž oblizao. Onda sjedne i počme promatrati Puča. Pas mu dadne ideju. Možda je to način kako da se izađe van. Počeo je i on kopati s unutarnje strane mreže. Blato je letjelo na sve strane dok su pas i vidra kopali. Svaki od njih je iskopao rupu duboku oko pola metra. Pas je zario svoju glavu u rupu. I Munja gurnu dolje svoju njušku sa željom da pronađe izlaz ispod žičane mreže. Nosevi su im se dodirnuli ali je mreža bila između njih. Henkov otac koji je gradio ovaj kokošinjac, ukopao je mrežu duboko. I Puč i Munja su uskoro odustali od svojih pokušaja.

Slijedećeg je dana nebo bilo olovno sivo. Oblaci su visjeli nad glavom, nošeni hladnim vjetrom a onda je i snijeg počeo padati. Vijao je a vjetar ga je raznosio po suhoj travi i korovu u dvorištu.

Munja je trčao gore — dolje po toru. Snježna mećava ga je uzbuđivala. Nije mu bilo potrebno reći, da je to nastupilo novo godišnje doba. Nagon ga je opominjao da treba pronaći skrovište gdje se nalazi voda koja ne smrzava i gdje bi mogao naći hranu.

U toku poslijepodneva je mećava prestala. Napalo je mnogo snijega. Vjetar je prestao prije mećave i zemlja je bila pokrivena snježnim pokrivačem. Henk je izašao iz kuće. Pošto je očistio snijeg s klupe, spusti na nju kamen za oštrenje, ram za rastezanje kože i ručicu od čekića. Izvukao je nož i počeo ga oštriti na kamenu. Dok je oštrio, gledao je Munju kako šeta po toru gore-dolje. Vidrino zlato-mrko krzno je bilo glatko i debelo.

Puč je sjedio u snijegu pokraj Henka. Odjednom je počeo snažno lajati i skakati okolo. Henk je prestao oštriti nož i promatrao je što je to uznemirilo psa. Puč je ugledao srndaća koji je došao iz šume iščeprkati hranu na livadi ispod kuće.

Henk je vratio nož u korice na svom pojasu. Vidru je mogao ubiti bilokad, dok jelen može uskoro otići a Henk nije mogao propustiti priliku da dođe do sto-dvjesta kilograma mesa. Brzo je ušao u kuću po pušku.

Čim je krenuo, Henk je shvatio da ne može voditi psa, koji laje dok se bude prikradao jelenu. Puč još nije bio istreniran za lov. Henk se ponovo vrati u kuću i uzme mali konopac. Puč se opirao dok mu je stavljao konopac oko vrata, ali na kraju popusti. Išao je za Henkom do kokošinjca gdje ga ovaj priveza za vrata tora.

Henk je otišao a pas je užasno urlikao. Henk se ljutito okrene, onda izvadi crvenu maramicu iz džepa, nagne se nad psom, pritisne mu čvrsto leđa koljenom i onda mu zaveza njušku.

Ovo će te ušutjeti, reče osorno.

Henk se brzo udaljio. Planirao je da zaobiđe jelena a zatim da mu se približi iza skrovišta od balvana.

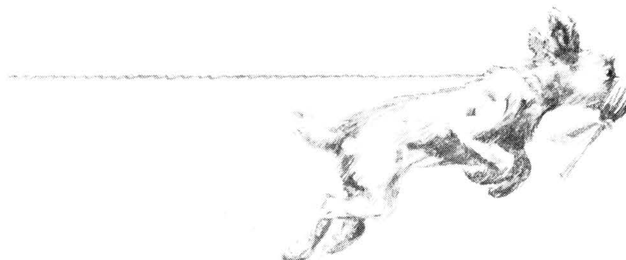
Procjenio je da iz obližnjeg skrovišta može nišaniti na rastojanju od dvjesto metara, što za njega nije predstavljalo nikakvu teškoću.

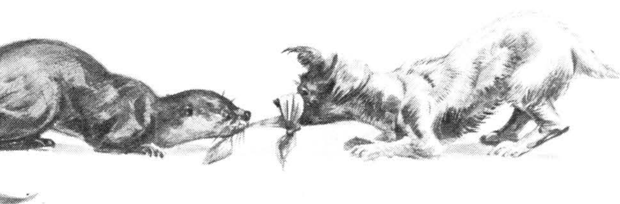
Munja je radoznalo promatrao kako Henk veže psa. Nije znao zašto pas toliko laje. Lajanje je bilo uzbuđeno ali ne i ljutito. Sada je promatrao psa sa zavezanom njuškom kako se otima na konopcu, pokušavajući slijediti Henka. Munja pritisne nos na mrežu koja je pokrivala okvir vrata. Htio je pomoći Puču ili se samo želio igrati.

Odjednom Munja primjeti da se kod svakog trzaja Puča, konopac snažno savija. On gurne glavu u taj otvor ali se Puč vrati i vrata snažno tresnu. Munjina je glava ostala ukliještena i on se otimao pokušavajući zadnjom nogom odgurnuti vrata i tako se osloboditi. Ali mu se glava još više zaglavi. Puč se primaknuo da vidi što se događa. Provukao je nos do Munjine glave i htio je liznuti vidru ali nije uspio jer je bio vezan. Munja je već počeo gubiti dah dok je gurao vrata jer je povećavao pritisak na svoj vrat.

Onda odjeknu Henkova puška. Puč se uznemirio i počeo je odskakivati od vrata, vukući konopac. Vukao je tako jako da je pao na leđa. Od silnog pritiska se vrata odjednom otvore i Munja kroz otvor kliznu van iz kaveza.

Konačno se našao na slobodi ali nije imao pojma o tome, da će ga ubiti ako ostane ovdje. Otrčao je do Puča i počeo trčkarati oko njega i umiljavati mu se. Zanimala ga je crvena maramica i on je onjuši. Puč se toliko udario od pada da se još nije bio digao. Kad se podigao, otkrio je da se užasna vrpca koja mu je stezala vrat prekinula. Munja se još interesirao za maramicu. Onda Puč trgne na jednu a Munja na drugu stranu i maramica se odvezala.

Čim je osjetio da mu je njuška slobodna, Puč snažno zalaje. Zatim optrča oko tora i pojuri prema livadi da pronađe Henka. Munja pojuri za njim. Lovili su se nizvodno, skrivajući se u žbunju. U međuvremenu je Henk vukao jelena prema šumarku. Tu ga je objesio da bi ga lakše oderao. Čuo je psa kako laje, ali nije mario jer je već imao svoj plijen.

Puč je prestigao Munju. Njegove su noge bile duže i dubok snijeg mu nije smetao. Munja je morao riti kroz snijeg. Ubrzo, Puč je nestao preko jednog smeta a Munja se držao njegovog traga. Iako je stigao do vrha smeta, Munja se zaustavio da razgleda okolinu. Puč je nestao u šumarku i pronašao Henka ali je za sobom ostavio jasan trag.

Munja je neko vrijeme oklijevao. Ispod sebe je ugledao neki potok i osjeti neodoljivu želju da se vrati putem kojeg je tako dobro poznavao. Spustio se niz kosinu raspršujući snijeg. Na pola puta do potoka nije više bio u zavjetrini i suoči se s jakim vjetrom koji mu je zasipao lice snijegom. Kako se Munja kretao, snijeg je odmah brisao njegove tragove.

ZIMA

Prošlo je nekoliko mjeseci otkako je Munja posljednji put ušao u potok i zvuk vode koja teče ispuni ga divljom radošću. Stigao je do potoka i zaronio duboko. Ronio je držeći se dna. Jedna je riba izašla iz rupe ispod obale. Munja je pojurio i

uhvatio je. Zatim ispliva na obalu da pojede svoj plijen.

Oko obale potoka uhvatio se tanak sloj leda najavljujući ono što će tek doći. Munja je pojeo ribu i nagonski krenuo uz zaliv natrag prema mjestu gdje je bio s Bucom. Išao je ustrajno zaustavljajući se samo da uhvati ribu kad je bio gladan. Noć ga je zatekla daleko od Henkove farme. Prenoćio je u rupi ispod podnožja jednog velikog drveta.

Te je noći temperatura pala ispod nule, zamrzavajući svaku vodu koja nije dovoljno brza. Bare su bile zatvorene ispod leda a svaki je vir bio zamrznut odozgo. Jedino su brzaci ostali slobodni.

Bilo je to vrijeme kada bi Munji dobro došlo iskustvo neke vidre koja se već suočila sa zimom. Da je bio s Majkom ili sa Sivkom, oni bi ga odveli do zaklona odakle bi mogao doći do duboke vode. Pronašli bi potok koji skače preko kamena i tako stvara ulaz u baru. Munja nije poznavao takva mjesta. Preostalo mu je jedino da se prepusti slučaju.

Tjedan dana nakon bijega, vrijeme je bilo strašno hladno. Munja je morao svaki dan putovati da stigne do vode koja nije smrznuta. Ali nije odustajao. Slijedećeg je tjedna mećava trajala tri dana i nanijela je skoro metar snijega pa se još teže i

polaganije putovalo. Munja je često upadao ispod površine snijega.

Nakon mećave je ponovo zahladilo i Munja je jednog dana putovao cijeli dan od rane zore do mraka ne naišavši na nezamrznutu vodu. Tada je naišao na ribnjak s malim otvorom za zrak na mjestu gdje se potok ulijeva. Pokušao je razbiti led oko ruba rupe ali uzalud jer je led bio predebeo. Te noći je spavao na obali pokrivenoj snijegom i praznog trbuha.

Slijedećeg jutra je Munja dalje krenuo u potrazi za hranom. Nije bio jedina izgladnjela životinja. Divlja mačka, lisica i kojot su također krenuli u lov. Svi su se zečevi zavukli pod snijeg.

Sutradan nakon mećave, Munja je sreo jednu od ovih opasnih životinja. Probijao se kroz snijeg do vrh brda kad odjednom opazi divlju mačku kako krči put uzbrdo prema njemu. Odmah je opazila Munju. Bila je strašno gladna i spremna da napadne čak i odraslu vidru. Jurnula je prema Munji režeći.

Munja je bio isto tako gladan kao i divlja mačka ali oprezniji. Znao je da je ova životinja krvoločna

i da je spremna da ga napadne. Izdigao se visoko iznad snijega, ispružio kandže i zafrktao. Mačka se zaustavila na nekoliko metara ispred njega i nakostriješila. Onda je započela obilaziti nadajući se da će se primaknuti odostraga i skočiti na leđa. Munja se stalno okretao da bude okrenut licem prema ovoj opasnoj životinji. Konačno, mačka skoči. Munja je zaronio u dubok snijeg kao što bi zaronio u vodu da je to ribnjak. Već je bio nestao kad je mačka bila na zemlji.

Desetak metara dalje od mjesta gdje je stajala mačka, Munja izviri glavu iz snijega. Morao je napuniti pluća zrakom. Mačka odjednom skoči na njega. Munja se zagnjurio u snijeg, sjekući pod pravim kutom stazu kojom je malo prije došao. Opet je prešao desetak metara prije nego što je ponovo izašao na površinu. Ovaj put je samo izvirio nosom prije nego li je opet zaronio u snijeg. Slijedeći put je izvukao glavu ali mačke nigdje nije bilo pa je produžio niz padinu. U daljini je ugledao veliki ribnjak. Bio je pokriven snijegom ali je to bila voda.

Munja prokrči put do ribnjaka, koji je imao kružnu branu na donjem dijelu. Ovu branu napravile su mnoge generacije dabrova. Svake je godine postajala deblja a ribnjak iza nje sve dublji. Munja mu se približio s donje strane. Zastao je na trenutak kraj dabrove kućice, i onjušio otvor za zrak koji je vodio u donje prostorije. Osjetio je samo slab životinjski miris obzirom da je kućica bila nenastanjena.

Munja je čuo žubor vode koji je dopirao s jezera pa je potrčao u tom pravcu. Popeo se na vrh brane do otvora gdje se voda prelijevala preko nje. Tu je naletio na jednu rupu zatrpanu granjem i šibljem. Munja je šmugnuo među granje. Izvijao se i koprcao sve dok se nije našao u vodi ispod leda.

Najprije je pomislio na ribu. Za nekoliko trenutaka je opazio cijelo jato riječnih pastrmki i on uhvati jednu. Ali kad se pokušao vratiti, otvor je bio zatvoren. Kad je ulazio, on je za sobom povukao svu masu grančica i sad se nije mogao probiti natrag. Morao je naći mjesto, gdje će pojesti ribu i uzeti zraka. Počeo je pretraživati ribnjak pa je tako stigao do ulaza u dabrovu kućicu. Uvukao se unutra, spustio ribu i sjeo dahćući. Čim mu se povratio zrak, počeo je jesti ribu.

U jazbini je pronašao ležaj od isitnjene kore drveta. Svjež zrak je ulazio kroz otvor na stropu napravljen od blata i vrbovog pruća. I tako je slučajno Munja otkrio ovaj zimski raj. Ovdje je mogao ostati sve dok ne otčepi onaj izlaz.

Uskoro je rješio problem ostajanja ispod leda. Otkrio je da mjehurići zraka koje izdiše obnavljaju kisik u vodi i da se stalno skupljaju u jedan veliki mjehur.

Prvih nekoliko dana je proveo istražujući jezero. Obuhvatio je nekoliko jutara zemlje i na suprotnom kraju su se nalazile još dvije dabrove kućice — obje naseljene. Živjelo je po dvanaestero dabrova u jednoj kotoniji. Kad se jednom vrtio oko njihovog skloništa, među panjevima oko najdubljeg dijela ribnjaka, napala su ga dva stara mužjaka. Tu se nalazilo njihovo skladište hrane. Zato su bili spremni čak i da se bore da ga odbrane. Munja je bio brži plivač od dabrova i mogao je roniti i izvijati se kao pastrmka te tako izbjeći njihove oštre zube. Ali on je bio jako radoznao, zašto dabrovi čuvaju ovo skrovište. Vratio se ponovo na isto mjesto ali su ga trojica bijesno napala. Nakon ovoga je Munja ostavio dabrove na miru. Nisu to bile životinje za igru.

Još je jedna životinja dolazila na jezero. Bila je to divlja mačka. Zastala je pred jazbinom u kojoj se Munja sklupčao na isitnjenoj kori drveta. Njuškajući u pravcu otvora za ventilaciju, mačka je osjetila Munju i počela grepsti noktima prema njemu. Ali dabrovi grade jake kućice koje mogu podnijeti i napadaje medvjeda. Munja je bio zaštićen sa trideset centimetara smrznutog blata pa je mačka konačno odustala od svoje namjere i otišla.

Nije se imalo mnogo što raditi ispod leda ali se Munja nije osjećao sputan kao kad je bio Henkov zarobljenik. Svakog je dana odlazio na pecanje, a kad bi se najeo krenuo bi u dugu šetnju kroz ribnjak. Najveći dio vremena je provodio u spavanju. Bio je stalno svijestan da je sam i ako se više nije sjećao Majke, Sivka i Tanane, nikada nije zaboravio Bucu.

U proljeće, čim snijeg otopi i on bude slobodan, ići će tražiti predstavnike svoje vrste.

Kako se proljeće približivalo, on je svakog dana pokušavao naći izlaz ispod leda. Ali, ribnjak je još uvijek bio zaleđen svuda naokolo do kuda je Munja mogao stići a to je bilo sasvim malo. Potok koji se ulijevao u ribnjak je bio vrlo malen i plitak. Da ga jedan izvor nije natapao, smrznuo bi se do dna.

Konačno je stigla sloboda s vjetrom koji je puhao preko šume. Vjetar je bio topao pa je otopio snijeg

i omekšao led. Snažne bujice su pretvorile mali potok u razbjesnjelu rijeku. Od snažnog pritiska vode, led je pukao, lomio se i podizao na gore. Munja je pronašao veliku pukotinu i izvukao se na površinu leda. Nije zastao ni trenutka da pogleda unatrag već je odmah krenuo na kopno.

PROLJEĆE

Snijeg još nije sasvim nestao sa zemlje. Ležao je svuda na obalama gdje je padala sjena mladog lišća koje je izbijalo iz pupoljaka.

Munja je stalno bio vani. Imao je dosta snijega i leda. Volio je mirisati vlažnu zemlju ugrijanu suncem. Vlati zelene trave su stršale iz zemlje a nekoliko ranih cvijetova je već procvijetalo. Munju je obuzeo neki nemir, koji ga je stalno tjerao da se kreće, da nervozno skače i da juri.

U jednoj dubokoj uvali je nabasao na srndaća koji brsti pupoljke s niskog žbunja. Rogovi su mu tek počeli izbijati. Bili su mekani i mesnati, pokriveni tamnom, kratkom dlakom. Srndać je podigao glavu, pogledao Munju i naćulio uši. Znao je da Munja nije neprijatelj. Sagnuo je glavu i dalje brstio.

Munja je stajao na stražnjim šapama, održavajući ravnotežu svojim bujnim repom. Prednje šapice je smjestio na svoje tamne grudi. Proučavao je srndaća izbliza. Srndać je udario kopitom i zafrktao. Nije bio raspoložen za igru. Izgladnio je preko zime i jedino ga je zanimalo da jede i povrati snagu. Munja je odlučio da se udalji.

Iz uvale se Munja popeo na brijeg a odande se spustio na potok. Zaronio je i uhvatio jednu veliku

ribu i izašao na obalu da je pojede. Na drugoj strani obale je iz šipražja isplovilo par divljih pataka. Patak je imao raskošnu, crvenu glavu išaranu živim bojama. Patka je bila mnogo manja i bila je tamne boje. Oni su primjetili Munju ali su znali da on nije neprijatelj. Munja ih je promatrao dok su prolazili kraj obale na kojoj je jeo ribu. Rado bi im se pridružio za igru ali nije ni pokušao jer je znao da bi patke odmah odletjele.

Kad je završio svoj obrok, otišao je niz potok. Putovao je manje od jednog kilometra i stigao do velikog ribnjaka. S jedne strane je bio zaklonjen brijestom čije su se grane širile iznad vode. Munja se popeo na visoku obalu i pogledao dolje u vodu. Sav uzbuđen je ugledao malu vidru, živahnu, koja je plivala po ribnjaku. Jako je bila slična Buci. Munja se nejasno sjećao Buce ali je sjećanje oživjelo čim je ugledao malu vidru.

Brzo se spustio niz obalu, zaronio u vodu i uputio prema maloj ženki — vidri. Ona je podigla glavu i počela ga promatrati. Kada se sasvim približio, iskesila je zube i počela frkati. Ako je to Buca, onda ga nije prepoznala. Munja je počeo pažljivo cviliti i još malo se približavati, pružajući svoju njuškicu prema njoj. Ona se pripremila da ga ugrize i zafrktala je glasno. U tom momentu je na površinu izronio veliki mužjak-vidra. Zafrktao je bijesno i pojurio prema Munji koji se tako zbunio da se u prvom času nije ni pomaknuo. Ali, mužjak ga je čvrsto uhvatio za vrat pa se Munja počeo koprcati. Jedva se izvukao i pobjegao što je brže mogao. Veliki mužjak ga je lovio preko ribnjaka. Munja je zaronio i uputio se prema suprotnoj strani ribnjaka. Kada je izronio, ugledao je veliku i malu vidru kako zadovoljno trljaju noseve.

Munja im se htio pridružiti ali se bojao da ga ponovo ne napadnu. Veliki mužjak se uputio ka suprotnoj obali a mala vidra ga je slijedila. Izašli su iz ribnjaka i uputili se uzbrdo. Munja je zaplivao preko ribnjaka i izašao na obalu. Dvije vidre su se kretale vrlo brzo i Munja potrča uz kosinu sa željom da ih stigne. Možda ovaj put velika vidra neće skočiti na njega. Par vidri je nestao u šumi. Munja se probijao kroz šiprag i zaustavljao da osluškuje i promatra jer nije bio sasvim siguran u kojem su pravcu vidre otišle.

Zatim se zaustavio u blizini gnijezda štakora koje je bilo napravljeno od gomile pruća, lišća i trave.

Vjetar mu je donosio jak miris štakora. Iz gnijezda su dopirali krikovi straha i bola a onda odjednom sve utihne.

Munja se primaknuo gnijezdu. Divlji krikovi su utihnuli a divlja lasica je izletjela van. Napala je porodicu štakora i pomislila da joj Munja ugrožava lovački teren. Bila je to opasna i neustrašiva krvožedna životinjica koja se nije uplašila Munjine veličine. Režeći, lasica skoči na Munju i zarije mu nokte u nogu. Munja se pokušavao otresti lasice, ali mu ona još dublje zarije nokte. Tada Munja zubima zgrabi lasicu za leđa. Dobro je zagrizao i prelomi joj kičmu. Vitko tijelo se omlitavilo i palo na zemlju. Munja ga gurne njuškom tiho frkčući. Prošao je iznenadni nastup bijesa i sad je radoznalo promatrao životinjicu koja ga je napala. Lasica trgne zadnjim nogama a onda se umiri. Munja je opet gurne ali — bila je mrtva.

Munja se opet vratio na ribnjak na pecanje a onda se sunčao na obali. Susret s one dvije vidre je još više pojačao želju da nađe Bucu, ili bar neke druge vidre koje bi ga prihvatile i dozvolile mu da im se pridruži. Ubrzo je ustao i produžio svoje putovanje uz potok.

Munja se sada nalazio na terenu koje mu je trebalo biti poznato — na terenu gdje su se nalazile ribarske kolibe i posjetilišta. Da je bio nešto stariji kad je krenuo na prvo putovanje, sjetio bi se. A ovako, sasvim ih je zaboravio.

Napustio je potok kojeg se držao i prešao preko grebena. Ispod njega je ležala duboka rijeka. On je pažljivo pojurio kroz žbunje i s visoke obale zaronio u vodu. Kad je izronio, ugledao je čovjeka koji peca. Čovjek je nosio visoke gumene čizme i zagazio je u vodu malo dalje od obale. Pecao je udicom sa srebrnastom umjetnom muhom.

Munja je bio oprezan. Duboko je udahnuo, zaronio i otplivao do ribara da ga pogleda ispod vode.

Ribareve su noge bile dugačke i velike a Munji se zbog valova učinilo da se njegovo tijelo ljulja i izvija iznad vode. Munja se okrenuo i otplivao. Ribar je daleko zamahnuo mamac koji je pao u blizini Munje. Ribar ga je pustio da potone pola metra, prije nego što je počeo namotavati konac. Presijavajući se pri svakom pokretu udice, umjetna mušica je izgledala kao živa.

Presijavanje mamca je privuklo pažnju mlade vidre, kao što bi namamilo štuku ili koju drugu ribu. Munja je pojurio prema njemu. Plivao je iznad njega pazeći da ga ne dotakne sve dok ne bude siguran što je to, ali je slučajno tijelom dotaknuo konac. Ribar je pomislio da se nešto uhvatilo i snažno je zamahnuo štapom udice unazad. I istog su se trenutka dvije kuke pričvrščene na umjetnu muhu, zarile u Munjino rame. Munja je poskočio u stranu od velikog bola.

Konac na ribarevom kalemu se sasvim odmotao pa je ribar počeo namotavati ručicom. Bio je siguran da je uhvatio velikog vodenog štakora, i nije htio previše zatezati svoj pribor. Najprije se želio malo poigrati svojim plijenom: umoriti ga prije nego li ga izvuče. Imao je dovoljno konca i htio je njime pažljivo rukovati. Polako ga je zatezao ali ne previše.

Munja je nagonski osjećao da kukica u njegovim leđima ima neke veze s čovjekom kojeg je vidio. Borio se protiv konca. Ali njegova je koža otporna i kukica se nikako nije otkidala, tako da je on poletio prema sredini rijeke. Na suprotnoj strani ispod gomile žbunja i trave koji su se nadnijeli nad obalom, on je isplivao. Morao je uzeti zraka. Kako se prestao kretati, ribar je počeo vući konac ne bi li svoju mrežu potaknuo na kretanje. Munja je osjetio jak bol i počeo se kretati uz rijeku. Ali zatezanje konca ga je usporavalo pa se okrene i dvostrukom brzinom krene niz vodu. Mogao je plivati brzo kao kakva riba. Konac je popustio a ribar počeo žurno namotavati.

Nizvodna struja je pomagala Munji da se još brže kreće. Upravo kada je olabavljena nit bila sasvim namotana, on je plivao najvećom brzinom. Konac se jako zategnuo i povukao kukicu. Ona je izdržala nekoliko sekunda a onda se olabavila. Munja je nastavio plivati i ponovo je izronio ispod jednog zaklona na obali. Konačno se oslobodio kukice.

Razočaran ribar je namotao svoj konac. Veliki je plijen pobjegao ali će bar imati što za pričati svojim prijateljima kad se svi navečer skupe u kolibi. Vratit će se opet na isto mjesto da još jednom pokuša uhvatiti velikog vodenog štakora.

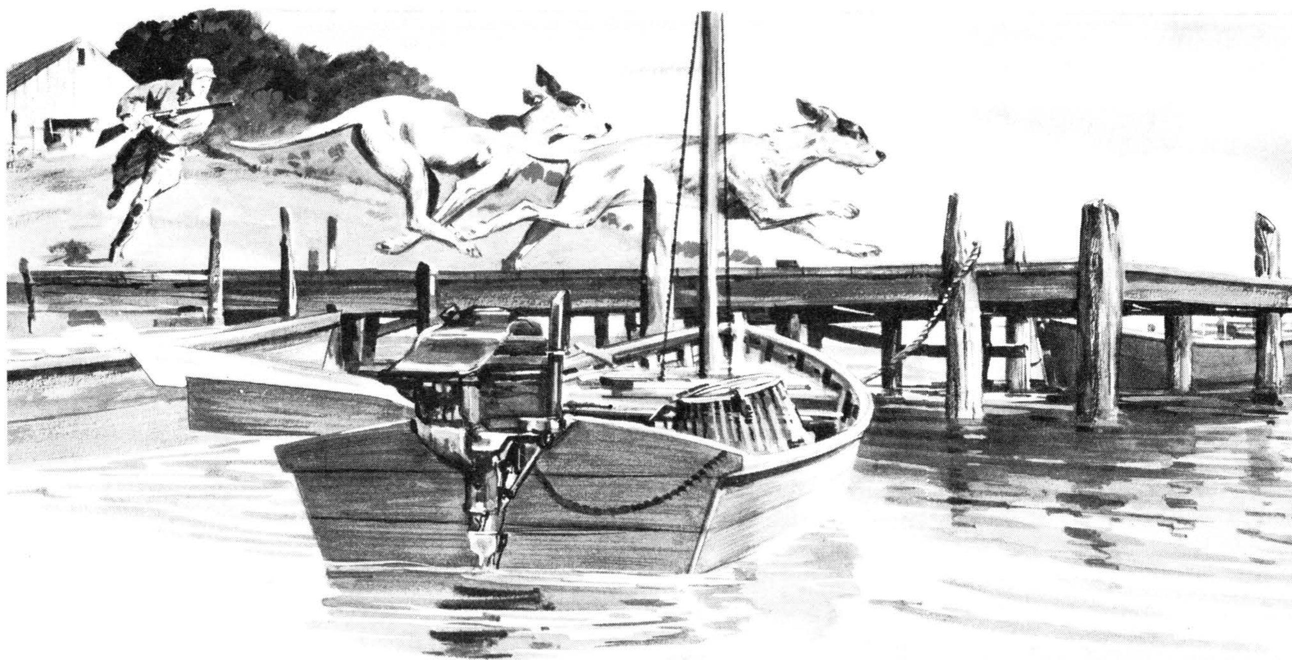
Munja je ostao na obali sve dok ribar nije otišao. Ponovo je krenuo uzvodno ali je plivao sasvim uz obalu. Kad je stigao do napuštene dabrove jazbine, ušao je unutra i sklupkao se. Borba s ribarom ga je zamorila. Odmah je zaspao i nije se probudio nekoliko sati.

Nikada prije Munja nije imao razloga da se boji čovjeka. Čak i u Henkovom zarobljeništvu se nije loše s njim postupalo. Ali iskustvo s ribarom ga je zaista preplašilo. Bol u ramenu je bio vezan uz čovjeka i odsada će Munja biti obziran prema ljudima.

NOVA OPASNOST

Putujući uz rijeku Munja je često skakao iz vode i istraživao šumu oko rijeke. Tada je stigao do kolibe »Duga«. Lajanje psa ga je potsjetilo na Puča i on je pojurio prema ivici čistine. Iz zaklona od

žbunja je promatrao teren oko kolibe. Sama koliba je u stvari bila velika zgrada sa prostranim tremom na prednjoj strani. Nekoliko je ljudi sjedilo na sjenovitom tremu i razgovaralo a jedan je na livadi pokušavao ubaciti golf-lopticu u rupu. Bijelim štapom je udarao loptu koja je naglo skretala u rupu i nestajala. Činilo se kao da lopta neće nikada izmaknuti čovjeku. Uvijek ju je izvukao i ponovo udario.

Ispod glavne zgrade su se nalazile sporedne, uključujući i jednu šupu u kojoj su bila parkirana kola i ambar s torom. Munja je ugledao konje u toru i sjetio se seljačke zaprege koje su se on i Buca uplašili. Nije se namjeravao približavati konjima ili ljudima ali nedaleko od tora se nalazila psetara s dva psa u ograđenom dvorištu. Sjetivši se Puča, Munja je mislio da su mu psi prijatelji i da se može igrati s njima.

Munja je potrčao naprijed, držeći se zaklona. Kad je stigao ispred kaveza, uputio se prema njemu. Žbunje je raslo gotovo sve do dvorišta. Stupio je na otvoren teren pažljivo i glasno zafrktao te potrča prema kavezu.

Ono što se dogodilo je potpuno zaprepastilo Munju. Bijesno lajući, psi su nasrnuli na ogradu. Munja se ukočio i zagledao u lica razjarenih pasa. Njihovo režanje i svjetlucavi, iskeženi zubi su ga prestrašili. Znao je da mora bježati ali se skoro cijelu minutu nije mogao maknuti s mjesta.

Iz ambara je žurno izašao čuvar lova. Kad je ugledao Munju, požurio je natrag po svoju pušku. Munja ga je opazio i prva mu je pomisao bila da potraži sigurnost u dubokoj vodi. Potrčao je prema rijeci utabanom stazom koju koriste ribari i lovci.

Za to vrijeme je čuvar uzeo svoju pušku i otvorio

vrata psećeg kaveza. Dva su velika lovačka psa izletjela iz kaveza i jurnula niz stazu. Čuvar lova je trčao za njima.

Kad je došao do pristaništa za čamce, koji su pripadali kolibi, Munja je naglo skrenuo i potrčao uzduž čamaca. Psi su ga pokušavali uhvatiti za rep kad je skakao u vodu. Onda su se zaustavili na doku i počeli glasno lajati, dajući svom gospodaru do znanja da su doveli vidru u škripac.

Munja je duboko zaronio i zaplivao brzo rijekom. Nije mogao ni čuti ni vidjeti pse i osjećao se sigurno. Plivao je uzvodno sve dok mu nije nestalo zraka. Osvrnuvši se, prema doku, vidio je pse i čuvara lova pokraj njih. Munja se nije plašio jer dosada još nije naišao na stvorenje koje može po brzini u vodi da se takmiči s njim. Ali on nije poznavao pušku koja ga može ubiti iz daljine.

Dok ga je Munja promatrao, čuvar nanišani puškom i opali. Nijedna životinja osim gnjurca i barske kokoši nema tako izoštren vid kao vidra i tako je Munja ugledala zrno u letu. Odmah je zaronio a metak je zaljuljao vodu iznad njega. Nešto sačme ga je okrznulo po leđima i glavi i on od boli ode u dubinu vode. Bio je to pravi šok, kad je otkrio da ni u vodi nije siguran od čovjeka. Počeo je usplahireno plivati.

Na obali su psi lajali glasno i pomamno. Navikli su da čim njihov gospodar opali iz puške, uvijek ima divljači za donijeti — kakva divlja patka, guska ili rakun srušen s drveta. Zato su skočili u vodu i zaplivali prema mjestu gdje je hitac zaparao vodu.

Munja je bio prinuđen da izađe na površinu i uzme zraka. Tada ugleda oba psa kako plivaju prema njemu. Lajali su a čuvar lova opali i drugi metak. Munja je bio dovoljno daleko da je mogao zaroniti prije nego što je metak stignuo. Opet se bacio u dubinu vode. Čuvar je napunio pušku i potrčao obalom glasno potstičući pse. Ali su oni u poređenju s Munjom bili slabi plivači pa su ostali daleko iza njega.

Munjino povjerenje u bezbjednost koju voda pruža, bilo je toliko narušeno da je sad odlučio

krenuti kroz šumu pokraj rijeke. Starija, iskusnija vidra bi ostala u rijeci i lako umakla. Tako su psi izašli iz vode i nanjušili trag Munje. Ostavili su čuvara daleko od sebe i odjurili naprijed sigurni da će opet vidru dovesti u škripac.

Munja je preskočio jedan oboreni panj i sakrio se u gusto šipražje. Zastao je nekoliko trenutaka i osluškivao a onda se uputio prema šumarku. Trčao je brzo ali se njegove kratke noge nisu mogle nadmetati s dugonogim psima. Munja je osjećao da su sve bliže i počeo je tražiti mjesto gdje će se sakriti. Nigdje nije vidio neku rupu gdje bi se mogao zavući ili gomilu kamenja u koju bi se sakrio. Nastavio je trčati uzbrdo i kad se približio vrhu, osvrnuo se. Psi su se primicali. Trčali su širom otvorenih ustiju i njihovi su crveni jezici bili isplaženi preko bijelih zubiju.

Kad je bio na vrh brda, Munja je bio prisiljen preći preko otvorene livade. Nije se usudio vratiti natrag iako je nagonski osjećao da će psi jurnuti na njega čim izađe na čistinu. Pretrčao je preko livade i zario se ispod najniže bodljikave žice na ogradi.

Odjednom, našao se licem u lice s novom i užasnom opasnošću — velikim džerzijskim bikom. Munja se zaustavio gotovo pred samu vlažnu njušku bika. Frkčući i kopajući zemlju nogama, bik obori glavu naniže. Prije nego što je Munja mogao skočiti u stranu, dva savijena roga su ga uhvatila i bacila visoko u zrak.

Munja je s treskom pao na drugu stranu ograde. Ležao je u travi mukom povraćajući dah. Psi su lajali a bik je rikao. Sjedeći, vidio je kako psi love bika po livadi. On je brzo potrčao pokraj ograde prema drvenim vratima i sakrio se u žbunje.

Čuvar je stigao do ograde i počeo zvati pse. Istog je časa preko pašnjaka dojurio razbjesnjeni seljak s vilama u rukama. Čuvar je dozivao pse k sebi. Kako je seljaku objasnio o čemu se radi, poveo je pse pokraj ograde i vodio dok nisu otkrili Munjin trag. Čuvar je dosta izgubio u vremenu ali se nije zbog toga zabrinjavao. Znao je da vidra nije mogla otići daleko i da će je psi ubrzo stići.

Munja je jurio kroz šumu. Predomislio se što se tiče rijeke i htio se vratiti do vode. Na suhom neće nikada biti u stanju pobjeći. Promjenio je pravac i krenuo nizbrdo. Uvijek je nalazio rijeku ili potok između brda pa se nadao da će i sada biti tako. A vodu je trebalo naći što prije jer mu se dah već pretvorio u kratko i bolno dahtanje dok su mu koraci postajali sve kraći.

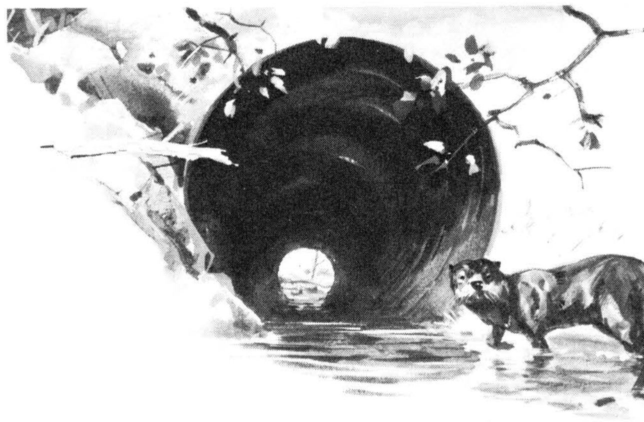
ODVODNA CIJEV

Ispred Munje se nalazila duboka, uska jaruga. Bez razmišljanja se brzo spustio nizbrdo i zaustavio u plitkoj bari. Na dnu jaruge je žuborio potok ali, kao i bara, bio je preplitak za plivanje. Psi su se već kotrljali niz padinu pa Munja pojuri niz potok. Skoro odmah je primjetio da je jaruga blokirana. Nije se mogao vratiti jer su ga psi gonili. Iznad jaruge je vodio put preko jednog strmog nasipa, od prilike devet metara visok. Jedino mu je preostalo da se uzvere gore, i on potrči prema nasipu, gacajući po potoku.

Onda je primjetio veliku crnu rupu, okruglu — otvor odvodnog kanala koji je prolazio ispod nasipa i koji je u stvari bio velika cijev s promjerom od jednog metra. Dok se odmarao, psi su ga dostigli i jedan od njih ga uhvati za leđa. Munja se izvio i

zario zube psu u njušku. Bijesno urlajući pas ga pusti i ustukne natrag.

Munja je pobjegao u odvodni kanal i potrčao nekoliko metara. Zaustavio se na mjestu gdje je kamenje pregradilo dio cijevi i napravilo baru. Ušao je u malu baru i osvrnuo se. Na početku cijevi se vidio krug svjetlosti i na svjetlu su se nazirala dva psa, kako dozivaju čuvara lova. Onaj s ugrizenom njuškom je stajao po strani, kao da se nije više nikada želio približiti vidri. Munja je osjetio da psi neće krenuti unutra za njim.

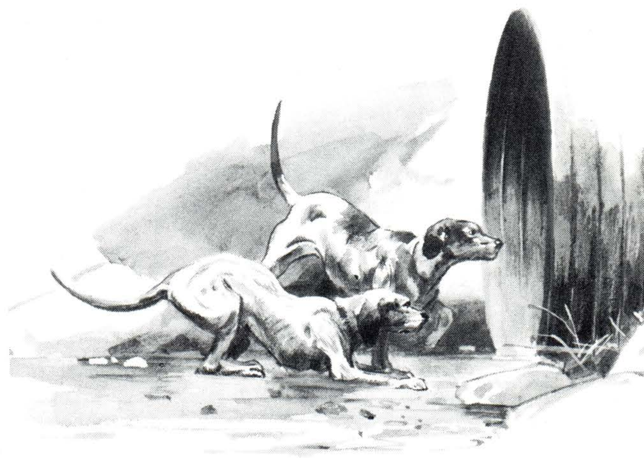
Ubrzo je stigao i čuvar. Nekoliko trenutaka je zavirivao u cijev slušajući Munjino frktanje. Onda je privezao jednog psa na ulazu u cijev a drugog je odveo preko brda do drugog kraja cijevi i tu ga privezao. Ostavio je pse da čuvaju oba izlaza za bijeg a on je pripremao sve što je potrebno da bi istjerao vidru.

Munja je odlučio pokušati pobjeći. Htio je sići do potočića koji će ga odvesti do duboke vode. Otpuzao je do prednjeg otvora a pošto je svjetlost iz otvora osvjetljavala unutrašnjost cijevi, to se kretao vrlo pažljivo. Primaknuo se sasvim do ivice da bi mogao pogledati van ali je odmah ustuknuo. Jedan od pasa koji je ležao uz sam otvor, skoči na njega. Srećom, lanac mu nije dopuštao da uđe u cijev.

Munja je jurnuo natrag prema maloj bari i nakon pola sata pokušao izaći na gornji otvor, ali je ovdje zatekao drugog psa kako leži na samom ulazu u cijev. Pas ga je čuo i počeo je urlikati i režati. Munja se vratio do bare i opet legao u hladnu vodu. Morat će pričekati dok psi ne odu.

Čuvar se vratio noseći lopatu i dva koca na kojima je bio pričvršćen kanvas. On koce postavi na gornji dio odvodnog kanala i tako napravi branu koja nije dopuštala da voda prođe kroz cijev. Voda se počela vraćati i ubrzo se napravila lokva. Čuvar je odvezao pse i odveo ih na donji otvor. Oni su znali što trebaju čekati. Svoju žrtvu su prignječili a njihov gospodar će je tjerati iz cijevi.

Čim je nestalo svjetlo na gornjem ulazu, Munja je shvatio da je u opasnosti. Na donjem kraju je nazirao glave pasa uokvirene svjetlošću i čuo je njihovo lajanje i režanje. Ali nije očekivao bujicu prljave vode koja se sručila na njega, kad je čuvar skinuo branu. Čuo je tutnjavu vode koja se slijevala niz cijev ka donjem otvoru. Nije napravio ni nekoliko koraka a voda se sruči na njega. Dok ga je voda vukla kroz ispusna vrata ispod rezervoara, ponovo je došao u situaciju kao jednom davno, da se ne može boriti protiv vode. Kotrljao se duž cijevi, prevrtao i zaplitao, udarajući u razne otpatke u prljavoj, blatnjavoj vodi. Onda je izletio zajedno s prljavom vodom i navalio na pse. Nekoliko tre-

nutaka je trajalo bjesomučno kovitlanje ali je napokon Munja uspio isplivati na površinu. Duboko je udahnuo i pogledao okolo. Voda se razlila po koritu potoka i ispod njega. Psi su nestali. Kako su bili slabiji plivači od Munje, voda ih je odvukla i oni su se utopili.

Prije nego što je zaronio i otplivao nizvodno, Munja baci pogled na čuvara lova na vrhu nasipa. Ovaj nije vidio vidru. Spuštajući se niz obalu, dozivao je svoje pse. Plan mu nije uspio. Namjeravao je istjerati Munju iz cijevi, ali je dopustio da se previše vode nakupi iza ustave. Pošto je prešao skoro kilometar puta niz potok uzaludno tražeći svoje pse, on je odustao od daljnjeg traganja.

Dok se čuvar lova vraćao kući, Munja je plivao ne smanjujući brzinu sve dok nije stigao do jednog potoka. Nije se još sasvim oslobodio straha ali se osjećao bezbjednijim. Ogladnio je i nakon nekoliko minuta sjeo na obalu i jeo ribu. Dok je jeo, često je zastajao i njušio zrak, gledao okolo i osluškivao. Iz šume je dopiralo samo dozivanje ptica, sitni glasovi zečeva i šumskih miševa kao i šuštanje lišća u krošnjama drveća. Svi ti zvukovi su mu bili bliski i ulijevali su mu sigurnost, ali ih je ipak pažljivo osluškivao. Nije više bio mlada, bezbrižna vidra.

Kad je završio ručak, umio se a zatim skliznuo u potok i zaplivao nizvodno. Ponovo je osjetio snažnu želju da pronađe pripadnike svoje vrste. S vremena na vrijeme bi zafućkao u nadi da će mu se neka vidra odazvati, ali nije dobivao odgovora. Tada iza jedne krivine ogleda ispod sebe rijeku u koju se ulijevao potok, u kojem je plivao, preko jednog malog vodopada. Munja se uputio ka vodopadu, zaroni duboko u bistru vodu i lagano zapliva.

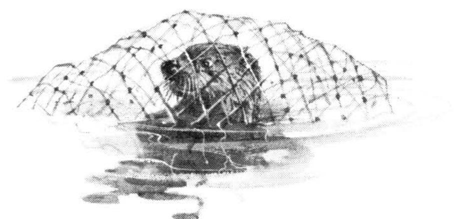
Kad je provirio iz vode, zbunio se. Svuda oko njega, bila je žičana mreža. To ga je potsjetilo na Henkov kokošinjac. Pokušao je zaroniti ispod mreže ali se ona nalazila i ispod vode. Počeo je mahnito plivati tražeći način da izađe van. Ali vrata kroz koja je ušao su se zatvorila za njim i zaključala. Ponovo je uhvaćen u zamku.

KRAJ PUTOVANJA

Munja je shvatio da je potpuno uzaludno boriti se sa zamkom. On je legao u vodu tako da mu je glava bila na površini očekujući što će dalje biti. Na obali se zaustavio mali kamion, iz njega su skočila dva čovjeka, približila se zamki i zaustavila promatrajući ga.

Uhvatili smo lijepog mužjaka, mladunca, kaže jedan od njih.

Kakvo divno krzno! doda drugi

Prvi čovjek pogleda na ručni sat.

Bolje da što prije završimo s njim. Već se smračuje.

Ljudi su se približili do vode, sagnuli se i podigli zamku. Munja se skupio na dnu. Izazivački je frktao dok su ljudi utovarivali zamku na zadnji dio kamiona. Onda su ušli u kabinu i kamion pojuri neravnim putem.

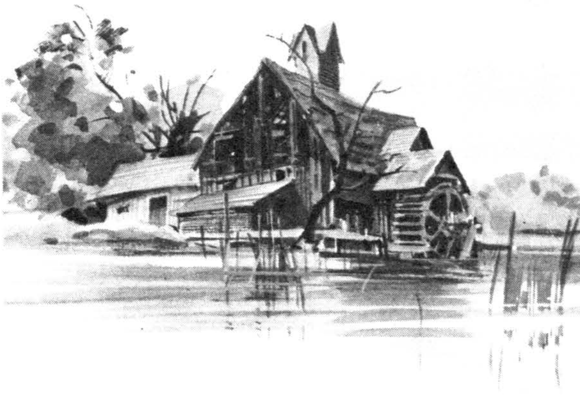
Nakon izvjesnog vremena, Munja je sjeo kako bi mogao gledati preko niske ograde kamiona. Vozili su se uzbrdo, kroz šumski pejzaž. Put kojim su se kretali je bio jedva primjetan i zarastao u korov. Kamion se popeo na vrh brda i počeo spuštati niz suprotnu stranu, držeći se stalno jedne vidljive staze. Konačno se kamion zaustavio na jednom zabačenom mjestu. Munja se ispružio na dnu kaveza. Nije mogao vidjeti gdje se nalazi ali je nagonski osjećao da je to kraj puta. Ljudi su prišli zadnjem dijelu kamiona, izvadili kavez i spustili ga nedaleko od kamiona.

Munja se unutra sklupkao, frkčući na ruke u rukavicama koje su držale kavez. Odjednom se kavez jako nagnuo. Munja se otkotrljao naprijed, skliznuo kroz otvorena vrata s visine nešto manje od dva metra i pao u vodu. Čim je osjetio vodu, on je zaronio. Bila je duboka pa je otišao do samog muljevitog dna. Nije namjeravao izaći ali kako nije stigao dobro udahnuti prije nego što je zaronio, oprezno je provirio iz vode.

Kamion je još uvijek stajao na obali a dva čovjeka pokraj njega. Da je Munja mogao pročitati natpis na zadnjoj strani kamiona, vidio bi da je kamion pripadao državnom udruženju za lov i ribolov. Ovi ljudi su u stvari bili šumari koji su se brinuli da uklone vidre sa zabranjenih terena. Oni su ih hvatali u zamke i odnosili u rezervat. Munja nije shvatio

što se dogodilo. Bio je zbunjen. Ovi su ga ljudi uhvatili a on je uspio nekako pobjeći. Čim su se okrenuli i ušli u kamion, on uzme zraka i zaroni.

Ovog puta je ostao ispod vode cijele tri minute. Kad je izronio na površinu, ljudi i kamion su već bili otišli. On se izdignuo nad vodom i gledao okolo. Stara vodenica na obali je odisala nekom prisnošću a veliki vodenični kotač mu se učinio kao nešto što je već prije vidio.

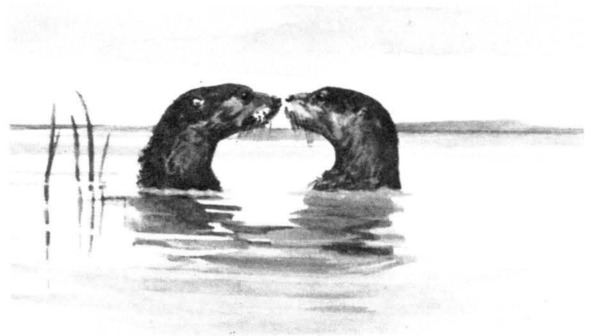
A tada je ugledao druge vidre. Bilo ih je četiri.

Dok je kamion bio na obali, sakrile su se ispod stubova stare vodenice. Munja nije u njima prepoznao Majku, Sivka, Bucu i Tananu. Sve što je znao bilo je to da je pronašao druge vidre a to je bilo dovoljno. On im je brzo zaplivao ususret. Nitko ga iz njegove porodice nije prepoznao ali je Buca počela brzo plivati prema njemu. Odjednom je shvatila da se previše intimno odnosi prema nepoznatoj mladoj vidri, pa se okrene i otpliva na drugu stranu. Munja je zaplivao za njom, gnjurajući glavu u vodu svaki put kad bi to i ona učinila, pokušavajući plivati pokraj nje, kako bi se s njom sprijateljio.

Tada Sivko odluči da je vrijeme da se igraju lovice. On potrča a Majka i Tanana za njim. Buca se pridružila igri. Lovili su se po jezercetu slijedeći Sivka. On je skrenuo prema vodenici i popeo se na obalu, na platformu koja je podupirala vodenični kotač.

Sivko se uzverao na kotač a Majka odmah za njim. Zarđala spojka je zaškripila i pukla. Kotač se počeo okretati, a Sivko s Majkom siđe dolje. Voda se prelila preko kotača. Sivko je oduševljeno počeo skakati oko kotača a onda ga je uzjahao zajedno s vodom. Majka i Tanana mu se pridruže.

Buca je zaplivala prema suprotnoj obali a Munja se uputio za njom. Popeli su se na travnati brežuljak, gdje su sjeli čvrsto priljubljenih glavica. Buca nije više bila onako stidljiva kao nekada, kad ju je Munja prvi put sreo. Ona se spustila ka jezeru, nježno ga dozivajući i Munja pojuri za njom. Život je bio pred njima. — Život koji se sastojao od ronjenja, lova i igre te podizanja zajedničke porodice. Tu je spadalo i putovanje. Ali bez obzira kako će daleko otputovati, uvijek će se vraćati kraj stare vodenice, gdje će naći skrovište za svoju jazbinu.

PUMINI MLADUNCI

U jednoj pećini daleko u planinama, rodila su se dva mala, pjegava mladunca pume. Oni će jednog dana postati najsuroviji lovci u planini. Ali sada su bili mali i bezpomoćni, a oči su im još uvijek bile čvrsto zatvorene.

Njihova je majka ponosno lizala svoje mladunce. Mnoge dane je provela uz njih, hraneći ih, grijući i štiteći.

Konačno su mladunci progledali. Još su bili nesigurni na nogama. Svijet je bio prevelik za tako mala stvorenja — ali oni su ga željeli upoznati. Visoko uzdignutih repova, oni su se nespretno spoticali jedan preko drugog i preko svoje majke.

Ona je pažljivo promatrala svoje mladunce. Svakog dana su bili sve veći i sve jači. Konačno osjeti da su mladunci dovoljno veliki da bi mogli neko vrijeme ostati sami. Morala je izaći i uloviti nešto za hranu.

Tog istog dana su mladunci bili u jeku igre, kad odjednom opaze jednog posjetioca — bio je to dugonogi štakor. Kako su se lijepo igrali! Jurili su svuda okolo po pećini pa vani do strme litice.

Mladunci su se iznenađeno zaustavili. Prvi put su se našli izvan pećine.

Visoko iznad njih, izgladnjeli zlatni orao je opazio dvije malene mrlje na litici. Složi krila i sjuri se nadolje.

Srećom, Čimbika je ugledao orla na vrijeme i povukao je svog brata Žućka ustranu. Bila je to prava sreća jer orao ima tako snažne kandže, da može odnijeti mladunče pume.

Mladunci su dobili svoju prvu lekciju: ostani u pećini dok se majka ne vrati!

Bilo je još mnogo lekcija koje su mladunci trebali naučiti. Uskoro je došao i dan kad je majka smatrala da je vrijeme da svoja dva mladunca povede sa sobom u lov. Došla je do ulaza u pećinu i pozvala mladunce.

Polako i začuđeno pratili su je do litice. Znači, istina je da ih stvarno želi povesti sa sobom!

Čimbika veselo pojuri za svojom majkom. Nespretno je skakutao po uskoj litici. Odjednom se poskliznuo i odletio preko ivice dolje u zelenu travu.

Uskoro je Žućko uslijedio svog brata.

Bio je to preveliki skok za dvije pume. Ali, dolje je trava bila mekana i majka nastavi put ne obazirući se.

Trava je bila nešto novo za mladunce. Bila je meka, zelena i visoka. Čimbika i Žućko su se igrali puzeći, savijajući se, skrivajući a onda pravili male, iznenadne skokove. Pokušali su čak jesti travu — i ona nije imala loš ukus.

Onda je Žućko ugledao skakavca i pojurio za njim tapkajući svojim velikim šapama okolo.

Ali skakavac je uvijek pobjegao ispred nosa maloj nespretnoj pumi.

Čimbika je u žbunju pronašao zeca. Izgledao je kao zečevi koje je majka donosila kući za ručak. Presretan, Čimbiko skoči prema zecu.

Ali zec strigne očima, otvori širom oči i pobjegne ostavivši za sobom zaprepaštenog Čimbiku.

Čim se izgubio iz vida, zec primjeni stari zečji trik na Čimbiki: napravio je krug i brzo se vratio u žbun.

Ma koliko frktao i njuškao, jadni Čimbiko nije mogao naći zeca.

Onda je Žućko pronašao gomilu borovih šišarki za igranje. Tu ih je ostavila vjeverica koja je punila svoje skrovište zimskim rezervama.

Kad je vjeverica ugledala Žućka blizu svog skrovišta, spustila se niz drvo grdeći i čavrljajući s namjerom da otjera pumino mladunče. Žućko, kome je bilo do igre, otrča u susret svom novom prijatelju.

Vjeverica se okrenula i pojurila natrag uz drvo a Žućko za njom. Našavši se na drvetu s vjevericom, daleko van njenog domašaja, Žućko se ljuljao obješen na grani. Pitao se kako će sići.

Preostalo mu je jedino da pozove svog brata Čimbika i majku. Ona otvori jedno oko ali se i ne pomakne sa svoje plosnate, sunčane stijene. Njeni mladunci moraju naučiti snalaziti se po drveću.

Čimbika dojuri i uzpuzi se uz drvo. Sad su se on i Žućko našli na istoj grani a zemlja je izgledala strašno udaljena od uplašenih mladunaca.

Još uvijek ljutito čavrljajući, vjeverica spusti jedan orah na Žućka. Mladunče se za trenutak bijesno zaljulja a onda padne povukavši za sobom Čimbika. Oba mladunčeta su pala na svoju majku koja bijesno zareži i izudara ih. A zatim, da ih utješi, lizne obojicu svojim hrapavim jezikom. Uostalom, dobili su još jednu lekciju.

Što je Sunce više tonulo, bližio se čas za ozbiljan lov. Majka se počela bešumno prikradati čistini gdje jeleni pasu. Mladunci su išli za njom zaustavljajući se da onjuše vjetar i oslušnu, baš kao što je to i njihova majka činila.

Ova tri lovca su ugledala velikog srndaća na čistini, pa se povukoše dublje u sjenu i potpuno primiriše.

Srndać im se lagano primicao čupkajući travu i grančice, povremeno podižući glavu da onjuši povjetarac.

Žućko je bio gladan i čudio se zašto majka odmah ne skoči na srndaća. Ali, ona je čekala da se žrtva

još više približi njenoj stijeni. Ako pogriješi, srndać bi mogao pobjeći i tako bi izgubili plijen. A majka nije mogla dozvoliti griješku. Večernji povjetarac postajao je već svježiji. Lišće je mijenjalo boju. Uskoro će zima. Tada će jeleni napustiti planinu i spustiti se u nizinu. Bit će to period gladi za pume.

Mati je željela da joj mladunci ojačaju i da se dobro uhrane do zime. Sada nije skidala svoje žute oči sa srndaća. Približio se još jedan korak. Tada okrene leđa stijeni.

Svo vrijeme puma je to čekala. Skupila se i skočila ravno na srndaćeva ramena. Uhvatila ga je za vrat i srndać je pao.

Čimbika je skočio trenutak iza svoje majke pokušavajući da učini isto što i ona. Bio je to lijep pokušaj, jedino što nije mogao skočiti do srndaća.

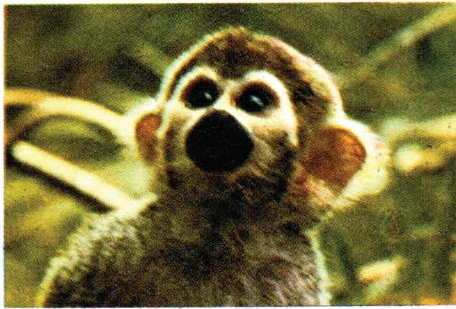
Kao i uvijek, sa zakašnjenjem, Žućko poleti za svojim bratom.

Kad je gozba bila završena, majka pokri ostatke zemljom i lišćem.

Mjesec se spuštao iznad planine, dok je puma vodila svoje mladunce u pećinu. Išli su odmah uz nju. Čak je i Žućko bio miran. Bio je to dug dan i oni su se dobro umorili. Naučili su toliko mnogo stvari.

Majka ih je oboje oblizala prije nego što je i sama zaspala. Nije više daleko dan kada će je napustiti i poći u lov za svoj račun. A znala je da će to biti dobri lovci.

INDEKS IMENA

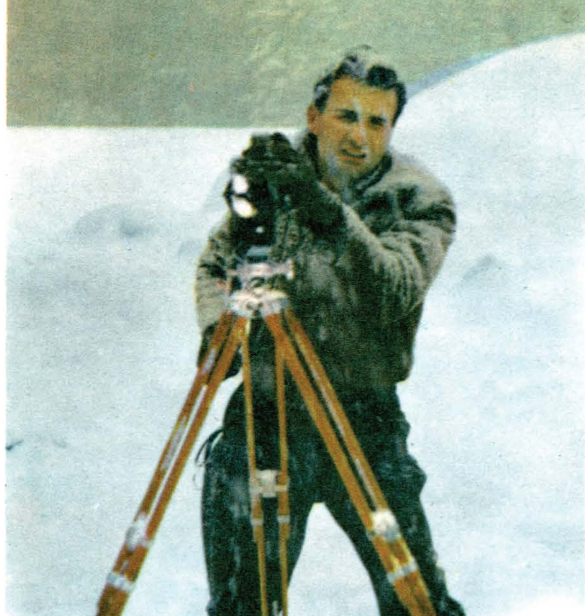

FOTOGRAFIJE

Cijela ova knjiga ilustrirana je fotografijama koje su snimljene za vrijeme rada na filmu Walta Disneya iz serije »Priroda i njena čuda«. Fotografije su snimili slijedeći fotografi: William A. Anderson, Don Arlen, Lloyd Beebe, Dick Bordeu, Dr Walter, J. Breckenridge, William i Mary Carick, Arthur S. Carter, Joel E. Colman, Jack C. Couffer, Robert H. Crandoll, Herb i Las Crisler, Murl Densing, Roy Edward Disney, Warren Garst, Cleveland P. Grant, Conrad Hall, Frank William Hall, Al Hanson, Bert Harwell, Tom Mc Hugh, Claude Jendrsch, Stuart V. Jewell, M. Paul Kenworthy, Elma i Alfred Milotte, George Mushbach, Tad Nichols, Walter Perkins, Olin Sewall Pettingill Jr., James R. Simon, Hugh i Mary Wilmar.
Osim toga, svoje slike su ustupili: Cesco Ciapanna, Catskill Game Farm, André Fatras, Aldo Margiocco, Giuseppe Mazza, C. A. Spinage, (iz knjige »Animals of East Africa«, Collins Publishers, London), Sally Ann Thompson, Federico Vender, Bette Griffin Whitmore, Jean Vincent. Izdavač se zahvaljuje svima ovim stručnjacima, »lovcima s objektivom«, bez kojih se ova knjiga ne bi mogla izdati.

